

BUTURĂ, E. B. I

5AA

ENCICLOPEDI
DE
ETNOBOTANICĂ
ROMÂNEASCĂ

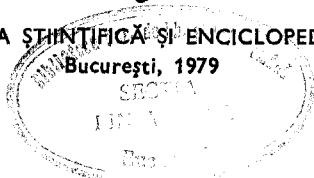
II 25841

VALER BUTURĂ

ENCICLOPEDI
DE ETNOBOTANICĂ
ROMÂNEASCĂ

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDI
București, 1979

Coperta și supracoperta: GHEORGHE MOTORA

Redactare și coordonare lexicografică: DOINA ELENA CIOACĂ

CUVÎNT ÎNAINTE

Cunoștințele etnobotanice ale poporului român se încadrează într-un bogat și prețios tezaur cultural tradițional, de importanță deosebită pentru studiul etnogenezei sale, al formării și dezvoltării culturii materiale și spirituale. Preluarea și îmbogățirea cunoștințelor moștenite asupra lumii vegetale au fost impuse de importanța pe care au avut-o și o au pînă în zilele noastre plantele, în satisfacerea complexelor cerințe vitale. Și în acest domeniu al culturii populare, vechimea cunoștințelor este atestată, în primul rînd, de fondul lexical. Atît termenii privitori la morfologia plantelor, cît și numele populare românești ale speciilor utile mai importante, se încadrează în fondul original al graiului. Unii sînt autohtoni, dacici, alții de origine mediteraneană, din lumea antică greco-romană. În această moștenire culturală se includ nu numai numele majorității plantelor cultivate — cereale, pomi fructiferi, plante textile și oleaginoase, legume și condimente — ci și al principalelor specii utile spontane, folosite în alimentație, în medicina populară umană și veterinară, la vopsit, la prelucrarea diferitelor materii prime, apoi numele copacilor care formează întinsele masive păduroase, punînd la dispoziția oamenilor lemnul atît de necesar încălzirii, construirii locuințelor și a diferitelor obiecte casnice. Odată cu numele plantelor s-au însușit și cunoștințele asupra rosturilor lor. De altfel, cultivarea plantelor utile a constituit ocupația de bază a poporului nostru, de la formarea sa, ea dezvoltîndu-se în strînsă interdependență cu creșterea animalelor. Dar, pe lîngă cunoștințele practice, privind cultivarea plantelor și prelucrarea variatelor produse agricole, precum și utilizarea variată a celor spontane s-au moștenit, desigur, o mulțime de obiceiuri, practici magice și credințe în legătură cu plantele. În cele mai frecvente dintre acestea s-au exprimat dorințele de fructificare cît mai abundentă a speciilor cultivate, în primul rînd a grîului, cînepii și pomilor fructiferi, precum și temerile de dăunătorii lor. Unele obiceiuri și practici, prin complexitatea manifestărilor sînt considerate ca reminiscențe ale unor vechi rituri agrare, precreștine, care s-au păstrat în forme evolute, în condițiile înapoierii economice și culturale din orînduirile trecute. Ele au fost dublate de practici cultice de invocare a belșugului, a ploilor, de alungare a relelor etc., care însă

nu au reușit să-i convingă pe agricultori să renunțe la riturile lor tradiționale. Originea și formele lor inițiale de manifestare sînt greu de stabilit și trebuie căutate, ca și acelea ale altor supraviețuiri străvechi din domeniul culturii spirituale, în fondul cultural originar, prin studii comparative cu practicile și credințele popoarelor înrudite, cu ale celor din vechile domenii agricole și cu ale celor învecinate de aceste domenii.

Lumea vegetală a pus la îndemîna oamenilor și leacuri. Plantele au fost între primele mijloace folosite pentru vindecarea diferitelor boli, la oameni și la animale. Cunoștințele despre leacuri se moșteneau din moși strămoși, căci în acele timpuri nu erau doctori, nici farmacii. Multe plante medicinale erau cunoscute de majoritatea sătenilor, mai ales cele folosite la accidente și afecțiuni frecvente. Altele erau cunoscute și preparate numai de anumite persoane „specializate“, la care se recurgea la nevoie. În timp, culegerea și prepararea leacurilor a fost întregită cu acțiuni și formule magice, în care era exprimată dorința de vindecare a bolnavului, de alungare a bolii.

Bogăția și importanța datelor etnobotanice pentru studiul formării și dezvoltării culturii populare românești a fost evidențiată în urmă cu peste 100 de ani, de S. Manguica, în articolul *De însemnătatea botanicei românești*, publicat în Familia, din 1874. O atenție deosebită le-a acordat B. P. Hasdeu, cînd a întocmit *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română* (1884). Răspunsurile, trimise din cele peste 700 localități, întocmite de cei mai zeloși cărturari ai satelor din acea vreme, constituie fondul de bază în studierea culturii populare, acesta referindu-se la toate fenomenele ei, începînd cu ocupațiile și încheind cu mitologia populară. Parcurgînd răspunsurile la cele 206 întrebări, ne dăm seama că ele au fost principala sursă de informare și îndrumare pentru investigațiile ulterioare, în vederea elaborării valoroaselor lucrări asupra obiceiurilor poporului român din ciclul calendaristic și asupra celor legate de viața de toate zilele, în care plantele erau auxiliare importante. Interesul pentru utilizarea plantelor a determinat instituirea, în 1892, a concursului cu tema *Botanica populară română din punctul de vedere al credințelor, datinelor și literaturii populare*, iar în 1897, a concursului cu tema *Cromatică poporului român*, de către Societatea de științe, la care s-au primit 74 memorii-răspuns, din care s-au publicat 6. La elaborarea lucrărilor, ca și a tot mai numeroaselor materiale etnobotanice apărute în periodice, autorii au întâmpinat dificultăți, deoarece nu puteau determina plantele culese și astfel o parte din datele asupra lor nu puteau fi luate în considerare. Date mai ample s-au adunat și publicat asupra plantelor comune, mai frecvente în întrebuințări, în practici magice, farmece și vrăji, aflate în uz în urmă cu peste 100 de ani. Ele au fost înregistrate și practicate, de unii din

informatorii și informatoarele chestionarelor și cercetărilor efectuate, din a doua jumătate a secolului trecut pînă la începutul secolului nostru, perioadă din care au început să decadă, pentru a dispărea complet odată cu dezvoltarea rețelei sanitare.

În procesul actual de valorificare a moștenirii culturale tradiționale din domeniul etnobotanicii, o primă etapă importantă a constituit-o elaborarea de către Al. Borza a *Dicționarului etnobotanic*, care oferă o amplă documentare asupra numirilor populare, dar sumară asupra întrebunțărilor. Se impunea sistematizarea și sintetizarea datelor numeroase și disparate, împrăștiate în studii și note etnobotanice, în lucrări și studii asupra obiceiurilor, asupra medicinei populare, în studiile zonale de folclor etc. Ele vor constitui un îndreptar util în aprofundarea cercetărilor complexe, care se impun nu numai pentru botaniști și etnobotaniști, dar și pentru medici și farmaciști, filologi și folcloriști etc. În cuprinsul lucrării am căutat să sistematizăm variatele cunoștințe ale poporului român asupra lumii vegetale, pe baza cărora s-au obținut, de-a lungul veacurilor, atît numeroasele produse alimentare, materii prime pentru meșteșugurile casnice și coloranți, cit și leacurile, legate la rîndul lor de numeroase și interesante obiceiuri și credințe străvechi. Acestea au întregit cunoștințele practice asupra lumii vegetale, generate de importanța produselor sale în viața oamenilor. Întrebunțările medicinale, mai numeroase, se bazau, la majoritatea speciilor, pe principiile lor active, numai în parte cunoscute. În succinta caracterizare a speciilor menționăm și principiile active mai importante, după A. Mosig (148), E. Fischer (67), A. Radu (176), Racz G. și colaboratorii (173). În perspectiva acestora se disting droguri vegetale oficinale, incluse în farmacopee, plante medicinale cu proprietăți curative intuite din vechime, prezentate în lucrările de specialitate încă din antichitate și plante a căror proprietăți curative nu sînt confirmate, dar poporul le folosește în credința că sînt bune de leac. Evident, nu recomandăm folosirea acestora din urmă, ci doar a celor oficinale, cu proprietăți curative verificate și numai cu recomandarea medicului. Scopul lucrării nu este de-a populariza practici empirice depășite, ci de-a pune la dispoziția numeroșilor cercetători, din țară și străinătate, un vast și important material de studiu, comparativ și experimental. În enumerarea întrebunțărilor medicinale am păstrat termenii folosiți de culegătorii lor, dată fiind diversitatea locală a numirilor populare și cunoștințelor vagi de atunci asupra organismului și bolilor. La sfîrșitul volumului, un mic glosar cuprinde explicațiile denumirilor populare de boli. Nu vom insista asupra caracteristicilor speciilor, ele fiind prezentate în determinatoare, în tratatele de botanică sistematică și în *Flora Republicii Socialiste România*. Dintre

numirile populare vom menționa numai pe cele mai frecvente, ele fiind enumerate exhaustiv, cu indicații bibliografice ample, de către Al. Borza în *Dicționarul etnobotanic*.

Vom enumera diferitele întrebări și credințe în legătură cu lumea plantelor, iar pe cercetătorii lor îi vom menționa cu toate lucrările și publicațiile în bibliografie. Vom schița problematica complexă a etnobotanicii, care după Jacques Millet poate fi definită ca „știința raporturilor reciproce dintre om și lumea vegetală“. Ea nu studiază aparte nici plantele, nici societățile omenești, dar tot ce le asociază este de domeniul său. Conturînd problematica acestui vast domeniu de cercetări, în *Ethnologie Générale* (Paris, 1968), autorul preconizează următoarea grupare a datelor: 1. Inventarul plantelor utile; 2. Acțiunea omului asupra lumii vegetale; 3. Acțiunea mediului vegetal asupra omului; 4. Etnobotanica și arta; 5. Etnobotanica, istorie și arheologie. O primă sarcină majoră a etnobotanicii este de-a stabili inventarul științific al plantelor folosite, precizînd modul și rezultatele întrebunțării lor. Acesta a fost obiectivul principal și al întocmirii *Enciclopediei de etnobotanică românească*. Întrebunțările generale, în alimentație, meșteșuguri etc., sînt menționate în scurta caracterizare a speciilor, iar pentru cele speciale am adoptat succesiunea și indicativele următoare: (V) = vopsit, (M) = medicină populară, (P) = practici magice, (C) = credințe, (O) = obiceiuri, (L) = legende. Interesul larg pentru etnobotanica românească se datorește numărului mare al speciilor utile, diversității întrebunțărilor și practicilor, îndeosebi în legătură cu cele mai importante în viața oamenilor, ca: grîul, cînepa, vița de vie, usturoiul, bradul, busuiocul etc. Cea mai mare parte din cunoștințe, credințe, obiceiuri și practici magice sînt de tradiție străveche. Ele au fost, în condițiile grele din trecut, între cele mai constante elemente tradiționale în căutarea rezolvării numeroaselor probleme din domeniul vieții materiale și spirituale. Prin elementele specifice, ca și prin cele comune cu ale altor popoare, oferă date valoroase pentru studiul dezvoltării societății și culturii pe teritoriul patriei.

Descoperirea și răspîndirea plantelor utile, dezvoltarea tehnicilor de prelucrare a variatelor produse vegetale, constituie un capitol important din istoria științelor, din istoria omenirii, de aceea datele etnobotanice întregesc materialele arheologice și documentele istorice. Credințele și obiceiurile generate de dorințele pentru o cît mai abundentă fructificare, apărute pe primele trepte ale evoluției sociale, ca și alte numeroase practici în legătură cu raporturile dintre om și lumea vegetală, formează obiectul unor capitole importante din istoria religiilor. De aceea, tradițiile etnobotanice trebuie privite prin prisma condițiilor istorice de plămădire și dezvoltare a culturii materiale și spirituale

românești. Bogăția cunoștințelor, practicilor și obiceiurilor, atât în legătură cu plantele spontane, cât și în legătură cu cele cultivate, trebuie atribuite continuității poporului român în spațiul carpato-dunărean, caracterului mixt al ocupațiilor sale, în cadrul cărora cultivarea plantelor s-a situat pe primul plan, în toate timpurile, după cum atestă descoperirile arheologice și documentele istorice. În grija multiseculară pentru cultivarea plantelor utile s-au format soiurile autohtone de cereale, pomi fructiferi, viță de vie etc. Numeroase erau mai ales soiurile autohtone de meri, peri, pruni, cireși, formate în condițiile specifice diferitelor zone etnografice. Urmărind repartizarea lor geografică vedem că se localizează în vetre preferate de așezări din timpuri străvechi, acolo unde au apărut și cele mai vechi și importante formațiuni statale românești, cum au fost Țara Hațegului, Țara Zărandului, Țara Bihariei etc. în Transilvania, Gorjul și Vilcea în Oltenia, Țara Loviștei, Argeșul și Muscelul în Muntenia, ținutul Sucevei, Neamțului și Iașilor în Moldova. Obiceiurile și practicile tradiționale numeroase în legătură cu cultivarea pomilor fructiferi s-au datorat importanței pe care au avut-o fructele crude și mai ales diferitele preparate în alimentația din timpul anului.

Plantele au fost surse de inspirație pentru bogatul domeniu al creației folclorice și artistice. Ele sînt prezente cu semnificații diferite în toate genurile literaturii populare, începînd cu doinele, în care s-a împărtășit dorul și jalea, codrului și florilor etc. și încheind cu baladele ori legendele, în care plantele, prin atribute „supranaturale“, ar fi ajutat eroilor să înfrunte relele ce le apăreau în cale, ori i-au scăpat de suferințe transformîndu-i în arbori, flori etc. Motivele vegetale sînt frecvente în creațiile populare. Ramurile înflorite de pe scoarțele oltenești sînt ca niște ofrande închinare frumosului, iar pomul vieții de pe variatele creații artistice este un străvechi simbol al continuității, al creației. Acestea, ca și alte numeroase vestigii etnobotanice, ne dezvăluie strînsa interdependență dintre fenomenele de cultură materială și spirituală, dezvoltate în condițiile specifice diferitelor orînduiri sociale.

Elementele apărute pe anumite trepte ale evoluției au întregit și apoi înlocuit, în mare parte, pe cele învechite, depășite. Unele, mai adînc înrădăcinate în tradiții, au supraviețuit alături de formele și creațiile mai noi. Mai numeroase erau cele în legătură cu viața spirituală, începînd cu prezența numeroaselor specii de plante în obiceiurile din ciclul vieții și al anului, încheind cu folosirea lor în diferitele practici magice de veche tradiție. Ele trebuie privite prin prisma evoluției multisekulare, în condițiile specifice Europei, în cursul căreia semnificațiile inițiale a multor utilizări și practici s-au pierdut, ori se păstrează fragmentar, ca și materialele arheologice, alături de care plantele se situează ca

auxiliare valoroase pentru reconstituirea moștenirilor din domeniul culturii spirituale. La noi au supraviețuit mai multe elemente de veche tradiție pînă în timpuri apropiate, de aceea datele culese de peste un secol, publicate prin numeroase lucrări și periodice, se impunea a fi adunate, sistematizate și prezentate într-un volum, așteptat demult de numeroși cercetători din domeniul etnografiei, filologiei, istoriei culturii, religiilor, medicinei, farmaciei etc. Întrebuințările medicinale prezintă un interes mai mare, nu numai pentru cercetătorii marilor institute în care sînt studiate leacurile tradiționale folosite de diferitele popoare, în ariile culturale mai întinse din diferitele zone de vegetație etc., ci și pentru numeroșii cercetători individuali, farmaciști, medici etc.

Plantele întrebuințate sînt enumerate în ordinea alfabetică a numirilor românești mai frecvente. Determinarea lor este facilitată de indexul alfabetic al numirilor științifice, cu corespondentul popular, de la sfîrșitul volumului. La urmă este și bibliografia; trimiterile din paranteze se fac la lucrările cercetătorilor și paginile în care sînt consemnate datele.

STUDIU INTRODUCŢIV

I. VECHIMEA CUNOȘȚINȚELOR ETNOBOTANICE

„Fitocronologia aplicată la reconstituirea trecutului nostru este unul din capitolele mai captivante ale etnobotanicii“, spune Jacques Millet, în lucrarea anterior menționată, conturând problematica capitolului *Etnobotanică, istorie și arheologie*. Nici în etnobotanica poporului român nu pot fi trecute cu vederea cele mai vechi vestigii privitoare la raporturile dintre populațiile care s-au succedat în spațiul carpato-danubian, unde s-a plămădit cultura populară românească, al cărei fond originar s-a format prin amalgamarea unor îndelungate tradiții autohtone tracodacice, cu tradiții aduse din lumea mediteraneană de coloniștii romani, după ocuparea Daciei. Fondul originar, pe lângă cunoștințele practice și mijloacele necesare asigurării variatelor produse utile traiului, cuprindea îndelungate și bogate tradiții în domeniul vieții spirituale, ele situându-se la originea multor credințe, obiceiuri și practici magice, păstrate de-a lungul veacurilor de poporul român, până în timpuri apropiate. În studiul vieții spirituale, credințele, obiceiurile și practicile magice au valoarea documentară la același nivel cu atestările arheologice, în ceea ce privește dezvoltarea culturii materiale. Din această perspectivă trebuie considerate plantele, deoarece lumea vegetală a constituit obiectul unora dintre cele mai vechi, mai susținute și mai importante preocupări ale oamenilor. Încă de pe primele trepte ale evoluției sociale, ei au început să îngrijească și apoi să cultive plantele, care le furnizau hrană și alte produse necesare traiului. Cunoștințele lor s-au îmbogățit în timp prin experiențele locale, prin legăturile și schimbulurile de bunuri culturale cu alte regiuni, intensificate odată cu dezvoltarea societății. Acestea sînt ilustrate și de timpuria și larga răspîndire în spațiu a principalelor specii de plante cultivate, în primul rînd a cerealelor, legumelor, plantelor textile și pomilor fructiferi. Introducerea în cultură a diferitelor specii de plante a impus o informare mai amplă asupra condițiilor și tehnicilor de cultivare, de prelucrare și preparare a produselor. Odată cu acestea, au fost adoptate credințe și obiceiuri legate de ele, izvorîte din dependența tot mai strînsă a oamenilor față de culturile de pe ogoare, din „teama“ de forțele naturale cu dezlănțuirii distrugătoare și de „forțele“ atribuite „supranaturalului“ etc. De-a lungul mileniilor, acestea au generat riturile agrare de fertilitate, de alungare a forțelor naturale destructive, de invocare a ploilor etc. și au dus la apariția credințelor în zeități protectoare, începînd cu pămîntul și soarele, a căror influențe binefăcătoare asupra lumii vegetale a fost intuită de timpuriu.

Zeitatea supremă a geto-dacilor a fost Zamolxis, după I.I. Russu, cu semnificația semantică a temei „zamol“ = „pămînt“, „zeu al pămîntului“, legat de fertilitate și vegetație, personificare a izvorului vieții și a sînului matern în care se întorc oamenii (180, p. 92—93; 64, p. 52—54). A doua zeități importantă a fost Gebeleizis, personificare a lumi-

nii, a fulgerului, cea mai impresionantă, ameninţătoare şi adeseori distrugătoare forţă cerească (180, p. 106—110). Zamolxis şi Gebeleizis aparţineau exclusiv ramurii dunărene a tracilor de la nord de Haemus, care aveau zeităţi corespunzătoare la sud de Haemus, cu sensibile diferenţieri în structura numelor, şi mai puţin în funcţiile lor divine (180, p. 128—131). Zamolxis era un zeu htonian-agrar, generatorul vegetaţiei şi al întregii vieţi, şi stăpînul morţilor, în timp ce spaţiul ceresc aparţinea în mitologia getică lui Gebeleizis, stăpînul fulgerelor (180, p. 97—98). O parte din credinţele poporului român în legătură cu pămîntul, forţele cereşti şi vegetaţia sînt, desigur, reminiscenţe din religia traco-dacilor. Tot din acest fond străvechi sînt o parte din numeroasele obiceiuri în legătură cu plantele cultivate. Semnalăm doar obiceiul de a dărui pentru sufletul morţilor primele fructe coapte, cireşe, mere şi struguri, considerate ca daruri ale pămîntului. În perioada de înflorire a statului dac, dezvoltarea pomiculturii este atestată de prezenţa fructierelor de lut ars în toate aşezările, oricît de modeste erau ele, iar aceea a viticulturii, de relatarea lui Strabo că în timpul vestitului rege Burebista, marele preot Deceneu ar fi convins pe geţi să taie viţa de vie şi să trăiască fără vin (180, II, p. 126—131; 180, III, p. 57). Jordanes, care a descris în cuvinte entuziaste activitatea lui Deceneu în timpul lui Burebista, spune că i-a învăţat pe geto-daci morala, dezbărîndu-i de „năravurile lor barbare“, că i-a introdus în domeniul ştiinţelor, de aceea „puteai să-l vezi pe unul cercetînd poziţia cerului, pe altul proprietăţile ierburilor şi ale arbuştilor . . .“ (180, III, p. 232—233). Din relatările lui Jordanes reiese că şi în lumea geto-dacă, de la observaţiile şi practicile empirice, se trecuse la studierea plantelor. În aceste condiţii nu este întîmplătoare consemnarea, de către Dioscoride şi Pseudo-Apuleius, a mult discutatei numiri dacice de plante.

Celebrul medic şi botanist grec, Pedanios Dioscoride din Anazarba, în temeinica sa lucrare *Despre materia medicală*, sinteză a cunoştinţelor medico-farmaceutice şi botanice din secolul I al erei noastre, terminată pe la 77—78 e.n., menţionează 40 (după unii cercetători 42) denumiri dacice de plante, în completarea celor greceşti, romane şi ale altor popoare antice (181, p. 40; 198, V, p. 67). Dioscoride, care a studiat medicina, dar din tinereţe a îndrăgit botanica, a fost un erudit cunosător al lumii vegetale, principala furnizoare de leacuri, în acea vreme, pentru populaţia rurală şi orăşenească, pentru corăbierii care cutreierau mările, pentru oştirile numeroase care împingeau luptînd, tot mai departe, limitele imperiului roman. Se spune că, îmbrăţişînd cariera militară, în armata romană, Dioscoride a avut ocazia să cutreiere multe ţări şi să-şi îmbogăţească cunoştinţele etnobotanice (198, V, p. 60). Pe lângă cercetările personale şi datele obţinute direct sau indirect de la colaboratori şi discipoli, el a consultat şi lucrările anterioare ale medicilor şi botaniştilor, numeroase, după cum reiese din relatarea lui Plinius Secundus. Acesta a elaborat, în acelaşi timp, *Naturalis historia*, în care s-ar fi folosit de cca 2000 lucrări, scrise de 402 autori (198, V, p. 116). În lucrarea sa, Dioscoride se ocupă de plantele medicinale, de uleiurile vegetale şi de vinuri. Tratează un număr de 704 plante, pe care le descrie, apoi dă indicaţii asupra bolilor la care se folosesc, asupra modului de preparare şi dozare, sfaturi pentru culegătorii de plante medicinale, referitoare la timpul cînd să se adune, la modul de uscare şi la păstrarea lor, precum şi unele indicaţii pentru cei

care le colecţionau şi le comercializau: cum să recunoască drogurile veritabile de cele falsificate prin substituirea cu alte plante comune. În completarea numelor greceşti mai frecvente se dau circa 2000 de sinonime greceşti, apoi numiri în limba latină (cca 566), în limba egipteană (cca 147), cca 78 nume de plante din provinciile de pe litoralul nordic al Africii, precum şi denumiri de plante în limbile altor popoare antice. Prezenţa numirilor dacice nu este, desigur, întâmplătoare, ci se leagă de cerinţele practice şi chiar economice, deoarece prin profilul tematic lucrarea lui Dioscoride a fost un îndreptar extrem de preţios, atât pentru practicienii medicinei ştiinţifice şi empirice, cât şi pentru culegătorii, negustorii şi vânzătorii de plante medicinale din întinsul Imperiu roman şi din ţinuturile învecinate, cu care Roma întreţinea intense schimburi de bunuri economice şi culturale. Medicina populară bazată pe ierburi de leac, descinţece şi farmece, trebuie să fi ocupat un loc de frunte în viaţa spirituală şi religioasă a geto-dacilor (180, p. 144). Plantele s-au mai întrebuinţat pentru vopsit şi chiar ca farduri. Plinius spune că la popoarele barbare femeile se fardează, folosind în acest scop diferite plante (chiar bărbaţii, la daci şi sarmaţi, utilizau astfel de tincturi, „*corpora sua inscribunt*“) (170, II, XXII, p. 74).

Nume dacice de plante sînt menţionate şi într-o lucrare în limba latină, al cărei autor, Pseudo-Apuleius, şi titlul, *De medicaminibus herbarum* sau *De herbarum virtutibus*, sînt convenţionale, deoarece lucrarea s-a păstrat numai în copii executate în veacurile VII — XV e.n., mai mult sau mai puţin interpolate. În lucrare sînt tratate 131 plante medicinale, indicînd, în completarea celor latine, denumiri greceşti, egiptene, libiene şi ale altor popoare antice. Sînt indicate şi 32 (după unii cercetători 26) nume dacice de plante, dintre care 11 sînt comune cu cele din lucrarea lui Dioscoride, dar unele apar stîlcite. Se pare că Pseudo-Apuleius nu s-a folosit de opera lui Dioscoride la elaborarea lucrării sale. Dintre controversele ipoteze asupra perioadei cînd aceasta a fost întocmită, avînd ca sursă principală de informare *Naturalis historia* a lui Plinius Secundus, mai probabilă pare aceea care o datează pe la sfîrşitul secolului al II-lea e.n.; în acest caz, numirile dacice de plante care nu sînt sinonime cu cele menţionate de Dioscoride probabil că ar fi locale, eventual culese de pe teritoriul Daciei, în timpul ocupaţiei romane (198, VI, p. 125—129).

Plantele ale căror denumiri dacice sînt menţionate de Dioscoride şi Pseudo-Apuleius, privite prin prisma întrebunţărilor, se împart în două categorii. O primă categorie, mai numeroasă, este aceea a speciilor comune, cu multe şi vechi întrebunţări medicinale. A doua categorie o formează plantele cu întrebunţări mai restrînse, dar frecvente în floră, folosite, ele sau speciile înrudite, pînă în zilele noastre în medicina populară. Cîteva nu mai pot fi determinate, deoarece descrierile lor sînt sumare, iar desenele au fost denaturate ori au fost încurcate de copişti. De un remarcabil interes sînt copiile după desenele principalelor specii din cel mai vechi manuscris al lui Dioscoride, *Codex Constantinopolitanus*, numit şi *Vindobonensis*, copiat cu deosebită grijă în anul 512. Pentru a uşura studiul comparativ al întrebunţărilor vom menţiona speciile mai importante, în ordinea alfabetică a denumirilor româneşti, completate cu cele ştiinţifice, cu cele dacice menţionate de Dioscoride (D) şi de Pseudo-Apuleius (PA), apoi cu denumirile greceşti şi latine, după datele mai recente din lucrarea lui Váczy Coloman,

în care plantele sînt enumerate în ordinea alfabetică a denumirilor greceşti (198, VIII, p. 112—124).

Boz (*Sambucus ebulus* L.), **olma** (D. PA), **chamaiakte** (gr.), **ebulus** (lat.); **brustur** (*Arctium lappa* L.), **riborasta** (PA), **arkeion** (gr.), **lappa** (lat.); **cimbrisor** (*Thymus vulgaris* L.), **mizela** (D), **thymos** (gr.), **thymus** (lat.); **cinci-degete** (*Potentilla reptans* L.), **propedila** (D. PA), **penta-phyllon** (gr.), **quinquefolium** (lat.); **cintaură** (*Centarium umbellatum* Gilib.), **toubela** (D), **stirsozila** (PA), **kentaureion to mikron** (gr.), **phibrifougia** (lat.), numită şi de români frigior, frigurică, iarba-frigurilor etc.; **cucută** (*Cicuta virosa* L.), **zena** (D), **koneion** (gr.), **cieuta** (lat.); **ginţură** (*Gentiana lutea* L.) numită **alotis** de dardanii înrudiţi cu dacia, **gentiane** (gr.), **genus** (lat.); **iarbă grasă** (*Portulaca oleracea* L.), **lax** (D. PA), **andrachne agria** (gr.), **elekebram**, **portulacam** (lat.); **iederă** (*Hedera helix* L.), **arpopria** (PA), **kissos** (gr.), **hedera** (lat.); **luminărică** (*Verbascum* sp.), **diesema** (D), **diesapter** (PA), **phlomos heteros** (gr.), **verbascum** (lat.); **mărar** (*Anethum graveolens* L.), **polpoum** (D), **anethon to esthiomenon** (gr.), **anethoum** (lat.); **măsălarită** (*Hyoscyamus niger* L.), **dielleina** (D), **dielian** (PA), **hyoskiamon** (gr.), **dentaria** (lat.); **mentă** (*Mentha piperita* L.), **teudila** (D), **taudila** (PA), **kalaminthe** (gr.), **mentha** (lat.); **mur** (*Rubus* sp.), **manita** (D), **mantua** (PA), **batos** (gr.), **rubus** (lat.); **muşetel** (*Matricharia chamomilla* L.), **duodela** (D), **diodela** (PA), **amarakon**, **anthemis** (gr.), **solis oculum**, **millefolium** (lat.); **mutătoare cu poame roşii** (*Bryonia dioica* Jacq.), **kinouboila** (D), **aurmetfi** (PA), **bryonia leuke** (gr.), **herba coriaria** (lat.); **mutătoare cu poame negre** (*Bryonia alba* L.), **priadila** (D), **bryonia melaina** (gr.), **vitis alba** (lat.); **negelariţă** (*Chelidonium majus* L.), **kroustane** (D), **krustane** (PA), **chelidionion to megalon** (gr.), **fabium chelidonia** (lat.); **patlagină** (*Plantago* sp.), **sipoax** (PA), **arnoglosson** (gr.), **plantago** (lat.); **păpălău** (*Physalis alkekengi* L.), **koikodila** (D), **koikolida** (PA), **alikakbos** (gr.), **bissicalis** (lat.), numită şi la noi beşicoasă, beşicuri (25, p. 130); **pelin** (*Artemisia absinthium* L.), **absentium rusticum** (PA), **apsinthion** (gr.), **absinthium** (lat.); **pelin negru** (*Artemisia vulgaris* L.), **zououste** (D), **zyred** (PA), **artemisia monoklonos** (gr.), **valentis** (lat.); **piciorul cocuşului** (*Ranunculus* sp.), **dicottela** (PA), **selinon agrion** (gr.), **ranunculus** (lat.); **podbal** (*Tussilago farfara* L.), numit de besii înrudiţi cu dacia **asa** (D), **bechion** (gr.), **tussilago** (lat.); **rodul pămîntului** (*Arum maculatum* L.), **kyrionnekou** (D), **adila** (PA), **dakontia mikra** (gr.), **aron** (lat.) numit şi la noi aron în unele zone (25, p. 24); **scai** (*Eringium* sp.), **sikoupnoux** (D), **eryngion** (gr.), **capitulum cardus** (lat.); **scaiete** (*Dipsacus laciniatus* L.), **skiare** (D. PA), **dipsakon** (gr.), **scinteiuţă** (*Anagalis arvensis* L.), **kerker** (D), **anagallis he phoinike** (gr.), **makia** (lat.); **soe** (*Sambucus nigra* L.), **seba** (D), **spînz** (*Helleborus* sp.), **prodiarna** (D), **helleborous melas** (gr.), **veratroum nigroum** (lat.); **stînjenei** (*Iris* sp.), **aproun** (D), **xiris** (gr.), **gladiolum** (lat.); **urziă** (*Urtica dioica* L.), **dyn** (D), **knephe he knide** (gr.), **ourtica mollis** (lat.). Aceştora li se adaugă specii cu întrebuintări mai restrînse: **arăţiel sau limba cînelui** (*Cynoglossum officinale* L.), **usazila, azila** (PA), **kynoglosson** (gr.), **lingua canina** (lat.); **limba-boului** (*Anchusa italica* Retz.), **boudathla** (D), **budama, budalla** (PA), **bougoglosson** (gr.), **lingua boum** (lat.); **părul fetei** (*Adiantum capillus-veneris* L.), **phithopthethela** (D), **adanthon** (gr.), **kinkinalis, terrai kapillous** (lat.); **rosmarin** (*Rosmarinus officinalis* L.), **drakontos** (PA), **libanotis** (gr.), **rosmarinun** (lat.); **steliţă** (*Aster amellus* L.), **rathibida** (D), **aster atticos** (gr.), **ingualis** (lat.); **ştir**

(*Amaranthus angustifolius* Lam.), **blis** (D), **bliton** (gr.), **blitum** (lat.); **tămiiță de cîmp** (*Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb.), **chodela** (D, PA), **chamaepitys** (gr.), **cyprilus** (lat.).

Denumirile dacice consemnate de Dioscoride și Pseudo-Apuleius se referă la cele mai importante plante medicinale, aceleași pentru unele, cum este cazul celor indicate pentru boz, cincidegete, iarbă grasă, măsălarită, mentă, mușetel, negelariță, păpălău, scaiete, limba bouului și tămiiță de cîmp. Unele denumiri sînt de origine greacă, și au putut fi împrumutate, așa cum au împrumutat de la greci și românii, pentru numeroase specii, probabil odată cu întrebunțările (198, VIII, p. 112—124).

Din enumerarea denumirilor reiese clar că poporul nostru a moștenit de la romani și numele principalelor plante medicinale, nu numai pentru principalele plante cultivate și speciile utile spontane. Această moștenire nu se limita, desigur, la denumiri, ci cuprindea cunoștințe, credințe și practici asupra culegerii, preparării și întrebunțării acestora. Numai astfel pot fi explicate asemănările dintre întrebunțările plantelor în lumea antică, consemnate de Dioscoride, Plinius Secundus, Pseudo-Apuleius etc., cu cele din timpuri apropiate. Continuitatea cunoștințelor și practicilor au determinat-o cerințele imperioase pentru vindecarea bolilor, prevenirea molimelor etc. Pentru moștenirea etnobotanică a poporului român, pe un prim plan se situează fondul de termeni.

II. DENUMIRILE ROMÂNEȘTI ALE PLANTELOR

În graiul poporului nostru nu s-au păstrat numiri identice cu cele dacice, semnalate de Dioscoride și Pseudo-Apuleius, dar am moștenit o bună parte din termenii etnobotanici ai antichității și, desigur, o parte din multiplele întrebunțări ale plantelor. Din flora patriei, după cercetările de pînă acum, poporul cunoaște circa 2 100 specii, cu peste 11 000 de numiri diferite, migălos cercetate de Al. Borza și enumerate, în completarea celor științifice, în *Dictionarul etnobotanic* (25, p. 5). Dintre speciile cunoscute, 876 sînt menționate de botaniști, etnobotaniști, folcloriști etc., ca avînd variate întrebunțări, unele păstrate, altele părăsite în timpuri apropiate. Numărul acestora confirmă aprecierile specialiștilor străini asupra bogatelor cunoștințe etnobotanice ale poporului nostru.

Numele românești de plante, cultivate și spontane, se pot grupa în trei categorii: a) denumiri din fondul cultural originar, b) denumiri specifice poporului nostru, date pe criterii diferite, c) denumiri împrumutate de la alte popoare, începînd cu slavii.

a. Denumiri din fondul cultural originar. Sînt, în cea mai mare parte, generale și se referă la principalele plante cultivate și spontane. Ele s-au păstrat în condițiile continuității poporului român în spațiul carpato-danubian, în baza modului său sedentar de viață, de puternica ancorare în cadrul natural și de permanența interesului pentru resursele bogate ale acestuia, între care pe un prim plan s-au situat, din timpuri străvechi, și plantele. Termenii referitori la morfologia plan-

telor sînt tot din această categorie. După origine, termenii se împart în dacici, latini şi greceşti.

În graiul poporului nostru, după cum spune I. I. Russu, s-au păstrat cîteva termeni autohtoni semnificativi, din fondul dacic, ca: **brad**, **brînduşă**, **brusture**, **curpen**, **gorun**, **mazăre**, **spînz**, **copac**, **ghimpe**, **mugure**, **păstaie**, **sîmbure**, **strugure** (179, p. 136). Atît termenii morfologici, cît şi denumirile dacice păstrate, se referă la detalii şi specii din cele mai importante. Numele dacic al bradului ne îndreptăţeşte să presupunem că şi o parte din credinţele în legătură cu el, ca şi prezenţa lui, cu străvechi semnificaţii, în obiceiurile poporului român, fac parte din fondul etnobotanic original, autohton.

Mult mai numeroase sînt plantele care au numiri de origine latină. Din acest fond fac parte aproape toţi termenii privitori la morfologia plantelor: **iarbă**, **tufă**, **lemn**, **rădăcină**, **ramură**, **frunză**, **foaie**, **floare**, **fruct**, **sămînţă** etc. Plantele mai vechi în culturi pe meleagurile patriei noastre, în primul rînd cerealele, au nume de origine latină: **grîu** (*granum*), **mei** (*millium*), **orz** (*hordeum*), **secară** (*secale*). Dintre plantele alimentare şi condimentare menţionăm: **aiul** (*alium*) sau **usturoiul** (din *ustulare* = a ustura), **ceapă** (*caepa*), **curechiu** (*colic(u)lus*), sau **varză** (*vir(i)dia*), **lînte** (*lens, lentis*), **legumă** (*legumen*). Aceeaşi origine au atît denumirile uneltelor de bază folosite în cultivarea plantelor, cît şi principalele munci agricole. Nume de origine latină au principalii pomi fructiferi: **cireş** (*ceresius*), **măr** (*malum*), **păr** (*pilus*), **prun** (*prunus*), **piersic** (*persicus*), **nuc** (*nux, nucis*), **pom** (*pomus*). În viticultură, ca şi în agricultură, termenii de bază privitori la plantă, la tehnica procesului vinificaţiei, la păstrarea şi consumul vinului sînt tot de origine latină. Aşa sînt bunăoară: **viţă** (*vitea*), **vie** (*vinea*), **lăuruscă** (*labrusca*), **coardă** (*chorda*), **par** (*palus*), **auă**, cuvînt dialectal pentru strugure, în Moldova şi Bucovina (*uva*), **călcător** (*calcarium*), **curătoare** (*curare*), **storcătoare** (*extorquere*), **zăcătoare** (din *iacere*), **bute** (*buttis*), **must** (*mustum*), **vin** (*vinum*), **poască** (*posca* = **oţet**), **tirigie**, **stirigie** (*stilinginea*), **beat** (*bibitus*), **beţiv** (*bibitivus*) etc. Din acest fond original sînt denumirile principalelor plante textile, **înul** (*linum*) şi **cînepa** (*canepa*). De origine latină sînt şi o bună parte din numirile plantelor spontane. Dintre copaci şi arbuşti, menţionăm: **tufă** (*tufa*), **alună** (*abellona*), **arţar** (*arciarium*), **carpen** (*carpinus*), **fag** (*fagus*), **frasin** (*fraxinus*), **pin** (*pinus*), **plop** (*populus*), **salcie** (*salix*), **soc** (*sambucus*), **tei** (*tilium*), **lemn** (*lignum*) etc. Semnalăm şi cîteva plante spontane: **cicoare** (*cichoria*), **burete** (*boletis*), **nalbă** (*malva*), **patlagină** (*plantago*), **sulfină** (*sulfina*), **sunătoare** (*sanatoria*), **salvie** (*salvia*), **urzică** (*urtica*), **stuf** (*styphus*), **trifoi** (*trifolium*) etc. (61, la denumirile menţionate).

O seamă de plante, după cum arată specialiştii în studiul graiului, au denumiri de origine greacă, unele preluate prin filieră latină, slavă etc. Ca şi cele latine, ele se referă la specii comune, importante. Dintre acestea menţionăm: **molid** (*molybdos*), **zetur** (*smeuron*), **chimen** (*kimion*), **cimbru** (*thimbros*), **trandafir** (*trandafilon*), **castan** (*castanon*), **garoafă** (*garofilon*), **pălămidă** (*palamida*), **păpădie** (*papadia*) etc. (61, la denumirile menţionate, 59, 73, 143).

Din succinta enumerare reiese că pentru aproape toate plantele mai importante, cultivate şi spontane, s-au păstrat denumirile din fondul original. Majoritatea sînt generale, cu puţine sinonime, confirmînd că unitatea este o trăsătură iniţială a culturii populare româneşti, care s-a păstrat, cu toată vitregia veacurilor.

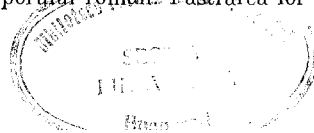
b. Denumirile populare româneşti. Acestea sînt în majoritate şi au fost date în timp, odată cu includerea plantelor în sfera cunoştinţelor. Glosarele lor relevă diversitatea criteriilor care au stat la baza stabilirii acestui important fond de termeni. Cei mai mulţi au fost sugeraţi, ca de altfel pretutindeni, încă din vechime, de aspectul de ansamblu al plantelor şi de caracteristicile morfologice (forma rădăcinilor, frunzelor, florilor, fructelor, culoarea acestora şi alte detalii) cum sînt: **iarbă neagră, iarbă roşie, iarbă mare, albăstrele, vineţele, gălbinele, arginţică de pădure, creţuşcă, scînteiuţă, sbirciog, spin, flocoşele** etc. Gustul şi mirosul au sugerat numeroase numiri ca: **amărală, rădăcină dulce, asudul-calului, usturoiţă, piperul-bălţilor, fierea-pămîntului, mie-re-ursului** etc. Numeroase sînt cele sugerate de asemănările cu părţi ale corpului omenesc şi a animalelor: **palma-pămîntului, cinci-degete, palma-voinicului, coada-calului, barba-ursului, barba-caprei, barba-boierului, limba-boului, limba şarpelui, ochiul boului, dintele dracului** etc. Multe sînt expresia întrebunţărilor medicinale: **armurar, bubernic, dalac, holeră, măsălarită, negelariţă, urechelniţă, brîncă, buruiana-junghiului, buruiana-surpăturii, buruiana-vîntului, buruiană de baghiţă, buruiană de friguri, buruiană de studiniţă, buruiană de venin, floare de gălbîinare, floare galbenă de venin, iarbă de venin, iarbă de zgaibă** etc. Adeseori ne dezvăluie întrebunţări din trecut, la fărmece, practici magice: **iarba-vîntului, dosnică, dragoste, buruiană de urit, buruiană de nouă daturi, lingura zînelor, coarda-celor-din-vînt, patul-celor-din-vînt** etc. Alte diferite criterii au stat la baza stabilirii numirilor româneşti locale, mai variate la speciile de importanţă secundară decît la cele principale.

c. Denumiri împrumutate. Distingem în această categorie împrumuturi vechi, pentru unele specii utile, de la slavi şi împrumuturi de la populaţiile aşezate ulterior pe teritoriul patriei, ori de la cele învecinate: **sovîrî, odolean, jale, hamei, bujor, roiniţă, mac, macriş** etc.

Dată fiind importanţa plantelor şi permanenţa lor în preocupările oamenilor, pe lângă tot mai bogatele cunoştinţe practice în legătură cu plantele spontane şi cele cultivate, s-au acumulat de-a lungul mileniilor numeroase credinţe şi practici, nu numai în legătură cu fructificarea şi folosirea lor, ci şi pentru împlinirea variatelor dorinţe din domeniul vieţii sociale. Toate acestea constituie domeniul de cercetare al etnobotanicii, care întregeste, cu date de larg interes, cunoaşterea culturii materiale şi spirituale populare. Cercetarea etnobotanică nu se limitează la culegerea numirilor populare de plante şi la determinarea lor, fără de care datele nu prezintă valoare documentară, ci trebuie să cuprindă variatele aspecte ale raporturilor dintre oameni şi plante. Le vom schiţa, în lumina bogatelor tradiţii etnobotanice păstrate de poporul nostru, pînă în timpuri apropiate, ca moşteniri culturale a căror origine se pierde în vremuri preistorice, în antichitate.

III. PLANTELE ÎN CULTURA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

Întrebunţărilor, credinţele, obiceiurile, practicile magice etc., în legătură cu lumea plantelor, sînt în mare parte moşteniri tradiţionale originare, în cultura poporului român. Păstrarea lor se leagă de continui-

tatea milenară a oamenilor pe teritoriul patriei, de puternica lor ancorare în variatul şi bogatul ei cadru geografic, de complexitatea şi trăinicia, nezdruncinată de vitregia veacurilor, a legăturilor stabilite între oameni şi natură, oameni şi lumea vegetală. Credinţele şi obiceiurile sînt în mare parte vechi reminiscente cultice şi rituale, generate pe plan mai larg de circuitul energiei biocosmice, îndeosebi de energia vegetativă. Dezlănţuirea ei viguroasă din primăvară a fost împinată cu manifestări şi simboluri diferite, ca şi dezvoltarea vegetaţiei, recoltarea plantelor, după care se revenea la pregătirile pentru ciclul următor, care începea odată cu Anul nou, cu urările pluguşorului, obicei general la români în trecut. Mulţimea obiceiurilor şi practicilor păstrate de poporul nostru în legătură cu lumea vegetală, faţă de cele în legătură cu lumea animală, trebuie atribuită, în primul rînd, ocupaţiei sale de bază, care a fost agricultura, nu păstoritul extensiv, cum greşit au susţinut unii cercetători, fără să ţină seamă de dezvoltarea şi tipologia lui zonală. Dealtfel, nu numai păstoritul agricol local, tipul tradiţional mai frecvent, ci şi păstoritul extensiv, transhumant practicat de un număr restrîns de gospodării înstărite din două zone, Mărginimea Sibiului şi Ţara Birsei, precum şi din cîteva sate din zonele învecinate, care au fost bazele de aprovizionare cu lînă a Braşovului şi Sibiului, renumite centre de postăvărit în feudalism, au păstrat şi practicat puţine obiceiuri pastorale, faţă de cele agrare. În perioada de formare a poporului român ele au fost între coordonatele principale ale vieţii spirituale, de aceea supravieţuirile străvechi din domeniul mitologiei botanice constituie un important capitol al mitologiei populare româneşti, deoarece în lumea plantelor au fost protectorii contra supranaturalului, personificat în „lele“, care furau puterile din corpul omului, în „strigoi“, care furau mana cîmpului şi laptele animalelor, în „solomonari“ şi „balauri“, care dezlănţuiau urgia cerului cu grindină etc.

Armonia şi frumuseţile lumii vegetale, importanţa ei, au sugerat vechea şi răspîndită credinţă că şi plantele ar avea grai, ca şi oamenii, că s-ar putea chiar să le auzi vorbind şi să le afli rosturile. Acest atribut supranatural se credea că s-ar putea dobîndi, cu ajutorul şarpelui, străvechi simbol de cult htonian. De pildă, Sofia Nistor, din comuna Şanţ (jud. Bistriţa-Năsăud), spunea: „Cine vede şarpe alb, să-l omoare dintr-o dată, spunea tata, şi să-l mince uscat. Atunci tătă buruiana spune: pă mine nu mă călca, că-s de cela leac . . .“ În Bucovina se credea că în acest scop e bun „şarpele alb, găsit sub alun alb“ (153, p. 894). De aceea, bolnavilor cărora nu li se „dădea de leac“ li se culegeau tot felul de frunze şi flori, ca să le facă scăldătoare, în credinţa că-şi vor găsi leacul în una din ele.

Date etnobotanice de veche tradiţie şi larg interes s-au păstrat atît în legătură cu plantele cultivate, cît şi cu cele spontane, de aceea vom schiţa problematica lor.

1. Plantele cultivate

Agricultura are tradiţii milenare pe teritoriul patriei, confirmate de vestigiile arheologice, de documentele istorice şi tradiţiile etnobotanice, prin marea vechime a credinţelor şi obiceiurilor în legătură cu principalele specii cultivate: grîul dintre cereale, cînepa dintre textile, pomii

şi viţa de vie etc. Fertilitatea a fost o dorinţă principală, generală, umbrită de nesiguranţa care plana deasupra ţarinilor, începînd de la însămînţatul ogoarelor, pînă la recoltarea produselor. Temerile şi dorinţele au fost exprimate de timpuriu în simboluri şi practici cultice. Cultul fecundităţii şi al fertilităţii este atestat în spaţiul carpaato-danubian din neolitic, printr-o variată tipologie de figurine feminine din lut ars. Ele nu sînt apariţii spontane, locale, deoarece, după cercetările lui Vl. Dumitrescu, „cele mai semnificative tipuri de statuete neo-eneolitice de pe teritoriul României şi al întregului sud-est al Europei vădesc analogii şi legături directe de filiaţie cu tipurile statuetelor din Asia Anterioară şi din regiunea Mediteranei Orientale“ (181, II, p. 170 — 262). Asemănările, care merg pînă la identitate, nu sînt întîmplătoare, deoarece din aceste regiuni s-au răspîndit în cuprinsul Europei principale specii de cereale şi alte plante utile, a căror patrie de origine este Asia Centrală, cîmpiile ei fertile.

De tradiţie preistorică erau, desigur, şi figurinele improvizate din lut, una numită „mumuşa ploii“, alta „tata soarelui“, pe care o ceată de fetiţe le duceau în procesiune la o gîrlă, invocînd în cîntec ritual tradiţional ploaia, atunci cînd seceta ameninţa culturile, în Cîmpia Română. Alte numeroase credinţe şi obiceiuri păstrate de poporul român în legătură cu agricultura, pomicultura şi viticultura îşi au originea în practici cultice din lumea antică. În păstrarea şi practicarea lor un rol important le-a revenit femeilor, nu numai pentru că ele au fost cele ce cultivau şi culegeau plantele ci şi pentru că, dintotdeauna, au reprezentat simbolul fertilităţii. De aceea, femeile înconjurau de trei ori plugarii, înainte de a porni la arat, afumîndu-i şi stropindu-i cu apă. Tot ele împleteau cununa din spice, la sfîrşitul secerişului, pe care o fată cu purtări alese o ducea şi o preda femeii care conducea treburile casei, pentru a o păstra cu grijă şi a scutura boabele din ea în grîul de sîmînţă.

Etnobotanica întregeşte cercetările etnografice asupra agriculturii şi ramurilor specializate, studiînd credinţele şi obiceiurile privitoare la plantele cultivate. În acest vast şi important capitol al vieţii spirituale tradiţionale se disting: credinţe şi obiceiuri din cursul anului, în care sînt exprimate dorinţele generale, de belşug, de prevenire a relelor etc.; obiceiuri în legătură cu dezvoltarea vegetaţiei, prin care se urmărea înlăturarea condiţiilor nefavorabile creşterii şi fructificării plantelor; credinţe şi obiceiuri în legătură cu desfăşurarea muncilor agricole, începînd cu ieşitul la plug, cu termenele ultimative pentru semănatul diferitelor specii utile şi încheind cu recoltatul produselor, cu dezlegările pentru consumul fructelor etc. Tot etnobotanica studiază întrebunţările plantelor cultivate în obiceiurile din ciclul anului şi ciclul vieţii.

2. Plantele spontane

Vechi şi bogate sînt cunoştinţele poporului asupra plantelor spontane, datorită multiplelor întrebunţări ale acestora în trecut. Importanţa economică a unora a crescut în timp, pe plan general, cum este cazul

esențelor lemnoase, care alcătuiesc întinsele masive păduroase din cuprinsul țării. Importanța altora a scăzut odată cu dezvoltarea industriei, cum este cazul coloranților vegetali și chiar a plantelor medicinale. Ca și plantele cultivate, plantele spontane au generat numeroase credințe și obiceiuri, în legătură cu diferitele caracteristici și întrebunțări pe care le vom semnala pe domenii.

a) Pădurea și foloasele ei. Din timpuri vechi, pădurea a fost o importantă sursă de hrană suplimentară și de materii prime pentru cerințele casnice și meșteșugărești. Ele au fost valorificate pe îndelete până în capitalism, când a început exploatarea lor în masă, intensificată odată cu dezvoltarea industriilor, a căilor de transport și a comerțului cu material lemnos. Pămîntenii au îngrijit pădurea, căci le era dragă, erau înfrățiți cu ea, deoarece îi ocrotea în vremurile de bejenii, iar de dușmani era temută, ocrolită. În Țara Moților, unde secole în șir plinea s-a cîștigat în schimbul vaselor de lemn, se spunea „că-i păcat să prazi lemnele și, înainte de-a le tăia, bine trebuie să te uiți la ele“. În credințele moților, pădurile, ca și aurul din vinele munților, erau păzite de *vilve*. Ele pedepseau pe cei care prădau lemnele, le tăiau în zile oprite etc. O femeie din Scărișoara spunea că „vilva“ e acolo unde se taie pădurea, unde se fac stînjeni, „zice că se cîntă că-i taie pădurea. *Îi ra, Doamne apără-ne. Îi zugrumă care să tilnește cu ia, care-i iese-n cale. Vilfa aceea, zice că-i mama pădurii*“ (168, p. 163—164).

Numeroase au fost credințele în legătură cu *muma pădurii*, nu numai în zonele înalte, ci și în cele joase, de unde au fost pustiite mai demult pădurile, codrii seculari pomeniți în documente. În cele mai multe părți era socotită ca stăpînă a pădurilor, dușmănoasă oamenilor, mai ales a celor ce umblau noaptea, adeseori după lemne (152, p. 197—201).

Pădurea a pus la îndemîna oamenilor o serie de produse, între care principalul a fost lemnul, atît de necesar pentru construcții, pentru confecționarea uneltelor și a diferitelor obiecte casnice, a mijloacelor de transport. Lemnele nu se foloseau la întîmplare și nici nu se tăiau oricînd, mai ales pentru construirea caselor. Mai demult, aproape peste tot, lemnele pentru case se tăiau toamna. Nu se duceau să le taie în orice zi, „numai cînd era lună nouă sau era luna în descreștere, cînd le tăiau și romanii“, după cum relatează Plinius Secundus (196, p. 77; 170, XVI, LXXV, p. 603—604). La Drăguș, în Țara Oltului, înainte de-a tăia lemnele pentru casă, se tăiau trei lemne nefolositoare, unul „pentru foc“, al doilea pentru „apă“, iar al treilea „pentru trăznet“ și după aceea se alegeau lemnele pentru grinzi, corni etc. (56, p. 29). În multe părți nu se punea în construcții lemn de carpen, în credința că ocrotește pe „necuratul“.

Unii arbori, ca și pomii fructiferi, erau folosiți în obiceiurile din ciclul vieții, cum era bradul de nuntă, bradul de la capul morților tineri, nenunțiți etc. Alții erau folosiți în obiceiurile din ciclul anului, cum era salcia, teiul etc. Esențele lemnoase mai importante apar cu semnificații și atribute supranaturale în credințe și variate creații folclorice, basme, legendă etc.

b) Plantele alimentare spontane. O seamă de plante comune au constituit un important supliment de hrană pentru populația sătească. Mai căutate au fost cele care completeau, prin dezvoltarea timpurie

şi prin conţinutul lor în vitamine, insuficienţa şi valoarea nutritivă scăzută a resurselor alimentare din primăvară, pînă la dezvoltarea celor cultivate. Dintre acestea, importante au fost **urzica** (*Urtica dioica* L.), **loboda** (*Atriplex hortensis* L.), **sălăţica** (*Ranunculus ficaria* L.), **măcrişul** (*Rumex acetosa* L.), **ştevia** (*Rumex patientia* L.), **purul** (*Allium vineale* L.) etc. Foarte căutate erau nu numai acestea, din care se preparau mîncăruri diferite, ci şi cele care se consumau crude, începînd cu bulbii sau rizomii bogăţi în amidon de **baraboi** (*Chaerophyllum bulbosum* L.), **fereguţă** (*Polypodium vulgare* L.), **napi porceşti** (*Helianthus tuberosus* L.), continuînd cu frunzele acrişoare de **măcrişul iepurelui** (*Oxalis acetosella* L.), **dracilă** (*Berberis vulgaris* L.), cu lăstarii cruzi de **măcriş**, **brăbin** sau **racameţi** (*Bunias orientalis* L.), **urechea poreului** (*Salvia austriaca* Jacq.) etc. Odată cu dezvoltarea culturilor, se restrîngea numărul plantelor spontane folosite în alimentaţie. Nu înceta însă culesul din natură. Foarte căutate erau peste tot **bureţii**, începînd din primăvară, cînd apăreau **bureţii de spin** (*Tricholoma georgii* (Fr. et Clus.) Quél.), pînă toamna, cînd se făceau **bureţii de mesteacăn** (*Cortinarius cinnamomeus* Fr.). Mult aşteptată era coacerea succesivă a fructelor comestibile, atît în zonele joase, cit şi în cele înalte, unde natura era mai darnică în această privinţă. Seria lor începea cu **fragile de cîmp** (*Fragaria viridis* Duch.) şi se încheia cu **alunele**, care au fost peste tot bucuria copiilor. Acestora li se adăugau fructele pomilor pădureţi (cireşi, meri, peri), mai numeroşi în trecut, deoarece erau ocrotiţi prin grădini, fîneţe, margini de pădure, suplinind adeseori lipsa celor amelioraţi. Merele şi perele pădureţe au fost folosite peste tot la prepararea cidrului şi mai ales a oţetului, folosite în mod curent în alimentaţie.

c) Coloranţii vegetali. Portul popular, ca şi textilele de casă, prezintă aproape în toate zonele etnografice o mare bogăţie artistică. Frumosul din veacuri este exprimat nu numai în motive decorative, ci şi în culori. De la vrîstele simple, în care negrul alternează cu roşul, pe fondul alb al măsuritelor, ştergarelor, feţelor de pernă, păretarelor etc., s-a ajuns la o gamă bogată de motive şi culori, în scoarţele din Oltenia, Moldova, Bucovina, Maramureş, Banat, Ţara Birsei etc. Culorile estompate ale pieselor mai vechi s-au preparat din plante, folosite în mod curent pentru vopsit. Cele mai multe au fost părăsite, fiind înlocuite de coloranţii chimici din comerţ.

În trecut, femeile îşi procurau din timp plantele necesare pentru vopsit. Nu era o treabă uşoară, de aceea prin sate erau femei iscusite în vopsitul cu plante, la care apelau cele ce nu cunoşteau meşteşugul, ca să nu strice firele sau materialele. Plantele, culese în timpul cînd părţile întrebuintate erau mai bine dezvoltate, se uscau şi păstrau în locuri ferite de umezeală, fum şi praf, pînă la întrebuintare. Ca să nu se amîne culegerea, unele erau legate de termene tradiţionale, ca frunzele de măr, de mesteacăn etc.

Unele culori se obţineau prin procedee simple, dintr-o specie sau mai multe, cum erau negrul şi roşul obişnuit, predominante în creaţiile artistice populare. Prin amestec şi proporţionare diferită, se obţineau mai multe nuanţe de roşu (deschis, închis, întunecat, cireşiu, vişiniu, aprins etc.), de galben (curat, limoniu, ceriu etc.) ş.a. Pentru negru, culoare puţin pretenţioasă, au fost consemnate cca 50 de reţete, pre-

parate din numeroase plante ca: arin; nuc; arin şi nuc; arin şi arţar; arin şi măr; arin, zirnă şi sovîrf; arin, sovîrf, bob şi scoruş etc. Din numeroase specii s-a preparat şi roşu: măr; măr şi sovîrf; măr, sovîrf şi corn; roibă etc.

Meştesugul vopsitului, vechi şi important, a fost părăsit odată cu dezvoltarea industriei şi a comerţului cu coloranţi chimici. Cromatica textilelor de casă şi a pieselor de port s-a îmbogăţit, dar culorile vii, contrastante, au luat locul celor estompate, discret armonizate, calde, obţinute cu mîgală din plante.

d) Plantele medicinale. Medicina populară a acumulat de-a lungul veacurilor cunoştinţe bogate cu privire la boli şi la vindecarea lor cu leacuri vegetale. Dealtfel, atît în medicina raţională (iatrosafia), din care s-a dezvoltat medicina ştiinţifică, cît şi în medicina populară, pe care s-a fundamentat, plantele au fost leacurile principale. Medicina ştiinţifică a înflorit odată cu botanica, ambele cultivate de medicii botanişti ai antichităţii. O bună parte din cunoştinţele acestora erau din fondul străvechi al tradiţiilor populare.

Numărul leacurilor vegetale folosite în medicina populară românească a fost mare. Din cele 876 specii utile aproape toate au fost folosite, sub o formă sau alta, şi în medicina populară. Atunci cînd apărea boala, vindecarea ei era o problemă existenţială. Unde să se ducă cei năpăstuiţi de ea atunci cînd nu erau nici medici, nici farmacii. Se duceau la femei meştere, a căror cunoştinţe se bazau pe practici tradiţionale milenare, transmise din generaţie în generaţie, nu învăţate din cărţi de „doftorii” şi plante medicinale. În fiecare sat erau 2—3 bătrîne, la care se apela, atunci cînd starea bolnavului nu se ameliora în urma leacurilor obişnuite. Acestea ştiau leacuri pentru toate bolile. Unele cunoşteau zeci, altele sute de specii, cum au fost Sînziana Simonesc din Clopotiva, Ioana Stoienoaie din Nereju etc.

În medicina populară s-au folosit preparate variate, atît pentru afecţiunile externe, cît şi pentru cele interne. Le vom semnala pe cele mai frecvente, începînd cu cele externe. La unele foloseau plantele crude, la altele, uscate şi sfărîmate. În multe cazuri se pisau şi se puneau în legături, ori erau amestecate cu uleiuri şi grăsimi animale, preparîndu-se *iruri* şi *unsori*. Unele se puneau pe jăratec şi se făceau *fumuri*, ori se fierbeau şi se făceau *abureli*. Unele se *coceau* în spuză şi aşa se foloseau, ori se ardeau şi se foloseau sub formă de *cărbuni*, *scrum*. De la unele se folosea *mustul* (seva) sau *laptele* (latexul). Frecvente au fost, atît pentru afecţiunile externe, cît şi pentru cele interne, *plămădelile*. Plantele (sau numai părţi ale lor), întregi sau pisate, tăiate mărunt, se puneau în apă, ţuică, oţet, vin, ulei, spirit, se lăsau cîteva zile şi apoi se foloseau. Multe se fierbeau, *zeama* sau *fiertura* obţinută se întrebuinta pentru *spălături* sau *scăldători*, iar cu plantele călduţe se făceau *oblojele*. Amestecuri variate de plante, răşini, grăsimi, făini se foloseau în *legături*. *Scăldătorile* erau simple sau cu *abureli*. Pentru afecţiunile interne se foloseau *plămădelile* plantelor crude sau uscate, în apă, ţuică, vin, miere etc. precum şi *fierturile* sau *zeama* lor. Pentru fierturile care numai dădeau în clocot, s-a adoptat termenul de *ceai*, iar pe cele care se fierbeau mai mult, majoritatea cercetătorilor le-au desemnat ca *decocturi*. Leacurile mai *tari* se fierbeau înăbuşit, acoperindu-se oala cu o felie de pîine sau aluat, în care se introducea o ţeavă de trestie sau de soc („răsuflătoare”). Pentru pre-

pararea leacurilor, în boli mai grave, se foloseau adeseori oale de lut noi şi apă „neincepută“, luată în revărsatul zorilor, înainte de-a tulbura, oamenii şi animalele, izvoarele şi apele curgătoare. Leacurile se făceau după anumite rânduiri tradiţionale în care prepararea adeseori era întregită cu practici „magice“, care, chipurile, sporeau încrederea bolnavului în eficacitatea lor. Se foloseau mai ales contra bolilor atribuite supranaturalului, personificat în „iele“, „strigoi“, „ciumă“, „coleră“, „samcă“, „moroi“, „zburător“, „zmei“, „pricolici“, „necuratul“ etc. Din lumea vegetală erau şi protectorii contra forţelor nefaste ale acestora, de obicei plante bogate în principii active: leuşteanul, usturoiul, teiul, odoleanul, şoldina, mătrăguna, iarba de şoldină etc., ori cu caractere aparte ca: rugul, urzica, iarba neagră, holera, măcieşul etc.

e) Practicile magice cu buruieni. În practicile magice, la toate popoarele, plantelor le-a revenit un rol important. Încă în timpuri preistorice, unora li s-au atribuit atit puteri protectoare contra relelor multe care se abăteau asupra oamenilor şi bunurilor gospodăreşti sau colective, ca molime, secetă, grindină etc., cât şi pentru remedierea lor.

Astfel lumea vegetală a dominat nu numai cultura materială populară, ci şi cultura spirituală. Crediţele şi practicile în legătură cu plantele cultivate şi spontane constituie capitole de un deosebit interes în istoria religiilor (63, II, p. 229—309).

În ultimele decenii s-a schimbat nu numai înfăţişarea satelor, care s-au înnoit de la un capăt la altul, portul oamenilor, care s-a adaptat noilor condiţii de muncă, iar cel sărbătorec tradiţional s-a îmbogăţit în elemente decorative, s-a schimbat şi viaţa socială şi culturală a satelor, care s-au descătuşat de tradiţiile retrograde.

A

acăț v. salcîm

afin (*Vaccinium myrtillus* L.), arbust din fam. *Ericaceae*; crește în etajul montan și subalpin, prin poieni și goluri de munte, alcătuiind adesea tufișuri întinse. Este prețuit pentru fructele sale dulci-acrișoare, la culesul cărora, în iulie-august, se folosesc în multe părți piepteni speciali. Frunzele conțin arbutină, tanin etc.; acestea, ca și antocianinele, pectina, zahărul etc. din fructe (*Fructus Myrtilli*), au proprietăți astringente; în fructe există și antibiotice (68, VII, p. 128—130; 176, p. 429; 173, p. 210). Din afine se prepară băuturi răcoritoare și alcoolice (sirop și afinată) și produse alimentare (gem, marmeladă). (V) Sucul din fructe se folosește la colorarea vinurilor, iar în trecut se folosea pentru vopsitul firelor și țesăturilor.

(M) În zonele muntoase, fructele uscate sau plămădite în rachiu se întrebuințau în mod curent contra diareii. Din ramurile cu frunze, lăsate să se usuce, uneori în amestec cu alte plante, se preparau ceaiuri nu numai pentru diaree, dureri de stomac, crampe, ci și în boli de piept și de inimă (87, p. 21; 190, p. 11). În unele părți, contra *pîntecăriei*, se făceau turte din afine și făină din sîmburi de măsline, care se dădeau bolnavului să le mănînce (78, II, 1, p. 43—44). Frunzele (verzi sau uscate), fierte în amestec cu frunze de mesteacăn, laur (*Datura stramonium*) și traista ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*) se foloseau contra diabetului (18, p. 24—25).

afin de mlaștină (*Vaccinium uliginosum* L.), arbust din fam. *Ericaceae*; crește prin locuri umede și mlaștinoase din regiunea alpină. Fructele conțin zaharoză, glucoză, dar sînt mai puțin apreciate și consumate (68, VII, p. 131—132).

(M) Frunzele se foloseau contra diareii (87, p. 20).

aglică, teișor (*Filipendula hexapetala* Gilib.), plantă erbacee din fam. *Rosaceae*; crește prin finețe uscate și poieni. Rădăcinile tuberculiform-îngroșate, cu miros plăcut, conțin amidon și tanin (161, p. 2).

(M) În Podișul Tirnavelor, din rădăcinile uscate, pisate, cernute și amestecate cu untură se făcea o alifie pentru eczeme (36, p. 224). Florile se întrebuințau la prepararea apei de obraz și pentru creșterea părului (87, p. 21). În Munții Apuseni, din tulpinile uscate se făcea un ceai contra diareii. Rădăcinile se plămădeau în vinars, din care se lua cîte un păhărel, dimineața (35, p. 108). În satele din jurul Careilor, fiertura plantei se lua contra constipației și a durerilor de stomac (8, p. 132). Ceaiul din flori se bea contra vătămurii. În Moldova, decoctul rădăcinilor se lua contra tusei, *nădufului* și a vărsărilor de sînge (87, p. 21). Rădăcinile plămădite în rachiu se dădeau femeilor, care aveau dureri după naștere și bărbaților, care aveau dureri și umflături testiculare (12, p. 134).

aglicei (*Primula acaulis* (L.) Grafb.), plantă ierboasă din fam. *Primulaceae*; sporadică în zonele înalte, pe alocuri cultivată.

(M) Se folosea, ca și ciuboșica cucului, în afecțiunile căilor respiratorii (68, VII, p. 91).

agriș, coacăz (*Ribes grosularia* L.), arbust spinos, din fam. *Saxifragaceae*; crește pe stîncările din pădurile montane: a fost ameliorat și e cultivat prin grădini. Fructele, bace ovoide, mai păroase la arbustul spontan, au gust acru cînd sînt verzi și dulceag cînd se coc, devenind apoi gălbui sau roșietice. Se folosesc în alimentație, preparîndu-se cu ele supe și sosuri.

ai¹ v. usturoi

ai², usturoi sălbatic¹ (*Allium rotundum* L.), plantă ierboasă, cu miros pronunțat de usturoi, din fam. *Liliaceae*; crește pe coline aride, argiloase, nisipoase, prin pașiți, livezi. Bulbul ovoidal, cu bulbii numeroși, substituia usturoiul în unele sate mai înapoiate.

(M) Se folosea în medicina populară ca și usturoiul cultivat.

ai de munte (*Allium victorialis* L.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*; crește prin locuri înierbate, stîncoase, din regiunea montană pînă în cea alpină.

(M) Fibrele bulbului se aplicau pe răni pentru a opri hemoragia. Se mai folosea ca diuretic, antiscorbutic și afrodisiac (68, XI, p. 197—198).

ai de pădure v. leurdă

alac, denumire generală pentru două cereale (fam. *Gramineae*), foarte vechi în culturi: *Triticum spelta* L. (numit și **alac roșu, griu moale, tenchi**) și *Triticum monococcum* L. (numit și **alică, hiliac, tenchi**). Ambele au fost mult cultivate în trecut, mai ales în zonele înalte, fiind puțin pretențioase la condițiile climatice și productive în terenurile sărace de pe înălțimi. În timpuri apropiate au cedat locul altor culturi (25, p. 172).

(M) În medicina populară, alacul este semnalat ca fiind folosit pentru *fapt* (78, p. 145).

albăstrele, vinețele, corobatică² (*Centaurea cyanus* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, frecventă prin semănăturile de cereale, prin locuri aride. Conține cantități mici de alcaloizi, hidrocarburi și substanțe terpenoide (148, p. 130; 173, p. 193—195).

(M) La tăieturi se puneau florile crude, fiind un leac la îndemînă, în timpul secerișului. Cu decoctul din flori se făceau spălături pentru dureri de ochi. Se credea, în unele zone, că fiertura de albăstrele vindecă totdeauna ochii albaștri. Se plămădea în vin sau bere pentru cei care nu puteau urina, iar pisată se lua ca purgativ. Ceaiul se folosea pentru răceli și boli de piept (186, p. 85—86). La Măguri, se făceau cu ea abureli contra *frigurilor* (147, p. 517). La Dănești (Vaslui), zeama de rădăcină se folosea pentru bolile de piele, iar ceaiul din flori, contra bolilor de rinichi (14, p. 103).

albăstriță, cicoare² (*Centaurea jacea* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin fînețe și livezi.

(M) Din tulpinile florifere se făcea ceai contra durerilor de inimă (25, p. 43).

alcana (*Alkanna tinctoria* (L.) Tuasch.), plantă ierboasă, cenușiu-păroasă, din fam. *Boraginaceae*, care crește sporadic în sudul țării, prin locuri nisipoase, grinduri, originară din nordul Africii.

(V) Rădăcina pivotantă, lungă de 20—25 cm, de culoare roșie violetă închisă, conține alcanină, folosită în industria cosmeticelor, în industria alimentară, textilă etc. (68, VII, p. 229; 176, p. 431).

alior¹ (*Euphorbia amygdaloides* L.), plantă veninoasă din fam. *Euphorbiaceae*; crește prin păduri și tufișuri, pină în etajul subalpin; conține un suc lăptos, foarte acru, ca și alte specii de *Euphorbia*, cunoscute sub numele de laptele cînelui.

(V) Plantele bine dezvoltate și înflorite se foloseau, în multe sate, pentru vopsit în galben ouă, fibre sau țesături. Prin județul Prahova se obținea din alior un galben ruginiu: se tăia de la fața pământului, pe la sfîrșitul lunii iulie, se pisa și apoi se punea în apă să se plămădească pînă a doua zi, cînd se storcea zeama, iar aliorul se întindea la soare să se usuce. Se introducea iarăși în vas și se fierbea puțin, iar după ce dădea în clocot, se scotea aliorul, zeama se „împietrea” cu cca 20—30 gr piatră acră, se puneau apoi fibrele sau firele, se fierbeau 3—4 ore și, după ce se colorau, se scoteau și se clăteau cu apă rece. Prin Tutova, se obținea o culoare galbenă deschisă din aliorul tînăr, „împietrit” cu moare de varză bună, nerăsuflată. Prin proporționare și amestecuri s-au obținut diferite nuanțe, folosite mai ales la coloratul linii, pentru scoarțe, păretare etc. (153, p. 46—49).

(M) Aliorul, dozat cu grijă de bătrînele meștere, a avut multe întrebuințări în medicina populară, atît în cea umană, cît și în cea veterinară. Unele îl culegeau în anumite zile, altele în orice zi, la nevoie (74, p. 8). Latexul plantei se folosea contra *pecinginei*, negilor și bureților sau pistruiilor (43, p. 116). Cu apa în care se fierbeau cîteva plante se spălau pe față cei care aveau pistrui. În zona Branului se punea în urechi contra durerilor de măsele (36, p. 224). Tulpinile florifere se fierbeau și cu decoctul se spălau rănile și rîia. Planta fiartă se punea în legături contra durerilor de cap. Aliorul se bea cu apă caldă ca purgativ, iar în hapuri, cu făină de grîu, se lua pentru dureri de stomac. Se fierbea în lapte dulce, ori numai în apă și se dădea contra frigurilor. Era folosit și la „de dinsele”, însoțite de dureri de mîini și de picioare, adeseori cu rani pe tot trupul bolnavilor; se fierbea aliorul cu apă și cu zeama obținută se spălau, iar cu vrejul se făceau oblojeli pe trup (78, p. 8). La animale, decoctul se folosea pentru spălutul rănilor și contra paraziților (rîie, păduchi, căpuși etc.) (36, p. 224), precum și la mușcăturile de șarpe. Se spălau mușcăturile sau umflăturile cu decoctul lui (78, p. 8).

alior² v. laptele cînelui²

alun, tufă (*Corylus avellana* L.), arbust din fam. *Betulaceae*; crește prin tufișuri, păduri. A avut multiple întrebuințări casnice, medicinale și magice. Lemnul frumos, ușor și elastic, este folosit pentru cozi de unelte. Cu ramurile despicate se cercuiau vasele de lemn și pereții caselor de lemn, iar din nuiele desfăcute în fișii se confecționează coșuri. Ca lemn de foc, arde repede, cu mare putere calorică și dă un mangel de bună calitate. Din alun se mai fac diferite obiecte casnice și de uz personal, ca bite, fluier, furci de tors etc. Fructele, comestibile, conțin mult ulei, amidon, zahăr; sînt folosite în industria dul-

ciurilor, în patiserie. Scoarța și frunzele (*Cortex et Folia Coryli*) conțin tanin, ulei eteric, quercitină (176, p. 14).

(M) Cu un bețișor de alun verde înfierbîntat în spuză se ardeau *păduceii* de pe talpă. La *bube dulci*, eczeme și *pecingine* se folosea seva ce iese din capetele verzi, cînd sînt puse pe foc, sau se spălau cu decoctul din coajă și frunze. În județul Brăila, alunetele se pisau, se puneau în rachiul de drojdie cald, amestecat cu untdelemn, și se dădea contra *vătămăturii* (87, p. 24). În Vilcea, ceaiul din floare de alun (amenți) se folosea în boli de piept (86, p. 95). În Moldova (Țepu-Tecuci) se făceau copiilor slăbănogi băi de alun, să se întărească. Cu alunete arse și muc de luminare de seau se ungeau copiii pe sprincene, ca să le crească mari și negre (87, p. 24).

(O) Dintr-o prăjină de alun era făcut, de obicei, steagul călușarilor (155, p. 63). Vorniceii sau vătăjeii, care chemau rudele și sătenii la nuntă, aveau în multe părți bețe de alun, cu panglici, basmale etc. (135, p. 217). În unele zone, țiganii numai cu astfel de bețe umblau. Cînd se mărita o fată de țigan, ginerele dădea soacrei, socrului și cumnaților cite un băț de alun, cît mai frumos ornamentat (76, p. 5). Cu băț de alun lung de un stînjîn se spunea că trebuie rupt pe furiș virful ierbii-fiarelor (94, p. 526). Din ramuri de alun se făceau, în Oltenia, bețișoarele cu care se porneau copiii la urat (81, IX, p. 45). În Banat, femeile făceau focuri pentru morți — „focurile“ sau „luminușe“ — în curte sau la cimitir, cu surcele de alun (137, p. 384—385).

amărală (*Polygala vulgaris* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Polygalaceae*; crește prin fînețe umede și prin locuri nisipoase. Planta (*Herba Polygalae*), ca și alte specii înrudite, conține saponozide și substanțe amare, după cum arată și numele (176, p. 422; 173, p. 209).

(M) Se folosea la vărsat, în boli de piept și la băi contra reumatismului (36, p. 226). La Negrești (Oaș), se fierbea în lapte dulce, cu care se spălau copiii pe față, ca să nu le rămînă pete după vărsat (37, p. 76). Din tulpinile florifere se făcea ceai contra tusei și durerilor de piept (87, p. 65).

amăreală (*Polygala amara* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygalaceae*, care crește prin fînețe și pășuni în regiunea muntoasă. Are gust amar, conținînd poligalină, saponină și materii tanante (68, VI, p. 410—412).

(M) Lăstarii floriferi (*Herba Polygalae amarae*) se utilizau sub formă de infuzie sau sirop pentru combaterea tusei, catarului, astmei, gripei, bronșitei etc. (68, VI, p. 412).

anason (*Pimpinella anisum* L.), plantă aromatică din fam. *Umbelliferae*, cultivată prin grădini și chiar pe cîmp, pentru cerințe industriale. Fructele, achene cu miros aromatic specific și gust dulceag (*Fructus Anisi vulgaris*), conțin un ulei volatil, al cărui component principal este anetolul (65, p. 298; 176, p. 426; 173, p. 86—89). Se întrebunțează la prepararea unor băuturi alcoolice și ca aromatizant în industria farmaceutică și alimentară.

(M) Ceaiul din frunze sau decoctul semințelor se lua contra răcelii și răgușelii. Cu semințele se făceau abureli contra durerilor de cap, iar cu frunzele crude, zdrobite în unt, cataplasme contra durerilor de urechi (186, p. 143). Ceaiul și decoctul se mai luau în bolile de stomac

și de intestine (204, p. 3—4). În medicina veterinară, anasonul se folosea, fiert în vin, la legături contra mușcăturilor de șarpe (84, p. 16). Semințele se puneau în tărițe sau porumb furajer, pentru ca vacile să dea mai mult lapte.

anason stelat v. bădian

angelică (*Angelica arhangolica* L.), plantă aromatică, viguroasă, din fam. *Umbelliferae*; crește prin pădurile montane, pe lângă riuri, văi și piraie. Rizomul cu rădăcinile (*Radix Angelicae*), cu miros aromat și gust dulceag-amărui, conține ulei volatil, angelicină, acid angelic și valerianic, substanțe amare, tanin (148, p. 70; 173, p. 75—77). Planta se cultivă, fiind întrebuințată în farmacii ca tonic gastric și carminativ, precum și în industria băuturilor alcoolice, la prepararea lichiorurilor și aperitivelor.

(M) Se lua pentru „întărirea inimii“, ca expectorant și pentru calmarea durerilor de stomac. Cu decoctul amestecat cu oțet se făceau frecții și băi contra durerilor de spate și reumatismale (179, p. 12). Rizomul sau fructele plămădite în rachiu de drojdie se luau contra *vătămăturii* și ca tonic gastric. Cataplasma din frunze „zolite“, amestecate cu frunze de rută și miere, se puneau pe mușcăături de șarpe și de câine, după ce se storcea singele din răni (186, p. 146).

(C) Se spune, din informații rurale, că renumitul haiduc Pinteza Viteazul purta o traistă din piele, în care avea merinde și o sticlă de palincă, făcută plăcută la gust cu rădăcini de angelică și mai multe tulpini, cu frunze și flori, de fierea pământului. Pinteza zicea că această băutură nu numai că dă omului putere, dar îl apără de multe feluri de boli periculoase. Prin satele din nordul Transilvaniei, pe care le-a cutreierat, se spune că era și un bun cunoscător al plantelor de leac, păstrate în practicile medicinale locale (167, p. 32; 167, II, p. 167).

anghinare (*Cynara scolymus* L.), plantă perenă, viguroasă, din fam. *Compositae*, originară din regiunea mediteraneană; a fost adoptată în timpuri apropiate în culturi, în scopuri alimentare și medicinale. Solzii cărnoși și receptacolul floral sînt o legumă valoroasă. Frunzele (*Folium Cynarae*) conțin cinarină și alți derivați ai acizilor cafeici și chinici, precum și flavonozide (65, p. 286—287; 173, p. 138—141).

În industria farmaceutică se prepară din plantă un extract apos deproteinizat, cu acțiune colagogă și coleretică, indicat în insuficiențe hepatice și boli alergice pe fond hepatic (176, p. 448). Planta se cultivă prin grădinile țărănești din unele zone, ca plantă ornamentală.

(M) Se folosește în afecțiunile hepatice, bolile intestinului gros și colite. O difuzează, în primul rînd, vinzătorii de plante medicinale de la Poienile de Sus, jud. Bihor (18, p. 14). În Satul Nou de Jos, jud. Maramureș, ceaiul din frunze se lua în boli de ficat și splină (167, p. 32).

antonică (*Chaerophyllum aromaticum* L.), plantă viguroasă, din fam. *Umbelliferae*; crește prin tufșuri, pe lângă piraie și poienile umede din pădurile montane.

(M) În Mărginimea Sibiului (Rîul Sadului), frunza curată se pune pe răni, mai ales pe cele *obrintite* (36, p. 222). Plămădită în rachiu, se lua contra durerilor de cap. În alte părți, rădăcina se ținea în gură contra durerilor de dinți (78, p. 144). Se mai folosea în scăldători.

apărătoare (*Echinops ruthenicus* (Fisch.) M.B.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește pe câmpuri și coline aride.

(C) În Dobrogea, se credea că apără casa în care este ținută, după cum arată și numele (11, p. 43).

arăriel v. limba cînelui

arbagic, hajme² (*Allium schoenoprasum* L.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*; cultivată prin grădini pentru trebuințe culinare.

Se întrebuița în trecut în alimentație, aproape peste tot, fiind puțin pretențioasă în cultură. Frunzele tinere, pe care le produce aproape tot timpul anului, se consumau ca ceapă verde (68, XI, p. 242—243).

(M) Înlocuia ceapa nu numai în alimentație, ci și în medicina populară.

ardei, piparcă (*Capsicum annuum* L.), plantă condimentară, din fam. *Solanaceae*, originară din America centrală, cultivată pentru cerințele culinare. Se cultivă soiuri dulci de ardei, care se consumă proaspete, sub formă de salate sau diferite preparate, și soiuri iuți, care se consumă proaspete sau uscate și servesc la condimentarea alimentelor. Fructele se usucă și se macină, obținându-se boiaua dulce sau iute, condiment obișnuit și colorant al mâncărilor, slăninii și altor preparate de carne. Fructele de ardei au un conținut bogat în vitamina A și mai ales în vitamina C, precum și în alcaloidul capsicină, cu proprietăți stimulente și lubrefiante (68, VII, p. 397—399).

(M) În Banat, bătrinele spuneau că scapă de friguri bolnavul care bea dintr-o dată un pahar de vin roșu, în care s-a pus o lingură de piparcă ori hrean (88, XXVIII, p. 27). Ardeii pisat, cu sămînță de ciu-măfaie, pus în spirt și ținut 9 zile la căldură, se strecura încetșor și apoi se făceau cu el frecții contra junghiurilor, durerilor de mîini și picioare (78, p. 22). În medicina veterinară, se întrebuița contra gâlbezii la oi. Se fierbea chipărușul roșu cu smicele de răchită, „în moare“ de pepeni și se dădea cite 2—3 linguri pe zi (89, p. 101). S-a mai folosit ca insecticid, contra ploșnițelor. După ce se astupau bine toate ușile și ferestrele, se așeza în mijlocul casei un cean cu mangal, pe care se puneau cite mai mulți ardei roșii, uscați, să ardă și afume.

(O) În sudul Olteniei, ardeii se folosea în obiceiurile de la nuntă. Dacă mireasa era virgină, soacra mare îi pune la gît un șir de ardei roșii. În alte sate, părinților, cînd mergeau „pe cuscrii“, li se puneau cărbuni pe o farfurie și li se dădea să bea țuică cu ardei (86, p. 35).

argințică de pădure, splină (*Chrysosplenium alternifolium* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Saxifragaceae*; crește prin locuri umede și umbroase, pe lângă izvoarele și piraiele din păduri. Conține tanin și azotați, puțin cercetați.

(M) În Vrancea, la Nereju, decoctul plantei „ursite“ se dădea pentru argint (43, p. 116). În jud. Neamț se folosea ca leac contra diferitelor erupții cutanate, mai ales la copii, cunoscute sub numele de *spure*. Se credea că sînt eficace numai plantele rupte cînd au fost văzute prima dată în anul respectiv. După unii ar avea și puternice proprietăți vomitive, drept care se bea cu vin sau în borș de puțină. Ca vomitiv, se dădea foarte rar și cu multă băgare de seamă, deoarece după luarea ei bolnavul vomita ore întregi, încît putea să și moară (11, p. 45—46).

arinu v. laptele cinelui²

arin alb (*Alnus incana* L.), arbore din fam. *Betulaceae*, mai frecvent în zonele înalte, prin locuri umede, pe lângă văi; are lemn ușor, moale, puțin durabil, cu aceleași întrebuințări ca și ale arinului comun. Conține, mai ales în scoarță, tanin și coloranți. Înlocuiește, în diferite întrebuințări, arinul negru. Se folosea la prelucrarea pieilor pentru opinci; se lua cca 1 kg de scoarță, se punea într-o copaie, se presăra peste ea un pumn de cenușă și apoi se turnau cca 2 litri de apă fiartă. Preparatul, numit în unele zone „crușală“, în altele „tăbăceală“ sau „argăseală“, se lăsa să se răcească și apoi se introduceau pieile, după ce se rădeau de păr. Se lăsau o zi și o noapte, pînă căpătau o culoare roșie deschisă. După ce se zvîntau, se confecționau opincile (144, p. 179—180).

(V) Coaja arinului alb, ca și a celui negru, s-a folosit pentru vopsit în negru, lînă și pănură, fire pentru alte diferite țesături ca: fote, cătrînțe, scoarțe etc.

(M) Frunzele se puneau la răni și tăieturi, în băi contra opărelilor și transpirației picioarelor (93, p. 22). Din coajă se făcea un ceai contra *crușelii* la vite (84, p. 208). Decoctul scoarței și al frunzelor se folosea contra febrei aftoase.

arin negru (*Alnus glutinosa* (L.) Gärtn.), arbore comun prin zăvoaie, din fam. *Betulaceae*, cu lemn ușor, moale, puțin durabil, dar prețuit pentru furnire și la construcții sub apă. Conține, mai ales în scoarță, coloranți și tanin. Lemnul său era preferat la amenajarea iazurilor, stăvilarelor și scaunelor pentru roțile de apă, la confecționarea colacilor sau căsuliilor fîntînilor etc. Mestarii țărani și țiganii făceau din el troace pentru porci, covăți etc. În unele sate, se spunea că nu e bine să scalzi copiii în covățele de arin, altfel, cînd vor fi mari „vor petrece mai mult printre străini“ (78, p. 144—145).

(V) Scoarța de arin negru se folosea peste tot pentru a colora în negru fibrele, firele de tort și țesăturile. Au fost consemnate numeroase procedee de preparare a coloranților, în amestec cu alte plante și substanțe sau chimicale, ca: arin și nuc; arin și sovîrf; arin și boz; arin și arțar; arin și prun; arin și măr; arin, zîrnă și sovîrf; arin, brustur, sovîrf, bob, nucă, scoruș și soc etc. Aceștia li se adăuga, ca întăritor sau fixativ, rugină de pe ape stătătoare, praf de tocilă, mai frecvent *calaică* (oxid feros), piatră acră, leșie etc. (160, p. 124—150). Cu arin se vopsea lînă și țesături de lînă, pentru fote, cătrînțe, androace, oprege, sumane, țundre, păretare, lăicere, scoarțe etc. Cu arin, calaică și piatră acră se vopsea și părul alb de capră, din care se făceau „nojițe“ sau „tîrsine“ pentru legat opincile și desagii etc. Prin amestec cu alte plante, prin proporționare și durată, se obțineau din arin și alte culori. Se prepara roșu în diferite nuanțe din arin, sovîrf și piatră acră; arin și măr; arin, perj, cenușă și var; perj, arin, sovîrf; arin și mesteacăn etc. (160, p. 103—104). Din scoarța de arin negru se obținea o culoare cărămizie sau cărămizie închisă, pentru lînă și „buci“, iar din scoarță de arin, sovîrf și puțină piatră acră, un galben mohorit (160, p. 43—44). Din alte amestecuri rezultau, pe lângă negru, nuanțe mai închise sau mai deschise de galben, roșu, cu largă întrebuințare înainte de răspindirea coloranților chimici. Scoarța de arin se mai întrebuința la prelucrarea pieilor pentru opinci, ca și cea de arin alb. Se mai folosea

pentru vopsitul lăzilor de zestre, numite în unele zone „tronuri“ (144, p. 180).

(M) Frunzele crude se puneau pe tăieturi, cu cele pălite în foc se oblojeau rănile, iar pisate și amestecate cu sare, se puneau pe *păducei*. În ținutul Sucevei, cei bolnavi de gușă rodeau împrejur coajă de pe 3 arini, în ziua de vinerea seacă (87, p. 22). Scoarța de arin negru, pisată ca făina, se pune pe *bube rele* (102, p. 326). În ținutul Năsăudului, frunzele crude se mai puneau între degetele de la picioare sau în jurul mijlocului, sub brîu, contra opărelilor (145, p. 458; 92, p. 17). În sudul Transilvaniei, cu decoctul frunzelor sau al scoarței se făceau băi împotriva transpirației picioarelor și a reumatismului. În unele părți, contra reumatismului, se puneau frunzele în pat, ca să doarmă bolnavul pe ele, schimbîndu-se mereu, timp de cîteva săptămîni. La Pojorîta, coaja se întrebuița contra durerilor de măsele și la oblojitul umflăturilor (84, p. 205). Cu decoctul scoarței, frunzelor și fructelor se spălau plăgile de *cel perit* (158, p. 24—25; 85, p. 270). Contra erizipelului se făceau oblojele cu frunze de arin (86, p. 89), sau spălături cu decoctul fructelor și al frunzelor (79, p. 24). Ceaiul din muguri se lua, în unele sate din Munții Apuseni, contra durerilor de stomac, iar decoctul amănților se folosea contra diareei (34, p. 271). În ținutul Năsăudului, frunza de arin se pune în pat, sub „verincă“, contra puricilor. În Moldova, se introduceau în bortele șoarecilor, ca să-i stîrpească (78, p. 145). În medicina veterinară, decoctul frunzelor și al scoarței se folosea la tăieturi și răni, îndeosebi la picioare, precum și contra febrei aftoase. În Bucovina, dacă boii sau oile boleau de picioare, tăindu-se printre copite din multă ședere în glod, se vindeau mai degrabă cu „crușală“ din scoarță de arin. Se fierbea într-un ceain mare, iar zeama se turna într-o troacă, unde se lăsa să se răcorească puțin, apoi le puneau cu picioarele în ea. Le legau apoi la picioare cu scoarță de arin fiartă (102, p. 325—326).

armurar (*Silybum marianum* (L.) Gärtn.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădinile țărănești, pe alocuri sălbăticită. Conține substanțe amare, amine, tanin (148, p. 129).

(M) Rădăcinile, frunzele și fructele s-au folosit în medicina populară în boli de ficat și de splină (68, IX, p. 747). În Vrancea, la Nereju, sămînța „ursită“ se pune în rachi de tescovină și se lua pentru *argint* (43, p. 116). A fost un leac obișnuit pentru *armurare*, de aceea se cultiva în grădinile țărănești din multe zone. Se pisau frunzele în borș sau vin, dînd vitei pe gît cîte 2 linguri, în 3 zile (78, p. 143). Fiertura și spălăturile cu ea se foloseau pentru vindecarea animalelor care sufereau de febră musculară, lipsa poftei de mîncare și slăbire generală (85, p. 275).

arnică (*Arnica montana* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin finețele și pășunile umede din zonele înalte, muntoase. Florile ei (*Flores Arnicae*) și rizomul (*Rhizoma Arnicae*) conțin ulei eteric, arnicină, materii tanante, acid galic, inulină, rășină (68, IX, p. 504; 148, p. 129).

(M) Frunzele se puneau crude pe tăieturi și răni, iar cu decoctul plantei se spălau rănile *obrintite* din cauza frigului, după cum credeau sătenii. Se mai folosea contra inflamațiilor gurii și gîtului (68, IX, p. 504). Rădăcinile plămădite în rachi se foloseau contra *vătămăturii* (190,

p. 13). Ceaiul din frunze și flori se lua contra diareei și dizenteriei, precum și în bolile neuropsihice (87, p. 23), iar cu decoctul se făcea gargară în faringită (190, p. 13). Fiertura din planta întreagă era folosită la băi contra reumatismului (84, p. 208). Ceaiul făcut din părțile aeriene se lua contra răcelii, iar cel din floare, în bolile de ficat (85, p. 270). Frunza crudă sau decoctul plantei se foloseau și la animale, la tăieturi și lovituri (92, p. 17).

aron v. rodul pământului

arțar, paltin (*Acer platanoides* L.), arbore din fam. *Aceraceae*, frecvent în pădurile noastre și prin parcuri, alături de alte specii ornamentale. Este prețuit de săteni pentru lemnul său omogen, alb cu nuanțe gălbui și cu aspect mătășos, folosit pentru confecționarea mobilierului, uneltelor și obiectelor casnice. Seva dulce, abundentă primăvara, obținută prin încreșterea tulpinilor, era foarte căutată de copii. Scoarța conține saponine (176, p. 422; 148, p. 65).

(V) Frunzele, virfurile ramurilor tinere și mai ales scoarța se foloseau, în multe zone, pentru vopsit în negru, în amestecuri diferite, ca: arțar, fungingine, mușuroi de cîrțițe și piatră acră; arțar, arin, piatră acră și calaican; arțar, nuc și sovîrf; arțar, gîrniță, moșdrecan etc. (160, p. 137—154).

(M) În unele părți, „fluturii de arțar“ (fructele cu aripi divergente), fierți în apă, se foloseau contra dizenteriei (79, p. 27). În alte părți, contra diareei, dizenteriei și hemoragiilor, se bea decoctul cojii ori aceasta plămădită în rachiu. Se mai întrebuița contra rănilor (87, p. 23). Pentru „dor la inimă“, se fierbeau flori de arțar și se beau dimineața și seara (51, III, p. 169).

(L) Fiind mult întrebuițat de meșterii țărani, de paltin se leagă o variantă a legendei cucului, din ținutul Dornelor (97, II, p. 159—161; I, p. 8—13). Din trupurile feților frumoși cu părul de aur au crescut paltini, cu un fluier de paltin li se cîntau nenorocirile (78, p. 100). În locul unui paltin a clădit Ștefan cel Mare una din mănăstirile sale (153, p. 710—711).

asmățui (*Anthriscus cerefolium* (L.) Hoffm.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*, cultivată pe alocuri pentru cerințe culinare, frunzele fiind folosite ca salată sau condiment. Lăstarii floriferi, frunzele (*Herba Cerefolii*) și fructele (*Fructus Cerefolii*) se comercializează ca drog. Lăstarii floriferi conțin glicozidul apiina, substanțe amare și ulei eteric (68, VI, p. 380; 67, p. 174—176).

(M) Lăstarii și fructele se folosesc contra bolilor de piele. Ceaiul din lăstarii floriferi se ia ca stimulent, diuretic etc. (68, VI, p. 380). Se mai lua pentru a porni *rîndurile roșii* (202, p. 33).

asudul-calului, lungoare (*Ononis hircina* Jacq.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, cu miros de sudoare; crește prin finețe și pășuni umede, prin mărăcinișuri și la marginea drumurilor. Conține, mai ales în rădăcină, flavonozide și saponozide (173, p. 174).

(V) Florile fierte cu piatră acră colorează lina în galben, iar fierte cu calaican, o colorează în verde (68, V, p. 107).

(M) În multe zone, s-a folosit contra *lingorii*: se fierbea planta, din decoct se dădea puțin bolnavului să bea; cu restul se spăla sau se scâldea, cînd se făcea mai mult. Uneori bătrînele muiau în el cămașa bolnavului,

fl îmbrăcau apoi cu ea, îl așezau în pat și îl înveleau bine (35, p. 109). Mai puneau planta verde sub căpății. Plămădită în rachi, cu rădăcină de pătlagină și izmă, se lua în boli de stomac, dimineața pe nemincate (89, p. 156). În Vrancea, la Nereju, rădăcina pisată și plămădită în rachi se lua contra *vătămurii*, iar vinul în care se fierbeau tulpinile florifere se bea ca afrodisiac (43, p. 129). Se mai dădea animalelor care urinau cu sânge sau se *incuriau* (25, 120; 86, V, p. 107).

avrămească, creștinească, milostivă (*Gratiola officinalis* L.), plantă veninoasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin finețe umede, locuri mlăștinoase, pe malul apelor. Lăstarii floriferi și rădăcinile (*Herba et Radix Gratiolae*) conțin oleiuri grase, substanțe amare, tanante și glicozidul gratiotoxina (68, VII, p. 503). Are proprietăți iritante și este un vomitiv drastic, periculos (148, p. 113).

(M) Decoctul plantei se folosea contra *bubelor dulci* și *bubelor date* sau *aruncate* (35, p. 108). Se mai dădea la tuse, dureri de stomac și *friguri*. Pusă în miere, în amestec cu hrean, busuioc și iarbă pușcată, se lua contra *oficiii* (34, p. 188). În unele părți decoctul era luat de femeile care nu aveau copii. Cu planta se afumau copiii care se speriau în somn, de *răul copiilor*, contra *lipiturilor*, a vinturilor rele și a *ceasului rău* (15, p. 786). Frunzele se opăreau cu apă fiartă, care se lua dimineața în boli de stomac (8, p. 104).

(P) În Muntenia, avrămeasca, creștineasca, leușteanul, odoleanul, mătrăguna, iarba ciutei și mama-pădurii erau folosite contra *lipiturii*.

(C) În Banat, ramurile florifere era numite „avrămească“, iar cele sterile „creștinească“. Se spunea că peste ele plîng „zinele milostive“.

B

babiță v. **iască**

baera ungurului, iarbă de plămîni (*Centaurea micranthos* Gmel.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri aride, pe cîmpuri și dealuri, pe marginea drumurilor.

(M) Se folosea, pe valea Mureșului, la prepararea ceaiurilor contra durerilor de piept, nu numai în răceli, ci și în tratamentul mai îndelungat al afecțiunilor cronice (36, p. 222). Frunzele uscate și sfărîmate mărunt se suflau în ochii animalelor, cînd le curgeau și lăcrimau (37, p. 72).

bame (*Hibiscus esculentus* L.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*, originară din sud-estul Asiei, cultivată pentru fructele sale, folosite cînd sînt tinere în alimentație.

(M) Planta s-a întrebuițat contra *vătămăturii* și a *lingoarei* (87, p. 23).

banat v. **priboi**¹

baraboi (*Chaerophyllum bulbosum* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin pături umede și tufișuri, pe lingă garduri. Are în pămînt rădăcini tuberculoase comestibile, mult căutate de copii primăvara. Au gust dulceag, aromat, apropiat de al castanelor comestibile. Se mai consumă prăjite în unt, ca salată sau în supe (68, VI, p. 364).

barba-boierului (*Ajuga laxmanii* (L.) Benth.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin finețe, tufișuri și marginea pădurilor. În unele zone, această specie este numită **avrămească** și **creștinească**. Ramurile înflorite erau considerate parte bărbătească, iar cele sterile parte femeiască și de aceasta se ținea riguros seama în folosirea lor, cînd era vorba de un pacient bărbat sau femeie (12, p. 113).

Cu fiertura plantei se făceau scaldători, pentru bărbați folosindu-se ramurile florifere, iar pentru femei, cele sterile. Acestea se mai foloseau și pentru mărirea lactației la mame, precum și pentru vacile care nu stau la muls (4, p. 91).

barba caprei (*Tragopogon pratensis* L. și *Tragopogon dubius* Scop. ssp. *major* (Jacq.) Vollm.), plante ierboase din fam. *Compositae*; cresc prin finețe, livezi.

(M) În Maramureș, ceaiul din flori se folosea contra umflăturilor, reumatismului, bolilor de rinichi și *urdinării* (167, p. 32; 167, II, p. 155).

(C) În Vrancea, la Nereju, tulpinile florifere se fierbeau cu cicoare și floarea soarelui, iar cu decoctul se spălau fetele, să fie frumoase și plăcute (43, p. 116).

barba împăratului (*Mirabilis jalapa* L.), plantă ierboasă ornamentală, din fam. *Nyctaginaceae*, originară din Mexic, cultivată pentru florile sale, de culori diferite.

(M) Rădăcinile tuberculifere sînt un purgativ drastic (68, I, p. 612).

barba sasului v. barba-ursului-de-bahne.

barba ursului, brădișor³ (*Equisetum maximum* Lam.), plantă ierboasă din fam. *Equisetaceae*; frecventă prin locuri umede, mlăștinoase, pe marginea șanțurilor. Tulpinile sterile (*Herba Equiseti*) conțin oxizi de siliciu, saponină, flavonozide, compuși azotați, ca și alte specii înrudite medicinale (173, p. 160; 176, p. 360).

(M) Decoctul tulpinilor sterile, scoase cu rădăcină cu tot și fierse înfundat într-o ulcică, se ținea în gură contra durerilor de dinți, iar cu plantele se făceau oblojeli la falcă (79, p. 106). În Țara Birsei, fiertura preparată din tulpinile sterile se dădea contra bolilor de piept. Se mai întrebuița, împreună cu iarba băloasă (*Centaurea austriaca*), fierse în bere, cu miere și cu puțină piatră acră, pentru „boală lumească“ (36, p. 223). În multe părți se folosea contra durerilor de rinichi. În ținutul Neamțului, babele dădeau decoctul de barba-ursului, cu flori și frunze de nalbă, contra poluțiilor (11, p. 50). La animale, se fierbeau tulpinile sterile și zeama, amestecată cu untdelemn, se dădea caldă contra constipației.

(C) Tulpinile fertile, sporifere, apar primăvara de timpuriu, iar cele verzi, sterile, mai târziu. Ursul, cînd iese primăvara din birlog, mîncîcă tulpinile fertile ale plantei, albe-roșietice, cu spice sporofile; acestea au fost numite de popor și „cucuruzul ursului“ (161, p. 214).

barba-ursului-de-bahne, barba-sasului (*Equisetum palustre* L.), plantă ierboasă din fam. *Equisetaceae*, cu tulpini fertile și sterile în aceeași formă, care apar în același timp, simplu ramificate; crește prin locuri nisipoase, zăvoaie și livezi umede.

(M) Fiertura din tulpinile uscate se folosea în bolile de piept, de multe ori în amestec cu alte plante (36, p. 223). Se mai lua în bolile de rinichi (14, p. 103).

băcan (*Haematoxylon campechianum* L.), colorant mult întrebuițat în trecut, obținut din lemnul roșcat al unui arbore exotic din fam. *Leguminosae*. Conține *haematoxilina*, foarte prețuită înainte de dezvoltarea industriei chimice de coloranți.

(V) Cu băcan se vopseau în roșu și negru fibre, fire și țesături. Se puneau în apă caldută și se lăsa pînă a doua zi, cînd se muiau firele, „împietrite“ în zer cu piatră acră. În ținutul Prahovei, se fierbea în apă cu sovîrf, apoi se puneau firele „împietrite“ cu urină, în care fuseră ținute o zi și o noapte (160, p. 108—109; 143, p. 156). Se întrebuița și pentru coloratul ouălor.

(M) În medicină s-a întrebuițat contra diareelor cronice (161, p. 13).

bădian, anason stelat (*Illicium verum* Hook.), fruct al unui arbust din fam. *Magnoliaceae*, care crește în China și Japonia. Toate părțile arbustului au un miros aromatic plăcut. Se întrebuițază pentru aromatizarea mîncărurilor, precum și pentru fabricarea lichiorurilor (161, p. 7).

(M) Procurat din comerț, se plămădea în rachiu și se lua contra *vătă-măturii* (23, p. 23).

băieței (*Veronica spicata* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin fînețe, pășuni, tufișuri, marginea pădurilor.

(P) S-a folosit local în practici magice. Se dădea vacilor pentru a le reveni laptele, cînd se credea că „li s-a luat mana“ (12, p. 118).

bălușcă (*Ornithogalum umbellatum* L.), plantă fragilă din fam. *Liliaceae*; crește prin finete, livezi, păduri.

(M) Se folosea local, contra *florilor albe*. Se fierbeau tulpinile florifere, cu trandafir, mălin alb și secărea (*Secale cornutum*), iar decoctul se bea (92, p. 24).

bănuței, părăluțe (*Bellis perennis* L.), plantă mică din fam. *Compositae*, frecventă prin livezi, finete și pășuni; varietățile horticole sînt cultivate prin parcuri. Conține saponine, substanțe tanante, mucilagi-noase, ulei eteric (67, p. 33).

(M) Se folosea ca leac în bronșite. Planta se spăla, se pisa, se storcea, iar sucub obținut se amesteca cu zahăr candel și se lua de mai multe ori pe zi. Unii o fierbeau bine acoperită, decoctul îl amestecau cu miere ori zahăr și preparau un sirop, din care luau 1—2 linguri pe zi contra bronșitei cronice (204, p. 9—10).

(C) În ținutul Năsăudului, la Romuli, erau socotite între florile „frumușelelor“, care cresc prin grădinile lor, împreună cu vizdoagele (*Dianthus*), saschiul (*Vinca minor*) și banatul (*Geranium*). Grădinile „frumușelelor“ se credea că sînt în poieni, pe colțuri de stînci, și se spunea că intrarea în ele putea fi fatală, deoarece furau puterile oamenilor, mai ales a celor care se culcau pe pajiștile lor înflorate (37, p. 72).

bătătorniță (*Senecio erucifolius* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri și locuri umede.

(M) La Sălcia, se folosea contra durerilor de stomac. Din tulpinile florifere se făcea un ceai care se lua dimineața și seara, pe nemîncate.

bătrînîș (*Erigeron canadensis* L.), buruiană comună din fam. *Compositae*, originară din America, adusă și răspîdită în sec. XVII, prin locuri cultivate și necultivate. Conține ulei eteric și colină (148, p. 129).

(M) În Țara Oltului, se spunea că atîtea frunze are cîte junghiuri au oamenii. Se folosea contra junghiurilor și *dalacului*. Se pisau tulpinile florifere și se legau cu ele, ori se fierbeau și cu decoctul se spălau, iar cu plantele se făceau legături (36, p. 223). În ținutul Neamțului, cu decoctul se spălau pe față contra petelor, pistruiilor (12, p. 115).

berbenoc v. saschiu

boate, visdoage¹ (*Tagetes erecta* L.), plantă ornamentală din fam. *Compositae*, originară din America, frecventă prin grădini și parcuri.

(M) Are aceleași întrebunțări în medicina populară ca și crăițele, pe care le substituie. În ținutul Neamțului, cu boate și nejitnica (*Glechoma hederaceum*) se afumau contra durerilor de urechi (11, p. 50).

bob (*Vicia faba* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, originară din Asia, veche și frecventă în culturi. A primit în cursul timpurilor și alte întrebunțări, pe lângă cele alimentare, ca legumă bogată în amidon și legumină. Are numeroase varietăți, folosite atît în alimentație, cît și ca furaj. Cultivarea bobului s-a restrîns odată cu răspîndirea fasolei. (V) Planta se folosea pentru vopsit în negru, de obicei în amestec cu alte specii (160, p. 148—149).

(M) La uime se punea frunză de bob, ca să le spargă și vindece (85, p. 275). Fiert în vin, se dădea pentru *răul copiilor*. Bobul roșu s-a folosit

în legături la copiii care aveau *bolfe* la gît; se ardea în foc, se măcina, se amesteca cu lapte dulce și se făcea o pastă, care se puneau pe gîtul bolnavului, cît îl putea suferi de fierbinte (78, p. 148). Decoctul din frunze de bob, cu coarne uscate și cornuț sau spin de holeră, se bea contra diareei. Din păstăi se făcea ceai contra durerilor reumatice (14, p. 108). Boabele curățite de coajă, pisate, prăjite în tigaie cu untdelemn sau puse în oțet tare de vin, se foloseau în legături contra umflăturilor (51, III, p. 168). Cu tulpinile uscate de bob și rută se afumau caii care aveau spasm (34, p. 342).

(L) După o legendă moldovenească, bobului i s-au atribuit proprietăți fecundatoare (153, p. 558—559): „o fată de împărat, pe care tatăl ei a trimis-o să semene bob, i-a mai rămas un fir, l-a mîncat și a rămas grea! Împăratul a alungat-o de acasă, iar ea s-a dus în pădure, unde a născut un copil, care creștea văzînd cu ochii...”

bob de țarină (*Lathyrus sylvester* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin tufișuri, poieni, pe marginea pădurilor.

(M) Tulpinile florifere se puneau în băi contra reumatismului, a durerilor de picioare (26, p. 84). Se mai folosea, în Vrancea, la scrintituri și lovituri. Planta înflorită se pisa și se făceau cu ea legături, ori se fierbea, cu decoctul se spălau iar cu resturile se legau (40, p. 104).

bobornic (*Veronica beccabunga* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*, frecventă prin bălți, pe malul apelor și locuri umede. Conține ulei volatil, substanțe amare, aucubină (148, p. 113).

(M) Pe răni și tăieturi se aplicau frunzele verzi, iar dacă erau mai mari, se pisau și se făceau cu ele legături (36, p. 228; 11, p. 48; 43, p. 116). Planta întreagă se punea și pe arsuri (85, p. 275). De multe ori fierbeau plantele, cu decoctul se spălau, iar cu resturile se legau, mai ales la umflături. Bobornicul încălzit la foc se puneau așa cald pe spate, contra durerilor (166, p. 257). Pisat și amestecat cu oțet sau apă, se făceau cu el legături pentru dureri de cap, pentru lovitură de *dambă* (87, p. 24). Cu decoctul se spălau bolnavii de *orbalt* (79, p. 24). În Maramureș, se făceau cu el scăldători copiilor slabi, pentru întărire. În Bucovina, pentru copiii bolnavi de *babiți*, se puneau cu tămîiță, într-o oală, se acoperea bine, se puneau la foc și o lăsau să mocnească vreo cîteva ceasuri. După ce a mocnit de ajuns, turnau apa cu tămîiță și bobornic într-o covățică sau alt vas și scaldau copilul bolnav (129, p. 95). Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra neputinței de urinare, a hidropiziei și pentru curățirea singelui (25, p. 178). Din părțile aeriene ale plantei, în amestec cu rădăcină de hrean, frunză de pătlagină și miere, se prepara un sirop folosit în afecțiuni pulmonare (187, p. 519). Se folosea și la animale, la răni și umflături.

boglari¹, **buruiană de friguri**² (*Ranunculus sceleratus* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin locuri umede, pe marginea lacurilor, bălților și riurilor. Conține potoanemonină și anemonină (148, p. 36).

(M) Se întrebuița local, ca și alte specii de *Ranunculus*, contra *frigurilor*. Planta se pisa și se puneau cu sare „pe mijlocul mîinii, în linie dreaptă cu pulsul”. Se ținea pînă apărea o băsică; după credința babelor, aceasta scotea frigurile din corpul bolnavului (94, X, p. 562).

boglari² v. **gălbinele**¹

boranță v. **limba mielului**

bostan (*Cucurbita pepo* L.), plantă cultivată din fam. *Cucurbitaceae*, în amestec cu porumbul de obicei, pentru fructele sale întrebuințate în alimentația oamenilor și mai ales a animalelor. Din semințe se extrage un ulei comestibil, cu gust aparte, plăcut; conține rezine, substanțe amare (168, p. 50).

(M) În podișul Tîrnavelor, miezul fiert în lapte dulce se pune pe uime (36, p. 223). Cu tulpinile fierte în lapte sau prăjite în untură de porc se făceau legături la *gilci*. Cîrceii fierți cu spini de holeră se beau contra holerei (diaree gravă), (87, p. 24). Semințele uscate și fierte se puneau pe furunculi, iar decoctul lor se lua în calculoză renală. Fieritura frunzelor se mai lua ca vermifug, antispasmodic și diuretic în boli de rinichi (8, p. 131). Uleiul din semințe, în care se pune cenușă de coajă de măr dulce, se întrebuința contra *bubelor dulci* și a altor bube. În Dobrogea laptele din semințele de dovleac se folosea contra teniei (87, p. 24).

(C, O) Ca să fructifice abundent, se însemna ziua în care ningea prima dată și în primăvară, tot în aceeași zi, se semăna. În Moldova, la Țepu, în ajunul Crăciunului se dădea copiilor bostan, ca să fie grași peste an (76, p. 21, 28).

boz, bozie (*Sambucus ebulus* L.), plantă comună, viguroasă, din fam. *Caprifoliaceae*, cu miros neplăcut, flori albe și fructe negre; crește prin locuri necultivate, pe lângă garduri și drumuri. Conține ulei volatil, rășini, saponine și substanțe amare (148, p. 118). Are aceleași proprietăți farmaceutice ca și socul, dar mai puternice (176, p. 442).

(V) În trecut, boabele de boz au fost întrebuințate, peste tot, pentru coloratul fibrelor, firelor sau țesăturilor. În Vrancea, fructele coapte se pisau, se fierbeau, în decoct se puneau piatră acră și apoi se introduceau firele, fibrele sau țesăturile, vopsindu-se în „muriu“. O culoare vinată sau fumurie se obținea din zeamă de boz și în ținutul Sucevei. În județul Brăila, ciorchinele sau pălăriile de boz se culegeau toamna, cînd boabele erau bine coapte. Se amestecau într-un ciubăr sau se sfărmau cu mîna, ca să nu rămînă boboșe întregi, apoi se acopereau cu o pînzătură și se lăsau la soare să fermenteze. Cînd fermentau, cojile se ridicau în sus și făceau o spumă albastruie. Se strecurau și zeama se fierbea, iar cînd dădea în clocot, se lua de la foc să se răcorească. Se pune în ea calaican pisat și se amesteca. Cînd se dizolva, se pune iar la fiert, iar după ce dădea în clocot se lua de pe foc și se pune în ea piatră acră pisată mărunt. În acest decoct se puneau firele și se țineau două zile, la căldură mică, apoi se storceau și se uscau. În județul Prahova, fructele de boz, după ce se striveau, se puneau la fiert, timp de o oră, apoi se luau de pe foc și se lăsau să se răcorească. Se strecurau, în zeamă se puneau calaican, se adăugau 10—12 gr de piatră acră, iar după ce se dizolva se puneau materialele. În zona Muscelului, boabele se fierbeau cu coajă de arin negru, cam un ceas și jumătate. Se scurgea zeama într-un vas și se adăuga calaicanul. Se puneau firele și se lăsau în ea pînă se răcea, cînd se pune din nou la foc să se încălzească și operația se repeta de 5 ori într-o zi și jumătate (160, p. 139—148). Boabele de boz și de soc, cu cîrmîz (*Phitolaca decandra*), s-au folosit pentru imprimarea pînzeturilor, cu tipare de plumb făcute de zlătari (9, p. 240).

Dar ca și alți coloranți naturali tradiționali, bozul a cedat locul celor chimici.

(M) În medicina populară, bozul a fost una din cele mai importante plante. Decoctul rădăcinii se ținea în gură, contra durerilor de dinți (8, p. 138). Pentru răceli, reumatism, se făceau băi locale sau generale, cu decoctul bozului fierț într-o căldare, turnat apoi în vasele obișnuite pentru scăldători (26, p. 84; 84, p. 214; 13, p. 96). În județul Ialomița, se scălda bolnavul răcit sau îi făceau abureli pînă începea să curgă nădușea de pe el. În timp ce se făcea abureala se așterneau pe un cearșaf foi de boz, se așeza bolnavul pe ele, se acoperea cu o învelitoare groasă. Bolnavul cădea într-un somn greu, nădușea de nu mai știa de el și apoi își revenea, se ușura. Cu decoctul se spălau umflăturile, *mătricile*, scîrîntiturile, *obrintelile*, iar cu resturile lor, călduțe, se făceau legături, oblojei. Rădăcina de boz se fierbea bine, cu tătăneasă, peliniță și rădăcină de brusture, se puneau apoi pe ele făină de secară, piper negru, untdelemn și tărițe de griu, iar cu amestecul obținut se făceau cataplasme pentru dureri de mijloc, de șale (87, p. 24—25). Rădăcina plămădită în rachiu se lua contra constipației, fiind un purgativ drastic, periculos (86, p. 84). Ceaiul din frunze se dădea, în Vrancea, copiilor contra crampelor, iar decoctul mai concentrat, contra limbricilor (43, p. 117). Decoctul din rădăcină sau fructe se întrebuița contra *bolii de apă*. Se fierbeau boabele sau rădăcinile pisate într-o oca de apă, pînă scădea pe un sfert și se beau 3 pähărele pe zi; sau se fierbeau boabele coapte cu o jumătate de oca de zahăr pînă se obținea o marmeladă, care se punea într-o oală curată. O altă oca de boabe se punea într-o oca de spirt sau rachiu bun și se lăsa să stea cîteva zile la căldură. Bolnavul lua cîte o linguriță de magiun și cîte un pähărel din rachiul plămădit cu boabe (87, p. 24). Ceaiul din frunze de boz sau decoctul în apă ori vin, în amestec cu alte plante, se folosea contra blenoragiei. În Vlașca, rădăcina de boz se plămădea în rachiu, cu gindac de turbă, singe-de-nouă-frați, rădăcină de pir, ochi de rac, apoi se dădea bolnavului pe nemîncate (79, p. 165). Cu boz se frecau cei care aveau beșicuțe pe piele, din urzicat sau de la omizi (158, p. 67). O legătură din boz se punea pe piept celor bolnavi de *ofică* (158, p. 52). Planta a fost folosită în medicina veterinară, la răni, umflături și dureri de picioare, spălîndu-se animalele cu decoctul. Boz verde se punea în cotețul păsărilor, contra păduchilor (78, p. 147). În Țara Hațegului, la Clopotiva, se punea sub stogurile de griu și printre snopi, ca să nu strice gîndacii spicele și grăunțele.

(O) Bozul este prezent și în obiceiurile agrare, reminiscentțe ale unor vechi rituri de invocare a ploii, în timp de secetă sau în anumite zile care marchează etape importante în dezvoltarea vegetației, prin „paparude” și „caloian”. Paparudele erau jucate, în majoritatea zonelor, de fetele sub 13 ani, îmbrăcate și încununate cu boz, care cutreierau ulițele satelor și intrau prin curțile gospodăriilor, invocînd ploaia (141, p. 304—308; 152, p. 366—372). În județul Gorj, era datina ca paparuda să fie jucată de flăcăi, nu de fete. Un vâtaf al paparudelor stabilea pe cel care se îmbrăca duminica, peste cămașă, cu tulpini de boz și se pornea prin sat, pe la casele gospodarilor, însoțit de ceata flăcăilor, care îi chemau în cîntece să ude paparuda (141, p. 314). Tot flăcăii, îmbrăcați în frunze de mesteacăn, invocau ploaia, prin udare și urzicare, în Munții Apuseni. Caloianul era o păpușă din lut, pe care fetele, în bocet ca la

mort, o trimeau în cer: *Să deschidă porțile, | Să sloboadă ploile, | Să curgă girlele, | Zilele și nopțile, | Ca să crească grinele...* Păpușa o îngropau în unele sate din Cîmpia Română, între bozii, la o fîntînă (152, p. 372—373; 141, p. 300). În unele zone, bozul era folosit, ca și alunul, pentru focurile morților.

bozie v. boz

bozotei, spînz (*Helleborus odoratus* W. et K.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin păduri, tufișuri și zăvoaie. Conține, ca și specia comună înrudită (*Helleborus purpurascens*), alcaloizi, saponine, glucozizi (176, p. 396).

(M) Era întrebuițat în medicina populară ca și spînzul comun (68, II, p. 426—429).

(O) În unele sate din Oltenia, în cap de primăvară, la Dragobete, fetele și flăcăii se duceau pe cîmp sau în luncă și culegeau bozotei, de dragoste (86, p. 57).

brad (*Abies alba* Mill.), arbore viguros din fam. *Abietaceae*; crește prin păduri în regiunea montană, formînd brădetele sau, mai adeseori în amestec cu molulid, cu fagul sau cu amîndouă speciile. Scoața, bogată în tanin (4—8%), se folosește la tăbăcitură pielilor. Din frunze se extrage un ulei (*Oleum Abietis*) și vitamina C (176, p. 370). Rășina din scoarță se poate folosi la fabricarea terebentinei (68, I, p. 161). Lemnul său ușor, rezistent, a avut largi întrebuițări, nu numai în construcții, ci și ca materie primă în variate meșteșuguri țărănești: văsărit, șindrilit, tâmplărit etc. Ca să fie mai trainic, să nu-l roadă carii și să nu putrezească curînd, bătrînii îl tăiau în ianuarie și februarie, cînd era gerul mai mare, și în mărțișor, cînd era lună nouă. După ce îl tăiau, pentru a degaja vasele de sevă, îl curățau de scoarță și de ramuri, pînă către virf, unde le mai lăsau (106, p. 89). În multe zone înalte se recolta și rășina, folosită la lipitul vaselor de lemn care curgeau, la confecționarea bidinelelor și a periilor, la unsul aței de cînepă cu care se legau dinții spetelor pentru războaiele de țesut țărănești. Locuitorii satelor specializate în văsărit din Munții Apuseni duceau prin țară teocuri de rășină, după cum spunea și cunoscutul lor cîntec: *A plecat moșul la țară, | Cu cercuri și cu ciubară, | Și cu teocuri de rășină, | Să le dea pentru fărînă...* Rășina este veche atît în întrebuițările casnice, cît și în cele meșteșugărești. De aceea, după rînduielele Țării Făgărașului, după cum se spune într-un urbariu din 1560—1570, satele au fost obligate să dea în fiecare an cîte un teoc de rășină. Locuitorii comunei Rășinari aprovizionau cu mari cantități de rășină Sibiul. Ei spintecau coaja coniferelor iarna cu scoabe, iar primăvara și vara recoltau rășina, pe care o fierbeau în vase mari de lut, o puneau în teocuri de scoarță și o duceau la Sibiu, unde o vindeau celor care preparau săpunul, firnisul, terebentina etc. În nordul Moldovei, la începutul secolului trecut se aduna rășină din care se fabricau 35 000 ocale terebentină, aproape 2,5 milioane ocale de păcură și 400 000 ocale de clei pentru ciobotari (188, II, p. 253—254).

(M) În multe părți rășina s-a folosit, în mod curent, și pentru lecuirea difteritelor boli. Se topea, se amesteca cu ceară, cu coada șoricelului pisată etc., iar alifia obținută se puneă pe o fâșie de pînză și se egau cu ea la *bube rele, copturi, zgaiabă* etc. În alte părți, se amesteca cu seu

de vită, ceară, pînză de păianjen și făină de griu. Se mai amesteca cu ceară de albine, unt proaspăt, scrum de copită de cal și coajă de lemn ciînesc, plămădită în rachiu, apoi se fierbea pînă se obținea o alifie, cu care se ungeau bubele (13, III, p. 1). Rășina plămădită în rachiu de drojdie se lua dimineața, cite o lingură, pentru *sperietură* (15, p. 112). În medicina populară s-au mai întrebuințat ramurile tinere de brad, la băi contra reumatismului. Din cele cu frunze crude se făcea un ceai ori un sirop pentru tuse, dureri de piept, luat și ca fortifiant pulmonar. Ceaiul din conuri verzi se lua călduț contra durerilor de stomac și inimă (13, II, p. 2). Decoctul din muguri tineri se bea primăvara, contra scrofelelor, iar cel de cioturi de brad, din scinduri arse și pisate, contra junghiurilor (15, p. 112). În Munții Apuseni, la Sălciua, legăturile cu decoctul scoarței se puneau la git contra durerilor și umflăturilor, iar compresele cu frunze fierte, contra durerilor de ficat. Decoctul din „cucuruz“ de brad se ținea călduț în gură, ca să aline durerile de măsele (166, p. 256).

În părțile muntoase ale Bucovinei, cînd ieșeau cu oile la munte, se făcea un foc viu, puneau apoi pe el cetină de brad și molid, și treceau oile prin fum, în credința că vor fi ferite de primejdii în timpul verii. Focuri de brad, rosmarin și laur, prin fumul cărora se treceau oile, înainte de-a urca la munte, se făceau și în unele părți ale Transilvaniei (141, p. 228).

(C) Pe lângă puteri protectoare, s-au atribuit bradului și „daruri pre-vestitoare“. Se spunea că atunci cînd brazii fac cucuruzi mulți și iese din ei un praf galben (polen), numit „mană“, va fi îmbelșugare în toate (76, p. 21).

(O) Brad verde se punea cînd se începea o casă nouă. Cînd se căra mai întii lemnul sau piatra, oamenii puneau la cai sau la căruțe ramuri de brad; cînd se încheia casa, se punea sus, ca să fie trainică, sau ca să fie așa vesel traiul și frumos, ca bradul (153, p. 649). În zonele muntoase, bradul nu lipsea în obiceiurile de nuntă. În Munții Apuseni, în unele sate, steagul de nuntă se făcea dintr-un vîrf subțire de brad, pe care se puneau năfrâmi de mătase împodobite cu panglici, iar printre coroanele cetinei, strămături de lînă colorată și un clopoțel în vîrf. Mănunchiul steagului era înfășurat cu brîne și brăciri. În multe părți ale Transilvaniei, frații de mire pregăteau mai multe tufe de brad, cu care împodobeau atît carul în care se ducea mireasa, cit și jugurile boilor. Mireasa, cînd pornea de la casa părintească, lega de ele cite o batistă, brodată de ea, ca dar pentru cărăuși (69, p. 151—152). În multe părți, cu brad se împodobeau gospodăriile mirilor, sau se punea un steag, dintr-un brăduleț înalt, curățat de crengi și coajă pînă înspre vîrf, împodobit cu panglici, strămături de lînă colorată etc. Ziua în care se împodobeau se numea, în Țara Românească, „ziua de brad“. În ziua dinaintea nunții, în unele sate, se juca „hora bradului“. În Prahova, la Brebu, bradul se împodobeau și mirele, după ce se gătea de nuntă, îl lua, împreună cu flăcăul care-l însoțea prin sat pentru invitații, și-l jucau. În cîntecul lăutarilor ocolea de 3 ori masa, apoi îl punea bine și se ospătau. Duminica dimineața, mirele trimitea bradul frumos împodobit miresei, printr-un flăcău însoțit de lăutari. Mireasa ieșea afară, lua bradul de vîrf, intra cu el în casă, ocolea masa de 3 ori, apoi îl punea pe masă, puneau pe el un șervet și o lipie, după acea îl scotea afară și îl legau în vîrful unei prăjini solide, bine înfiptă în pămînt. După ce seoseau nuntașii cu mirele și se ospătau, se duceau flăcăii după brad. Cel care-l lua

primea un dar de la nună. Mirele îl dădea unui flăcău căruia îi trăiau părinții, să-l joace și să-l ducă la casa lui (81, XI, f. 299—302). Și în Ialomița, la Chioara, ginerică trebuia să procure un brad de nuntă, pe care-l găteau fetele pofțite și apoi, însoțit de ele și lăutari, îl ducea miresei cel mai în vîrstă dintre frații mirelui ori un flăcău, dacă nu avea frați. Acesta intra în casa miresei cu virful bradului înainte și-i-l dăruia, după ce-i dădea o basma. În desfășurarea nunții, la casa miresei, se trimiteau 3 băieți la o gîrlă, însoțiți de un cobzar, să aducă apă într-un vas, la toarta căruia legau cîteva fire de busuioc, apoi îl puneau lingă bradul înfipt în pămînt. Fetele și flăcăii făceau horă în jurul lui. Se învîrteau de 3 ori, apoi ieșea mireasa, care juca cu ei, turna de 3 ori apă din vas și apoi iarăși se învîrteau și turna apă, de 3 ori, ca să înceapă într-un an mănos căsnicia, norocos (81, VII, f. 96). În Vilcea, la Recea, se ducea mireasa după apă, însoțită de lăutari. Spre sfîrșitul ospățului de la casa ei, unul dintre nuntași, numit „brădar“, juca bradul în horă, apoi se ducea la masă și bătînd cu el în masă, zicea: *Bună dimineța, cinstiți nuntași, iată, bradul a înfrunzit și dvs. n-ați mai prînzit!* Mergea iarăși în horă și revenea, muștrîndu-i că n-au terminat. Se ducea și a treia oară și zicea *Iată frunza bradului au picat și dvs. n-ați mai plecat.* Atunci se sculau și se pregăteau de plecare (81, XVI, f. 12—13). Și în ținutul Năsăudului se făcea dintr-un brăduț un pom de nuntă, numit „buhăș“, pe care se puneau darurile mirilor pentru nași. În comuna Șanț, se făcea mai demult „buhăș“ mare, foarte frumos împodobit, nu ca la mort, pe care flăcăii îl duceau în cîntec și joc, de la mireasă la casa mirelui (28, p. 200). În zonele înalte, bradul a avut o semnificație deosebită în obiceiurile de înmormîntare. El încheie astfel ciclul „funcțiilor“ sale biologice: nașterea, nunta, moartea. În regiunile de munte ale Olteniei, în Banat și în sud-vestul Ardealului, se punea brad la căpățîiul celor ce au murit tineri, nenunțiți, fete și flăcăi. Datina străveche cerea ca o ceată de 7 sau 9 flăcăi să aducă bradul. La sosire în sat, îl întîmpina un grup de femei, cîntînd un vechi cîntec ritual, „cîntecul bradului“. Dacă pădurea era departe, flăcăii se duceau călări, cîntînd din fluiere cîntece de jale, iar la întoarcere, cînd treceau prin vreun sat cu el, fetele le ieșeau în întîmpinare și cîntau „cîntecul bradului“, pînă la hotarul satului (137, p. 101). Cîntecul, care circulă în forme neașteptat de unitare, în întinsa lui arie de păstrare, se situează între cele mai vechi și mai desăvîrșite creații ale folclorului nostru: *Bradule, bradule | Cin' ți-a poruncit | De mi-ai coborit | De la loc pietros | La loc mlăștinos, | De la loc cu piatră | Aicea la apă? ...* (31, p. 5). Din bocet reiese clar, așa cum spune, în „Coloana cerului“, Romulus Vulcănescu, „că este vorba de substituentul arborelui cosmic, care este arborele vieții și al morții“. Bradul împodobit cu ciucuri de lînă, batiste etc., se punea la capul mortului și acolo putezea. Brad, numit „buhăș“ ca și la nuntă, se pune la capul tinerilor nenunțiți și în ținutul Năsăudului. La Maieru, îl împodobeau 8 fete numite „druște“, ca la nuntă. Cînd îl împodobeau, cîntau „buhășul“: *Ș-aiesta buhăș de brad | Înc-o crescut supărat | C-o știut c-a vini-n sat | La un fecior ne-nsurat ...* (28, p. 203). Obiceiul de-a pune brad împodobit la capul morților tineri pare a fi fost altădată mai frecvent dar a fost părăsit. În Munții Apuseni, bradul se aducea din pădure, se împodobea și se punea la capul tinerilor necăsătoriți, fără prescripții tradiționale. În Moldova și Bucovina, bradul se împodobea cu flori și strămături roșii.

galbene, verzi, iar în vîrf se punea o basma neagră, ori o luminare și un colac, pentru cel care-l ducea, la feciori și la fete mari (137, p. 98—99). Și în cîntecul ritual al „zorilor“, a cărui arie de răspindire cuprinde tot nordul Olteniei, Banatul și sud-vestul Ardealului, bradul este rugat să se facă punte, cînd ajunge sufletul la vadul mărilor, la „bradul zinelor“: *Brade, brade, / Să-mi fii frate. / Întinde-ți întinde, / Eu să mă pot prinde, / Virfurile tale / Să trec peste ele / Marea în cea parte, / Ce lumea desparte* . . . El pretextează că s-au cuibărit în el 3 rele, dar se apleacă, deoarece în cîntec se spune că mortul are frați și veri, care îl vor tăia, iar meșterii îl vor ciopli și vor face din el: *Punte peste mare / S-aibă trecătoare / Suflete ostenite / Către rai pornite* . . . (137, p. 106—107). Pe alocuri, bradul este blestemat în bocete, deoarece din el se fac, de obicei, sicriile: *Ardă-te focul de brad / C-ai crescut mare și-nalt / Ș-ai crescut într-un părău / La maica de coprîșău / Ș-ai crescut într-o dilmuță / Și la maica de căsuță* . . .

(L) Se spune că a fost binecuvîntat, de aceea este veșnic verde (153, p. 648—649). Importanței și frumuseții lui datorindu-se prezența, cu străvechi semnificații, în obiceiuri, ca și în variate creații folclorice,

brăbin, racameți (*Bunias orientalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin livezi, finețe, semănături și locuri ruderaale. Tulpinile tinere sînt căutate și consumate de copii, avînd gust plăcut. dulceag-amărui, după ce li se îndepărtează coaja amară.

(M) Se credea că planta este bună pentru a vindeca bubele numite „colți de lup“ (161, p. 23).

brădișor¹, coarda-celor-din-vînt, pedicuță (*Lycopodium clavatum* L.), plantă ierboasă din fam. *Lycopodiaceae*, cu tulpină repentă și frunze mici, lineare, care au sugerat numirile populare mai frecvente; crește prin păduri și pășuni umede, pietroase, din regiunea montană și sub-alpină. Sporii (*Semen Lycopodii*), ca un praf fin, galben, sînt întrebuințați la preparate dermatologice și pentru conspergarea pilulelor (173, p. 158). Se mai folosec la presărarea formelor în care se toarnă fonta și la fabricarea artificieiilor, deoarece ard fără fum și nu lasă funingine (176, p. 358).

(V) Plantele fierde se foloseau pentru vopsitul lîinii în verde (68, I, p. 38).

(M) Cu sporii plantei se pudrau copiii mici contra opărelilor (87, p. 31) Decoctul sporilor în vin se dădea în calculoză renală și vezicală, iar decoctul plantei întregi, ca diuretic și purgativ (190, p. 14). În boli de ficat și vezica biliară, tulpina se fierbea în 2 l de apă, cu rădăcină de ghînțură și anghinare, pînă scădea la jumătate, după care se strecura și se adăuga 1 kg de miere de albine. Ceaiul din tulpinile pisate mărunt se lua în boli de rinichi. Sporangele se fierbea în apă și decoctul îl luau cei care voia să se lase de fumat (18, p. 18). În nordul Moldovei, se spălau pe cap cu decoctul plantei, pentru creșterea părului (85, p. 272). Se mai folosea contra reumatismului și a durerilor de șale, spălînd bolnavul cu decoctul și încingîndu-l cu vrejul tulpinilor. În Munții Apuseni, această plantă era un leac obișnuit contra *celor din vînt* — boli de natură diferită, despre care se spunea că le capătă cei care dorm primăvara pe afară, în locuri umede și răcoroase, atribuite vînturilor rele care treceau peste ei. Se spunea că unii scăpau mai ușor, umplîndu-i de bube, pe față și pe corp. Se afumau cu tulpina plantei, numită și

coarda-celor-din vînt, uneori în amestec cu alte plante, ca patul-celor-din-vînt (*Centaurea triumfetti*), iarba vîntului (*Seseli rigidum*) (35, p. 109). Se spunea că altora le lua puterile din mîini și picioare, îi „poceau“. În acest caz, se fierbeau mai multe plante, din decoct se bea, iar cu restul se făceau spălături sau scaldături. În medicina veterinară, sporii fierți se foloseau contra rîiei, la cai și la alte animale.

brădișor² v. **cetină de negi**

brădișor³ v. **barba ursului**

brăileancă (*Salvia silvestris* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin finețe, livezi, pe marginea drumurilor și prin locuri necultivate.

(M) Tulpinile florifere se pun în lăutori, contra durerilor de cap (11, p. 43).

brebenei (*Corydalis cava* (L.) Schw. et Koerte), plantă ierboasă din fam. *Papaveraceae*; crește și înflorește primăvara de timpuriu, prin păduri. Are în pămînt un mic tubercul, care conține alcaloizi (corydalyn, corycavin), (148, p. 52; 173, p. 205).

(M) În Moldova, brebenei se fierbeau în lapte dulce, cu care se spălau copiii bolnavi de *rofii* (125, p. 8). În regiunea Iașilor, decoctul din tulpinile florifere, cu arginițică de pădure se lua pentru argint (43, p. 117). În Ialomița, planta se folosea pentru *italan* la cai (125, p. 8).

(O) Are flori frumoase, de aceea se decorau cu ele, în satele din Banat, olcuțele noi cu apă sau vin, care se dădeau de pomană pentru morți. În unele zone din Transilvania, ulcelele decorate cu brebenei se dădeau cu diferite mincăruri (140, p. 277). Cu flori de breabăn, calce, ciuboțică și podbeal, se înfrumusețau, în Moldova, la Sîngeorz, vasele întrebuintate la mulsul laptelui și păstrarea fructului alb, precum și cofele pentru apă. Se spălau la fîntină sau pîrau, le lăseau 3 zile, apoi se duceau și le goleau iar plantele le dădeau în sare la animale (141, p. 217). În unele sate din Bucovina era datina de a se împodobi mortul cu busuioc și brebenei, cînd nu aveau alte flori în grădină (78, p. 146).

(L) Brebenelul a fost fiul ghiocelului, după cum spune o legendă din Banat. El n-a fost singur la părinți, ci a mai avut încă 3 frați (cocoșelul, fragul și pigioiul), precum și 4 surori (agriceaua, micșuneaua, najita și viorica). Mama lor a murit și tatăl lor s-a însurat a doua oară. „Vitrega era o femeie rea, îi batjocorea și-i chinuia în tot felul. Văzînd brebenelul, precum și ceilalți frați și surori, că nu mai e chip să trăiască cu ea, au părăsit casa părintească și s-au dus care încotro, unde i-au dus ochii și picioarele. S-au împrăștiat ca niște pui de potîrnică, în toate părțile, prin lume și de atunci nu mai știu nimica unul de altul, nici nu se mai pot întîlni. Ghiocelul, văzînd că copiii săi au luat lumea în cap, de răul soției sale, că nu se mai întorc acasă, s-a făcut alb ca păretele de supărare și fără să mai întindă multă vorbă, că nu avea cu cine să-și puie mîntea, a plecat și el în urma lor, să-i caute, să-i strîngă iarăși pe toți la un loc. În zadar i-a fost însă toată alergătura și căutarea, căci nici pînă-n ziua de astăzi nu i-a mai putut afla și aduna. Încotro vor fi apucat și pînă unde se vor fi dus cei trei frați și cele patru surori ale brebenelului și în ce loc anume se vor fi oprit, nu se știe. Atîta se știe că brebenelul, cînd a văzut că vitrega i-a alungat, s-a făcut mai întîi roșu ca para focului de minie, apoi alb ca păretele și apoi galben ca ceara, de supărare, și așa s-a dus și s-a pierdut într-o

pădure întinsă și umbroasă. Și de atunci floarea brebenelului e de trei feluri: albă, galbenă și roșie“. Cu toate că pădurea în care a intrat brebenelul era foarte frumoasă și cu toate că se aflau în ea fel de fel de flori, de-ți era mai mare dragul să te uiți la ele, totuși el, după cum spune o legendă din Muntenia, nu se putea nicidecum împăca cu soarta sa, de aceea s-a rugat să fie prefăcut într-un părăuș. A fost prefăcut, dar a trecut cit a trecut și s-a scornit un vînt, care a răsturnat copacii în calea lui. S-a rugat apoi să fie prefăcut în copac, dar l-a răsturnat un vînt puternic. Atunci s-a rugat să fie prefăcut în vînt, dar nu i s-a dat voie să bată în libertate. A început iar să se plîngă și să se roage să fie prefăcut în căprioară, dar curînd s-a luat după el un vîntător cu niște cîini. La urma urmei s-a rugat să fie prefăcut iarăși în brebenel, cum a fost la început (125, p. 6—8). Și la Clopotiva, în Țara Hațegului, se spune că brebeneii, brîndușile, cocoșeii și podbealul au mamă mașteră și ea le strigă cînd e primăvară: „*Ieșiți, lucele, curve rele, că toate florile au înflorit, numai voi n-ați mai ieșit!*”; Alte flori n-or ieșit, dar așa le minte pe ele maștera“ (53, p. 45—46).

brei¹, buruiană ciinească (*Mercurialis perennis* L.), plantă ierboasă cu flori verzui și cu miros neplăcut, din fam. *Euphorbiaceae*; crește prin pădurile umbroase și tăieturi. Conține saponine și trimethylamină (148, p. 76).

(M) La Rășinari, în Mărginimea Sibiului, rizomul lung al plantei, fiert în vin, se folosea contra răcelii. Se mai rădea pe răzătoare și se lega cu el în partea răcită (166, p. 190). La Clopotiva, în Țara Hațegului, rizomul pisat, muiat în apă caldă sau amestecat cu unsoare, se punea pe locul dureros, la cei bolnavi de reumatism (53, p. 146).

(O) În Oltenia, cules anume, fetele îl foloseau pentru creșterea părului. Mamele fetelor, acelea care „știau ce-i breiul pămîntului“, plecau înspere scăpătat de soare în căutarea lui, luînd cu ele piine și sare. Pe drum nu vorbeau, își făceau doar semne, dacă era cazul. Cînd îl găseau, puneau piinea și sarea deasupra breiului și îl smulgeau cu toată puterea din rădăcină, care dealtmînteri e foarte lungă. Poporul zicea că în fiecare an crește de un stînjen și trăiește foarte mult. Femeile duceau breiul acasă, îl puneau în apă, cu care se spălau apoi pe cap, ferindu-se să nu le vadă soarele părul în acea zi (86, p. 59).

brei² v. trepădătoare

briboi v. iarba vîntului²

brîncă-porcului¹ (*Scrophularia scopoli* Hoppe.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește pe lîngă garduri, prin păduri uscate.

(M) Frunzele crude se puneau pe tăieturi și bube. Decoctul plantei se folosea ca leac pentru *brîncă*, la oameni și animale, în primul rînd la porci (36, p. 227; 37, p. 76).

brîncă-porcului² v. bubernic

brîncă ursului, crucea pămîntului (*Heracleum sphondylium* L.), plantă ierboasă, viguroasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe umede, păduri, tufișuri și poieni.

(M) În ținutul Iașilor, contra durerilor de cap, se făceau cu planta oblojeli cit mai fierbinți (26, p. 84). La Nereju, în Vrancea, cu tulpinile florifere se făceau băi pentru diferite boli, în primul rînd pentru

reumatism (40, p. 103). În alte părți ale Moldovei, se întrebuița contra durerilor de șale. Cu zeama se făceau oblojeli, iar restul se arunca pe un gard sau pe un copac (78, p. 151). Se mai folosea pentru *speriat*, la copiii mici. Se fierbea în zile de sec, iar zeama se turna pe capul bolnavului (87, p. 35). În ținutul Bacăului, în amestec cu frunză de nuc și de boz, se făceau scâldători copiilor mici, care nu puteau merge și lehzuzelor (13, III, p. 9). Amestecată cu țărițe, se dădea vacilor ca să aibă lapte bun (78, p. 151).

brîncă¹, **iarbă sărată** (*Salicornia herbacea* L.), plantă carnoasă, lucitoare, verde închisă, gălbuie sau roșcată purpurie, din fam. *Chenopodiaceae*; crește prin sărături, pe lângă izvoare sărate, pe marginea bălților și lacurilor sărate, pe țărmul mării.

(M) Planta se folosea contra brîncii (87, p. 26).

brîncă² v. **bubernic**

brîncă³ v. **jebghiu de munte**

brînceuță¹ (*Sisymbrium officinale* (L.) Scop.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește pe cimpuri, pe lângă drumuri.

(M) Planta se folosea pentru *brîncă*, după cum arată și numele. Ceaiul din tulpinile florifere, îndulcit cu miere, se lua pentru răgușeală (186, p. 77). Decoctul se dădea copiilor mici contra crampelor stomacale și de *răul copiilor* (11, p. 45).

brînceuță² v. **năsturel**

brîndușă, șofrănel (*Crocus banaticus* Gay.), plantă ierboasă din fam. *Iridaceae*; crește prin tufișuri, poieni și marginea pădurilor din munți.

(M) Plămădită în rachiul de drojdie, se bea contra frigurilor ori numai se învirtea în jurul capului, ca și alte specii înrudite (87, p. 26).

brîndușă de primăvară, nuscele (*Crocus heuffelianus* Herb.), plantă fragilă din fam. *Iridaceae*; crește prin finețe, pășuni și rariști de pădure. Vestește primăvara cu florile ei liliachii-violacee.

(V) În Moldova, cu flori de brîndușă de primăvară și de toamnă se vopseau sculuri de lînă și ouă, în „brîndușiu“ (91, p. 246). Florile plantei s-au folosit pentru vopsitul lînii sau firelor și în Țara Birsei. Pe scoarțele mai vechi sînt vrîste cu motive brîndușii, pe fond negru, roșu sau maro.

(C,O) Apariția timpurie a florilor, înainte de topirea zăpezii prin locurile umbrite, a fost atribuită, în Țara Oltului, Țara Hațegului etc., mamei lor vitrege, care le alungă din pămînt. Și în Bucovina se spunea că „maștera pămîntului scoate brîndușele în luna lui mart, cînd e frig afară, zicînd: „— *Du-te, du-te afară, ce șezi, c-amu-i cald, e soare!*“ De aceea și la mașterile cele rele li se spunea: „— *Nu fi așa rea ca maștera pămîntului, care a dat brîndușa afară în luna lui mart!*“ (153, p. 743). De rezistența ei la frig se leagă obiceiul, din unele zone, de-a mîncea prima brîndușă găsită primăvara, ca preventiv contra *frigurilor*. În Banat, la Moșii de mărțișor, se dădeau de pomană așa numiții „brînduși“ ori „brîndușei“, niște colaci în formă de om, cu cap, mîini și picioare (94, p. 1, 13).

brîndușă de toamnă, ceapa ciorii (*Colchicum autumnale* L.), plantă veninoasă, din fam. *Liliaceae*; crește prin fînețele și pășunile umede. Florile ei roșii liliachii vestesc toamna, iar primăvara de timpuriu, din bulbul ce-l au în pămînt se dezvoltă frunzele liniar-lanceolate, care au sugerat numele de „ceapa-ciorii“. Planta, mai ales bulbul și semințele (*Tubera et Semen Colchici*), care conțin substanțe toxice, colchicină, colcamină, sînt folosite în industria medicamentelor (176, 451; 173, p. 197—198).

(V) Florile plantei s-au folosit pentru vopsit (160, p. 79).

(M) În unele zone se credea că florile apără de *brîncă*, de aceea se mînceau toamna. Se mai folosea la răni, degerături și contra reumatismului (54, p. 506). În multe părți se spălau pe cap cu decoctul plantei pentru creșterea părului și contra păduchilor de cap (84, p. 209—210). În Țara Hațegului, la Clopotiva cu florile se ungeau pe piele, ca să nu-i muște puricii (53, p. 146). În ținutul Năsăudului, la Runcul Salvei, fetele o puneau în grosior (smîntînă) și apoi se ungeau cu el pe față, ca să se rumenească. În medicina veterinară decoctul plantei se folosea pentru *brîncă* (159, p. 69), iar fiertura concentrată din semințe sau bulbi, contra rîiei (8, p. 130).

(C) În Bucovina se spunea că brîndușele sînt bucuria morților, florile morților: „așa cum ne bucurăm noi de brîndușe primăvara, cînd le vedem întii, tot așa se bucură și morții de ele.“ De aceea, se spunea că brîndușă de toamnă, „e păcat s-o rupi“ (153, p. 743).

brîndușă mică, sofran vîrgat (*Crocus variegatus* Hoppe et Hornsch.), plantă mică, cu bulb comestibil, din fam. *Iridaceae*; crește prin fînețe și crînguri, prin pășunile uscate de pe coline.

(V) Florile se foloseau pentru vopsit în galben și pentru a falsifica sofranul (161, p. 281). În Moldova, se obținea din ea culoarea „galben opărit“ (deschis), pentru bumbacul ce se întrebuița la țesutul vrîstelor la ștergare. Se culegeau mai multe feluri de brîndușe, se fierbeau pînă se obținea o culoare măslinie și apoi se puneau în fiertură sculurile de bumbac, care se țineau o zi și o noapte la căldură, apoi se scoteau, se spălau în apă rece și se uscau (160, p. 60).

broajbe v. napi¹

brustan (*Telekia speciosa* Baumg.), plantă viguroasă din fam. *Compositae*; crește pe lângă ape, prin pădurile și tufărișurile umede din zonele muntoase.

(V) Se întrebuița pentru vopsit în negru, în amestec cu brustur amar, arin, sovîr și coji de nucă (25, p. 168).

(M) În Țara Oltului, a fost între cele mai importante plante medicinale. Multe femei o culegeau cu ocazia pelerinajului la mănăstirea de la Simbăta și o duceau acasă, în credința că-i bună la toate bolile. Unele îi și spuneau „buriană de la mănăstire“. O foloseau crudă la tăieturi și umflături, la bube, în băi pentru reumatism, *lingoare* etc. Se mai întrebuița în tratarea bolilor de piele, de ficat, ale aparatului urinar etc. (68, IX p. 626).

brustur (*Arctium lappa* L.), buruiană comună din fam. *Compositae*; crește prin locuri necultivate, maidane, pe lângă drumuri. Rădăcina (*Radix Bardanae*) conține ulei eteric, mucilagii, inulină, substanțe amare (176, p. 448; 173, p. 190).

(V) Se folosea pentru vopsit în negru, în amestec cu arin, sovîrf, boz, coji de nucă etc. (160, p. 148).

(M) A fost unul din cele mai importante leacuri băbești. Frunzele crude se puneau pe răni, buboaie, *uime*, *scurte*, umflături, pălituri. În ținutul Năsăudului, în comuna Saț, se punea pe cap contra junghiurilor. Cînd pielea ardea „ca focul”, se punea frunza verde pe piele (92, p. 18). În Țara Hațegului, la Clopotiva, la bolnavul de *lingoare* îi puneau frunză de bruscălan pe cap „să-i tragă răutatea” (53, p. 146). În unele regiuni, mamele își oblojeau copiii cu frunze de brustur, unse cu unt, după ce-i scoteau din scăldătoare (87, p. 26). În Vrancea, la Nereju, copiii se înveleau cu frunze de brustur amar numai cînd aveau crampe (43, p. 117). Frunzele udate cu oțet erau un leac contra durerilor de șale, unse cu unt sau unsoare, pentru dureri de piept; iar numai pălite în foc, pentru junghiuri și dureri de inimă. În alte regiuni, pe frunze de brustur se punea rădăcină de păpădie prăjită, amestecată cu smîntînă proaspătă și apoi se legau cu ea contra durerilor reumatice (79, p. 159). La Rășinari, cu decoctul plantei se spăla *buba neagră*, ori se făcea legătură cu brustur pisat (166, p. 254). Rădăcina pisată, presărată cu sare, se punea pe talpă pentru *trintiitură*. Cu decoctul plantei se făceau spălături pentru creșterea părului (190, p. 15; 24, p. 18). În unele sate pentru *greutate la inimă*, se făceau legături la buric cu 3 rădăcini de brusture și 3 rădăcini de hrean pisate și fierte în borș, îngroșate apoi cu tărițe (158, p. 37). Rădăcina plămădită în rachiu se lua contra *vătămăturii* (87, p. 26). În unele părți, se pisa, se amesteca cu rădăcini pisate de mutătoare, iarba-lui-tatin, boz etc., cu oțet, tărițe din borș ori făină de secară, făcîndu-se o turtă care se aplica pe pîntece. Uneori, se descînta de *vătămătură* și apoi se aplica decoctul rădăcinilor, scoase înainte de răsăritul soarelui (4, p. 107). Fierțe cu scai voinicesc, frunzele de brustur se foloseau, la Nereju, contra *frigurilor* (43, p. 117). Decoctul din rădăcină se bea contra bolilor venerice și erupțiilor de piele, se spălau cu el la *rohii*. Sămînța bine pisată se punea în rachiu de drojdie sau în apă neîncepută și se bea, în mai multe rînduri, contra *boșorogelii* (87, p. 26). La nașteri grele, se fierbea brustur, se strecura zeama, se punea zahăr și se dădea lehuzei, apoi bea 3 zile ceai de romaniță, să se curețe. În medicina veterinară, se folosea contra viermilor. Se băteau laolaltă brustur, coji de nucă și piatră vînată, apoi se storcea zeama în rana cu viermi. Rădăcina se fierbea și zeama se dădea vitelor cornute, cînd nu rumegau, iar fiertura frunzelor se întrebuița intern, în boli de stomac (8, p. 128).

brustur dulce v. captalan¹

bubernie, iarbă neagră², brîncea poreului² brînceă² (*Scrophularia nodosa* L.), plantă cu miros tare, neplăcut, din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin pădurile umede, pe lîngă văi și garduri. Conține substanțe amare, saponine și flavonglucozidul diosmină (148, p. 111).

(M) A fost un leac comun la bube și tăieturi, după cum arată și numele, ca și alte specii de *Scrophularia*. Contra erupțiilor de piele, se fierbea și se bea din decoct sau se spălau cu el. Spălături cu decoctul sau legături cu planta se mai foloseau la *brînceă* și *gîlci* (87, p. 26; 79, p. 22; 43, p. 121). Cu tulpinile florifere se făceau băi, contra durerilor de picioare și a reumatismului. Rizomul tuberizat se dădea ca vermifug (12, p. 119). La animale se foloseau pentru *brînceă* și *gușter*.

buchet, priboi sălbatic (*Geranium pusillum* L.), plantă mică din fam. *Geraniaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă drumuri și garduri. Conține, ca și alte specii înrudite, substanțe tanante. (M) În Țara Oltului, se folosea contra junghiurilor, iar la Bran, contra varicelor; cu decoctul se spălau, iar cu plantele fierțe se făceau oblojeli. Decoctul se lua contra durerilor de stomac (36, p. 224). În ținutul Bacăului, se amesteca cu coada-șoricelului, pojarniță și mintă-broaștei, iar ceaiul se lua, fără zahăr, cite un pahar, înainte de masă, contra durerilor de stomac (13, II, p. 8).

buciniș, hașmaciuică (*Anthriscus silvestris* (L.) Hoffm.), plantă viguroasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe, tufișuri și păduri. (M) Frunzele pisate se puneau în legături la pruituri și scrîntituri, iar decoctul din tulpinile florifere se lua pentru durere de pintece (92, p. 18). În ținutul Năsăudului, la Runcul Salvei, se dădea cu leuștean, în țărițe sau făină, animalelor la înșimbrat, cînd ieșeau la munte, ca să nu le fure „frumușele“ ori „strigoi“ laptele (37, p. 71).

buhai (*Listera ovata* (L.) R.Br.), plantă mică din fam. *Orchidaceae*; crește prin păduri umbroase și pășuni umede.

(M) Rizomul pisat și amestecat cu țărițe se dădea vacilor ca să se gonească, după cum arată și numele.

(C) Era căutată de fete, mai ales în părțile Neamțului, deoarece se punea în lăutoare, în credința că vor fi plăcute și se vor mărita curînd (11, p. 44).

bujor, rujă² (*Paeonia officinalis* L.), plantă ornamentală din fam. *Ranunculaceae*, originară din sudul Europei, cultivată prin grădinile țărănești pentru florile ei mari, frumoase, roșii-violacee. Conține, mai ales în rădăcini, flori și semințe (*Flores et Semen Paeoniae*), ulei eteric, peonină, tanin și substanțe mucilaginoase (176, p. 398; 148, p. 38).

(V) Petalele uscate se folosesc pentru colorarea ceaiurilor etc. (68, II, p. 408).

(M) Din flori se făceau ceaiuri contra durerilor de piept (36, p. 226). Se mai foloseau în boli femeiești. Zeama din rădăcina pisată și infuzia de rădăcină se dădea contra epilepsiei, a circeilor și a viermilor (87, p. 26; 79, p. 16). În Țara Hațegului, la Clopotiva, la dureri de cap se afumau cu bujori, iar contra durerilor de picioare și la umflături se aplicau frunzele ori rădăcina, pisate și amestecate cu unsoare; se ungeau și apoi se încălzeau la foc (53, p. 146). În Munții Apuseni, la Măguri, ca să nu cadă dinții și să se întărească, se ținea în gură bujor alb, fiert în oțet (147, p. 514—515). Floarea fiartă în apă, fiartă în vin cu flori de crin, salcîm și sulcină, ori sub formă de ceai cu sulcină albă, trifoiș alb și rădăcină de bujor se folosea la *poală albă* (4, p. 103; 34, p. 216). Primăvara, florile de bujor se puneau în scălzile copiilor, să fie frumoși, rumeni și plăcuți, ca ei. În medicina veterinară, s-a folosit de *crușală*, cînd vitele urinau sînge. Florile se fierbeau cu coajă de mur verde (*Rubus caesius*) în vin roșu, care se turna pe gîtul animalelor bolnave (34, p. 313).

bujorei v. gemănariță

bujori, p orcinie² (*Orchis purpurea* Huds.), plantă ierboasă din fam. *Orchidaceae*; crește prin păduri umede și umbroase. Din tuberculii

ei și a altor specii înrudite se prepară „salepul“, mult întrebuințat în trecut în alimentația convalescenților (161, p. 235).

(M) În ținutul Iașilor, tuberculii se plămădeau în rachiu și-l beau femeile care doreau să aibă copii (12, p. 124).

bulbuci (*Trollius europaeus* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin finețele și tufișurile umede din zonele înalte.

(M) Florile mari, globuloase, galbene, se foloseau, în Maramureș și Țara Oitului, contra gălbănării (37, p. 77).

bulbuci de baltă v. **calcea calului**

bumbac (*Gossypium herbaceum* L.), plantă din fam. *Malvaceae*, cultivată în zonele din sudul țării, pentru semințele sale, învelite în peri lungi și mătăsoși, utilizați în industrie textilă, în farmacie ca vată hidrofilă. Semințele conțin un ulei gras, în proporție de 15—30%, comestibil (68, VI, p. 64; 176, p. 418). Firele de bumbac, procurate din comerț, au avut o largă întrebuințare în producția casnică textilă. Din ele s-au țesut pinzeturile mai fine, pentru costumele sărbătorești, textile de casă etc. Au înlocuit țesăturile mai vechi de cînepă și în.

bumbăcariță v. **bumbăcel**

bumbăcel, bumbăcariță (*Eriophorum latifolium* Hoop.), plantă ierboasă din fam. *Cyperaceae*; crește prin finețele umede din zonele înalte.

(M) În unele sate, puful, cu ajutorul căruia sînt diseminate fructele, care a sugerat numele popular, se pune pe răni, după ce se prepara astfel: se amesteca cu albuș de ou, se turna peste el oloi de cînepă, fiert cu oloi de simburi de bostan, la care se adăuga zeamă de furnici mari de pădure și totul se frămînta pînă se obținea o turtiță care se aplica pe rană (12, p. 114—115).

bureniță¹, **silur**¹ (*Euphrasia stricta* Wolf.), plantă mică ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin finețe, livezi, pe lângă ape.

(M) Decoctul plantei se lua contra durerilor de cap, iar cu resturile se făceau legături (37, p. 74). Se mai folosea contra bubelor la copii. Pisată și plămădită în rachiu, se lua contra durerilor de stomac (43, p. 128). Decoctul tulpinilor florifere se dădea vitelor care vărsau sînge.

bureniță¹ v. **silur**²

burete de bubă, v. **burete pucios**

burete de mesteacăn¹, **flocoșei** (*Lactarius torminosus* Fr.), burete din fam. *Russulaceae*, cu pălărie gălbui-roșietică, cu marginea răsucită în jos, cu peri lungi, care au sugerat numele popular în unele zone, pe lângă arboretele unde este mai frecvent. Conține un latex alb, foarte amar, de aceea este socotit de unii ca veninos. La noi, în unele zone, opărit și apoi gătit, se folosește în alimentație.

burete de mesteacăn² (*Cortinarius cinnamomeus* Fr.), ciupercă din fam. *Agaricaceae*, cu pălărie galben brună, cu aspect mătăsoș, miros aromatic, care crește prin păduri, înspre toamnă. Fript și gătit se întrebuințează în alimentație.

burete de nuc, păstrav (*Polyporus squamosus* Fr.), burete din fam. *Polyporaceae*, cu pălărie în formă de evantai, galbenă-roșietică, care crește pe trunchiurile nucilor bătrâni și prin păduri, pe fagi și ulmi. Fiert și apoi gătit se folosește în alimentație.

(V) În ținutul Tecucilor, mai demult, se culegea de pe copacii bătrâni, se tăia în bucăți și se puneau să fiarbă într-un vas cu apă curată. După ce se obținea o zeamă gălbuie, se scotea buretele și se puneau sculurile de bumbac sau cînepă. Vasul se puneau iarăși la foc și se fierbea pînă se obținea culoarea dorită. După ce se colorau, firele se luau de la foc, se lăseau să se răcorească, apoi se frecau bine cu mîinile, se scoteau și se puneau la uscat. Se obținea un galben frumos și trainic (160, p. 56—57). Bureții de nuc au fost folosiți și de renumiții cojocari din ținutul Năsăudului și din Bistrița, pentru a vopsi în brun irhele, cu care realizau o bogată gamă de motive decupate, aplicate pe pieptare și cojoace, întregite apoi cu broderii multicolore și ciucuri.

(M) Se folosea ca leac contra *rastului*. Se fierbea în lapte dulce și se puneau pe pîntecele bolnavului și tot în același ceas, a treia zi, se lua (15, p. 166).

burete de prun, nicoreți¹ (*Clitopilus prunulus* Quél.), burete din fam. *Tricholomaceae*, cu pălărie alb-cenușie, convexă, cărnoasă, cu miros plăcut; crește prin livezi și rariști de pădure, primăvara. Se întrebuințează în alimentație, gătiți sau fierți cu „moare de curechi“ (53, p. 104).

burete de rouă (*Coprinus micaceus* Fr.), burete din fam. *Coprinaceae*, cu pălărie mică, aproape membranoasă, brunie. Crește prin locuri îngrășate cu bălgar, pe putregaiuri. Se întrebuințează în alimentație, gătit ca tocăniță.

burete de spin, nicoreți² (*Tricholoma georgi* Quél.), burete din fam. *Tricholomaceae*, cu pălărie convex-plană, alburie, cu miros plăcut. Apare primăvara de timpuriu, prin tufișurile de porumbar înflorite. Nicoreții sînt mult căutați primăvara, cu ei inaugurîndu-se mincărurile de bureți (146, p. 119).

burete iute, iuțari (*Lactarius piperatus* Fr.), burete din fam. *Russulaceae*, cu pălărie albă, gălbuie după maturație, care conține un latex alb, iute. Crește prin pădurile de fag și stejar, vara (53, p. 140). Se întrebuințează în alimentație, fripti pe jar, numai sărați sau cu o bucuțică de brînză și slănină (52, p. 57—58). Unii îi fierb și apoi îi gătesc.

În multe zone se pun în putine, cu sare, pentru murat și se consumă iarna.

burete pucios, burete de bubă (*Phallus impudicus* Pers.), burete veninos din fam. *Pezizaceae*, cu pălărie conică, caracteristică și miros puternic, de cadavru, care atrage muștele și alte insecte.

(M) Se folosea la bube și *beșica cea rea*. Se culegea, se usca, iar cînd se întrebuința, se muia în apă caldă, se ungea cu miere și apoi se puneau pe bube sau bășică, ca să aline durerile și să le usuce (89, p. 54). Zeama se bea contra „*durerilor de inimă*“ (12, p. 115). În ținutul Botoșani, se folosea pentru mușcătură de șarpe și nevăstuică. Se zdrobea coada buretelui, se puneau în lapte și apoi se turna pe rană (18, p. 20).

burete vînat (*Cortinarius violaceus* Gr.), burete din fam. *Agaricaceae*, cu pălărie cărnoasă, violet-închisă. Crește izolat prin frunzele uscate din păduri. Fiert și gătit, se întrebuințează în alimentație.

buruiiana junghiului, scrintitoare³ (*Potentilla arenaria* Borkh.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește pe coline aride, locuri nisipoase. (M) Se întrebuințează, ca și alte specii înrudite, la răni și tăieturi, contra junghiurilor și scrintiturilor, după cum arată și numele.

buruiiana-surpăturii, sincerică² (*Scleranthus annuus* L.), plantă ierboasă mică, verde deschisă sau gălbuie, din fam. *Caryophyllaceae*; crește pe coline însoțite și pe câmpuri.

(M) Numirile populare arată că a fost folosită, local, contra *surpăturii* sau *boșorogelii*. Decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de dinți (12, p. 132).

buruiiana vîntului (*Seseli rigidum* L.), plantă mică, alburie, din fam. *Umbelliferae*; crește pe stîncăriile calcaroase din zonele muntoase. (M) Se întrebuința, în Munții Apuseni, împreună cu alte plante, contra *celor din vînt*, dureri stîrnite de răceală, celor ce dormeau primăvara pe afară. Se afumau bolnavii cu tulpinile uscate, ori se fierbeau și se spălau locurile dureroase, ori se scăldau în decoctul lor.

buruiiană ciinească v. brei¹

buruiiană-cu-cinci-degete, scrintitoare⁴ (*Potentilla recta* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin livezi, pe câmpuri, marginea pădurilor. Conține, ca și alte specii înrudite, tanin și flavone (173, p. 207).

(M) Cu decoctul plantei se spălau bubele și buboaietele. Cel care scotea planta trebuia să fie curat, în credință că altfel nu ajută la nimic (4, p. 88). Pentru *pecingine*, se punea într-o ulcică nouă planta, simbătă seara și se fierbea. Bolnavul se spăla duminică dimineața la pîriu și apoi dădea drumul buruienii pe apă, cu oală cu tot, spunînd: *Cum se duce buruiiana cu oala pe apă, așa să se ducă și boala* (4, p. 102). În Munții Apuseni, la Sălciua, precum și în alte sate învecinate, decoctul plantei se folosea în boli de piept, pentru „clătitură înlontru“ (35, p. 109).

(C) În unele zone se credea, că e bună la toate bolile, că ar fi un preventiv contra lor, luîndu-se „de sănătate“. Se fierbea planta într-o ulcică nouă, după rînduielei tradiționale, beau din decoct, iar resturile le aruncau într-un loc curat, cu oală cu tot (4, p. 91). Se spunea că e bine să o ții în casă, ca și alte specii înrudite. Se dădea animalelor în tărițe mai ales vacilor, contra „deochiului“ (4, p. 109).

buruiiană de baghiță (*Melandryum noctiflorum* (L.) Fr.), plantă ierboasă, păroasă, din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin finețe, pe ogoare, pe lângă garduri și drumuri.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se dădea copiilor în timpul înțărcațului, pentru a preveni tulburările aparatului digestiv (12, p. 116).

buruiiană de căimăceală (*Gnaphalium uliginosum* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, pe lângă ape.

(M) Decoctul se bea și se făceau cu el scăldători contra *bolii copiilor*, numită în Bihor *căimăceală* (37, p. 74).

buruiiană de friguri¹, **laptele-cucului**² (*Euphorbia helioscopia* L.), plantă din fam. *Euphorbiaceae*, a cărei tulpină conține un suc lăptos; crește prin locuri cultivate și ruderales, prin grădini și vii.

(M) Latexul plantei se pune pe negi, pe *pecingine* și pe unghiile stricate. Decoctul tulpinilor florifere și al semințelor se întrebuița ca vomitiv, contra *frigurilor*, ca și celelalte specii înrudite, cu care se confundă (15, p. 409).

buruiană de friguri² v. boglari¹

buruiană de gbig (*Gentiana praecox* A. et J. Kern.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*; crește prin finețele și pășunile din zonele înalte.

(M) La Mara, în Maramureș, contra *ghigului* sau *armurării* la animale, se folosea decoctul tulpinilor florifere ori planta uscată, pisată și amestecată în sare sau tărițe (37, p. 74). În Munții Apuseni, la Ponor, decoctul se dădea vitelor, în bolile aparatului digestiv și ale ficatului (36, p. 224).

buruiană-de-nouă-daturi, soarele-și-luna (*Ranunculus auricomus* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin finețele umede, livezi și păduri. Florile galbene-aurii și frunzele au sugerat numele de „soarele-și-luna“, cum i se spune în unele zone din Moldova (12, p. 142). Conține, ca și alte specii înrudite, anemonină și protoanemonină (176, p. 396).

(M) Cu planta se făceau scăldături contra bubelor (4, p. 87). Decoctul ei se folosea, în părțile Iașilor, contra eczemelor, mai ales a celor despre care se credea că sînt „date de dușmani“ (26, p. 84).

buruiană de studiniță (*Seseli tortuosum* L.), plantă mică din fam. *Umbelliferae*; crește prin sud-estul țării.

(M) În Dobrogea, la Agigea, cenușa rezultată din arderea rădăcinii și a tulpinii, amestecată cu săpun, servea ca unsoare contra eczemelor (12, p. 143). Numele popular arată că a fost folosită și pentru dureri de dinți.

buruiană de urît, garoafă de munte (*Dianthus superbus* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin poienile și livezile din zonele înalte.

(P.C) Floarea ei frumoasă era socotită de femeile din Nereju, bune cunoscătoare în ale plantelor, ca „aducătoare de urît“. Se spunea că numai să porți planta, că te și urăște lumea.

buruiană de venin (*Euphorbia lathyris* L.), plantă ierboasă veninoasă, din fam. *Euphorbiaceae*, originară din sudul Europei, cultivată în multe părți prin grădini, pe alocuri sălbăticite. Semințele conțin un ulei de culoare galbenă, folosit ca ulei lampant în unele părți (68, II, p. 309).

(M) Semințele se foloseau, la Nereju (Vrancea), contra *veninului*. Se puneau 9 semințe pe masă, simbătă dimineața, de unde bolnavul le lua cu gura, apoi bea un pic de borș (45, p. 118).

buruiană de vînt (*Inula ensifolia* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește pe coline aride, locuri pietroase.

(M) Decoctul se folosea pentru „vînt“ și „deranj la stomac“, după cum o recomanda o vinzătoare de buruieni de leac din Galați (25, p. 23).

busuioc (*Ocimum basilicum* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros plăcut, caracteristic, mult cultivată în trecut prin grădinile țărănești; originară din India și China, a ajuns de timpuriu în regiunile mediteraneene, de unde s-a răspândit spre centrul și nordul Europei. Părțile aeriene ale plantei conțin ulei volatil cu mult esdragol și au proprietăți febrifuge, diuretice, antispasmodice (173, p. 126—127; 176, p. 432).

(M) Frunzele busuiocului se puneau pe tăieturi și bube, iar în legături, la uimele de pe gît și șale. Se puneau pe jăratec și fumul se trăgea în piept, contra tusei, și pe nas contra guturaiului (158, p. 64). Contra tusei se folosea și decoctul, iar în amestec cu țintaură (*Centaurium umbellatum*) și iederă (*Hedera helix*), pentru „tusea din sfinte“, care se credea că o căpătau cei care beau apă din bălți și piraie, mai cu seamă noaptea, cînd se întîmpla de nimereau „balele sfintelor“ ori „scalda vrăjmașului“. Cu tulpini de busuioc aprinse se ardeau negii. Legătura cu semințe se puneau contra durerilor de cap (85, p. 273). Se mai folosea contra frigurilor, cel obținut din sămînța tulpinilor întrebunțate în practici cultice (140, p. 305). Ceaiul din frunze și virfuri florale se folosea în boli de stomac și rinichi (14, p. 103—104), iar seva plantelor crude, din primăvară, contra durerilor de ochi (13, p. 93). Cei cărora le intra în ochi o muscă sau un „goz“, puneau în el un fir de busuioc, ca să-l scoată afară (153, p. 131).

(P) Tradițiile mai vechi, apoi adoptarea busuiocului ca anexă în variatele manifestări cultice creștine, au determinat, desigur, întrebuințarea lui, în trecut, în numeroase practici magice, cu atribute benigne, protectoare.

(O) Busuiocul a fost folosit în obiceiurile din ciclul vieții, în care erau exprimate dorințe diferite. În multe părți se puneau în prima scaldă a copiilor, ca să fie plăcuți ca el. Mai numeroase au fost întrebuințările lui în obiceiurile de la nunți. În Munții Apuseni, la Sălciua, cununile mirilor se făceau din frunze de saseu (*Vinca minor*) și busuioc. Mireasa ținea în mină, mai demult, un buchețel de busuioc, învelit într-o năfrămuță cusută frumos, pe care atunci cînd pleca din casa părintească îl învîrtea de 3 ori deasupra capului, ca să se mărite și celelalte fete de seama ei. Miresele din nordul Moldovei, cînd mergeau la cununie, se încingeau de 3 ori cu un fir de busuioc, apoi îl puneau în sin, ca să fie cinstite ca și el (153, p. 180). În Muntenia, înainte de-a pleca mirii să se cunună, mireasa se ducea la fîntină, cu 2 flăcăi cărora le trăiau părinții. De acasă și pînă la fîntină jucau 3 hore, în 3 locuri deosebite. Mireasa lua apă într-o doniță, în care puneau busuioc, apoi se întorcea acasă, repetînd cele 3 hore în jurul doniței. Cînd mergeau colăcarii cu ginerele după mireasă, aceasta și nuna ieșeau înaintea lor cu donițe, înmuiau busuiocul în apă, apoi toată apa din doniță o turnau pe picioarele colăcarii, iar busuiocul se puneau în perna pe care dormeau mirii, în credința că atît cît va fi ea, atît vor trăi și tinerii căsătoriți (153, p. 431). În județul Ialomița, mireasa, care se uita la mire, cînd sosea, printr-un inel, ca să n-o doară ochii la bătrînețe, se ducea și aducea un vas cu apă, împodobit cu busuioc, însoțită de un flăcău sau 2, cu tată și mamă bună, și de lăutarii trimiși de generică; puneau vasul lingă bradul de nuntă, înfipt simbătă seara. După ce jucau apa în jurul lui, ginerele și nunul, care pînă atunci stătuseră pe afară, se apropiu de ușa casei. Atunci mireasa lua busuiocul de la toarta

vasului, îl muia în apă și stropea de 3 ori mirele și pe cel ce-l însoțea (153, p. 478). În ciclul sărbătorilor de iarnă erau numeroase obiceiuri, pentru prevestirea norocului, aflarea ursitului etc. În Bucovina, fetele lua busuiocul de la primii urători, se duceau cu el la un piriu, îl legau cu o ață de ceva la mal și-l lăsau așa, plutind. În dimineața Anului nou, se duceau să vadă dacă s-a prins de el gheață sau bură. Dacă se prindea, se spunea că vor avea noroc, dacă nu se prindea, era semn că nu, nu se vor mărita etc. (139, p. 134). Unele îl puneau în gard și dacă dimineața era cu brumă, spuneau că le va lua un flăcău bogat, iar dacă nu era, spuneau că le va lua unul sărac. Alteori îl puneau la fințină și se gindeau la flăcăul cu care doreau să se mărite. Dacă dimineața era cu brumă, era semn că le va lua (139, p. 182). Numeroase și variate au fost întrebuiințările busuiocului în ciclul sărbătorilor de primăvară și vară (153, p. 25—27; 140, p. 305; 141, p. 275).

(L) În nordul Moldovei, se spunea că busuiocul ar fi crescut dintr-o iubire neîmplinită. Odată, e mult de atunci, o copilă tânără și frumoasă a murit lăsînd în urmă un iubit disperat. Pe timpul acela era foarte mare secetă și arșița soarelui vestejise florile. Iubitul fetei mergea în toată ziua la mormîntul ei și vărsa șiroaie de lacrimi amare. La capul copilei a început a crește o floare, care fiind mereu udată cu lacrimile tinărului, crescuseră mărișoară și capătă un miros plăcut. Floarea s-a numit busuioc, după numele lui (165, I, p. 55).

busuioc de cîmp (*Prunella vulgaris* L.), plantă comună din fam. *Labiateae*, asemănătoare cu busuiocul; crește prin livezi, fînețe, pe marginea pădurilor. Conține ulei eteric și substanțe tanante (148, 221).

(M) Frunzele crude se aplicau pe bube, pe *zgaibă* (36, p. 221). Cataplasmalele cu frunze tăiate, ținute în untdelemn, se puneau pentru a alina durerile de cap. Amestecate cu frunze de floarea-văduvelor (*Succisa pratensis*), se întrebuiințau contra buboaielor și antraxului. În Munții Apuseni, la Măguri, copiii care sufereau de *lupare* se spălau sau se scăldau în decoctul plantei (147, p. 518). Ceaiul și decoctul din tulpinile florifere se luau în boli de gură și de git, precum și contra diareii. În ținutul Tutovei și Vasluiului planta se folosea contra *rupturilor* și ca afrodisiac, singură sau în amestec cu dumbăț (*Teucrium chamaedris*) și corzile vîntătorului (12, p. 141).

busuioc sălbatic (*Galinsoga parviflora* Cav.), plantă ierboasă comună, din fam. *Compositae*, originară din America; crește prin porumbiști, pe lângă garduri, pe marginea drumurilor.

(M) Părțile aeriene se fierbeau și se legau la negii păroși, 5—10 zile, pînă cădeau (8, p. 132).

busuiocul-cerbilor v. mușețel de cîmp

calapăr (*Chrysanthemum balsamita* L.), plantă frumos mirositoare din fam. *Compositae*, originară din sudul Europei, cultivată prin grădinile țărănești.

(M) Frunzele se întrebuițau în mod curent, în multe zone, la tăieturi, bube, buboae, pe care se aplicau crude, pălite la foc ori pisate și amestecate cu grăsimi (87, p. 27). În comuna Sanț, din ținutul Năsăudului, cu calapăr, ceapă, coada-șoricelului și o țiră de mintă, se prepara o unsoare pentru bube și uime. Plantele se uscau pe „ploa-tăn“ (plită), se sfărmau și apoi se puneau într-o unsoare făcută din „său de mărhaie și de oaie, unt de oi și de vacă, uloi de lemn și miere, unsoare de gîscă și rășină“, topite într-o tigaie. După ce se amestecau în tigaie, se puneau făină de griu, ca să le țină laolaltă. Pasta obținută se împărțea în două, o parte se puneau caldută pe „buduhală“, iar după o jumătate de ceas, cînd se răcea, se înlocuia cu cealaltă jumătate (92, p. 15). *Părul la deget* se lega cu ceapă albă, coaptă, amestecată cu tămîie pisată, busuioc și frunze de calapăr (79, p. 141). În Munții Apuseni, la Sălcuia și satele învecinate, decoctul se ținea în gură, contra aftelor și durerilor de dinți. Rădăcina pisată, muiată în oțet, se puneau pe pîntece contra *vătămăturii* (78, p. 13). Decoctul părților aeriene și mai ales al frunzelor se lua în boli de plămîni și ficat (8, p. 129). În Țara Oașului, cu calapăr fierț se legau la *oase moarte* (37, p. 72). Decoctul se dădea femeilor după naștere ca întăritor, precum și ca să oprească pierderile de sînge. În multe părți, cu decoctul plantei se spălau pe cap contra durerilor, sau ca să le crească părul, să nu cadă (36, p. 212; 4, p. 92). Se mai puneau în scaldă copiilor nou născuți și a celor slabi, să-i întărească (87, p. 27).

calcea calului, bulbuc de baltă (*Caltha palustris* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin bălți, mlaștini, pe lângă văi și izvoare; are frunze lucioase, groase, cordiforme, și flori galbene aurii. Conține protoanemonină și anemonină (148, p. 36). Deși planta e veninoasă, frunzele ei fragede, ce apar devreme primăvara, sînt foarte căutate pentru învelitul sarmalelor, în unele părți din Moldova. Prin fierbere ori adăugînd oțet, toxicitatea se pierde (12, p. 114).

(M) În sudul Transilvaniei, florile plantei se legau în palmă sau la încheietura mîinii, la capătul inferior al antebrațului, în credința că bășica ce apare trage în ea *frigurile* din corpul bolnavului (36, p. 224). În Munții Apuseni, cu tulpinile florifere se făceau băi contra durerilor de mîini și picioare. În ținutul Năsăudului, se dădea primăvara oilor, tăiată mărunt și amestecată cu sare și păsat, în credința că vor avea lapte mult (145, p. 659).

(O) În Moldova, în multe părți, florile de calce și alte flori timpurii se puneau la vasele în care se mulgeau vacile, în credința că vor avea

lapte mult și bun peste an, că untul va fi galben ca florile de calce. **caprifoi** (*Lonicera caprifolium* L.), arbust din fam. *Caprifoliaceae*, de origine mediteraneană, mult cultivat ca plantă ornamentală, pe alocuri sălbăticit.

(M) Florile se întrebuințează în tratamentul bolilor de ochi, iar fructele sînt diuretice și anticatarale (68, VIII, p. 610). Frunzele se întrebuințau ca purgativ (87, p. 28).

captalan¹, brustur dulce (*Petasites hybridus* (L.) G.M.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, pe lângă piraiele și izvoarele din pădurile montane. Conține substanțe amare, înulină și rezine (148, p. 127; 173, p. 214).

(M) Este o plantă medicinală folosită încă din timpurile cele mai îndepărtate (68, IX, p. 488). În medicina populară, rădăcina pisată se folosea la legături, contra durerilor de cap (87, p. 29). În acest scop, în Munții Apuseni, la Măguri, se spălau pe cap cu apa în care se fierbea captalan și șternită (*Cardamine amara*), amestecate cu sare (147, p. 512). Decoctul de captalan și crăpusnic se folosea la spălatul ochilor de albeață, precum și la scăldători contra durerilor de picioare și de orice boală (4, p. 85, 91). Cu frunzele zdrobite se legau la cap, la inimă și la picioare bolnavii de *lungoare* (34, p. 164; 87, p. 29).

captalan² (*Cirsium rivulare* (Jacq.) All.), plantă înaltă, din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, prin pădurile din zonele înalte. Frunzele crude din primăvară se folosesc, în unele sate din sudul Transilvaniei, în alimentație, la ciorbe (36, p. 222).

carpen (*Carpinus betulus* L.), arbore comun din fam. *Betulaceae*; crește prin pădurile de la șes și de la munte, cultivat ca arbore ornamental prin parcuri, folosit pentru garduri vii. Lemnul său e bun de foc, iar în industrie este întrebuințat pentru piese de mașini, cozi de unelte, rindele, calapoade, șanuri etc. (68, I, p. 194—195). De obicei crește anevoie, strîmb și cioturos, deoarece frunzele și ramurile tinere sînt roase primăvara de animale și astfel copacul rămîne multă vreme chirchit, în tufișuri dese, unde se ascund sălbăticiunile. Din lemnul verde, cînd arde, iese o mîzgă roșietică, care împreună cu defectele lemnului, au generat numeroasele credințe și practici magice în legătură cu carpenul.

cartof (*Solanum tuberosum* L.), plantă ierboasă din fam. *Solanaceae*, cu tuberculi comestibili, originară din America, cultivată peste tot pentru cerințe alimentare și industriale. Marea valoare alimentară a cartofului se datorește conținutului bogat al tuberculilor în amidon (60—80% din substanța uscată). Aceștia mai conțin glucoză, fructoză, substanțe albuminoide, aminoacizi etc. (68, VII, p. 362).

(M) Tuberculii, tăiați felii, se puneau în legături pe frunte și la temple, contra durerilor de cap (15, p. 143). Rași, se puneau pe arsuri, iar amestecați cu ceapă și sare, prăjiți cu puțină apă, se legau cu frunză de brustur, pe pielea goală, la *pririturi*. Din cartofi copti în spuză, curățiți de coajă și amestecați cu untdelemn, se făceau turtițe cu care se legau la git contra *gilcilor* (102, p. 328). Cu cartofi fierți, frămîntați cu seu de oaie, ceapă fiartă și untură de porc nesărată, se făceau legături contra *dropiciei* (158, p. 32).

castan bun (*Castanea sativa* Mill.), arbore cu fructe comestibile, din fam. *Fagaceae*, originar din sudul Europei: crește la noi izolat, în regiuni

mai adăpostite, cu climă mai blândă, în Gorj la Tismana, în Vilcea la Polovraci, în Mehedinți la Cornet, în împrejurimile orașului Baia Mare etc. Scoarța și frunzele (*Folia Castaneae*) conțin tanin și au efecte (sub formă de extracte) în combaterea catarhului și a tusei convulsive (176, p. 381).

(V) Scoarța se folosea la tăbăcitul pieilor, iar coaja, în vopsitorie (161, p. 51).

(M) Castanele se foloseau contra degerăturilor la mâini și picioare. Se fierbeau și în zeama lor, când era încă fierbinte, se țineau câteva minute membrele degerate (78, p. 18). Curățite, uscate și pisate, se dădeau cailor ca să se îngrașe (89, p. 114).

castan sălbatic (*Aesculus hippocastanum* L.), arbore ornamental din fam. *Hippocastanaceae*, frecvent prin parcuri, originar din nordul Greciei și Asia Mică. Fructul (*Semen Hippocastani*), conține amidon, ulei gras, saponine, gume etc., iar scoarța (*Cortex Hippocastani*) conține tanin, ca și un glucozid caracteristic — aesculina, — alături de materii colorante (176, p. 422).

(V) Scoarța se întrebuințează la tăbăcit și la vopsit (68, VI, p. 252).

(M) Castanele, pisate sau tăiate mărunt și plămădite în spirt denaturat ori fierse în apă pentru scaldă, se întrebuințau contra reumatismului (26, p. 84). În acest scop se folosea și floarea, pusă în petrol, cu care se făceau frecții (85, p. 270). În ținutul Bacăului, se introduceau 6 inflorescențe într-o sticlă de 1 litru cu benzină. Sticla se îngropa în pământ, unde se ținea 3 săptămâni, iar după aceea se ungeau părțile dureroase (13, II, p. 2). Fructele se mai foloseau contra *frigurilor* și contra *trinjilor*, ca și ramurile tinere și scoarța. Ca să nu se îmbolnăvească de erizipel, unii purtau o castană, învelită într-o petică, legată cu o ață la git (87, p. 29).

castravan v. colțul lupului

castravete (*Cucumis sativus* L.), plantă alimentară din fam. *Cucurbitaceae*, cultivată încă din antichitate. În sec. al V-lea î.e.n. a fost introdus în Grecia și Italia, astăzi fiind răspândit în întreaga lume. Fructul conține substanțe azotate, grăsimi, celuloză, vitamina A și C etc. (68, IX, p. 36—38). Se consumă crude sau conservate în oțet sau saramură, ca aliment secundar cu proprietăți aperitive.

(M) Semințele au fost folosite odinioară ca medicament. Sucul obținut prin presarea castraveților proaspeți se folosea altădată pentru purificarea sîngelui, în afecțiunile pulmonare; astăzi se utilizează în scopuri cosmetice (lapte de castraveți), (68, IX, p. 38). În medicina populară, vrejurile și circeii se foloseau contra durerilor de pîntece (78, p. 19). Tulpinile, fierse cu hrean, se turnau într-un ciubăr și se făceau bolnavilor abureli, apoi baie la șezut, când fiertura se răcea, contra *vinjilor* (89, p. 59). Cu decoctul lor, femeile se spălau contra pîstriurilor și a petelor de pe obraz. Castravetele murat se folosea pentru *păr la deget*, legîndu-se cu el. Se mai frecau cu castraveți murați crăpăturile podelelor, la trei sferturi de lună veche, pentru alungarea ploșnițelor (78, p. 19). În moare de castraveți se fierbeau zmicile de răchită roșie cu chipăruș roșu și se dădeau oilor bolnave de gălbează (89, p. 101).

(C) În Moldova, se spunea că nu e bine să se semene castraveții în lună nouă, deoarece atunci nu rodesc, ci fac doar floare. Ca să se facă cît mai mulți castraveți, se punea între ei motocei sau pepenei (*Trifo-*

lium arvensae) cu inflorescențe numeroase, cum doreau femeile să se facă și castraveții (78, p. 19).

cașul popii¹ v. gogoșe

cașul popii² v. nalbă rotundă

căldărușa popii v. desfăcătoarea-cea-mare

căldărușă (*Aquilegia vulgaris* L.), plantă din fam. *Ranunculaceae*, cu flori albastre sau de alte culori, spontană și cultivată.

(V) Din flori se prepara o frumoasă culoare albastră (161, p. 43).

(M) Planta se folosea la scăldători pentru copiii bolnavi de tuse măgărească. Floarea, amestecată cu strigoaie, se fierbea în rachiou de drojdie, care se lua contra beției (87, p. 28).

(P) Florile de căldărușă s-au folosit, împreună cu cele de calce, ciuboțica cucului etc. pentru decorarea vaselor de lapte, în ciclul obiceiurilor din primăvară, cind se scoteau în pășune și la munte (141, p. 217).

călin (*Viburnum opulus* L.), arbust din fam. *Caprifoliaceae*; crește prin păduri și tufișuri umede. Scoarța lui verde-cenușie, cu pete cenușii sau albe și lenticile brune (*Cortex Viburni*), conține glucozide, derivați ai acidului izovaleric, flavonozide și substanțe tanante (65, p. 224; 173, p. 188).

(V) Fructele globuloase roșii, acrișoare și răcoritoare, s-au folosit, fierte, la vopsit în roșu (160, p. 106—107).

(M) Călinele fierte se dădeau pentru tuse și *nădușală* (87, p. 28). Unii le fierbeau cu coceni de păpușoi roșii, într-o oală nouă, și luau din decoct seara, cind se culcau. În județul Ialomița, la Grindu, călinele descintate de *abubă* se puneau în rachiou, care se bea, iar ele se aplicau pe bubă.

(P) Cu căline se „îmbărburau“ copiii, spre a le „îndulci“ vărsatul mare și pojarul sau vărsatul mic: *Să fie vărsatul dulce ca mierea și roșu ca călinele* (197, p. 398).

(L) În zonele din estul țării, se spunea că nu e bine să rupi călinele, că bate bruma devreme (78, p. 14). Se spunea că arbustul s-ar fi făcut din singele lui Noe, care s-a tăiat la un deget, lucrind la corabie; curgind singele jos, a crescut călinul (153, p. 19). Apare frecvent și în creațiile folclorice. O largă circulație are în Transilvania strigătura: *Haideți fete la căline, / Că la joc nu vă ia nime! / Sinteți mute ca iarba / Și bătrîne ca mama.*

căpșuni, fragi de cimp (*Fragaria viridis* Duch.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin poieni și coline aride; prin selecție s-au obținut varietăți de căpșuni, apreciate pentru fructele lor aromate. Conținutul în principii active și nutritive este asemănător cu al fragilor de pădure.

(M) Rădăcinile se fierbeau bine în vin, care se lua contra tusei (142, p. 58). Rădăcinile și circeii se fierbeau înăbușit, într-o oală nouă, cu vin alb, care se dădea femeilor cind aveau dureri în pînțece sau circei. Cu decoctul de foi de căpșuni, micșunele și coada șoricelului se spălau cei care sufereau de *pirleală* (87, p. 29). Pentru mușcătură de cîine, se luau frunze de căpșuni, se ungeau cu stupit și se aplicau pe rană (78, p. 15). Ceaiul din tulpini și rădăcini se folosea în boli de rinichi (14, p. 103).

căpușă v. ricin

cărintarul pământului (*Orobancha* sp.), plante parazite din fam. *Orobanchaceae*, albe-brunii, cu tulpină dreaptă, frunze reduse la mici solzi și flori dispuse în raceme terminale.

(C) În satele din Țara Bihariei, se spunea că inflorescența ar arăta rodul pământului. Dacă florile erau mai dese la bază și mai rare spre vîrf, era semn că va fi mai mult porumb și mai puțin grîu. Dacă florile erau mai dese la vîrf, era semn că va fi mai mult grîu (37, p. 75).

căstrăval v. crăpusnic

cătină (*Tamarix ramosissima* Led.), arbust rămuros din fam. *Tamaricaceae*; crește prin aluviunile nisipoase ale riurilor, zăvoaie. Speciile genului *Tamarix* se cultivă ca plante decorative, pentru portul lor elegant, mai ales în timpul înfloririi. Scoarța și rădăcinile conțin substanțe tanante.

(V) Rădăcinile și scoarța s-au folosit la tăbăcitul pieilor, iar ramurile verzi la vopsitul lor în diferite nuanțe, de la negru la roșu-vișiniu (68, III, p. 530—532).

(M) Medicina populară întrebuintă scoarța rădăcinilor ca diuretic, sudorific, aperitiv și astringent. Coaja ramurilor se folosea ca astringent și hemostatic; fiartă în oțet era întrebuintată ca insecticid. Frunzele și ramurile se foloseau contra reumatismului, în bolile splinei (68, III, p. 532).

cătina albă (*Hippophaë rhamnoides* L.), arbust spinos, alburii, foarte ramificat, din fam. *Eleagnaceae*; crește prin grinduri, islazuri, pe malurile apelor, alcătuiind uneori tufișuri întinse. Fructele, drupe false portocalii, sînt bogate în vitamine și substanțe colorante (173, p. 169—170).

(V) În Vrancea, la Nereju, după ce se vopsea lina, se punea în decoctul de frunze și fructe, să nu se decoloreze (43, p. 131).

cătina de garduri v. lițion

cătina roșie (*Myricaria germanica* (L.) Desv.), arbust cu tulpină roșietică, din fam. *Tamaricaceae*; crește prin luncile riurilor, pe malurile văilor și piraieiilor de la poalele munților.

(V) Scoarța se folosea pentru vopsit în negru și datorită conținutului în tanin se întrebuintă la argăsirea pieilor (68, III, p. 536).

(M) În vechime a fost considerată ca plantă medicinală. Extern s-a folosit la răni și dureri de dinți. Intern a fost întrebuintată în bolile ficatului, splinei, rinichilor și bătăcii (68, III, p. 536). Cu tulpinile plantei se făceau băi copiilor slăbiți și rahitici (11, p. 54). În Vrancea, la Nereju, se fierbea cu frunze de mesteacăn și ulm, pentru spălături și oblojeli contra febrei tifoide. Decoctul plantei se trecea prin „dude” de ceapă (tulpini florifere) și apoi se lua contra blenoragiei (43, p. 119).

cătușe (*Ballota nigra* L.), plantă ierboasă cu miros caracteristic, neplăcut, din fam. *Labiatae*; crește pe lângă case, prin dărimături, tufărișuri, pe lângă garduri, pe marginea drumurilor.

(M) Frunzele plantei se foloseau în medicina veterinară la vindecarea rănilor (68, VIII, p. 208).

cătușnică, iarba miței (*Nepeta cataria* L.), plantă ierboasă comună din fam. *Labiatae* cu miros aromatic penetrant. Conține uleiuri eterice.

Din ea se extrage esența de Nepeta, întrebuințată în parfumerie (68, VIII, p. 142). Este căutată de pisici, care se tăvălesc peste ea și o mănincă.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua, în ținutul Năsăudului, la tuse și *nădușeală*. Pisată și amestecată cu grăsime, se punea pe pînțele copiilor bolnavi de dizenterie. La dureri de cap, se bătuca planta, se punea ud pe ea și apoi se legau cu ea (37, p. 75). În Munții Apuseni, se afumau cu ea cei ce aveau amețeli, iar pentru dureri de cap, o fierbeau și se spălau cu decoctul (35, p. 108—109). Cu decoctul se mai spălau pe cap contra bubelor (92, p. 18). Se mai punea în scaldă copiilor pentru somn sau ca să-i întărească pe cei slăbănogi, cu oase strimbe (78, p. 142). Ceaiul se dădea contra răcelii și colicilor (14, p. 105). Se mai folosea în bolile de pînțece, „căderea rinzei“ și *rast*. În acest scop, se lua o mină de buruiană bine pisată, o mină de ceapă bine tăiată și 3 ouă; se amestecau la un loc, se prăjeau în unt proaspăt, untdelemn sau unsoare de giscă, amestecul se întindea pe o bucată de pînză de în, se punea și se ținea cît se suferea de cald pe locul dureros, schimbîndu-se la 2 zile. Tot timpul acesta se făcea ceai de cătușnică uscată și se bea din 2 în 2 ceasuri cîte o ceașcă (87, p. 30). Ceaiul din frunze se lua și în boli neuropsihice (85, p. 273; 14, p. 102).

ceai (*Thea sinensis* L.), arbust din fam. *Theaceae*, cultivat mai ales în China, India, Indonezia, Transcaucazia etc., pentru frunzele sale (*Folium Theae*), care conțin cafeină, teofilină, teobromină, glucozizi flavonici, ulei eteric, tanin, vitamina C etc. (176, p. 402—403). Ceaiul are multiple întrebuințări, de la cele alimentare la cele medicinale și industriale.

(M) Frunzele de ceai au fost adoptate și în medicina populară, ca sudorific, diuretic și astringent.

ceai pescăresc (*Convolvulus persicus* L.), plantă alb-păroasă din fam. *Convolvulaceae*; crește pe nisipurile de pe litoralul Mării Negre și din Delta Dunării.

(M) Era folosită de lipovenii și turcii din Dobrogea, pentru ceai, mai ales iarna, cînd erau răciți și tușeau (161, p. 53). Are proprietăți emoliente, de aceea se folosea contra bolilor de piept. Se mai lua și contra insomniilor (12, p. 119).

ceapa ciorii v. brîndușă de toamnă

ceapă (*Allium cepa* L.), plantă ierboasă comestibilă, cu miros și gust caracteristic, din fam. *Liliaceae*. Tulpina aeriană și bulbul conțin alciulfide, enzime, vitamina C (148, p. 133). Este cultivată din vechime nu numai pentru cerințele culinare, ci și pentru întrebuințările medicinale. Are acțiune dezinfectantă sau bacteriostatică, față de numeroase specii de microorganisme, care provoacă diferite maladii (dizenterie, febră tifoidă și chiar holeră). Ceapa este un diuretic energic, cunoscut din antichitate (68, XI, p. 205).

(V) Cojile de ceapă galbenă, uscate, se foloseau pentru a vopsi în galben, fire sau ouă (160, p. 49—50). Cojile de ceapă roșie macerate în apă timp de 5 zile și apoi fierse cu alaun se foloseau pentru colorarea mătasei și ouălor în galben, portocaliu ori brun (68, XI, p. 205).

(M) A fost unul din cele mai importante leacuri populare. Bulbul pisat sau copt se folosea contra buboaielor și loviturilor. În unele zone, ceapa se cocea în spuză, i se scotea miezul și se introducea în locul lui

o bucătică de luminare sau seu, se lepăda apoi coaja și, așa cum era caldă, se punea cite o foaie pe buboi (87, p. 30). Pe lovituri și pălituri, se legau de mai multe ori cu ceapă, pisată cu muchea toporului, nu tocată, presărată cu sare multă și stropită cu rachiu. Cu ceapă se făceau legături la bube, „bube cu răutate“ și *dalac*, iar ceapa albă fiartă în oțet se punea pe băătăuri (78, p. 24). La arsuri se aplica și se schimba des ceapă pisată și amestecată cu smintină. La Clopotiva se pisa, se amesteca cu unt, cu ceară și cu seu, pînă se făcea un „ir“, cu care se ungea arsura, iar deasupra se punea frunză de patlagină (53, p. 146). În multe părți, se folosea la *gilci*: se punea la gît o cataplasma de ceapă prăjită cu șăpun sau pisată cu sare, untură rîncedă și praf de pușcă (87, p. 30). În Munții Apuseni, contra gilcilor se legau la gît cu ceapă friptă și frunză de nalbă (*Malva rotundifolia*), (147, p. 516). La hernie, se lua o oca de ceapă mică, se pisa ca mujdeul, se întindea pe o petică, se presăra cu sare și chiper pisat și pe deasupra cu rachiu de spirt. Se făceau astfel 3 legături și, după ce se scălda bolnavul, i se punea una în virful capului, alta la șale și a treia la buric. De *năjit*, se puneau într-o ulcică cărbuni, balegă uscată de vită, cozi de ceapă și usturoi și se afuma urechea bolnavă, pînă se încălzea. Pentru durere de pîntece, se tăia o ceapă în două, se presăra cu piper și se lega la buric; ori se pisau bine 3—4 cepe mari, coapte în spuză, se amestecau cu un pumn și jumătate de făină de grîu și cu puțină apă caldută, se făcea o cataplasma și se punea pe pîntece (87, p. 30—31). Pentru *aplecat*, se zdrobea ceapă albă, se presăra cu cenușă, sare, oțet și piper negru, se făcea oblojeală și se lega la buric (79, p. 8). La dureri de stomac, mai cu seamă la copii, se trăgea (fricționa) bolnavul cu untdelemn și se lega ceapă pisată la partea dureroasă. Cînd se „dezvirtea buricul“, se trăgea bolnavul peste tot corpul, apoi se învirtea buricul cu o ceapă și bolnavul se încingea cu un brîu, ținîndu-se ceapa deasupra buricului. În Vilcea, pentru tuse, se păleau pe piept, de 7—8 pe zi, cu ceapă coaptă pusă pe seu de oaie (87, p. 30—31). În Romanăți, pentru *dropică*, se dădea apă trecută prin „duloi de ceapă“ (79, p. 81). În multe părți, contra guturaiului, se afumau cu cojile de ceapă (87, p. 30). Cu coji de ceapă se afumau, în Munții Apuseni, și femeile care aveau dureri mari după naștere (136, p. 14). Se mai foloseau la înțepăturile de viespi și albine, frecîndu-se cu ea după ce se scotea acul. Pe Someș, cu zeamă de ceapă se făceau fricțiuni contra căderii părului (34, p. 66). S-a folosit și intern. Pentru tuse cu *năduf*, se storcea mustul din ceapă, se amesteca cu zahăr candel și se bea cite o linguriță. În alte părți, se spunea că nu-i leac mai bun contra tusei ca ceapa albă, fiartă cu smochine, pînea-lui-Ioan, flori de tei și de soc. În Banat, pruncilor mici care tușeau li se dădea următorul leac: se scotea inima bulbului și apoi se umplea cu miere din faguri, astupîndu-se iarăși partea tăiată, ca să nu răsufle. Se punea apoi ceapa în spuză, ca să fiarbă. După ce se răcea, se golea din ea mustul și se dădea din cînd în cînd pruncilor, cite o linguriță (87, p. 30—31). În nordul Moldovei, bulbul fierț se mîncea pentru întărirea plămînilor (84, p. 208). La Rășinari, contra limbricilor, se tăiau mărunt una sau 2 cepe, încă de cu seară, și se puneau într-un vas cu apă, unde se lăsau o noapte, iar dimineța, pe nemîncate, se bea din apa aceea. Copilului nou născut, care suferea de *mătrice* sau *plînsul cel rău*, i se storcea în gură suc de ceapă (166, p. 262). Femeile care aveau copii mici și nu avea lapte mînceau multă ceapă, ca să le vină laptele (86, p. 99). Se mai folosea la animalele *incuiate*, ca să le provoace ieșirea.

La Anul nou, peste tot, bătrînii făceau calendar cu foi de ceapă, ca să vadă cum va fi anul, ploios sau secetos, în care lună vor cădea mai multe ploi și în care mai puține.

ceapă de iarnă (*Allium fistulosum* L.), plantă ierboasă cu miros penetrant de ceapă, din fam. *Liliaceae*, originară din Asia orientală; cultivată sporadic ca plantă alimentară. Se cultivă, mai ales în vestul Moldovei, pentru consumul frunzelor în stare verde, fiind rezistentă în timpul iernii (68, XI, p. 201).

ceapă mărunță v. **hajme**¹

cebare (*Sanguisorba minor* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin locuri uscate, coaste însoțite, pe marginea drumurilor. Conține tanin, ca și specia înrudită, sorbestreaua (176, p. 404).

(M) În Munții Apuseni, decoctul plantei se lua contra durerilor de stomac (35, p. 109). În ținutul Năsăudului, se fierbeau inflorescențele și decoctul se lua de *cătămătură* (37, p. 76).

cel perit v. **cuișoriță**

cenușer (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), arbore cu scoarța cenușiu deschisă, din fam. *Simarubaceae*, originar din China; cultivat și sălbătic; crește pe marginea satelor și pădurilor. Este indicat în planșii pe terenuri degradate, consolidarea coastelor și taluzurilor. Lemnul dă un cărbune de calitate superioară (68, VI, p. 197).

(M) În patria de origine scoarța și frunzele se foloseau contra viermilor intestinali și dizenteriei. Sucul rășinos din scoarță se întrebuița pentru prepararea vopselelor de ulei (68, VI, p. 197).

cer (*Quercus ceris* L.), arbore asemănător cu stejarul, din fam. *Fagaceae*; crește în zonele joase și deluroase, formind păduri curate (cerete) sau în amestec cu alte foioase. Lemnul, impropriu pentru construcții, este un foarte bun combustibil și se folosește numai pentru foc (68, I, p. 229).

ceretica de munte (*Cerinthe glabra* Mill.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri ierboase și umede, grohotișuri, în regiunea montană și subalpină, pe soluri calcaroase. În unele regiuni din Alpii de vest, frunzele sînt folosite ca legumă.

(M) Cu frunzele și florile fierte în unt se prepară o alifie, întrebuițată la vindecarea rănilor (68, VII, p. 206).

cerențel, rădichioară (*Geum urbanum* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin păduri umede, livezi, locuri umbrite. Conține, îndeosebi în rizom, tanin, ulei eteric cu eugenol și glicozida geina, care la descompunere are miros de cuișoare (148, p. 81; 173, p. 207).

(M) Rizomul uscat și pisat se fierbe și decoctul se bea contra diareii, dizenteriei și *tifosului* (87, p. 61). În Munții Apuseni, la Ponor, se fierbea și decoctul se dădea pentru *inima ai rea*, iar la Mărișel, se spălau cu el contra *fapului* și a *blîndelor de ploaie* (36, p. 224; 147, p. 510). În Vrancea, la Nereju, rizomul plămădit în rachiu se lua contra *cătămăturii*, iar decoctul se bea pentru *năduf* (43, p. 130). În zona Iașilor și a Tutovei, se folosea de asemenea contra *cătămăturii* la stomac (crampe) și a durerilor de picioare (12, p. 140). În unele părți, pentru *cătămătură* la stomac ori la piept, se bea holercă de pe rădăcină de rădichioară și de cicoare (34, p. 287). În Gorj, pentru întărirea oaselor, se culegeau, în vinerile legate ale sfinților, buruiiană-de-cui-de-strictă-

ciune (cerențel), buruieni amare, spumăriță (*Cardamine pratensis*), coadă șoricelului, rostopască, ochiul-boului (*Aster amelus*); se fierbeau și bolnavul trebuia să bea din decoct de 3 ori pe zi, dimineața, la prinz și seara. După fiecare ceașcă trebuia să mai bea și un ciocan zdravăn de țuică (79, p. 139).

cervană v. piciorul-lupului

cetină v. ienupăr

cetină de negi, brădișor² (*Juniperus sabina* L.), arbust veninos din fam. *Cupressaceae*, totdeauna verde; crește sporadic în câteva masive muntoase din Carpații Orientali, Munții Apuseni, Parng, pe Valea Cernei. Este cultivat prin parcuri, fiind decorativ. Conține oleum sabinæ, cu terpen-alcool sabinol (148, p. 28).

(M) Decoctul sau praful din frunze se întrebuintă la legături contra negilor sau se pune pe ei seva stoarsă din ramuri. În Munții Apuseni, se folosea contra bolilor venerice (36, p. 225).

chica-voinicului (*Nigella damascena* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; cultivată sporadic ca plantă ornamentală, pentru florile sale frumoase, albastre ca cerul, rar alburii. Pe alocuri s-a sălbăticit.

chimen, secărea (*Carum carvi* L.), plantă ierboasă comună din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe și livezi, pe alocuri cultivată pentru fructele ei aromatice, întrebuintate în alimentație, în panificație, la prepararea unor băuturi alcoolice și în medicină. Fructele (*Fructus Carvi*) conțin ulei eteric, proteine, ulei gras și tanin (65, p. 300; 176, p. 426; 173, p. 77—80).

(M) Decoctul și ceaiul din semințe se dădea copiilor mici bolnavi de *mătrice* (87, p. 31). Se mai spălau cu ele pe cap contra bubelor, iar fetele din unele sate se spălau cu zeamă de chimen călduță, ca să se facă frumoase, să li se curețe fața (36, p. 222). Peste tot se pune în țuică și se ia pentru poftă de mâncare. Se mai lua contra durerilor de stomac. Chimenul fiert în lapte sau apă se lua pentru *bătaie de inimă*. Ceaiul de chimen, cu iarbă creată, se dădea ca întăritor celor slăbiți de boală. În unele sate, semințele se puneau pe jar și se afumau cu ele contra răcelii, în altele se fierbeau plantele și se bea decoctul (147, p. 515; 84, p. 200). Se mai folosea în boli femeiești, cu trandafir alb și mălin alb. Femeile care aveau copii mici mâncau supă de chimen, ca să aibă lapte mai mult. La animale, se dădea chimen uscat, pisat, amestecat cu hașme și oțet, contra *incuieturii*.

chimen negru v. negrilică

chîpăruș v. colțîșor

chîperul lupului v. pochivnic

cicoare¹ (*Cichorium intybus* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Compositae*; crește prin finețe, locuri virane, pe marginea drumurilor, grinduri. Conține, mai ales în rădăcină (*Radix Cichorii*), inulină, intybină și substanțe amare (176, p. 449; 173, p. 195—196). Pe lângă specia comună, spontană, este și o specie cultivată (*Cichorium endivia* L.), din care se prepară surrogatul de cafea, iar lăstarii se consumă sub formă de salată (andive), ca și frunzele unei varietăți (var. *foliosum*), (68, X, p. 24).

(M) Frunzele crude se puneau, în multe părți, pe răni și tăieturi, ca și petalele florilor, uneori plămădite în untdelemn. Se credea că floarea de cicoare e bună de *cel perit*; se pisa și cu sucul ei se ungeau erupțiile (87, p. 31—32). Decoctul florilor se folosea în boli de ochi, iar ceaiul din flori se lua contra durerilor abdominale (14, p. 104, 105, 107), contra durerilor de dinți, pentru calmarea durerilor canceroase și scăderea tensiunii arteriale (8, p. 129). Din flori, amestecate cu trifoi roșu, se făcea un ceai de tuse (43, p. 119). Florile plămădite în vin, ca și ceaiul de cicoare, se luau pentru dureri de cap. Pentru *friguri*, se bea zeamă de rădăcină de cicoare (43, p. 119). Pentru ficat și *curățirea stomacului*, se bea primăvara sucul stors din frunzele fragede, amestecat cu zăr. Peste planta înflorită se turna apă fierbinte și se punea deasupra stomacului, ca să liniștească durerile. Rădăcina de cicoare se folosea pentru *durere la inimă și oătămătură*. Se pisa și se fierbea în apă, ori în rachiu și se bea (112, p. 584—586). Cei care sufereau de *jig*, lingeau sare și beau zeamă de rădăcină de cicoare. Ceaiul sau frunza fragedă, pisată cu zahăr, le lua primăvara pentru *inoirea singelui* (87, p. 32). Cu cicori se făceau în Munții Apuseni scaldători și abureli celor răciți, cu mai multe beteșuguri. În Vrancea, ca să fie plăcute, fetele se spălau cu floare de cicoare (43, p. 119). În multe părți femeile se încingeau cu tulpina plantei, la începutul secerișului sau la Sinziene, ca să nu le doară mijlocul (155, p. 92).

(P) În Bucovina, fetele care doreau să se mărite, dar ursiții lor nu se grăbeau să le pețască, invocau cicoarea, ca să le stea în ajutor, doar s-ar putea mai degrabă mărita.

(C) Planta, ale cărei flori se strâng seara, iar dimineața iarăși se desfac, înfloreste pînă toamna tirziu. În Banat se spunea că atunci cînd au ținut florile judecată, cicoarea le-a blestemat pe celelalte să le pice floarea și numai ea să o țină pînă iarna, cînd cade neaua (112, p. 584—585).

(L) În satele din sudul Transilvaniei, se spunea că cicoarea a fost o zîă frumoasă, zîna florilor. Obișnuia să se spele cu rouă de pe flori, pe care o culegea dimineața, într-un pahar, crezînd că n-o vede nimeni. Dar a văzut-o soarele și s-a îndrăgostit de ea. A trimis doi luceferi s-o pețască. Zîna le-a spus că nu vrea: *soare soțior, / că-i tot călător, / ziua peste sate, / noaptea peste ape*. Luceferii s-au întors la soare, care s-a aprins și de necaz a zis: *Lăsați-mi-o-n pace, / Că mi-o voi preface / Floare de cicoare / cu ochii după soare, / Cînd oi răsări, / ea s-o-nveseli! / Cînd oi asfinți, / Ea s-a ofili; / Cînd oi scăpata, / Ea s-a aduna* (112, p. 584—585).

cicoare² v. albăstriță

cimbrisor, lămîioară (*Thymus vulgaris* L.), plantă din fam. *Labiatae* cultivată prin grădini pentru trebuințele culinare și în cîmp pentru cele industriale. Tulpinile florifere (*Herba Thymi*) conțin ulei eteric (timol), substanțe amare, saponine, glucozizi flavonici, tanin etc. (65, p. 319; 176, p. 433; 173, p. 124—126).

(M) Decoctul ori planta plămădită în rachiu se ținea în gură contra durerilor de dinți. Se mai lua în boli de stomac. La Clopotiva, se punea firu de cimbru cu frunză cu tot pe bubă și se turna, peste el, apă caldă cîteva minute. Se spunea că dacă este *pocitură*, toate frunzele se acoperă cu *lînă*. Tratamentul se repeta pînă se vindeca (53, p. 146—147). Ceaiul din tulpinile florifere se folosea contra bolilor venerice (14, p. 108).

cimbrisor de cimp, sărpun (*Thymus serpyllum* L.), plantă aromatică, din fam. *Labiatae*, cu tulpina mică, adesea culcată, cu flori roșii, purpurii; crește prin finețe, livezi, la marginea drumurilor. Conține ulei eteric cu cymol, carvol și timol, substanțe amare, tanin, mucilagii etc. (176, p. 433; 173, p. 184—185). Se aseamănă și confundă prin sate cu *Thymus pulegoides* L. cunoscut sub același nume. În zonele muntoase, se folosea, pînă nu demult, pentru condimentarea mîncărilor, în locul cimbrului de grădină.

(V) Se folosea la vopsit, în amestec cu sovîrf, porumbar, măcieș etc. (160, p. 102—103).

(M) Cu cimbrisor, curpen și iarba-lui-Tatin se făcea „feredeu“, pentru răceală și reumatism. Decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți. În zona Iașilor, cu planta se făceau abureli contra guturaiului și durerilor de git. În zona Branului, se usca, se făcea praf și așa se sufla în git. În alte părți, praful se trăgea pe nas, ca tutunul, pentru a opri curgerea singelui. În Maramureș, la Borșa, se fierbea în apă, se înmuia în decoct o cîrpă curată și se punea la ochi, contra durerilor și usturilor. Cu decoctul plantei se făceau spălături și legături contra durerilor de cap. Ceaiul din tulpinile florifere se lua ca stimulent, contra tusei și colicilor. Cu planta, amestecată cu virfuri de ramuri de molid, se făceau băi antiscorbutice și pentru întărire (87, p. 32; 85, p. 275). Cu decoctul de cimbrisor, simplu sau amestecat cu frunze de măr dulce și sovîrf ori de gutui, se făceau oblojeli de *cel perit* (87, p. 32). În unele zone, se culegea cu alte flori, pentru spălat pe cap.

cimbru de grădină (*Sautreja hortensis* L.), plantă aromatică din fam. *Labiatae*, cultivată, ca și celelalte specii înrudite, pentru uzul culinar. Asemănătoare sînt și principiile active pe care le conține.

(M) Decoctul plantei se folosea contra durerilor de dinți și de stomac. Rădăcina fiartă se dădea copiilor pentru *mătrice*, iar cu resturile se legau la buric. La Nereju, se usca, se făcea praf și li se dădea în apă. Ceaiul sau decoctul tulpinilor florifere se lua contra durerilor de piept, iar cu resturile se făceau oblojeli (43, p. 119—120). Cu decoctul plantei se făceau spălături de *cel perit*. Ceaiul din frunze sau tulpini se lua contra anemiei (14, p. 102). Planta, fiartă cu frunze de măr dulce, se folosea împotriva *pirtelii* și a *celui perit* (155, p. 96).

cimișir v. merișor

cinci-degete, palma-voinicului (*Potentilla alba* L. și *Potentilla reptans* L.), denumiri populare pentru două specii înrudite, din fam. *Rosaceae*, ale căror frunze digitate, obișnuit pentafoolate, au sugerat numirile populare, credințele în legătură cu apariția și întrebuintările lor. Conțin tananți (67, p. 29). Pe lângă principiile active asemănătoare cu ale altor specii de *Potentilla*, credințele în legătură cu apariția au dus la variatele întrebuintări ale plantei, atît în medicina populară, cît și în practicile magice.

(M) În multe părți, în special în Moldova și Bucovina, se credea că planta e bună la toate bolile. În ținutul Iașilor, ceaiul sau decoctul plantei se lua pentru tuse, dureri de piept și *nădușeală* (26, p. 82; 12, p. 120). Unii, pentru tuse, o fierbeau în lapte dulce. Rădăcina se fierbea cu apă neincepută, iar din decoct o parte se turna pe cap, pentru dureri de cap și alte dureri. La Nereju se folosea pentru *apucătură*: celui care căpăta vreo boală (contagioasă) i se dădea plămădită în rachiu (43,

p. 119). Dealtfel, și în alte părți, se folosea pentru *bube date*, prin des-cințete și *aruncături* (12, p. 120). Se storcea seva din părțile aeriene, se amesteca cu unt proaspăt și cu această alifie se ungeau *bubele dulci* (13, p. 92). În sudul Moldovei, babele foloseau planta *de dinsele*, la dureri de picioare, mîini și cap (81, III, p. 360).

(L) O legendă bucovineană spune că planta s-a făcut din mina unui fecior voinic și harnic, singur la părinți, care a murit, lăsîndu-i nemîngiați. Într-o zi, mergînd mama lui la ținterim, a găsit pe mormînt o mină a feciorului. A pus-o în sîn, și-a dus-o acasă. Cînd s-o scoată, s-o arate bărbatului, se prefăcuse într-o buruiană, ca o palmă, cu cinci degete. A dus-o și a pus-o pe mormînt, de unde s-a răspîndit, peste tot, prin locuri curate. O variantă a acestei legende, tot din Bucovina, spune că s-a făcut din mina unei fete curate, după care părinții au plîns mult, ca și cei ai flăcăului (125, p. 139—140).

cinsteț¹ (*Stachys annua* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Labiatae*; crește pe cîmpuri, prin locuri necultivate, pe lingă drumuri.

(M) Decoctul din părțile aeriene se întrebuițe pentru spălarea erupțiilor și eczemelor, iar florile uscate, sub formă de praf, se presărau pe erupții (8, p. 138).

cinsteț² v. **cocean căprese**

cîntaură, potroacă, fiera pămîntului³ (*Centaurium umbellatum* Gilib.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*, cu flori mici roze; crește prin fînețe și pășuni umede, mai frecvent în zonele deluroase și muntoase. Tulpinile florifere (*Herba Centauri*) conțin substanțe amare specifice, acid oleanolic etc. (65, p. 316; 176, p. 438; 173, p. 180—186).

(M) Se întrebuițe, aproape peste tot, la prepararea ceaiurilor contra durerilor de stomac, pentru poftă de mîncare și contra *frigurilor*. În unele zone, se uscau tulpinile florifere, se sfărmau și praful rezultat se punea în apă, țuică sau vin; după ce se macera se bea, de 3 ori pe zi, pentru gripă, febră, *friguri*. În alte părți, se fierbea într-o oală nouă, cu vin roșu, acoperindu-se la gură cu o cocă, ca să nu răsuflă (87, p. 70; 35, p. 107). În nordul Moldovei, se întrebuițau, împreună cu pelinul și cătușnica, pentru scaldături la copiii bolnavi de *răul copiilor* (78, 32). Babele lipovence din Dobrogea tratau convulsivile cu băi de flori de fiera-pămîntului, spunînd că accesele și crampele trec numaidecît (87, p. 70).

ciocul berzei, gherghetîn (*Geranium pratense* L.), plantă ierboasă din fam. *Geraniaceae*; crește prin poieni, livezi și margini de pădure, indeosebi în zonele deluroase și muntoase. Fructul ca un cioc a sugerat numele popular mai frecvent. Conține tanin (176, p. 420).

(M) Decoctul plantei se folosea, în Munții Apuseni, contra junghiurilor (36, p. 224). La Dumbrăveni-Gorj, rădăcina bine curățită se fierbea în apă, iar ceaiul obținut se bea în caz de dureri de stomac și boală ulceroasă (187, p. 517—518).

ciocul păsării v. frigări

ciormoiag v. sor-cu-frate¹

cioroi (*Inula germanica* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin fînețe, tufișuri, coline aride.

(M) În Munții Apuseni, la Lupșa și satele învecinate, decoctul florilor se folosea pentru *gălbinare* (37, p. 74). Fiartă în rachiu, se bea, în unele

părți, contra durerilor sub coaste, a durerilor de oase. Turcii o numesc „buruiană-de-40-de-încheeturi“ (cricbun), (12, p. 118). Ceaiul din flori se întrebuința contra durerilor de stomac. Planta se fierbea și cu ea caldă se făceau legături pe burtă, pentru calmarea durerilor (13, p. 96, 97).

cireșa ovreului v. păpălău

eireș (*Cerasus avium* (L.) Mch.), pomul din fam. *Rosaceae* crește în multe părți spontan, pe marginea pădurilor de foioase, prin poieni, avînd diferite forme locale, cu fructe roșii sau negre. A fost adoptat de timpuriu în culturi, azi situîndu-se între principalele specii pomicole. În unele bazine pomicole, ca Pitești, Cotnari, Comarna etc. s-au format în cursul timpului, prin selecție populară, soiuri de cireșe care depășesc în calitate cele mai bune soiuri străine introduse la noi (171, IV, p. 366—371). Pomul spontan este prețuit pentru lemnul său frumos și chiar pentru fructele sale amare, care se consumă în lipsa altora mai bune, iar acolo unde sînt în cantități mai mari, se face din ele țuică. Cozile de cireșe (*Stipites Cerasorum*) conțin flavonozide și săruri de potasiu (65, p. 658—659; 173, p. 152).

(M) Ceaiul din cozi de cireșe, neîndulcit, se lua contra tusei, durerilor de stomac și de șale (13, II, p. 4—5; 13, IV, p. 2). Cozile de cireșe se folosesc aproape peste tot pentru bolile de rinichi. Unii le fierb împreună cu simburii și beau din decoct cite o ceașcă. Alții le fierb cu mătășă de porumb și le iau contra durerilor de rinichi (79, p. 214; 13, III, p. 5—6). Unii foloseau, în bolile de rinichi și în special a căilor urinare, nu numai cozile fructelor, ci și cozile florilor (14, p. 103). Fierse împreună cu coada-călului, jneapăn și mătășă de porumb, se luau pentru pietre la rinichi, de 3 ori pe zi, înaintea meselor principale (18, p. 13). Cleiul de cireș se punea pe tăieturi, ca să oprească singele și să le vindece (87, p. 75), iar fierț, se lua contra tusei. Zeama de cireșe fierțe și coaja de cireș amar se foloseau în boli femeiești (15, p. 159; 78, p. 149).

(O) În Banat, se legau „chite de cireșe“ și de flori, la oalele care se dădeau de sufletul morților (78, p. 149).

(L) Cucul, se spunea în Moldova, cînd mînîncă cireșe răgușește și nu mai poate cînta (153, p. 449).

ciuboțica cucului (*Primula officinalis* (L.) Hill.), plantă ierboasă din fam. *Primulaceae*, cu flori galbene, mirositoare; crește prin finețe, livezi și poieni, înflorînd primăvara de timpuriu. Conține, mai ales în rădăcini (*Radix Primulae*), saponine, glucozizi fenolici etc. (176, p. 428; 173, p. 178—179).

(M) Ceaiul din flori se folosea contra durerilor de cap (36, p. 227; 14, p. 105). În Munții Apuseni, se spălau cu decoctul plantei contra durerilor de ochi. Și umflăturile se spălau cu fiertură de ciuboțica-cucului, iar cu plantele se făceau legături. În unele sate din Moldova, se spunea că dacă înghiți 3 flori de ciuboțica cucului, scapi de *gilci*. Cu floarea ei, amestecată cu floare de soc, se făcea ceai de *nădușeală*. Pisată cu apă, se bea contra *frigurilor* (78, p. 150). În unele zone, copiii se spălau de *rofii* cu rădăcină pisată la un loc cu rădăcină de toporași de pădure, prăjite cu unt și fierse în lapte dulce. Infuzia de floare, amestecată cu rădăcină de toporași de pădure, se bea ca leac pentru *lingoare*, catare, durere de piept, *nădușeală*, *oftică*, iar seva din rădăcinile

pisate se lua contra *frigurilor* (87, p. 32). Rădăcina se fierbea și din decoct se luau câte 3 cești pe zi, contra bolilor de rinichi, în special a calculilor renali (14, p. 103).

(C.O) În Banat, florile de aglicele se legau, împreună cu alte flori timpurii, la vasele care se dădeau de pomană, pentru pomenirea morților. În Moldova, se legau, cu flori de calce, la vasul în care se mulgeau vacile, ori la cele în care se mulgea și se păstrau produsele lactate (141, p. 116—117). În unele sate, se spunea că în apropierea ei își face cuibul o pasăre ce seamănă cu cucul. În cele mai multe părți a fost între cele mai iubite flori de câmp și adeseori se puneau în ulcele, pe geamuri, ori se ducea în mină, se lega la o cheotoare, pentru miros.

ciucușoară (*Berteroa incana* (L.) D.C.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri nisipoase și pietroase, pe coline aride și pe lângă drumuri.

(M) Se folosea la scăldători contra bubelor la copii (4, p. 81, 102); precum și ca ceai contra infecțiilor de pe cap și față. Se fierbeau 7—8 tulpini într-un litru de apă, până se colera. Ceaiul se bea, fără zahăr, de 3 ori pe zi, se făceau cu el spălături și tamponări pe toată partea infectată (13, III, p. 4—5). Se mai folosea pentru *poală albă* (11, p. 45).

ciulin v. scăiete¹

ciuma apei (*Elodea canadensis* L.), plantă ierboasă acvatică, din fam. *Hydrocharitaceae*, originară din America de Nord, de unde s-a răspândit și în alte continente. Pe alocuri, invadind apele stătătoare și lin curgătoare, stînjenea navigația și pescuitul. Unde e mai puțină, oxigenează apa și oferă refugiu și loc de reproducere pentru pești. Masa verde, bogată în amidon, proteină, celuloză etc. poate fi folosită pentru hrănirea porcilor (68, XI, p. 42).

ciumăfaie, laur¹ (*Datura stramonium* L.), plantă viguroasă, foarte veninoasă, din fam. *Solanaceae*, cu flori albe și semințe negre, închise într-o capsulă cu țepi; crește pe terenuri necultivate, dar bogate în resturi organice, pe maidane, pe marginea drumurilor, pe lângă garduri etc. Se și cultivă, pentru cerințele industriei medicamentelor, extrase din frunze (*Folium Stramonii*) și semințe (*Semen Stramonii*). Conține hiosciamină, scopolamină, atropină etc. (55, p. 296; 176, p. 434; 173, p. 93—96).

(M) Frunzele crude, dar mai ales pălitate în foc, se puneau pe răni și tăieturi, pe bube și buboaie, ca să tragă puroiul. Apa de pe frunze se folosea contra durerilor de ochi (84, p. 210). Cu decoctul frunzelor se spălau umflăturile, iar cu ele se făceau oblojeți. Se fierbeau și se puneau în legături contra durerilor de gît (37, p. 73). Se mai folosea contra durerilor de picioare, a reumatismului (36, p. 223). În unele zone, semințele se puneau în rachiul de drojdie, cu care se frecționau bolnavii și apoi „se pripeau“ la soare sau pe lângă foc (79, p. 158). În alte zone, se făceau spălături sau băi cu decoctul plantei ori numai al capsulelor cu semințe. Dozată cu grijă, se folosea și intern. În multe zone, contra *frigurilor* se luau semințele sau frunzele pisate cu apă, ori sămînța pisată sau rădăcina, puse în rachiul. În ținutul Vasluiului, se luau câteva semințe, se pisau, se puneau într-o lingură de apă și se bea pentru *friguri*, ori buruiana se pisa, se storcea și se dădea bolnavului o ceșcuță de zeamă, deși acesta înnebunea puțin, pe o zi sau 2, dar apoi își revenea (153, p. 757; 87, p. 45). În ținutul Botoșanilor, pentru

pîtecărie cu sînge, se lua o măciulie, care are mai multe despărțituri cu semințe negre, se lua sămînța dintr-o despărțitură, se ardea, se făcea un praf care se împărțea în 9 părți, din care 8 se aruncau, iar cea rămasă se împărțea în 3, luîndu-se în 3 dimineți cu puțin rachiu (15, p. 161). Plămădită în alcool, se întrebuinta contra *vătămăturii* (84, p. 210). Din părțile aeriene se făceau băi în hidropizie. Se mai folosea pentru combaterea artritei și a astmului bronșic (8, p. 131). Ceaiul din frunze de laur, cu frunze de mesteacăn, afin și traista-ciobanului, se folosea local pentru *boală de zahăr*, luîndu-se de 3 ori pe zi, înainte de mîncare (18, p. 14). Mai demult, se afumau cu ciumăfaie uscată cînd erau epidemii de ciumă (87, p. 45). La animale, se folosea contra durerilor de picioare (37, p. 73). Seva din frunzele pisate se storcea în rănile cu viermi (87, p. 45).

ciupercă de bălîgar v. ciupercă de cîmp

ciupercă de cîmp, ciupercă de bălîgar (*Psalliota campestris* Quél.), ciupercă din fam. *Lepiotaceae*, foarte răspîndită pe cîmpuri, prin pășuni și finețe. Pălăria, albă pe fața superioară, are pe fața inferioară lamele roz, care se înnegresc la maturaj. Are gust dulceag și miros plăcut, fiind una din cele mai folosite în alimentație, friptă pe jar ori în tigaie sau gătită. În unele zone, ciupercile se înșiră pe ațe, se usucă și se folosesc iarna.

ciupercă de pivniță (*Merulius lacrymans* Fr.), ciupercă din fam. *Meruliaceae*, spongioasă, cărnos membranoasă, alburie ori galbenă-brună, cu marginea albă pisloasă. Atacă și distruge lemnul, nu numai prin păduri, ci și pe cel din construcții, începînd cu tălpile, grinzile, podelele, mai ales atunci cînd nu sînt bine izolate. Este frecventă și prin orașe. Lemnul infectat se extrage și se arde într-o groapă adîncă, care se astupă să nu se disemineze sporii. Cel din apropierea infecției se dezinfectează cu pentaclor fenolat.

ciurlan de cîmp v. scăietele-popii

ciurul zînelor v. turtea

cînepa codrului (*Eupatorium cannabinum* L.), plantă ierboasă otrăvitoare cu flori roșietice, din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, pe lângă ape. Rădăcina (*Radix Cannabis aquaticae*) conține glucozizi, substanțe amare etc. (176, p. 445; 173, p. 214).

(M) Cu decoctul plantei se făceau spălături contra durerilor de cap. Se mai folosea pentru hube, iar împreună cu zmeiută (*Lithospermum arvense*), la scăldători de *bubă neagră*, de *ducă-se pe pustii* (4, p. 86). Unii fierbeau sau plămădeau rădăcina în rachiu și așa o luau contra *vătămăturii*. Se făceau cu planta și scăldători, contra durerilor de trup, a reumatismului și la cei *pociți de iele* (37, p. 73). La animale se folosea cînd erau bolnave de gură și picioare, de febră aftoasă (37, p. 73).

cînepă (*Cannabis sativa* L.), plantă textilă din fam. *Cannabinaceae*. Este una din cele mai vechi și importante plante cultivate, cu multiple întrebunțări, de aceea au apărut numeroase credințe și obiceiuri în legătură cu cultivarea ei și cu prelucrarea fibrelor, materie primă de bază pentru confecționarea îmbrăcămîntei, pînă nu demult, și a variatelor textile de casă. Semințele bogate în ulei ale cînepii au avut un rol foarte însemnat în alimentație, înainte de răspîndirea în culturi a plantelor oleaginoase de origine americană; se folosea făina obținută prin

pisarea semințelor în piue de mină și uleiul. Din făină de cînepă, amestecată cu apă caldută, se obținea o pastă cu care se umpleau plăcinte, ori o supă, numite „julfă“, „tîrbă“, „birtă“ etc. Se puneau pe varză, tăietei și alte mîncăruri de post, azi părăsîte. Uleiul din semințe de cînepă a cedat locul în alimentație celui de bostan și de floarea soarelui.

(M) Cu laptele din semințe fierte și făcute, prin pisare, ca smîntina, se legau rănile (4, p. 103). Semințele se foloseau în diferite amestecuri, la vindecarea *bubelor dulci*; se pisau, pînă ce se făceau ca laptele, se amestecau apoi cu untură nesărată și cu coajă de bostan arsă, iar cu alifia obținută se ungeau bubele. Se ardeau în foc boabe de fasole albă, se luau, în cantități egale, sămînță de cînepă și mentă bine uscată, se pisau împreună, iar praful obținut se amesteca cu smîntină și se ungeau bubele (4, p. 87; 89, p. 65). Contra durerilor de urechi, se ținea urechea pe o oală nouă, în care se puneau cărbuni aprinși și sămînță de cînepă (86, p. 86). Cu semințele se mai afumau contra durerilor de cap. Contra rîiei, se lua iarbă mare, se covăsea cu sămînță de cînepă, care se fierbea, se pisa, apoi se băteau împreună, vreo jumătate de ceas, se puneau la căldură vreo 3 zile, iar după aceea se spăla rîiosul cu apă caldă și se ungea cu covăseală. Pentru *trinji* se fierbea puzderia de la meliță și se bea cite un pahar pe zi (87, p. 28). În Gorj, contra hemoroizilor se făceau băi cu „păzderii de cînepă“ rămase de la meliță (86, p. 87). Decoctul concentrat al plantei, amestecat cu unt, se folosea la tăieturi, ca și scrumul din cîrpă de cînepă arsă, amestecat cu grăsimi nesărată. Legăturile din cînepă fiartă, cu sare arsă, se foloseau contra reumatismului (13, II, p. 4). Cu decoctul de cînepă, în amestec cu alte plante, cu ceapă pisată și citeva ouă, se făceau legături pentru vătămătură (158, p. 67). Sămînța de cînepă se folosea și contra bolilor de stomac: se puneau legături de usturoi, pisat cu 2 mîini de cînepă făcută „julfă“ și amestecată cu ceapă. Julfă de sămînță de cînepă, amestecată cu lapte, se bea pentru a opri vărsăturile sau contra otrăvurilor (87, p. 28). Decoctul din păzderie de cînepă se bea contra limbricilor. Sămînța fiartă cu balebă de cal se dădea în aprindere de plămîni (36, p. 221). Contra tusei, se folosea și păzderia de cînepă, fiartă în vin alb (120, p. 366). Contra tuberculozei se lua sămînță, se alegea, se spăla bine și se puneau la foc să fiarbă, pînă dădea colți, apoi se turna într-o căldare, se fierbea în continuare și zeama ce rămînea se dădea bolnavului, de 3 ori pe zi, dimineața, la amiază și seara, înainte de mîncare (79, p. 134). Decoctul semințelor se mai folosea contra bolilor venerice și scurgerilor la femei (192, p. 81; 86, p. 94). Scrumul din petec de cînepă, trecut prin sită, se lua contra hemoragiilor (13, III, p. 5). În Munții Apuseni, la Sălciuma, femeile beau, după naștere, cite o ceașcă de ceai din sămînță de cînepă, ca să le aline durerile. În unele zone, se fierbea cînepă verde în apa cu care se spălau femeile pe cap (79, p. 42). Unele furau cînepa din ogor și frunze de nuc de la altă casă și cu acestea își pregăteau lăutoarea. Cînepa a avut variate întrebuințări și la animale. Sămînță de cînepă se dădea contra *boalei* (pestei) la porci. Cailor bolnavi de *oftică* li se dădea sămînță prăjită, amestecată cu untdelemn și miere. La oi, contra gâlbezei, se lua pleavă de cînepă, se usca bine, apoi se închideau animalele într-un grajd cald și se afumau cu ea, ca să strănute, să dea toată boala afară (142, p. 66—67). În Banat, se fierbeau „mucuri“ de cînepă (virfuri florale) și zeama se dădea de băut oilor gâlbejite. Sămînța se mai folosea ca leac pentru vitele bolnave

de gură. Se fierbea bine, se amesteca cu lapte dulce, și li se da să-l bea (120, p. 352—355).

(O) Încă din ciclul sărbătorilor de iarnă, ca și în cazul griului, preocupările pentru o recoltă cât mai bogată au dus la apariția diferitelor credințe și obiceiuri în legătură cu cînepa. Mai numeroase erau primăvara, la semănat și în ciclul sărbătorilor din acest anotimp, cînd, în practici diferite, se exprimau dorințele în legătură cu dezvoltarea plantei și calitatea fibrelor: să n-o mănînce păsările, să crească subțire și înaltă, să aibă fibre moi etc. În rînduilele casnice tradiționale, în care prelucrarea fibrelor textile a fost a doua ca importanță după pregătirea hranei, au apărut de asemenea numeroase credințe și obiceiuri, restricții. Prelucrarea cînepii trebuia să nu se prelungească în perioada destinată celei de a doua categorii de fibre, a celor de lînă, care începea primăvara, cînd se tundeau oile (150, p. 223—237; 81, I, f. 196; 81, III, f. 76). Se spunea că planta cu fibrele ei ar fi fost lăsată „pentru femeie ca s-o lucreze și vai de femeia care nu se supunea datoriei sale și cumpăra pînză din tîrg, gîndindu-se că nu se necăjește pe acea lume . . . De aceea, cea care n-a lucrat pînza în viață, măcar la moarte să se îmbrace cu o cămașă de fuior, și tot îi va fi mai ușor, cînd va merge în acea lume“ (153, p. 1127).

cîrlig v. răculeț

cîrligățică v. sorbestrea

cîrligei v. dentiță

cîrligioare v. iarbă roșie¹

cîrmiz (*Phytolacca esculenta* Van Houtte), plantă ierboasă cultivată, din fam. *Phytolaccaceae*, pe alocuri scăpată din culturi, în locuri umbroase, la marginea tufărișurilor.

(V) Fructele zemoase, de culoare roșie, se întrebuințează pentru colorarea vinului (68, I, p. 611). Este originară din America, unde se folosește și în alimentație, ca salată.

clocotici (*Staphylea pinnata* L.), arbust din fam. *Staphyleaceae*; crește sporadic prin pădurile de foioase și tufărișuri, din regiunea de cîmpie pînă în etajul montan inferior.

(M) Ramurile se întrebuințează la băi calde pentru umflături (87, p. 33). În Bucovina, contra *vătămăturii* se foloseau fructele plămădite în spirt, puse în comprese (153, p. 547). Legături din flori și fructe, fierse mult timp, se făceau contra durerilor abdominale (13, p. 94).

clocotiș (*Rhinanthus glaber* Lam.), plantă mică din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin fînețe și livezi. În popor se spune că atunci cînd sună clocotișul, iarba e bună de cosit, dar și acolo unde crește, nu prea este iarbă.

(M) Frunzele uscate și pisate se puneau pe răni, iar ceaiul tulpinilor florifere se lua contra durerilor de ficat (36, p. 224). În Maramureș, la Borșa, planta se fierbea în apa de baie a copiilor care sufereau de *fapt* (37, p. 74). Se mai folosea la tuse, dureri de stomac și *vătămătură* (25, p. 147). În nordul Moldovei, fiertura din partea aeriană se puneau în tărițe și se dădea vitelor, împotriva *crușelii* (84, p. 208).

clocotei v. dosnică vinătă

coacăz v. agriș

coacăz de munte (*Bruckenthalia spiculifolia* (Salisb.) Rchb.), arbust mic din fam. *Ericaceae*, cu flori mici, roșii, parfumate; crește în etajul montan, formând mici asociații. Fructele, acre toamna, se mai îndulcesc stînd sub nea și se consumă primăvara.

(M) Decoctul plantei se folosea contra bolilor de rinichi și de vezica urinară. La Rășinari, fructele crude sau uscate le mînceau cei bolnavi de *inimă rea* (166, p. 261).

coacăz negru (*Ribes nigrum* L.), arbust din fam. *Saxifragaceae*; crește prin păduri și tufărișuri în regiunile montane, pe alocuri cultivat, pentru fructele sale, bace negre, cu gust și miros caracteristic. Boabele sînt comestibile. Din ele se extrage vitamina C și se prepară siropuri și lichioruri. Se mai prepară din ele un vin tonic.

(M) Fructele au acțiune diuretică și astringentă, conținînd tanin. Frunzele sînt folosite pentru ceaiuri (68, IV, p. 146—147; 186, p. 109).

coacăz roșu (*Ribes rubrum* L.), arbust din fam. *Saxifragaceae*; cultivat pentru fructele sale comestibile, care conțin tanin, vitamina C, zaharoză (176, p. 409). Coacăzele roșii coapte au gust acrișor plăcut. Se folosesc pentru compoturi, dulceață, siropuri, marmeladă, prăjituri. Se mai pun la fermentat și se prepară din ele un vin tonic (68, IV, p. 142).

coada calului, părul porcului (*Equisetum arvense* L.), plantă ierboasă comună din fam. *Equisetaceae*, cu 2 tipuri de tulpini, una fertilă și alta sterilă; crește pe ogoare și cîmpii umede, prin zăvoaie, pe lângă ape. Tulpinile sterile (*Herba Equisetii*) conțin oxizi de siliciu, saponină, flavonozide (65, p. 317—318; 173, p. 160).

(M) Tulpinile fertile, numite „opintici” în ținutul Neamțului, se foloseau, fierte în apă, contra diareei la copii (11, p. 51). O largă întrebuințare aveau, aproape peste tot, tulpinile sterile, datorită proprietăților diuretice și astringente. Decoctul lor se lua contra durerilor de rinichi, de stomac și a diareei, precum și în răceli, *nădușeli* și boli de piept (apîndere, *oftică*). Pentru răceală se făceau și abureli, iar pentru plămîni, planta se fierbea, în unele părți, cu urzici mărunte (*Urtica urens*) și pătlagină (*Plantago media*). În Hunedoara, contra reumatismului, tulpinile fierte se înveleau într-o cîrpă și se aplicau bolnavului, calde cît se puteau suporta, în locul unde-l ținea durerea. Fiertura se dădea ca diuretic în *dropică* (87, p. 33), iar în unele sate din nordul Moldovei, se folosea și contra durerilor de ficat, în boli de băsică și în constipație (84, p. 210). Se mai folosea la *poală albă*, în alte boli femeiești, în amestec cu saseu (*Vinca minor*), cu visc (*Viscum album*) (34, p. 47, 226). Extern, cu decoctul se făceau spălături contra bubelor și *pecinginei* (34, p. 61, 204). În ținutul Careilor, se folosea la băi în artrită. Cu părțile aeriene mărunțite și amestecate cu puțin alaun în unsoare de porc, se tratau rănille, tăieturile, bătăturile, furunculoza și scrofuloza. Intern se folosea pentru calmarea durerilor de stomac, în ulcer stomacal, în boli de rinichi, pentru combaterea răcelii, a bolilor de gît și a astmului bronșic, în tratamentul tuberculozei și ca diuretic (8, p. 132). La animale, se dădea în boli

de stomac și urinare cu sînge. În multe părți, se spunea că vacile și oile își pierd laptele dacă mîncă coada calului.

coada-cocoșului, pecetea-lui-Solomon (*Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce), plantă ierboasă, cu flori albe, din fam. *Liliaceae*; crește prin păduri și tufărișuri. Tulpina, ușor curbată spre vîrf, a sugerat numele mai frecvent. iar urmele acesteia de pe rizom, pe acela de „pecete”. Rizomul (*Radix Polygonati*) conține glucozizi, taninuri etc. (176, p. 452; 145, p. 134).

(V) Prin jud. Suceava, se obținea o culoare roșie fierbind rădăcina plantei (91, p. 247).

(M) Rizomul, care nu lipsea dintre buruienile de leac pe care le vindeau femeile prin piețe, se pisa, se plămădea în smîntînă, cu care se ungeau pe față contra petelor și eczemelor, ori se fierbea în lapte, cu care se făceau oblojeli, tot pentru pete. Se mîncă crud, contra durerilor de șale și vătămurii (87, p. 33). Fiert și amestecat cu untură de porc, se puneau pe furunculi, grăbind spargerea (14, p. 105). Se mai folosea la băi contra reumatismului. Unii îl tăiau, îl puneau în spirt, împreună cu castane porcești, și cu plămădeala lor făceau fricțiuni (26, p. 84); sau îl fierbeau în vin alb și așa îl luau, iar cu „ostoghina” ce rămînea, amestecată cu untdelemn, se ungeau la încheieturi (12, p. 120). În Banat, rizomul se puneau în rachiou, din care se bea contra podagrei, numită „durori” (94, p. 516).

coada-lupului, lumnăriță⁴ (*Verbascum thapsus* L.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Scrophulariaceae*, cu frunze mari și flori galbene, dispuse într-o inflorescență racemoasă, terminală pe tulpină; crește prin locuri uscate, pe coaste, pe marginea pădurilor. Florile (*Flores Verbasci*) conțin mucilagii, saponine, carotinoizi etc. și au acțiune emolientă și expectorantă (176, p. 437).

(M) Plămădită în rachiou, se bea mai multe zile, contra frigurilor (79, p. 75). Plămădită în vin, cu nucșoară, se lua contra icterului (86, p. 93).

coada-mielului (*Verbascum phoeniceum* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin livezi, prin crînguri și pe lângă păduri. Conține, ca și speciile înrudite, mucilagii, saponine, carotinoizi etc. (M) Florile macerate în ulei se puneau pe furunculi. Ceaiul din flori se lua contra tusei, iar florile fierte, în bolile de ficat (14, p. 102, 105, 107). Părțile aeriene, fierte la foc potrivit și amestecate cu tărîțe de porumb, se dădeau de brîncă (13, p. 92).

coada racului, serîntitoare² (*Potentilla anserina* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin finețe, livezi, pe lângă ape și drumuri. Conține flavone și tanin (148, p. 81; 176, p. 408).

(M) În multe zone, se folosea la rîni și în legături la scrîntituri. În Munții Apuseni, frunzele se pisau în untură și așa se legau cu ele. Se mai folosea, tot bătută cu untură sau cu slănină, la *obrintituri* (35, p. 109). Ceaiul și decoctul din tulpinile florifere sau din frunze se lua contra durerilor de stomac, de pîntece și a frigurilor (25, p. 137). Se mai folosea contra eczemelor și la băi pentru întărirea oaselor copiilor care nu puteau sta pe picioare. Intern se mai folosea contra arsurilor la stomac (8, p. 137).

coada smeului (*Calla palustris* L.), plantă ierboasă veninoasă, din fam. *Araceae*; crește sporadic prin mlaștini și ape lin curgătoare, cultivată ca plantă ornamentală pentru spata frumoasă, de culoare albă (176, p. 461).

(M) A fost odinioară folosită în medicina populară, mai ales contra mușcăturilor de șarpe (68, XII, p. 775).

coada șoricelului (*Achillea millefolium* L.), plantă ierboasă comună, din fam. *Compositae*, a cărei denumire populară a fost sugerată de forma frunzelor. Tulpinile florifere și florile (*Herba et Flores Millefolii*) conțin ulei eteric bogat în azulenă, cineol, achilleină etc. (65, p. 278; 176, p. 446; 73, p. 189—190).

(M) Aproape peste tot se folosea la răni și tăieturi (87, p. 33). În unele zone, se pisa planta, ori numai frunzele ei, se storcea seva pe rană sau tăietură, iar cu resturile se legau. În alte părți, frunzele se pisau, se amestecau cu grăsime și așa se puneau, ori se uscau, se sfărâmau și se presăra praful. Frunza pisată și amestecată cu rășină se puneau pe buboae, ca să le grăbească coacerea, spargerea și vindecarea. Tot cu coada șoricelului se tratau, în Banat, *alunele* de pe față și alte boli de piele. În Bihor se folosea contra *pecinginei*. Frunzele uscate și pisate se puneau între degetele de la picioare, contra opărelii, iar crude și pisate, pe *păduci*. În amestec cu usturoi și sare, se făceau cu ele legături contra durerilor de măsele (87, p. 33). Ceaiul sau decoctul se folosea, în multe părți, contra bolilor de piept. Ceaiul din virfurile florale se lua contra tusei (147, p. 523), uneori în amestec cu cimbru de câmp (*Thymus serpyllum*) și mușețel. Ceaiul se lua contra astmului. La băi și abureli pentru *nădușeală* și dureri de picioare, se foloseau frunzele (nu cele crescute în sus), amestecate cu flori de fin, recoltat de pe țelină. Se fierbea într-o oală curată și se turna într-un ciubăr sau ciuberel. Bolnavul își băga picioarele în el, se acoperea cu un cojoc și ședea, acoperit pe tot corpul, pînă îl treceau nădușelile. În timp ce se făcea scaldătoarea, i se dădea și o băutură preparată din bere, cu 2 mere curățate de coajă și simbur, piper alb, ghimber alb și zahăr candel, fierte la un loc, într-o oală curată. Atît scaldătoarea cît și băutura se repetau pînă se vindeca bolnavul (118, p. 233—234). Ceaiul se folosea contra tuberculozei. La Rășinari, în acest scop, planta se fierbea cu grăsime într-o oală de pămînt și se lua de 2—3 ori pe zi (166, p. 264). În unele zone, ceaiul se lua primăvara, pentru „curățirea singelui“ (87, p. 37). Peste tot se întrebuintă și în bolile aparatului digestiv. Ceaiul sau decoctul se lua contra durerilor de stomac, colicilor intestinale și diareei. Pentru bolnavii de ulcer se fierbeau frunzele într-un litru de apă, pînă scădea la jumătate, iar din decoct se dădea de 3 ori pe zi, înainte de mîncare (18, p. 7—8). Fiartă cu romaniță, secărea (*Carum carvi*), mentă și potroacă (*Centaurium umbellatum*), se lua în boli de pîntece (dispepsii, piroză) (34, p. 51). *Aprinderea de mațe* și *trînjii* se tratau tot cu coada șoricelului, fiartă în apă (78, p. 149). Contra *frigurilor*, se pisa bine, se puneau în rachi, din care se dădea bolnavului, cînd îl „înfrigurau și-l scuturau“ (118, p. 2—4). În alte părți, se pisa, se amesteca cu dumbăț (*Teucrium chamaedrys*), se puneau într-o cană cu vin să se „năstocească“ și se lua cînd bolnavul avea fierbințeli de friguri (4, p. 96). În Bucovina, femeile luau ceaiul pentru căpătarea menstruației, iar la Clopotiva și satele din jurul Careilor, se fierbea și se bea pentru *poală albă* (53, p. 147;

8, p. 126). Ceaiul din vîrfurile florifere se mai folosea în boli de rinichi, de ficat și pentru întărirea nervilor (85, p. 296—297). La Sălciua, în Munții Apuseni, se folosea și la animale, cînd aveau *bai la rinză*. Fiartă cu frunză de fragă și cimbru se dădea la vaci cînd *le mînca ai spurcată* (aveau scurgere albă, purulentă, cînd urinau).

coada vacii¹ (*Echium italicum* L.), plantă ierboasă, țepos păroasă, din fam. *Borraginaceae*; crește pe coaste, locuri nisipoase, finețe uscate, pe lângă drumuri, mai ales în regiunile de cîmpie.

(M) În medicina populară rădăcina plantei, ca și a altor specii înrudite, era folosită la vindecarea rănilor (68, VII, p. 234).

coada vacii², luminărică³ (*Verbascum phlomoides* L.), plantă ierboasă din fam. *Scropulariaceae*; crește prin locuri însorite, umede, pe malul apelor. Florile ei galbene (*Flores Verbasci*) conțin saponine, mucilagii, carotinoizi etc. (68, VII, p. 411; 65, p. 282; 176, p. 437; 173, p. 181—182).

(M) Ceaiul din flori se lua contra tusei, astmului și durerilor de piept. Pentru *nădușală*, se folosea ceaiul în amestec cu flori de soc și lemnul-domnului, ori florile fierte în lapte. Rădăcina de luminărică, spălată bine și fiartă în vin, se lua contra durerilor de piept (89, p. 53). Ceaiul din flori, amestecat cu miere, se folosea în tratamentul mai îndelungat al *ofticii* (84, p. 215). Ceaiul din frunze se lua contra durerilor de stomac, iar cel din flori, contra durerilor de gît (13, p. 93, 97). Cu decoctul se făceau spălături contra durerilor de șale, iar plantele călduțe se puneau în legături (35, p. 110). Se mai ținea în gură contra durerilor de măsele (4, p. 93). Frunzele luminăricii, fierte în lapte și făcute cataplasmă, se foloseau la *trinji*. Plămădite în rachiul de drojdie, se luau contra *frigurilor* și *gălbînării* (87, p. 47). Rădăcina uscată și pisată se plămădea în rachiul ori se fierbea în apă și se lua contra durerilor de stomac. În Maramureș, fetele o fierbeau în apă și se spălau pe cap, ca să le crească părul. În alte părți, se prepara din flori o aliție, cu care se fricționau pe cap. Luminărica uscată și sfărîmată se dădea vacilor, cu sare, în tărîțe, ca să aibă lapte gros și „goscioros“.

coarda-celor-din-vînt v. brădișor¹

cocean căpresc, cînsteț² (*Salvia glutinosa* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin pădurile umede și umbroase, pe lângă văi și piraie. Are flori galbene ca pucioasa, cu puncte brune, bogate în nectar, de aceea copiii le smulg și sug nectarul de la baza corolei (145, p. 460).

(M) Tulpinile florifere se fierbeau și decoctul se folosea pentru spălături, contra durerilor de cap. Se mai folosea la băi contra reumatismului (37, p. 76). În unele zone, decoctul rădăcinii se lua contra amețelii (87, p. 46). Animalele, la tot felul de rosături, de jug, de hamuri și la lovături, se spălau cu decoctul și se legau cu resturile. Se mai folosea și la dureri de picioare (febră aftoasă), precum și la mușcături, îndeosebi de nevăstuică (37, p. 76).

cocoșel, dintele-cînelui (*Erythronium dens canis* L.), plantă mică ierboasă, din fam. *Liliaeae*; crește prin rariști de pădure, poieni, înflorind primăvara de timpuriu.

(O) Se folosea, cu alte flori timpurii, la împodobitul vaselor ce se dădeau de pomană la Moșii de mărțișor (137, p. 193—194).

cocoșel-de-cîmp, ruscuță (*Adonis aestivalis* L.), plantă ierboasă din

fam. *Ranunculaceae*, cu flori roșii-cărămizii; crește pe cimpuri, prin semănături sau locuri necultivate.

(M) Ceaiul din frunze și flori se folosea în boli de inimă (14, p. 102).

colilie v. năgară

colțisor, chipăruș (*Dentaria bulbifera* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu flori albe sau roșietice; crește prin pădurile umbroase și umede. Rizomul plantei posedă proprietăți astringente (68, III, p. 279).

(M) Rizomul cărnos al plantei, plămădit în rachiu, cu chișătul-lupului (*Geranium robertianum*), se folosea pentru *apucătură*. Plămădit cu mătcuță (*Geranium dioaricatum*), era luat de femei, ca să facă băieți (12, p. 123).

colțul lupului, castravan (*Cirsium erisithales* (Jacq.) Scop.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu frunze spinoase pe margine; crește prin locuri umede și pietroase, în pădurile din zonele înalte.

(M) În Vrancea, la Nereju, cu decoctul plantei se spălau leziunile tuberculoase și sifilitice. Rădăcina pisată și umezită se punea pe mușcăturile de lup (43, p. 120—121).

condurași (*Tropaeolum majus* L.), plantă agățătoare, glabră, din fam. *Tropaeolaceae*, frecvent cultivată prin grădini, pentru florile frumoase, portocalii, roșcate, cu un pinten ușor curbat. Este originară din Peru, unde frunzele tinere sînt consumate ca salată (68, VI, p. 115).

corcoduș, zarcăr (*Prunus cersifera* Ehrh.), pom fructifer din fam. *Rosaceae*; a fost dintre cei mai răspîndiți, fiind puțin pretențios și avînd o fructificație abundentă. Fructele se folosesc pe alocuri pentru prepararea marmeladei, mai des pentru țuică. Este un portaltoi apreciat în pomicultură și un material prețios pentru lucrările de ameliorare a prunului (171, IV, p. 20—22).

(V) Coaja se folosea, cu anine sau „rinză“ de auin, ori cu băcan, la vopsit în negru. Se colorau fire de lînă pentru țesutul dimiilor și foteilor, pentru băteala așternuturilor, fire de cinepă și in, întrebuintate de cizmari, păr de capră, pentru legături la opinci, traiste de cai și desagi (144, p. 183).

(M) Decoctul corcodușelor se lua contra diareei. Fructele proaspete sau uscate se luau contra constipației (43, p. 92).

coriandru (*Coriandrum sativum* L.), plantă ierboasă, cu miros tare, din fam. *Umbelliferae*, originară din sudul Europei, cultivată pentru semințele ei aromatice. Fructele (*Fructus Coriandri*), care exală un miros de ploșniță cînd sînt verzi, care dispare la maturizare, conțin uleiuri eterice, uleiuri grase, amidon, vitamina C, tanin etc. (68, VI, p. 410; 176, p. 426; 173, p. 80—83). Fructele și uleiul extras din ele sînt folosite pentru condimentarea alimentelor, în industria bănturilor alcoolice și a parfumurilor.

(M) Fructele se foloseau în boli de stomac și intestine (186, p. 153).

corn (*Cornus mas* L.), arbust din fam. *Cornaceae*, cu lemn tare, flori galbene, care apar primăvara de timpuriu; crește prin rariști și margini de pădure, prin tufișuri. Fructele (*Fructus Corni*), cu gust acru-astringent, conțin vitamina C, tanin, quercitină etc. (68, VI, p. 318; 176,

p. 425; 148, p. 72). Lemnul era foarte căutat pentru diferite cozi de unelte, de aceea în multe părți se aducea prin grădini. Fructele coapte se consumau crude sau se foloseau uscate, ori se făceau din ele alte preparate (marmeladă, sirop etc.).

(V) Frunzele, florile, fructele și coaja se foloseau pentru vopsit în galben, roșu, cafeniu și negru. Pentru fire și materiale, se foloseau în amestecuri cu alte plante, ca pădureț acru, sovîrf, cimbrîșor de cîmp etc. (160, p. 101; 153, 154; 5, p. 263; 89, p. 139).

(M) Aproape peste tot, decoctul coarnelor uscate la soare, lingă foc sau în cuptor, era folosit contra diareei și dizenteriei (87, p. 34). La copii, contra crampelor, se dădeau 9 coarne, pisate în apă dacă erau mai mici, în rachiu dacă erau mai mari (87, p. 34). În alte părți, cînd copilul zăcea de *pîntecărie* îi făceau ceai din coajă de nucă, pere și 9 coarne. Unii fierbeau coarne cu cenușă, ori puneau în apă 9 coarne, 9 pietricele, o „boghiță de păsă” și le descîntau de *baghiță* (4, p. 85—86). Coaja de corn se folosea, în unele zone, contra *gălbînării*. Se fierbea în apă și se lua din decoct dimineața (79, p. 79). Se mai lua contra *frigurilor*. Ramurile verzi se puneau pe foc și seva ce ieșea prin capătul exterior se ungea pe eczeme și *pecingine* (92, p. 95). Cu decoctul din scoarță se făceau spălături contra *orbalțului* și *brîncii*. Frunzele de corn se fierbeau cu frunze de mălin, iar decoctul se lua contra limbricilor (87, p. 34). La Sălciua, coarnele se dădeau animalelor, cînd le *mergea foalele*, bătute cu untură rîncedă, prune grase și funingine; iar dacă nu le trecea spuneau că nu mai au leac.

(P) În unele zone, florile se fierbeau în apa cu care se spălau pe cap, să crească părul frumos. Fetele descîntau uneori lăutoarea, să fie iubită de feciori (140, p. 57—58).

(L) Despre corn se spunea că „e copacul țiganului”.

cornaci (*Trapa natans* L.), plantă acvatică din fam. *Hydrocharitaceae*, cu flori albe și fructe cenușii; crește prin bălțile și gîrilele din lungul apelor mari. Fructele sînt comestibile și bogate în amidon, proteine, grăsimi etc. (68, V, p. 533).

(M) Fructele s-au folosit contra mușcăturilor animalelor veninoase, diareei etc. (68, V, p. 533). Decoctul lor se mai folosea contra diareei la copii (54, p. 514).

cornîșor, netoată (*Lycopodium selago* L.), plantă mică ierboasă din fam. *Lycopodiaceae*, cu tulpină erectă, dichotomic ramificată; crește prin păduri umbroase, puțin umede, din regiunea submontană pînă în virful munților (68, I, p. 32). Conține alcaloizi, lycopină, selagină (148, p. 24).

(M) În ținutul Năsăudului, cu decoctul plantei se făceau spălături contra durerilor de cap și a căderii părului (73, p. 75). Se folosea și ca insecticid, împotriva păduchilor, la oameni și la animale. Ciobanii întrebuințau zeama obținută prin fierberea plantei contra durerilor de picioare la oi și capre. Se mai folosea și la vindecarea altei boli, numită „capaimă” (un fel de tenie a oilor), turnîndu-se zeama în gura oilor bolnave (145, p. 11).

cornul-secării, muma-secării (*Claviceps purpurea* Tul.), ciupercă parazită din fam. *Clavicipitaceae*; infectează ovarele tinere din spicele de secară, în locul bobului dezvoltîndu-se un sclerot tare, ca un cornuleț, violet închis. Sclerotul este utilizat în practica medicală sub

numele de *ergotul secării* sau *Secale cornutum*, datorită conținutului său în principii activi ca alcaloizi (ergotoxina, ergotamina etc.), alături de acizi lisergici, oleiuri grase, amine, substanțe colorante etc. (176, p. 332—333; 173, p. 50—51).

(M) Se folosea ca hemostatic. În ținutul Năsăudului se folosea și la flori albe, cu trandafir, mălin alb (*Syringa vulgaris* var. *albiflora*) și luște albe (*Ornithogalum umbellatum*). Cu decoctul se mai spălau copiii când aveau bube pe cap (92, p. 24).

corobatică¹ (*Centaurea nigrescens* Wild.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin finețe și tufișuri, în zonele deluroase și muntoase.

(M) Se stringea când era în floare, se fierbea în 6 cufe de apă, amestecate cu 2 cufe de vin și se făcea feredeu, 4 sau 5 zile, pentru *poală albă* (87, p. 34).

corobatică² v. **albăstrele**

costrei (*Sorghum halepense* (L.) Pers.), plantă ierboasă din fam. *Gramineae*, cu rizom tîrîtor, rezistentă la secetă; frecventă pe cîmpuri, pe lingă case, îndeosebi în stepe.

(M) Virfurile florifere se puneau în băi contra reumatismului (23, p. 25).

colocei v. **motocci**

crăițe, vîzdoage¹ (*Tagetes patula* L.), plantă ornamentală din fam. *Compositae*, cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător. Din flori se obține heleniena, un pigment galben folosit în terapeutică (173, p. 156).

(M) Tulpinile florifere au avut variate întrebuințări în medicina populară. Ceaiul din flori se bea contra *nădușelii*. În multe părți, tulpinile florifere se foloseau contra *gălbînării* (87, p. 74—75). Unii culegeau florile seara sau dimineața pe rouă, le țineau 3—4 zile în apă și beau din ea după mîncare (18, p. 23). În cele mai multe părți, se fierbeau tulpinile florifere în apă, uneori în amestec cu alte plante ca siminic, iris galben și șofran (79, p. 80; 43, p. 120). Pentru scrofule, se făceau scăldători cu crăițe galbene, busuioc roșu, șofran și foi de nuc (87, p. 75). Scrumul provenit din arderea plantei, în amestec cu scrum de ceapă și unt proaspăt, se folosea contra bubelor și furunculelor, după ce mai întîi se afumau prin arderea plantei (13, p. 94). Se mai afumau cu ea, cu nejitnică (*Glechoma hederaceum*) și cu balebă uscată, contra durerilor de urechi (11, p. 50). Fetele puneau florile în apa cu care se spălau pe cap, ca să le crească părul frumos și să fie iubite (153, p. 131).

crăpușnic, căstrăval (*Cirsium oleraceum* (L.) Scop.), plantă ierboasă, cu frunze spinoase, din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, prin livezi, pe lingă ape, în zonele muntoase. În Moldova a fost între cele mai importante plante spontane, despre care se spunea că crește numai în locuri curate, iar cite un fir se ridică, ca un voinic, peste toate celelalte plante din jurul său.

(M) Crăpușnicul, după cum spuneau femeile, e bun la umflături, la bube ce vin din senin pe trup, la durere de mîini și picioare, precum și pentru orice alte „curățituri“ (110, p. 252).

(P) Se spunea că e de 2 feluri: unul bărbătesc, care are o rădăcină mai groasă și e mai lunguiet la frunză, și altul femeiesc, mai stufos la rădăcină, cu frunză mai lată (110, p. 252—253).

ereson (*Lepidium sativum* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, originară din sudul Europei, unde este foarte veche în culturi, fiind folosită în alimentație. Planta tinără se întrebuintează ca salată. Semintele sînt întrebuintate la prepararea muștarului. A avut și întrebuintări medicinale (68, III, p. 422).

creștinească v. avrămească

crețioasă (*Alchemilla vulgaris* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*, cu flori mici verzi-gălbui; crește prin fînețele și pășunile din zonele înalte. Planta (*Herba Alchemillae*) conține substanțe amare, tanin (148, p. 81; 176, p. 404).

(M) În sudul Transilvaniei, frunzele se puneau pe bube, iar fierțe în lapte se luau contra durerilor de cap (36, p. 220). În jud. Prahova, ceaiul se bea pentru venin (87, p. 34).

crețușcă, pepenică (*Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Rosaceae*, cu flori albe dispuse în corimb; crește prin zăvoaie și fînețe umede, pe marginea pădurilor. Rădăcinile și florile (*Radix et Flores Spiraeae ulmariae*) conțin glicozide fenolice, derivați ai acidului salicilic, flavone (148, p. 78; 173, p. 206—207).

(M) Rădăcinile pisate și plămădite în rachiu se luau contra *vătămăturii*. Se fierbeau și se făceau băi, apoi se masa bolnavul (43, p. 126). Planta se pune și în scaldătorile copiilor slăbiți, în amestec cu odolean și crăpușnic (12, p. 137). În Maramureș, la Mara, cu decoctul frunzelor se spălau contra *orbaltului* (36, p. 76). Din florile plantei, frumos mirositoare, se făcea mai demult apă de obraz: se puneau într-o căldărușă, cu pelin, mălin, soc și altele, apoi spirt (78, p. 132).

crin (*Lilium candidum* L.), plantă ornamentală din fam. *Liliaceae*, originară din sudul Europei, cultivată prin grădini pentru florile albe-strălucitoare și cu miros foarte puternic; în camere devine greoi și considerat ca dăunător sănătății. A devenit, datorită frumuseții, un motiv frecvent în diferitele creații artistice.

(M) Foliiolele perigonale macerate în untdelemn constituie *Oleum liliorum alborum*, remediu casnic și clasic pentru răni (68, XI, p. 279). Frunzele de crin se puneau pe răni, tăieturi și arsuri, iar petalele unse cu miere, pe *beșica cea rea*, la *bubă neagră* și tăieturi. Pentru bășică în gură, se fierbeau în lapte dulce, care se ținea cald în gură (87, p. 35). Florile se puneau într-o sticlă cu apă, se astupau bine și se foloseau contra durerilor de ochi (36, p. 225). În alte părți, petalele ținute în alcool se foloseau contra petelor de pe față și a usturimii ochilor. Din antere se prepara un „ir” pentru vindecarea rănilor, iar din floarea întregă, o tinctură contra durerilor interne (84, p. 212). Ceaiul din flori de crin se lua pentru curățirea singelui (87, p. 35). Se mai folosea la *poală albă*, în amestec cu sulfină albă, trifoi alb și rădăcină de bujor (34, p. 216). Ceapa de crin fiartă se pune pe umflături, pe buboalele ce dau în copt și pe pieptul bolnavilor de tuse. Se mai prepara din ea o alifie pentru creșterea sprincenelor: se pisa o ceapă mai mare sau două mai mici, se puneau într-o ulcică cu o luminare de seu

și se lăsau să fiarbă împreună, apoi se lua seul curat de deasupra, se spăla bine în apă și se ungeau cu el pe sprâncene, în fiecare seară înainte de culcare (87, p. 35).

(L) În Bucovina, se spunea că a crescut din inima unui călugăr tinăr (153, p. 331). Este un vechi simbol al curăteniei, al castității.

crin de baltă (*Butomus umbellatus* L.), plantă acvatică din fam. *Butomaceae*; crește pe malul lacurilor și riurilor, în ape lin curgătoare. Tulpina și frunzele conțin o cantitate însemnată de proteine, grăsimi, ca și rizomul comestibil (68, XI, p. 41).

(M) Planta cu flori și frunze, culeasă în luna iulie, se folosea la băi pentru copiii ce sufereau de convulsii (7, p. 17).

crin de pădure (*Lilium martagon* L.), plantă ierboasă, bulboasă, din fam. *Liliaceae*, cu flori roz-violacee cu pete purpurii; crește prin păduri de foioase, din regiunea de cîmpie pînă în cea montană, prin fînețe și pe dealuri stîncioase, pe alocuri cultivată ca plantă decorativă.

(V) S-a folosit pentru vopsitul lînei în negru (68, XI, p. 274).

(M) S-a folosit în medicina populară ca diuretic, emenagog, emolient și rezolutiv (68, XI, p. 273-274). Bulbul, pisat și amestecat cu puicioasă, se dădea la vaci, mai ales la cele care aveau lapte slab, ca să prindă smîntînă groasă și să fie untul galben (12, p. 145). Se mai folosea, pisat și amestecat cu usturoi, contra răsugului la oi (43, p. 130).

crin de toamnă (*Hosta plantaginea* (Lam.) Aschers.), plantă ornamentală din fam. *Liliaceae*, originară din Japonia, cu flori albe, liliachii sau albastre, cultivată și prin grădinile țărănești din unele zone.

(M) Sucul plantei se folosea local ca somnifer (75, p. 130).

crin galben (*Hemerocallis fulva* L.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*, originară din sudul Europei, cu flori mari, de culoare roșie-gălbui, cultivată și prin grădinile țărănești.

(M) Din flori, amestecate cu rășină, se prepara o alifie care se punea pe rănile provenite din arșuri (84, p. 211). Ceapa, fiartă cu rachiu, se bea pentru *treapăd*.

crucea pămîntului v. brîncea ursului

crucea piinii v.ristolnic

crusîn, lemnul-cinelui¹, pațachină (*Rhamnus frangula* L.), arbust din fam. *Rhamnaceae*, comun pe marginea pădurilor și prin tufărișuri, cu lujerii bruni-cenușii și flori albe-verzui; fructul, o drupă mică de culoare violetă închisă. Scoarța (*Cortex Frangulae*) conține antrachinone libere și în combinație cu glucide, dintre care ramnoza a fost descoperită în această plantă, materii amare, materii tinctoriale, vitamina C etc. (65 p. 222-223; 68, VI, p. 272-273; 173, p. 177). Lemnul produce cel mai bun cărbune pentru prepararea prafului de pușcă.

(V) S-a folosit pentru vopsit în galben. Substanța tinctorială este folosită și în industria textilă (68, VI, p. 273).

(M) Ceaiul din scoarță se folosea ca purgativ. În Munții Apuseni, la Sălciuma, decoctul din scoarța galbenă de sub coajă se dădea celor „smintîți de cap, de gînduri, din blestem ori din afurisenie“.

cucurbețea, mărul lupului (*Aristolochia clematitis* L.), plantă ierboasă veninoasă, din fam. *Aristolochiaceae*, cu miros neplăcut; crește pe mar-

ginea pădurilor, prin tufărișuri și pe câmpuri, prin vii. Rizomul (*Rhizoma Aristolochiae*) conține acizi specifici, ulei eteric, principii amari (68, III, p. 26; 176, p. 398; 173, p. 205).

(M) Frunzele crude se puneau pe răni (36, p. 224). Cu decoctul tulpinilor florifere se spălau rănilor, *pecinginea*, abcesele și se făceau scaldători și oblojeli bolnavilor de *brincă* (87, p. 36). Cu rădăcina fiartă, pisată, amestecată cu făină de porumb, se făceau legături contra *gilcilor*, ungându-se pe deasupra cu grăsime de porc ori cu untdelemn (204, p. 35). În Banat, planta cu rădăcină cu tot se fierbea în oțet ori în vin roșu bătrîn, apoi se făcea un stropitor din țevă de soc și cu aceasta se spălau, de mai multe ori pe zi, „rănilor rele și căță-litoare“, *vătămăturile* și tăieturile, la oameni și animale. Se mai folosea contra *frigurilor* (94, p. 562). Frunzele verzi și florile se puneau în băi contra reumatismului, îndeosebi la picioare (14, p. 108). Decoctul rizomului uscat în 2 dl lapte și 1 dl apă se bea contra ulcerului stomacal (8, p. 127). Cu decoctul plantei se spălau contra ploșnițelor (23, p. 21).

cucuruz v. porumb

cucută (*Conium maculatum* L.), plantă viguroasă, otrăvitoare, din fam. *Umbelliferae*; crește prin locuri ruderales, tufărișuri, pe lângă garduri. Planta (*Herba Conii*) conține alcaloizi (coniina, conicerina etc.), localizați mai ales în flori și inflorescențe. Ei acționează asupra centrilor nervoși putînd produce chiar paralizia lor (176, p. 427; 148, p. 68).

(M) Oblojelile cu frunză de cucută erau reputate în popor ca fiind calmante, mai cu seamă pentru abcese. Pisată, amestecată cu oțet și untdelemn, îngroșată cu făină de grîu, se punea în legături contra durerilor de șale (158, p. 60). Sămînța prăjită cu seu se întindea pe o petică și se înfășura la gît, contra *gilcilor* (87, p. 35). Rădăcinile fierte cu rădăcină de cicoare se foloseau contra durerilor de picioare. Cu decoctul plantei se spălau cei care aveau dureri abdominale și erau balonați, iar cu planta călduță își făceau comprese (7, p. 10—11; 43, p. 120). Cu cucută pisată se făceau legături contra *vătămăturii* (159, p. 67). Cu zeamă de cucută fiartă, amestecată cu ulei, se spălau mușcăturile de șarpe (87, p. 35). Se folosea la băi contra hemoroidelor și în boli femeiești (8, p. 130; 12, p. 107), precum și la copiii ologiți (81, p. XIII, 27). În amestec cu coada șoricelului, curpen alb și crucea-pămîntului, se folosea la băi contra bolilor de piele la copii (13, III, p. 6).

cuișoare (*Caryophyllus aromaticus* L.) sînt mugurii florali ai unui copac din fam. *Myrtaceae*, cultivat în zonele calde, întrebunțați ca aromatic. Bobocii florali, care se recoltează înainte de a se deschide, au miros puternic, gust iute aromat și conțin tanin, ulei eteric — *Aetheroleum Caryophylli* — în care componentul principal este eugenolul, cu proprietăți antiseptice și utilizat mai ales în dentistică, precum și la prepararea vanilinei (176, p. 417).

(M) Contra răcelii se fierbeau în vin cuișoare și scorțișoară, se luau calde ca sudorifice. Se folosea ca stomahic și antiseptic. Se punea în spirt amestecat cu untdelemn într-o sticlă bine astupată, se ținea la căldură 24 ore și apoi se lua de 3 ori pe zi, cîte un pătărel, pentru *poală albă* (85, p. 271).

cuișoriță, cel-perit (*Holosteum umbellatum* L.), plantă mică ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește pe lingă ziduri, prin locuri cultivate, pe cimpuri nisipoase.

(M) Decoctul părților aeriene se ținea în gură pentru *studiniță*, ca să întărească dinții. Numele local de „cel perit”, se leagă desigur de întrebuintarea plantei contra acestei boli (23, p. 23).

culbeceasă, ghizdei² (*Medicago falcata* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, cu flori galbene; crește prin finețe uscate, locuri pietroase, pe malul apelor, pe alocuri cultivată ca plantă furajeră, productivă pe soluri slabe.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra *nădușelii* și durerilor de gît (4, p. 91).

culeușul-vacii (*Hieracium bauhini* Besser.), plantă ierboasă cu stolonii gracili, din fam. *Compositae*; crește pe pajiști, prin pășuni, vii. (M) Planta se folosea, la Nereju, la băi pentru *ceas rău*. Se mai punea în apă și apoi se storcea în urechi contra durerilor (40, p. 103).

cupa vacii (*Calystegia sepium* (L.) R.Br.), plantă ierboasă cu tulpină urcătoare pînă la 2–3 m, din fam. *Convolvulaceae*; crește în lungul cursurilor de apă, prin lunci, tufărișuri, pe marginea pădurilor. Are un rizom cărnos, folosit pe alocuri în alimentație (68, VII, p. 144). (M) Frunzele plantei au proprietăți purgative. Se întrebuințau și în boli de ficat (68, VII, p. 144).

cupe albastre (*Campanula patula* L.), plantă ierboasă din fam. *Campanulaceae*, cu flori albastre, ca niște clopoței; crește prin livezi și poieni, pe marginea pădurilor.

(M) Decoctul plantei se lua contra durerilor interne și ca hemostatic (37, p. 72).

cuprine v. narcise

cuprinițe, zarnacadele (*Narcissus stellaris* Haw.), plantă ierboasă din fam. *Amaryllidaceae*, mai zveltă și cu flori mai mici decît ale narciselor cultivate, destul de frecventă în Transilvania, sporadică în zonele extracarpatice.

(M) Tulpinile florifere erau folosite la ceaiuri în boli de piept și inimă (25, p. 115).

curechi v. varză

curpen, luminoasă¹ (*Clematis vitalba* L.), arbust volubil din fam. *Ranunculaceae*, cu flori albe; crește prin păduri, tufărișuri, pe copaci, în lungul gardurilor și riurilor. Lujerii tineri sînt folosiți în unele părți drept condiment, conținînd un suc cu gust pipărat (68, II, p. 538). Frunzele (*Folium Clematis*) conțin protoanemonină și anemonină (148, p. 36). Ramurile tinere se foloseau la împletituri.

(M) Se folosea, în amestec cu alte plante, la băi contra bolilor de piele (13, III, p. 6). Cu decoctul plantei se spălau femeile pe cap, să le crească părul lung și frumos, cum e curpenul (37, p. 73). Cu luminoasă și frunze de nuc se făceau scăldători copiilor slabi, ca să se întărească. Plămădită în rachiul de drojdie, se bea pentru *vătămătură*. Contra *frigurilor*, se pisa și se lega la mină, cu buruiană de friguri (*Ranunculus sceleratus*), sau se purta la mină o betea de curpen alb;

în credința că bolnavul se va spuza la mină, nu la gură (87, p. 36). Se mai spunea că e folositor pentru *apucătură*, boală „venită din argint viu”, dat într-o dușmănie, în băătură. Când bubele de pe trup începeau a sparge, se fierbea luminoasa și se spăla bolnavul cu apa aceea (78, p. 61). În alte părți, curpenul alb se fierbea și se spălau cu decoctul, *de speriat* (4, p. 105). La Nereju, ceaiul din flori se lua contra tusei, iar din tulpini se făceau cercuri în jurul miinilor și picioarelor celor „pociți” (paralizați), în credința că astfel se vindecă (43, p. 120). Se mai folosea pentru boli femeiești (26, p. 85; 13, III, p. 6). Cataplasmele cu frunze zdrobite se puneau la animale pe rănille pricinuite de rosătura jugului sau hamului (186, p. 89—90).

curpen de pădure v. luminoasă ²

dafin, laur² (*Laurus nobilis* L.), mic arbore mediteranean din fam. *Lauraceae*, cu frunze lucioase și aromatice, mereu verzi, care sînt un condiment special în alimentație. Fructele, boabe ovoide, conțin ulei eteric și o substanță grasă; se extrage din ele untul de dafin (*Oleum Lauri*) întrebuințat la prepararea unor unguente (148, p. 33; 176, p. 393). În climatul nostru, se cultivă ca plantă ornamentală de apartament.

(M) Cu foile și boabele de dafin se prepara o alifie, pentru rănilor care nu se vindecau cu alte leacuri. Frunzele, bine pisate și muiate în rachiu, se luau contra *frigurilor* (78, p. 25). Amestecate cu baleză de oaie, se puneau în legături contra durerilor de picioare (142, p. 60).

dalac, poama-vulpilor (*Paris quadrifolia* L.), plantă ierboasă veninoasă; din fam. *Liliaceae*, cu tulpină dreaptă, simplă, pe care e un verticil de 4 frunze, terminată la vîrf cu o floare verzuie, din care se dezvoltă o boabă neagră albăstruie; crește prin pădurile umbroase și umede. Conține glucozizi, saponine etc. (148, p. 133).

(M) După cum arată și numele popular, era un leac frecvent contra *dalacului* (161, p. 87). Frunzele plantei se mai aplicau pe umflăturile apoase ce apăreau mai cu seamă pe la încheieturi, provocate de tulburări de circulație (11, p. 44). Se mai foloseau la răni vechi, iar boabele, ca vomitiv (54, p. 969). În medicina populară veterinară, se dădea la vite cînd urinau singe și nu rumegau (25, p. 125).

darie (*Pedicularis plustris* L., *Pedicularis silvatica* L., *Pedicularis exaltata* Bess.), sub acest nume sînt cunoscute 3 specii din fam. *Scrophulariaceae*; cresc prin locuri umede, pe lângă ape.

(M) S-au folosit în medicina populară în combaterea rănilor purulente (68, VII, p. 606). Decoctul se bea contra durerilor de stomac, iar cu resturile se făceau oblojele (86, p. 37).

dedițel, sisinel (*Pulsatilla vulgaris* Mill.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, cu frunze păroase și flori albastre-violete; crește pe coline uscate, prin poieni și pe margini de drumuri. Conține anemonină, protoanemonină (148, p. 37; 176, p. 396).

(V) Tulpinile plantei se foloseau pentru vopsit în verde și albastru în amestec cu floarea soarelui, fierțe în borș, în care se punea piatră acră și piatră vîntă (141, p. 30—31).

(M) Din frunze se făcea o fiertură care se picura în ochi sau numai se spălau cu ea contra durerilor. Copiii, cînd vedeau primăvara florile, le dădeau pe la ochi și le dezmierdau; este poate o reminiscență a unei practici preventive. Cu tulpinile flerifere se făceau scaldători (87, p. 37). Cu florile uscate se afumau copiii care nu puteau dormi noaptea. Se punea pe o lopățiță puțin jăratec, se luau 3 degete de flori

și se presărau pe el, afumîndu-se patul și locul unde dormea copilul (7, p. 22). Se mai folosea la animale, ca și spînzul (12, p. 115—116).

dediței vineți v. sisinei

degetar galben, țița-oi (*Digitalis grandiflora* Mill.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin păduri, poieni, rariști și tăieturi, din regiunea dealurilor pînă în cea subalpină. Forma și culoarea florilor au sugerat numirile populare. Conține glucozizi digitali, saponine etc. (173, p. 103).

(M) Ceaiul din tulpinile florifere ori numai din frunze uscate se lua contra bolilor de piept, pentru „bătaie de inimă“ (35, p. 108). Ceaiul de flori și frunze se mai dădea contra astmului și *dropicei* cu durere de piept (87, p. 37).

degetar roșu (*Digitalis purpurea* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Scrophulariaceae*; cultivată pentru cerințele medicinale și ca plantă ornamentală. Frunzele (*Folia Digitalis*) constituie un drog considerat ca cel mai valoros cardiotonic, datorită conținutului în glucozizi specifici (digitalina, digitoxina etc.). Frunzele sînt folosite la obținerea unor preparate galenice (pulberi, tincturi etc.) sau la extragerea principiilor active din ele (68, VII, p. 569—570; 176, p. 437; 173, p. 102—104). Se mai cultivă pentru cerințe medicinale și degetarul lînos (*Digitalis lanata* Ehrh.), ale cărui frunze conțin glicozizi cu efecte mai mari decît cei de *D. purpurea* (68, VII, p. 573).

dentiță, cîrligei (*Bidens tripartita* L.), plantă ierboasă cu flori galbene din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, maidane, pe lingă piraie, șanțuri și izvoare. Fructele au 2 dinți spinoși, care au sugerat numele popular.

(M) Inflorescențele se foloseau pentru proprietățile lor diuretice și diaforetice (25, p. 31). Cu planta se făceau băi pentru întărirea copiilor mici (13, II, p. 4).

desfăcătoarea-cea-mare, căldărușa-popii (*Nicandra physaloides* (L.) Gaertn.), plantă ornamentală din fam. *Solanaceae*, cultivată prin grădini, mai ales în estul țării, pentru florile ei albastrii și pentru fructe, bace din care se prepară, în unele părți, compot.

desfăcătoare, iarba-lui-sf.-Ioan (*Salvia aethiops* L.), plantă ierboasă, lînoasă, din fam. *Labiatae*; crește prin fînețe și pășuni nisipoase, în locuri aride și pietroase.

(M) Rădăcinile pisate, fierte cu ceară, se puneau în legături contra scîrîntiturilor și bătăturilor (12, p. 126).

dihor (*Orobancha picridis* Schulz.), plantă parazită din fam. *Orobanchaceae*, frecventă mai ales pe *Compositae* și *Umbelliferae*.

(M) Cu decoctul plantei se spălau oile bolnave de „dihor“, cărora li se umfla capul (36, p. 226).

dintele-cînelui v. cocoșei

dintele-dracului, iarbă roșie³ (*Polygonum hidropiper* L.), plantă cu gust iute, din fam. *Polygonaceae*, cu tulpină înaltă, roșiatică; crește prin locuri umede, pe bălți, mlaștini, mahul apelor și șanțuri. Planta

conține tanin, rutină, quercetrină, esterii flavonici ai bisulfatului de potasiu etc. (176, p. 388).

(V) Se folosea, în unele părți, la vopsit în galben (25, p. 135).

(M) Planta se pisa și se puneau pe rănile deschise la animale, ca să nu facă viermi. Dacă nu țineau legătura, se storcea de 2—3 ori sevă în răni, mai ales pe vreme caldă, când erau multe muște (25, p. 135). Se mai folosea pentru tratarea rănilor infectate, mai ales cele provocate porceilor și vițelilor în urma castrării (8, p. 137).

d ioc, sglăvoc (*Centaurea phrigia* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin finetele și poienile din regiunea montană.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra tusei grele (34, II, p. 93). În Dobrogea se făceau cu ea băi copiilor care aveau spasme sau cărora le ieșeau dinții tirziu și cu greutate. Din flori se făceau băi și ceaiuri, pentru *poală albă* (15, p. 246).

dirmoz (*Viburnum lantana* L.), arbust din fam. *Caprifoliaceae*; crește prin păduri și tufărișuri din zonele deluroase și muntoase. Din ramurile tinere se fac diferite împletituri (68, VIII, p. 597).

(M) Decoctul din frunze și vîrfurile ramurilor se folosea contra umflăturilor și scrintiturilor (25, p. 179). Frunzele se pisau, se prăjeau în seau și se puneau pe *trîntiturile* din talpă, despre care se spunea la Nereju că le fac cei ce calcă în locul unde s-au tăvălit caii (43, p. 124). Ceaiul din fructe se lua contra durerilor interne. Se mai făceau băi cu fiertura de floare, pentru vindecarea ologelii (84, p. 215). Se mai punea cu frunză de nuc în scaldătoarea celor ce aveau fierbințeală, „arșită“ (158, p. 14). În Bihor, lemnul de „dilmoc“ se punea la jugul boilor, ca să nu-i deoache cineva (141, p. 292).

doftor (*Aloë arborescens* Mill.), plantă ornamentală din fam. *Liliaceae*, originară din zone calde, aride, cultivată și pe la ferestrele caselor țărănești. Din frunze se obține saburul, un produs farmaceutic mult apreciat în trecut. Sucul obținut prin opărirea frunzelor, care conține oximetilantrachinone, are acțiune purgativă (176, p. 452).

(M) Se folosea ca leac pentru *venin* (161, p. 258): În Țara Oltului, unde era mult cultivată, frunzele plantei se întrebuințau în mod curent la răni și tăieturi (40, p. 101). Părțile aeriene ale speciilor cultivate se tocău, se amestecău cu miere și vin roșu, se țineau într-un loc răcoros 5 zile, apoi se luau contra ulcerului și cancerului stomacal, în boli reumatice și în tuberculoză pulmonară (8, p. 127).

dosnică, somnoroasă², pidosnic (*Cerinthe minor* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*, cu frunze lucioase, verzi-albăstrui și cu flori galbene; crește prin finețe, tufărișuri, pe marginea pădurilor și drumurilor. Inflorescența scorpioidică, cu oarecare învîrtire în spirală ca și heliotropismul negativ al florilor, a sugerat numele popular și întrebuințarea plantei.

dosnică bărbătească, urechea-iepurelui (*Bupleurum rotundifolium* L.), plantă ierboasă cu flori galbene, din fam. *Umbelliferae*; crește prin tufărișuri, mărăcinșuri, semănături, pe marginea drumurilor.

(P) O vinzătoare de buruieni din piața Iașilor o dădea în taină, prin 1937, celor ce voiau să „facă de urit“ bărbaților, iar pentru femei dădea dosnica femeiască (*Cerinthe minor*) (26, p. 85).

dosnică vînată, clocoței (*Clematis integrifolia* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, cu flori albastre, solitare, aplecate; crește prin finețe umede, prin lunci, prin tufărișuri și marginea pădurilor. Numirile au fost sugerate de forma și dispoziția florilor.

(M) Se folosea, local, în boli femeiești (8, p. 129).

dovleac (*Cucurbita maxima* Duch.), plantă cultivată din fam. *Cucurbitaceae*, cu tulpina întinsă pe pământ, cu fructe mari, sferice sau ovoidale. Fructul se consumă fiert sau copt, iar pe alocuri se folosește ca furaj la vite (68, IX, p. 43—44).

(M) Dovleacul copt se lega la gît pentru *gilci*. Vrejul se punea în scăldătorile celor slabi și bolnăvicioși (78, p. 148). În unele părți, copiii, în „zilele bubatului“ din 4—5—6 decembrie, nu numai că nu aveau voie să mănînce semințe, dar se și „îmbărburau“ cu dovleac copt, în lipsa mierii sau a dulceții, ungîndu-se cu el pe față, ca să fie și vărsatul dulce ca el. Dovleacul care se cocea pentru „îmbărburatul“ copiilor nu se punea în spuză, ca să nu iasă vărsatul des ca spuza (156, p. 149).

dracilă, lemn galben (*Berberis vulgaris* L.), arbust spinos, din fam. *Berberidaceae*, cu flori galbene, în raceme laxe și fructe roșii; crește prin tufărișuri, marginea pădurilor și prin lunci, pe alocuri cultivat în garduri vii. Are frunze rigide, care se mănîncă cînd sînt crude, avînd gust de măcriș, ca și fructele. Scoarța de pe rădăcină și tulpină (*Cortex Berberidis*) este bogată în alcaloizi (berberină, berbamină, oxiacantină, palmatină, iotrorizină etc.), cu proprietăți curative în afecțiunile hepatobiliare, vitamina C și coloranți (148, p. 35, 176, p. 398; 173, p. 205). Planta este gazdă intermediară în ciclul de dezvoltare al ciupercii *Puccinia graminis*, care produce rugina grîului. Primăvara apar pe frunze ecidiile, sub forma unor pete sau puncte portocalii. Din acestea, prin luna mai, se răspîndesc sporii, care căzînd pe frunzele grîului provoacă îmbolnăvirea (68, III, p. 32).

(V) Din lemn, scoarța și rădăcină se extrage o substanță colorantă în galben, bună pentru vopsitul linei și pielii (68, III, p. 32).

(M) Decoctul din frunze și scoarță se folosea în multe regiuni contra *gălbînării* (35, p. 107; 175, p. 250). Fiertura preparată din coajă de rădăcină se folosea pentru întărirea gingiilor. Ceaiul din rădăcini se lua în boli de rinichi și contra constipației, iar fiertura din boabe, pentru calmarea durerilor de stomac și de ficat (190, p. 21—22). Dulceața din fructe se lua pentru durere de piept (15, p. 253). Zeama de fructe, amestecată cu apă, se bea ca răcoritor în fierbințeala *frigurilor* (87, p. 37).

dragavei, ștevie² (*Rumex crispus* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*, cu tulpină înaltă, cu frunze dințate, lungi și înguste; crește prin finețe umede, prin locuri ruderaie, pe lângă garduri și drumuri. Conține tanin și oxalat de calciu (148, p. 42). Frunzele tinere se folosesc în alimentație primăvara, la ciorbe. Unii o fierb cu zăr, ca salata și așa o mănîncă (34, II, p. 86).

(M) Seva frunzelor se storcea pe hube (94, p. 516). Cu zeama din frunze și rădăcinile pisate se vindecau *bubele dulci* și *pecinginea*. Ceaiul

din semințe, cu coajă de porumbar, se bea pentru vărsături (15, p. 250). Rădăcina pisată se plămădea în rachiu, care se lua pentru dureri interne. Se mai dădea și vitelor care urinau sînge, sau pentru a nu deveni sterpe. Se fierbea cu strigoaie, iar decoctul se folosea contra scabiei (18, p. 11).

dragoste (*Sedum fabaria* L.), plantă ierboasă, grasă, din fam. *Crasulaceae*, cu frunze în formă de lance și cu flori roz-purpuri; crește prin fînețele și pășunile umede, pe lingă pîraie, în zonele muntoase.

(M) Din tulpini se făcea un ceai pentru dureri la bășica udului (18, p. 22).

(C) În multe părți, planta se aducea primăvara și se sădea în grădină, în loc ferit, curat, în credința că este protectoare a dragostei, că apără pe cei ai casei de cei răi, care vor să o strice. În unele sate, cînd înflorea, se rupea cite un fir pentru fiecare din casă, se punea la grindă și cel al cărui fir se usca se spunea că va muri în acel an, iar dacă creștea și se tot înfășura pe după grindă, era semn că va trăi mult. Mai era credința că dacă se puneau 2 fire pentru 2 tineri îndrăgostiți și crescînd, se tot apropiau unul de altul, era semn că se vor căsători, iar dacă se îndepărtau, se spunea că se vor despărți (161, p. 91).

drăgaică v. sinziene

drențe, linte-de-apă (*Callitriche verna* L.), plantă mică din fam. *Callitricaceae*; crește prin mlaștini și bălți.

(M) Decoctul plantei se lua pentru *vătămătură*. Cu plantele se făceau scaldători contra durerilor de picioare, precum și celor bolnavi de *lipitură*, primită din frică ori din dragoste (87, p. 37).

drețe, duminicuță (*Lysimachia nummularia* L.), plantă cu tulpina tîrîtoare, cu flori galbene, din fam. *Primulaceae*; crește prin păduri, poieni, zăvoaie, pe malul apelor. Conține saponină, glucozizi fenolici (rutin) și tanin (148, p. 91; 173, p. 210).

(M) Cu decoctul plantei se făceau spălături pe cap contra durerilor și a căderii părului (36, p. 225). Se mai ținea în gură călduț, contra durerilor de dinți. În unele părți, se lua de 3 ori pe zi, înainte de mîncare, contra *frigurilor* (37, p. 75). Cu planta fiartă se legau la mîini și picioare pentru vindecarea scrîntiturilor și umflăturilor (94, p. 562; 8, p. 135). Se mai punea în băi contra reumatismului, iar cu plantele fierțe se făceau legături. Se punea în scaldătoarea copiilor „nimurugoși“, să crească și să se întărească (37, p. 75). La Clopotiva, femeile care doreau să aibă copii fierbeau drețe și beau zeama (40, p. 104; 53, p. 147).

(P) În ținutul Năsăudului, în comuna Șanț, se folosea la copiii care nu mergeau în picioare; planta se punea lingă foc și dacă se înnegrea, era semn că vor muri, dacă nu, era semn că vor trăi. În locul de unde se scotea, se punea pîine și sare, ca și în locul unde se punea pe vatră, lingă foc (92, p. 19).

drobiță, drobșor¹ (*Genista tinctoria* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin fînețe, livezi și pășuni, pe marginea pădurilor. Conține ulei eteric, substanțe amare și coloranți (148, p. 87).

(V) În trecut, peste tot, s-a întrebuințat pentru colorat în verde și galben. În nordul Moldovei, se folosea planta cu flori și frunze, culeasă cînd era bine înflorită și uscată la umbră. Se fierbea o zi întregă în vase spoite, în apă îndoită cu borș. În zeama verde se puneau sculurile

și se lăsau 2 ore, apoi se scoteau și se uscau la soare. Se continua operația până căpătau o culoare frumoasă (160, p. 81—82). În alte sate, se fierbea în apă neînceptută de pîriu, mai moale decît apa din fîntînă. Zeama se scurgea apoi într-un vas curat și „se împietrea“ cu piatră acră, mărunț pisată. Se fierbeau în ea sculurile pentru vopsit în galben. După fierbere, în care timp se tot scoteau ca să vadă nu cumva galbenul s-a prins prea tare, se storceau și se puneau la uscat. În ținutul Iașilor, florile și frunzele se fierbeau într-un vas curat. Înainte de a se pune în zeama strecurată, firele se înmuiau în borș cu piatră acră, încălzit puțin. Se scoteau, se puneau în zeama de drobiță și se frecau pînă primeau culoarea dorită. Și în alte zone, materialele se zoleau în zeamă de drobiță, cu piatră acră. Prin județul Prahova, se folosea numai floarea, uscată la soare. Se lua 1 kg flori uscate, se puneau cca 10 l de apă și se lăsau să se plămădească, pînă cînd apa începea să se îngălbenească. Apa se strecura, iar florile se puneau să se sorească, la soare, 2—3 ceasuri, apoi se puneau într-un săculeț, care se introducea în zeamă să fiarbă. Se storceau apoi cu mîinile, se puneau 20—30 gr de piatră acră și după ce se topea, se introduceau materialele sau firele și se fierbeau cca 2 ceasuri. Dacă nu se prindea bine vopseaua, se mai fierbeau, apoi se clăteau și se puneau la uscat. Se mai foloseau diferite preparate, dar au fost părăsite, odată cu adoptarea coloranților chimici (160, p. 20—25, 42—43).

(M, P) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra durerilor de stomac.
drobșor¹ v. **drobiță**

drobșor² (*Isatis tinctoria* L.), plantă ierboasă, verde-albăstruiie, din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri fertile sau aride și pietroase, pe alocuri cultivată ca plantă tinctorială în trecut.

(V) Drobsorul a servit pentru prepararea unei culori albastre ca indigoul. Meșteșugul de a prepara această vopsea a înflorit în evul mediu. A fost înlocuită de planta indiană *Indigofera tinctoria*, apoi de coloranții chimici. Planta se culegea înainte de înflorire, se pisa, obținindu-se o pastă. Aceasta se amesteca cu apă și apoi se lăsa să fermenteze. După 14 zile, masa obținută se punea la uscat sub formă de bucăți sferice. Se fermentau a doua oară, sfărîmîndu-se în apă, lăsîndu-se în ea vreo 5 săptămîni și amestecîndu-se din timp în timp. Cînd fermentarea înceta complet, pasta verzuie neagră-brunie se usca și se vindea negustorilor (68, III, p. 146).

(M) Planta se fierbea în scaldători contra *dropiceii*. În medicina populară veterinară, se întrebuința contra gâlbezei la oi, a „galgarei“ la cirlani (78, p. 27).

drușor v. **ginistră**

dud alb, frăgar (*Morus alba* L.), pom din fam. *Moraceae*, originar din China, cultivat frecvent prin curțile țărănești, pentru fructele sale comestibile, cu gust plăcut. Frunzele lui constituie hrana viermilor de mătase, crescîți în număr mare, mai ales în sudul țării, unde din firele lor se confecționau țesături fine pentru piesele sărbătorești de port. Dudele se puneau în unele părți la fermentat, pentru țuică. În zonele pomicole, lemnul de dud a fost întrebuințat la confecționarea butoaielor pentru țuică, în care aceasta primește o culoare galbenă.

În Banat, se puneau la capul morților, cum se puneau prunii în alte zone.

(V) În Moldova, frunzele se fierbeau, decoctul se împietrea cu piatră acră și apoi se introducea în el lina sau firele toarse, pentru a le vopsi în galben. Se țineau la căldură pînă primeau culoarea dorită. Unii amestecau frunzele de dud cu frunzele de zarzăr (160, p. 42).

(M) În satele din jurul Careilor, din frunze se făcea un ceai, care se lua în boli de stomac și de ficat. Acest ceai se folosea atît intern, lîndu-se cite o ceașcă pe zi, cit și extern, spălîndu-se erupțiile pruriginoase și supurante (8, p. 135). În țînutul Iașilor, cu frunze de dud se făceau băi pentru ameliorarea durerilor reumatice, iar ceaiul se lua contra diabetului (13, p. 92), ca și în Munții Apuseni, la Sălciuma. În Oltenia, rădăcina se folosea contra gălbînării (86, p. 121). În Gorj, se mărunțea și se fierbea în vin negru, care se filtra și se bea, dintr-o cană de ceară de albine, contra hepatitei (187, p. 519).

dud negru, frăgar negru (*Morus nigra* L.), pom cultivat din fam. *Moraceae*, originar din Persia. Are lemnul tare, rezistent și se lustruiește frumos, ca și cel de dud alb. Se cultivă mai ales pentru fructele lui gustoase (*Fructus Mori*), care conțin zaharuri și acizi organici. (M) Coaja ramurilor tinere, strînsă primăvara, se fierbea în apă, se îndulcea cu zahăr și se dădea în 2 rînduri, dimineața pe nemîncate, contra teniei. O gargară bună pentru *gilci* se făcea punîndu-se într-un pahar mare de apă o bucățică de piatră acră, de mărimea unei boabe de porumb; după ce dospea se adăuga o ceșcuță de sirop de dode. Se amesteca și se făcea de 5—7 ori pe zi gargară cu ea. Dudele, mai cu seamă cele negre, se terciuiau și se storceau de zeamă, care se fierbea cu o cantitate îndoită de zahăr, obțînîndu-se un sirop foarte bun pentru prepararea gargarelor în amigdalitele simple (7, p. 23).

dumbăț, jugărel (*Teucrium chamaedris* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Labiatae*, cu flori purpurii sau trandafirii, dispuse în formă de ciorchine în vârful tulpinii; crește prin locuri aride, prin tufărișuri, pe marginea pădurilor.

(M) Decoctul tulpinilor florifere se întrebunța, în Munții Apuseni, la *smidă*, care se făcea din frig. Se bea din el puțin, se puneau comprese pe frunte și se puneau puțin în urechi ca să potolească durerile de cap (35, p. 110). În alte părți, se folosea pentru abcese la măsele. Ceaiul se lua contra durerilor de piept și a *frigurilor* (13, p. 93, 95, 97). Pentru *friguri* se fierbea cu floare de răsărită (floarea-soarelui) și se bea; se pisa cu pelin mare și se bea cu vin ori cu apă; se pisa cu coada șoricelului, se ținea într-o cană cu vin să se „năstoaiească“ (macereze) și se bea cînd venea fierbințeala de *friguri* (4, p. 96).

dumbravnic (*Melittis melissophyllum* L.), plantă frumos mirositoare, din fam. *Labiatae*, cu flori mari, purpurii sau pestrițe, alb-roz, bogate în nectar la baza corolei, căutate nu numai de albine, ci și de copii; crește prin tufărișuri, păduri de fag și stejar. Frunzele (*Folium Melittis*) conțin ulei eteric, tanin și alte substanțe (176, p. 432). Primăvara, frunzele macerate în vin alb constituiau băutură populară în unele sale din Transilvania (68, VIII, p. 167). Peste tot se puneau în lăzile cu haine, pentru miros și contra molilor.

(M) Ceaiul din dumbravnic, în amestec cu iarba frigurilor (*Centaureum umbellatum*), se folosea, în Munții Apuseni, contra durerilor de

stomac. În alte părți, planta se fierbea și se aplica bolnavilor de *mătrice* (7, p. 22). Cu decoctul se spălau și se făceau comprese contra durerilor de cap și la umflăturile de grumaz. Din frunzele uscate se făceau țigări, pe care le fumau bolnavii de *cel perit* (87, p. 37). Ceaiul din tulpinile florifere, cu trandafir alb, se mai lua pentru *nădușeală*. Planta pisată se punea în rachi, se lăsa să se macereze și apoi se lua de 3 ori pe zi, câte un păhăruț, pentru *oătămătură*; sau se lua în vin, cu puțin piper (43, p. 122). Pentru vaci, când se „sbrotocesc”, de li se umflă ugerul și li se strică laptele, se fierbea planta și se spălau cu zeama (37, p. 75). (C) Fiind una dintre cele mai iubite flori din pădure, în Țara Oașului, fetele și flăcăii îl puneau în apa în care se spălau în sărbători, ca să fie plăcuți, așa cum e și el plăcut de toată lumea (37, p. 75). În Munții Apuseni, se credea că miroase numai pînă cîntă cucul, care îl spurcă apoi și nu mai miroase. În Banat, se spunea că la Tudorusale, cînd se întîlneau cele 7 zîne cu cei 7 frați ai lor, Sintoaderii, care au fost feciori frumoși, aceștia le dădeau câte o chită de dumbrașnic, de aceea de atunci nu mai are nici un miros.

duminicuță v. drețe

E

ențură, ghințură³ (*Gentiana punctata* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*; crește în zonele înalte, prin fiște și pășuni, pe stincării. Conține substanțe amare, gențianină (148, p. 94).
(M) Rădăcinile se puneau în rachiu, care se lua contra durerilor de stomac și ca stimulator. Se mai folosea ca febrifug (37, p. 74).

fag (*Fagus sylvatica* L.), arbore comun din fam. *Fagaceae*, dominant într-un întins etaj forestier, prețuit nu numai pentru lemnul său cu variate întrebuințări în construcții, în confecționarea uneltelor, mobilierului, obiectelor casnice etc., ci și pentru semințele bogate în ulei. În multe părți, în lipsa altor semințe oleaginoase se întrebuința uleiul de jir, care rincezește repede. Semințele sint o hrană substanțială pentru oi și mai ales pentru porci. Frunzele conțin substanțe tanante. Cele tinere, crude, au un gust acrișor și unii le mănincă.

(M) În unele părți, se despicau fagii groși, se luau fișile subțiri de la mijloc, care învelesc măduva, se făceau țigări din ele și se fumau pentru *nădușală*. Pentru negi, se punea cenușă din lemn de fag într-o oală cu apă, se fierbea mai bine de o oră, apoi se spălau negii, de mai multe ori pe zi (88, XXVII, p. 15). Ceaiul din coajă de fag se lua contra diareei grave (85, p. 272). Cu ramuri tinere și frunze se făceau băi contra reumatismului (18, p. 408).

(P) Din scoartă de fag se făceau roțițe de mărimea buboaielor, care se puneau pe acestea, apoi se legau într-o cîrpă, care se arunca în drum, în credința că astfel vor scăpa de ele și le vor da celor care luau cîrpa cu roțițe, crezînd că în ea sint bani (87, p. 208).

(O) În multe zone, „armindenul“, care se punea la 1 mai, era de fag. Ramuri de fag se puneau la ferestre și la grajd, în credința că apără de strigoi. În unele sate din Oltenia, cum era la Seuca (Gorj), fagul destinat confecționării sicriului morților se tăia și se pregătea pentru îngropare după un anumit ritual tradițional. Rudele mortului trimiteau în pădure 5 meșteri lemnari să taie un copac, de obicei fag, din care făceau scinduri pentru sicriu, numit „tron“, iar mai demult „lemn“. Meșterii trebuiau să lucreze numai cu secura și barda, fără alte unelte. Cînd îl duceau din pădure, ori cînd era terminat, dacă îl făceau în curte, 3 bocitoare, care cîntau toate cîntecele ceremoniale, îl bocceau: *Fagule, fagule, | Cin ți-a poruncit, | De mi-ai doborit, | Din munții cărunți, | Din fagii ai mulți? | X mi-a trimis | Cinci meșteri | Cu securi la ei. | Cu barde la briu | Și ei m-au tăiat | Să mă facă casă. | Casă de vecie | Lui (X) să-i fie! | Scoal' (X) Scoal' | Scoală și mi te roagă tot de meșterei, | Să ți-o facă mare. | Cu nouă ferești, | Pe una să-ți vină miros de tămîie, | Pe una să-ți vină | Uceaua cu apă | Și turtița caldă, | Pe una să-ți vină | Și rîndul de țoale . . .* Într-o altă variantă a bocetului se spunea: *Lăstărel de fag, | Unde ai răsărit? | De ce n-ai plesnit | Din cîrf pin' la pămînt. | Ieu nu mi-am plesnit, | C-am fost rînduit | Tot lui (X) de casă.* Un alt bocet a păstrat numele vechi al „tronului“, care se făcea dintr-un lemn, de aceea începea astfel: *Lemnule, lemnule, | Cin'ai răsărit, | N-ai mai fi gîndit | Că tu te desparți | Din păduri, de frați . . .* (74, p. 256, 260). Bocetul „tronului“ este, ca și „cîntecul bradului“, o reminiscență dintr-un complex ritual al înmormîntării.

fasole, mazăre² (*Phaseolus vulgaris* L.), plantă din fam. *Leguminosae*, cultivată peste tot pentru cerințele culinare. Semințele conțin 23—25% substanțe proteice, 3—4% zaharoză, 5—7% glucoză. Păstăile fără semințe (*Fructus Phaseoli sine Semine*) conțin asparagină, arginină, hemiceluloză etc. (148, p. 85; 176, p. 412).

(M) Boabele se foloseau ca leac contra *bubelor dulci* și *pecinginei* (78, p. 30; 13, p. 92, 95). Se luau boabe de fasole albă și tot atâtea semințe de cînepă, se ardeau în foc, se pisau bine, se amestecau cu frunze de mentă uscate și sfărimate, se puneau și plămădeau în smintină, apoi se ungeau bubele cu ea, de mai multe ori (89, p. 65). Pe arsuri se puneau boabe de fasole peștrițe, pisate cu boabe de porumb (34, p. 35), iar pe degerături, boabe de fasole albă fierte și făcăluite. Se mai făceau cu ele legături pentru dureri de cap și scurgeri de sînge. Boabele de fasole albă, fierte cu 2—3 rădăcini de pătrunjel și o mîină de făină de secară, pînă se făcea aluat, se puneau pe pîntece, pentru calmarea durerilor după nașteri. În alte părți, se fierbeau într-o ulciică frunze verzi și uscate de fasole roșie și se bea cîte o lingură de masă din zeama rece, în ziua cînd îl prindeau frigurile pe bolnav (15, p. 295—296). La Sălcîua, ceaiul din tulpinile florifere se lua contra durerilor de rinichi. În ținutul Fălticeniilor, infuzia sau decoctul păstăilor se folosea în afecțiuni renale (177, p. 235). În Moldova, din făina semințelor se făceau pilule pentru retenție urinară (174, p. 90). Turta făcută din boabe de fasole pisate și făină de griu, o puneau femeile pe sîni, pentru aducerea laptelui (4, p. 85).

feciorică, iarba faptului (*Herniaria glabra* L.), plantă ierboasă mică, din fam. *Caryophyllaceae*, cu tulpina culcată și flori galbene-verzui; crește prin locuri nisoapoase, sterile, pe coline aride. Părțile aeriene (*Herba Herniariae*) conțin saponine, uleiuri eterice, cumarină etc. (176, p. 390).

(M) Cu decoctul plantei se spălau pe miini cei care aveau pojar pe ele (75, p. 130). Era una din cele „99 buruieni de fapt” pomenite în popor (12, p. 127). Se mai folosea și pentru *dat*, cînd „omul sacă din puteri, cînd capătă în tot trupul dureri și tușește”, boală care se credea că se primea în urma vrăjilor dușmanilor (94, p. 549). Planta se punea în apă neîncepută și se descînta de 3 ori, apoi se dădea bolnavului să bea, miercurea în pragul ușii, vinerea la rîu și duminica iar în prag (94, X, p. 549). Se mai întrebuița contra *surpăturii* (7, p. 24—25; 87, p. 43).

feldera pămîntului v. mierța pămîntului

ferigă (*Dryopteris filix mas* Scott.), plantă ierboasă din fam. *Polypodiaceae*, cu rizom puternic în pămînt și o rozetă de frunze la suprafața solului; crește prin locuri umbroase și umede din păduri, pe lîngă piraie. Rizomul (*Rhizoma Filicis Maris*) este bogat în derivați fluorobutirofenolici combinați cu acidul filicitanic (65, p. 585; 176, p. 362; 173, p. 160—162).

(M) Rizomul, cules toamna și păstrat în loc uscat, era întrebuițat contra teniei. Unii îl pisau mărunt și îl amestecau cu miere, din care se lua dimineața pe nemîncate. Alții îl curățau, îl fierbeau în apă și beau din decoct dimineața pe nemîncate. Rizomul pisat se bea cu vin pentru dureri de inimă (15, p. 301). Decoctul lui se mai bea, în loc de apă, de către bolnavii de astm. O parte din locuitorii satelor bihorene Poienile de Sus și de Jos, Finațe, Buntești etc., adună cantități mari de rizomi,

pe care-i vind prin tîrguri ca leac pentru dureri de piept, *nădușală* și tuse. Unii o vindeau pisată și cernută, ca să se poată lua în lapte cald. În ținutul Năsăudului, la Romuli, decoctul rizomului se ținea în gură contra durerilor de dinți (37, p. 72). Planta se fierbea și se oblojeau cu ea picioarele, contra durerilor. Cu ferigă se făceau scaldători copiilor bolnavi de *răul* sau *răutatea copiilor*, precum și celor cuprinși de *ceas rău* sau care nu puteau umbla pe picioare; rizomii se puneau într-o oală cu apă și se fierbeau. Se lua oala de la foc, se lăsa să se astîmpere decoctul, apoi se scaldau copiii bolnavi în ea (119, p. 258). În alte părți, se adunau frunze de ferigă în iunie și iulie, cînd sînt în plină dezvoltare, se umpleau cu ele perne și saltele, pentru a se culca pe ele copiii rahitici, cu boli osoase, cu deformații. Din frunze de ferigă se făceau și băile pentru copiii care nu umblau în picioare, în 3 zile de-a rîndul, la fel și celor scrofuloși, la care se mai punea și sare în scaldătoare (15, p. 301).

(P) Fetele se duceau la ferigă să-și afle ursitul, o săpau și dacă avea rizomul simplu, credeau că nu-și vor afla ursitul, că n-o să se mărite curînd; dacă era îngemănată, cu rizom bifurcat, credeau că-și vor afla curînd ursitul, că se vor mărita degrabă.

(C) În multe părți, se credea că și feriga ar face flori, albe, strălucitoare ca o stea, care înfloresc într-o anumită noapte și țin numai pînă la cîntatul cocoșilor, apoi se scutură. Nu-i este dat oricui să le vadă, spuneau babele. Lor le era atribuit norocul multora, în casă, în dragoste, în negustorii etc. În ținutul Sucevei, se credea că feriga înfloresce în noaptea spre Anul Nou. Se spunea că cine o vede înflorînd, acela „va afla bani“. În ținutul Dornelor, se credea că feriga înfloresce în noaptea spre Sînzienze și că cine va avea floarea și o va ține la el, acela „nu numai că va găsi bani, ci va ști ce e pe pămînt și în cer, va cunoaște voința și gîndurile oamenilor“ (119, p. 256—258).

ferigă de cîmp, țolul lupului (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn.), plantă ierboasă din fam. *Polypodiaceae*; frecventă prin fînețele și pășunile din zonele înalte. Ocupa adeseori suprafețe întinse, scăzînd valoarea furajelor. Planta (*Herba Pteridii aquilini*) conține saponine, tanin, mucilagii, glicozizi amari, rutin (176, II, p. 10).

(M) În unele sate, frunzele se puneau în pat, sub cearșaf și se culcau pe ele cei bolnavi de reumatism (36, p. 22). Cu decoctul de rădăcini se spălau vitele care aveau păduchi și căpuși.

(O) Ca să nu se înmulțească pe pajiști, în Munții Apuseni, la Lupșa și în alte sate, era obiceiul ca la Vartolomei (11 iunie) toți cei pe locurile cărora apărea, să se ducă și s-o bată cu un băț, rupîndu-i frunzele crude ce răsăreau de timpuriu pe pajiști.

ferigea (*Woodsia ilvensis* (L.) R.Br.), plantă ierboasă din fam. *Polypodiaceae*; crește pe stîncării, în regiunile muntoase din Transilvania.

(M) Sorii, cum se numesc sporangii asociați ai ferigii, se foloseau uscați la tăieturi, presărîndu-se pe ele (68, I, p. 95).

feriguță, rădăcină dulce² (*Polypodium vulgare* L.), ferigă mică, din fam. *Polypodiaceae*; crește pe stîncăriile umede din pădurile umbroase, din zonele înalte. În pămînt are un rizom (*Rhizoma Polypodii*) cu

gust dulceag, pe care unii îl mănîncă. Conține amidon, manită, glicirizină, ulei gras, saponine și alte substanțe (176, p. 363).

(M) Rizomul se fierbea și decoctul se bea contra afecțiunilor pulmonare (11, p. 48). Pisat și plămădit în rachiu, se bea pentru „arsuri la inimă“ (stomac) și umflătură la capul pieptului (87, p. 42), sau pentru vătămătură. Decoctul se mai lua pentru tuse și *suspîn* și pentru dureri de rinichi. Se dădea și animalelor bolnave pentru întărire (18, p. 21).

feriguță de stîncă (*Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.), ferigă mică, din fam. *Polypodiaceae*, cu rizom scurt și frunze delicate, grupate câte 4—5 sau mai multe; crește prin păduri și văi umbroase, umede, subalpine, în crăpături de stînci, cu iarbă și mușchi.

(M) În sudul Transilvaniei, la Boița, frunzele se puneau în băile contra răcelii (36, p. 223).

fierea pămîntului¹, **ghînțură**² (*Gentiana cruciata* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*; crește prin poienile din păduri, pe coline. Rădăcina proaspătă conține glucozizi amari, alcaloizi, gențianină (148, p. 94).

(M) În Bucovina, se spunea că e „căpitanul buruienilor“, deoarece era între cele mai importante plante medicinale. Rănile se spălau cu apă caldută, apoi se puneau pe ele una sau mai multe frunze, care se lăsau de dimineața pînă către seară, cînd se luau frunzele și se spăla rana din nou. După aceea se rădea „usucul“ de pe un pieptene de pieptănat capul și răsătura aceasta o presărau pe rană, iar peste ea se puneau slănină și „păciușele“ de in, dumicate la un loc, cu o bardă, pînă se făceau foarte mărunte. Dumicătura aceasta se numea „ștreang“ (121, p. 486). Pe tăieturi se aplicau frunzele crude, fiind leac la îndemîna coșaișilor vara. Se foloseau și frunzele uscate la soare sau în vatra focului. Planta se macera și se plămădea în rachiu care se lua contra durerilor de stomac. La Clopotiva, frunza pisată și plămădită cu apă se lua contra *frigurilor*. Contra durerilor de urechi se puneau frunza pe jar, într-o ulcea deasupra căreia se așeza o pilnie, care să conducă fumul în urechea aplecată asupra ei (53, p. 147). Pentru ulcer stomacal și duodenal, rădăcina plantei se puneau în țuică sau vin, după ce se usca, se pisa și trecea prin sita de mătai (18, p. 16). Se mai lua și pentru poftă de mîncare. Decoctul plantei se dădea animalelor bolnave de venin sau tulburări biliare (43, p. 130).

fierea-pămîntului² (*Gentiana utriculosa* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*; crește prin finețe și pașiști, în zona montană.

(M) Rădăcinile plantei se fierbeau și se dădeau vitelor în boli interne, cînd „nu le mergea rînza“ (36, p. 224).

fierea pămîntului³ v. **cintaură**

fieryl plugului v. **spanacul ciobanilor**

filimină, gălbinele³ (*Calendula officinalis* L.), plantă ornamentală din fam. *Compositae*, cu flori galbene-aurii sau portocalii, originară din sudul Europei, cultivată prin grădinile țărănești. Florile (*Flores Calendulae*) conțin ulei eteric, acid oleanolic, saponine, substanțe amare, carotinoizi etc. (176, p. 447; 173, p. 136—138).

(V) Florile se folosesc pentru vopsit în galben (68, IX, p. 593).

(M) Planta se fierbea în vin, care se lua contra *gălbînării* (87, p. 39) sau, la Nereju, fiartă în apă cu șofran (43, p. 131). Se mai punea în scaldă copiilor, ca să doarmă. Decoctul se folosea contra bolilor de piele. Ceaiul din florile uscate la umbră se lua în ulcer stomacal (85, p. 271), icter, ulcer duodenal și leziuni uterine (177, II, p. 690).

firică v. flocoșele

floare de colț (*Leontopodium alpinum* Cass.), plantă mică, păroasă, din fam. *Compositae*; crește sporadic în munți, pe abrupturi și stîncării, mai ales pe substrat calcaros. Este una din cele mai atrăgătoare flori de munte, păstrîndu-și aspectul mult timp după colectare. De aceea era recoltată și comercializată, de populația din apropierea stațiunilor unde creștea, de ciobani, turiști etc., fiind amenințată cu nimicirea. A fost inclusă între „monumentele naturii” și ocrotită prin lege (68, IX, p. 248—249).

floare de frîguri (*Hypericum elegans* Steph.), plantă ierboasă din fam. *Hypericaceae*; crește prin fînețe uscate și locuri pietroase.

(M) În sudul Transilvaniei, decoctul tulpinilor florifere se lua contra *frigurilor* (36, p. 225).

floare de gălbînare (*Inula salicina* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin fînețe și livezi.

(M) Ceaiul sau decoctul în vin al părților aeriene se lua contra *gălbînării*. Planta toată se punea în lăturile porcilor, cînd apăreau epidemii, ca preventiv (8, p. 134).

floare de leac (*Ranunculus repens* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, cu flori galbene-aurii; crește prin locuri umede, fînețe, păduri, șanturi, lunci.

(M) Florile se puneau în legături, la mînă, contra *frigurilor*, ca și alte specii de *Ranunculus*, cu care se confundă. Se mai folosea în afecțiunile mamelelor la femei și la vaci, atribuite deochiului. Se fierbea și cu decoctul se spălau, iar cu plantele se legau (4, p. 10). În zona Iașilor, din părțile aeriene ale plantei se făcea un ceai, care se lua neîndulcit contra *frigurilor*, cîte 3—4 ulcele pe zi, pînă la vindecare (13, p. 95).

floare de perină (*Anthemis tinctoria* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri aride, pietroase.

(V) A fost mult folosită în trecut pentru vopsit în galben (98, p. 127—128).

(M) Ceaiul din flori se folosea contra tusei măgărești (147, p. 526). Decoctul vîrfurilor florifere sau al plantei se lua contra febrei tifoide (43, p. 124). Se mai punea între haine contra moliiilor (4, p. 121).

floare galbenă de venin (*Genista tinctoria* ssp. *elatior* (Koch.) Simk), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin fînețe și livezi. (V) Tulpinile florifere se întrebuițau la vopsit în galben, ca și alte specii înrudite (36, p. 224).

(M) Florile se foloseau, în sudul Transilvaniei, la prepararea ceaiurilor pentru *venin* (36, p. 224).

floarea-broaștelor v. piciorul-cocoșului

floarea focului v. frâsinel

floarea miresei, ipcărițe (*Gypsophila paniculata* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește pe câmpuri, pe coline și locuri nisipoase, în zonele joase. Rizomul și rădăcina (*Radix Saponariae albae*) conțin saponine, glucozizi flavonici etc. (148, p. 44; 173, p. 55—57). Rizomul și rădăcinile curățate de coajă, tăiate în bucățele și uscate la soare, pot fi folosite la spălat, înlocuind săpunul. În săpunelele acestora se spală foarte bine lina și mătasea. În industria alimentară rădăcinile sînt folosite la fabricarea halvalei și halviței (173, p. 57).

(M) Ceaiul și decoctul se luau contra anemiei, astmului, reumatismului, bolilor de ficat și de stomac (186, p. 163—164).

floarea paștelui, oițe (*Anemone nemorosa* L.), plantă ierboasă, mică, din fam. *Ranunculaceae*, cu floare albă sau rozee; apare primăvara timpuriu prin păduri și tufărișuri. Conține protoanemonină, anemonină, chelidonină (148, p. 37; 176, p. 396).

(M) În Muntenia și Oltenia, se folosea pentru cei ce aveau *jupuială* sau *pîrleală*: luau floarea paștilor, o puneau în apă curată, cu coada cocoșului, sovîrf, sulfînă albă, coajă de măceș negru, rînză de arin etc., le fierbeau pe toate la un loc și cu zeama se spălau pe locul unde apărea. Se mai folosea contra *frigurilor* (127, p. 8).

(L) În legătură cu apariția ei, o legendă din Bucovina spune că „a fost fica unui împărat, care s-a îndrăgostit de un cioban. Împăratul furios a pus ostașii să-l omoare pe cioban, iar pe fată a dat-o unui țigan, s-o ducă într-o pădure, să-i taie mîinile și picioarele și s-o lase acolo, s-o mănînce fiarele sălbatice. Ca să scape de chinuri s-a rugat să fie prefăcută în floare și așa s-a întîmplat. Era în timpul sărbătorilor, de aceea s-a numit floarea paștilor“ (127, p. 8).

floarea-paștilor-galbenă v. păștiță

floarea soarelui (*Helianthus annuus* L.), plantă oleaginoasă din fam. *Compositae*, adusă în Europa din America în anul 1510. Cultura ei ca plantă oleaginoasă a început încă din acea vreme în Italia, sudul Rusiei etc. Astăzi este apreciată pretutindeni, datorită creșterii rapide, exigențelor reduse, conținutului ridicat în ulei al semințelor (68, IX, p. 318). Prin presare la rece se obține uleiul comestibil, iar prin presare la cald un ulei industrial, folosit pentru fabricarea săpunului, a firnisului, margarinei etc. Turtele rămase după presare constituie un furaj excelent, nutritiv. Tulpinile sînt folosite ca furaj, pentru foc, iar măduva lor și a antodiilor la fabricarea diferitelor materiale ușoare (68, IX, p. 318).

(V) Semințele se foloseau la vopsit în galben și verde. Uneori se foloseau în amestec cu pădureț acru. Se fierbea scoarța de pădureț acru, apoi se scotea din gălbinele obținute și se puneau piatră acră pisată mărunt. După ce se topea și se mai răcorea, se introduceau semințele și se puneau iar la fiert. Cînd începeau a fierbe, se scoteau din oală și se puneau sculurile, gălbenite înainte. Se colorau în „stejăriu“ sau verde ca stejarul, ca molidul sau ca buraticii (98, p. 142—143).

(M) Uleiul se folosea peste tot la prepararea diferitelor unguente și linimente. Ceaiul din capitulele florale se bea și se udau cu el la temple și în moalele capului, pentru amețală și dureri de cap. Se mai bea contra tusei, răgușelii, pojarului și a altor boli eruptive (87, p. 30). Cu florile se făceau abureli contra durerilor de cap (104, p. 43). La Rășinari, cei cărora „le tuna soarele în cap“ se afumau cu floarea soarelui

și li se descînta (166, p. 252). Cu semințe de floarea soarelui se afumau, în unele părți, contra durerilor de urechi. În alte părți, se turna ulei călduț în urechi. Florile se fierbeau cu dumbăț (*Teucrium chamaedris*), ori cu lemnul-domnului și buruieni de rast (*Lepidium ruderales*), iar decoctul se lua contra *frigurilor* (4, p. 96).

floarea văduvelor, ruin (*Succisa pratensis* Mnch.), plantă ierboasă din fam. *Dipsacaceae*, cu tulpină păroasă și flori albastre, dispuse în capitule sferice; crește prin finețe umede și tufărișuri, în zonele înalte. (M) Decoctul rădăcinii se folosea la răni, tăieturi, *pecingine* și alte boli de piele. Ceaiul sau decoctul tulpinilor florifere se lua în răceală și boli de stomac (186, p. 31). Fierțe cu busuioc de cimp, se foloseau contra buboaielor și antraxului (186, p. 91—92). La Nereju, tulpinile florifere se puneau în băile pentru dureri de picioare, de mijloc etc. (40, p. 105). Se credea că dacă o mănîncă vitele, fac păduchi (78, p. 116).

floarea vîntului v. priboi¹

flocoșei v. burete de mesteacăn¹

flocoșele, firică (*Filago arvensis* L.), plantă ierboasă linoasă, din fam. *Compositae*, cu flori albe-gălbui; crește prin finețe și pășuni uscate, pe coaste aride, pietroase.

(M) Planta se fierbea în apă și decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți. Se mai făceau cu el spălături și abureli în gură, contra *mucedei la dinți* (94, p. 586), oblojeii contra durerilor de gît și spălături de *cel perit*. Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra durerilor de piept (4, p. 89, 93, 119).

fluerătoare v. untul-pămîntului

forostău (*Helianthemum chamaecistus* Mill.), plantă ierboasă din fam. *Cistaceae*; crește pe coline aride, prin finețe și pășuni uscate în zonele înalte.

(M) Se folosea, ca și alte specii înrudite, la fracturi. La Clopotiva, decoctul plantei se lua contra *vătămăturii* (40, p. 103).

frag (*Fragaria vesca* L.), plantă ierboasă mică, din fam. *Rosaceae*; crește prin locuri deschise, prin finețe, pe coaste. Fructele cu gust acrișor, plăcut, se consumă în stare crudă sau se utilizează la fabricarea de dulceață, marmeladă, sirop, compot, înghețată etc. Frunzele conțin tanin, vitamina C, iar fructele pectine și zaharuri (148, p. 81; 176, p. 408).

(M) Frunzele de frag și de căpșuni, pisate și amestecate cu sare, se puneau pe măsele contra durerilor (79, p. 106). Ceaiul din rădăcini se lua contra tusei. Frunzele, unse cu stupit, se aplicau pe mușcăturile de ciine (78, p. 34). Se fierbeau și cu decoctul lor se spălau *bubele dulci*, iar cu ele se legau. Din frunze și stoloni se făceau țigări, care se fumau pentru *nădușală* (79, p. 122). Ceaiul de fragi uscați se lua cînd se oprea udul și contra digestiei anevoioase (87, p. 39). Contra *frigurilor*, se căuta vara cite un fir de fragă singur crescut și, după ce se adunau 9 astfel de fire, cu rădăcină cu tot, se fierbeau în 3 dl de vin roșu, pînă scădea jumătate, apoi se strecura și se dădea bolnavului să bea (88, XXVIII, p. 27). Ceaiul din tulpini și rădăcini se lua și în boli de rinichi (14, p. 103). Decoctul plantei se mai folosea în boli femeiești (4, p. 117). Se mai întrebuința la animalele bolnave de febră aftoasă, spălîndu-se cu el gura și picioarele (87, p. 39).

(P) În Banat, fetele căutau prin pădure floare de frag și cu apa de pe ea se spălau, ca să fie plăcute și văzute, când mergeau la joc ori altă petrecere (140, p. 144).

(C) Prin Muntenia, se spunea că cei care mănîncă fragi nu e bine să se culce pe afară, pe unde sint șerpi, deoarece aceștia sint atrași de mirosul fragilor și, dacă dorm cu gura deschisă, le intră în gură și ei îl înghit (87, p. 121—122).

fragă tătărăscă (*Chenopodium foliosum* (Mnch.) Aschers.), plantă ierboasă din fam. *Chenopodiaceae*; crește sporadic prin locuri ruderales, pe lângă ziduri și drumuri, pe alocuri cultivată pentru scopuri culinare (68, I, p. 500—503). Semintele sint căutate de păsări.

fragi de cîmp v. căpșuni

frasin (*Fraxinus excelsior* L.), arbore din fam. *Oleaceae*, frecvent prin păduri, prin grădini, prețuit pentru lemnul său tare, flexibil, ce se lustruiește frumos, întrebunțat în tîmplăria de mobile, rotărie, căruțarie, la confecționarea diferitelor unelte și obiecte casnice, precum și a variatelor produse industriale, ca instrumente muzicale, aparate de sport etc. Scoarța de frasin (*Cortex Fraxini*) conține fraxină, manită și tanin. În frunze (*Folium Fraxini*) se află inozită, manită, quercitină, dextroză, acid malic etc. (68, VIII, p. 501—505).

(V) Scoarța de frasin s-a întrebunțat pentru vopsit în brun, albastru și negru (68, VIII, p. 505).

(M, P) Seva recoltată primăvara, prin incizarea tulpinilor, se folosea la tratarea bubelor (13, II, p. 6). Cenușa de frasin se punea fierbinte pe răni rele (51, III, p. 169—170). Cu frunzele se făceau băi contra reumatismului și a podagrei (87, p. 39). Ceaiul din frunze se lua în boli de rinichi (13, II, p. 6), icter, reumatism și gută (25, p. 71). Coaja de frasin tînăr, fiartă înăbușit în vin alb, cînd da luna îndărăt, se lua, miercurea pe nemîncate, pentru *venin* și splină (51, III, p. 176—177). Pentru ciuma cailor se punea coaja în troaca din care beau apă. Se punea și la alte vite bolnave sau ca preventiv (78, p. 34).

frasin de munte, mojdrean (*Fraxinus ornus* L.), arbore mic din fam. *Oleaceae*, cu lemn folosit în rotărie; crește pe coline, prin locuri stîncose și calcaroase, prin pădurile munților.

(V) Scoarța și frunzele s-au folosit pentru vopsit în negru și fumuriu (160, p. 153).

(M) Prin incizia scoarței se obținea o sevă dulceagă, numită „mană“ savurată de copii primăvara, folosită și ca purgativ ușor (15, p. 442; 161, p. 182).

frăgar v. dud alb

frăgar negru v. dud negru

frășinel, floarea focului (*Dictamnus albus* L.), plantă ierboasă cu miros penetrant, din fam. *Rutaceae*, cu flori albe sau trandafirii; crește prin locuri uscate, stepice, pe lângă păduri și tufărișuri. Conține ulei eteric, substanțe amare, saponine, dictamină, hesperidină (148, p. 63). Rizomul și rădăcina sint diuretice și vermifuge, iar scoarța tonică (68, VI, p. 188).

(M, P) În Banat, cei „hăluțiți“ (de mîini, picioare, de cap etc.) obișnuiau să se culce afară în cîmp, între florile de frășinică, în ziua de Tудо-

rusale, în credința că le trece boala. În această noapte se spunea că rupeau „halele“ vârful frâsiniceii (140, p. 331).

(C) Uleiul degajat de plantă în zilele calde și liniștite se aprindea, înconjurînd-o cu o aureolă luminoasă, fără să o pîrlească. De aceea se și numește „floarea-focului“ (161, p. 107).

frigări, ciocul păsării (*Geranium palustre* L.), plantă ierboasă din fam. *Geraniaceae*; crește prin livezi umede, păduri și tufărișuri, pe lângă izvoare și piraie în regiunea montană. Fructul a sugerat numirile populare.

(M) La Nereju, decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de dinți. Se mai folosea la spălături și oblojeli contra junghiurilor (40, p. 103).

frunza mamei v. siminichie

fumăriță (*Fumaria officinalis* L.), plantă mică și fragilă, fumurie, din fam. *Papaveraceae*, cu flori purpurii și cu gust amar; crește prin locuri nisipoase, cultivate și necultivate, locuri ruderaie. Conține substanțe amare, fumarină (148, p. 52; 67, p. 29).

(M) Se folosea în boli de piele (*bube dulci, pecingine* etc.), de stomac și de splină (25, p. 71). Cu decoctul se trata *studenita* (gingivită), clătindu-se gura cu ceaiul, ținîndu-se în gură (15, 323; 12, p. 142), iar ceaiul se lua pentru curățirea singelui (202, p. 96—97). În împrejurimile Galaților, sub numele de fumăriță era cunoscută *Fumaria schleicheri* Soy.-Willm. Fiartă în lapte se întrebuința la boli de dinți, iar în apă pentru *cel perit* (23, p. 23).

G

garoafă (*Dianthus caryophyllus* L.), plantă ornamentală din fam. *Caryophyllaceae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădini pentru florile sale frumos mirositoare.

(M) Ceaiul din flori se lua contra răcelii și „în caz de nervozitate“ (14, p. 102, 107). Rădăcina se plămădea în țuică, care se bea contra gălbănării (15, p. 330). Decoctul se mai folosea pentru spălarea rănilor cu viermi.

garoafă de munte v. **burulană de urit**

garofiță de cimp, scinteiuță² (*Dianthus carthusianorum* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*, cu flori purpurii; crește prin fînețe, livezi, pe coline aride

(M) Decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de dinți (37, p. 73). Ceaiul sau decoctul din tulpinile florifere se lua contra durerilor de stomac (43, p. 117). Se mai fierbea cu trifoi roșu și decoctul se lua contra diareei (147, p. 516); cu jale, coada-șoricelului și romaniță, se lua contra răcelii (36, p. 223).

garofiță de pădure (*Dianthus armeria* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin livezi, pe marginea pădurilor.

(M) Se folosea local, de *speriat*. Se puneau plantele pe cărbuni aprinși, iar bolnavul stătea cu pieptul dezvelit deasupra lor (4, p. 105).

gaude, rechie² (*Reseda luteola* L.), plantă ierboasă din fam. *Resedaceae*; crește prin locuri cultivate și ruderales, pe coline aride, pietroase, pe lângă drumuri. Conține o substanță colorantă, luteolină (68, III, p. 503). În trecut se cultiva, fiind mult întrebuințată ca plantă tinctorială.

(V) Se folosea pentru vopsit în galben, frumos, durabil (161, p. 112).

(M) Se mai folosea și ca leac contra viermilor intestinali (68, III, p. 503).

gălbășoară (*Lysimachia vulgaris* L.), plantă ierboasă din fam. *Primulaceae*; crește prin fînețe umede, zăvoaie, tufărișuri și marginile pădurilor de foioase.

(V) Tulpinile florifere se foloseau pentru vopsit în galben, iar rădăcina pentru vopsirea în brun (68, VII, p. 51).

(M) Virfurile florifere se fierbeau și decoctul se lua contra *frigurilor* și a febrei tifoide. După timpul la care veneau accesele de *friguri*, se întrebuințau ramuri de la exemplarele fie cu frunze opuse, fie dispuse câte 3—4 în verticil (11, p. 49—50). La Nereju, decoctul sau planta plămădită în rachiu se luau pentru *argint*, despre care se spunea că unii îl luau din apa în care se scăldau păsările sau că îl dau dușmanii (43, p. 104). Se mai dădea vitelor „bolnave de sînge“.

gălbinare (*Serratula tinctoria* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu flori roșii-purpuri; crește prin fînețe umede, rariști de pădure și tufărișuri.

(V) Planta s-a folosit în trecut pentru vopsit în galben (78, p. 35).

(M) Florile fierte în vin se luau contra *gălbînării* (78, p. 35). Planta se punea în băi pentru ologeală, cînd corpul era spuzit, și pentru întărit. Fiartă, se bea contra *ofticii* (87, p. 54).

gălbinele¹, **boglari**² (*Ranunculus polyanthemos* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, cu flori galbene-aurii; crește prin livezi, margini și rariști de pădure, tufărișuri.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua în ulcer stomacal și duodenal. Se bea în loc de apă (18, p. 22).

gălbinele² (*Haplophyllum suaveolens* (DC) G. Don.), plantă ierboasă din fam. *Rutaceae* cu flori galbene; crește sporadic, prin locuri însorite, mai ales în zonele din sud-estul țării.

(M) Decoctul plantei se folosea, în satele din împrejurimile Galațiului, contra *gălbînării* (23, p. 23).

gălbinele³ v. **filimină**

gălbinele de pădure (*Lysimachia punctata* L.), plantă ierboasă din fam. *Primulaceae*; crește prin tufărișuri și locuri umede, umbroase, din păduri, mai ales în zonele joase.

(M) În sudul Transilvaniei, frunzele se puneau pe răni (36, p. 226). Se mai folosea la febră tifoidă (25, p. 103).

gemănariță, bujorei (*Orchis papilionacea* L.), plantă mică din fam. *Orchidaceae*, cu flori purpuri; crește pe coline însorite, prin livezi și fînețe uscate.

(M) Tuberculii globuloși erau folosiți ca afrodisiac, ca și alte specii înrudite.

gherghetin v. **ciocul berzei**

gherghină (*Dahlia variabilis* Desf.), plantă ornamentală din fam. *Compositae*, originară din America, frecventă prin grădinile țărănești, cu numeroase varietăți.

(M) Ceaiul din flori se folosea în boli femeiești (15, p. 335; 87, p. 40).

ghimber (*Zingiber officinalis* Rosc.), rizom aromatic al unei plante ierboase, din fam. *Zingiberaceae*, originară din Asia tropicală. Se întrebuințează în alimentație și ca stimulent stomahic.

(M) Se fierbea în vin sau se plămădea în rachiu și se lua contra durerilor de stomac; se fierbea în vin cu alte mirodenii și se lua contra răcelilor.

ghimpariță v. **iarba vătămăturii**

ghimpe (*Ruscus aculeatus* L.), subarbust din fam. *Liliaceae*, cu frunze țepoase totdeauna verzi; fructele bace roșii; crește prin păduri și tufărișuri, adeseori cultivat ca plantă decorativă prin parcuri și grădini.

Are proprietăți aperitive, diuretice (15, p. 336). Lăstarii tineri sînt comestibili, fapt semnalat încă din antichitate (68, XI, p. 380).

(M) Ceaiul sau decoctul se foloseau contra umflăturilor, scrofulelor și *dropiceii* (202, p. 104). Se mai folosea pentru alinarea durerilor pricinuite de înțepăturile insectelor (186, p. 32).

ghințură¹ v. **luminărica pămîntului**

ghințură² v. **fierea pămîntului¹**

ghințură³ v. **ențură**

ghințură galbenă, ochincea (*Gentiana lutea* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*; crește prin finețele și pajistile din etajul alpin.

În flora noastră este rară și, ca atare, a fost declarată monument al naturii. Rizomul și rădăcinile (*Radix Gentianae*) conțin substanțe amare de natură glucozidică (gentiamarina, gentiopicrina etc.), alături de enzime, alcaloizi etc. (65, p. 571—572; 68, VIII, p. 452; 176, p. 438). Intră în compoziția mai multor preparate farmaceutice; drog folosit și la prepararea rachiurilor, lichioruri și vinuri tonice amare, aperitive și digestive.

(M) Rădăcina plămădită în rachiu se lua contra durerilor de stomac și pentru poftă de mîncare, precum și contra *frigurilor* (15, p. 272). În unele părți se bea pentru durere de pîntece și *pîntecărie* (78, p. 36).

ghințură vînată (*Gentiana pneumonanthe* L.), plantă ierboasă cu flori albastre din fam. *Gentianaceae*; crește prin finețe și poieni. Conține substanțe amare, enzime etc. ca și speciile înrudite.

(M) Se folosea local pentru *beșica cea rea*. Se fierbea în unt cu vizdoagă (*Tagetes patula*), busuioc și făină de grîu. Din fiertură se făcea o legătoare, care se punea pe bășică (25, p. 76).

ghiocei (*Galanthus nivalis* L.), plantă ierboasă fragilă, din fam. *Amaryllidaceae*, ce înflorește îndată după topirea zăpezii, prin păduri și finețe umede. Bulbul conține alcaloidul lycorin, iar florile nivalină, o substanță cu acțiune în tratamentul paraliziei infantile (148, p. 135; 176, p. 453).

(M) Se folosea la scăldători contra reumatismului (166, p. 267). Ceaiul se lua pentru *poală albă*, iar cu decoctul se făceau spălături (13, II, p. 7).

(O) În ținutul Covurluiului, la Braniștea, copiii se întreceau în a săpa și a aduce acasă cit mai mulți ghiocei mamelor lor, în credința că atîția pui de găină vor avea în vara viitoare și tot atîtea clăi vor aduna de pe urma plugului (81, III, p. 67).

(L) Ghioceul, după cum spune legenda sa, a avut 8 copii, dar murindu-i soția, s-a recăsătorit și vitrega i-a alungat de la casa părintească. Copiii, 4 fete și 4 băieți, s-au împrăștiat în lumea mare și de supărare s-au prefăcut în flori. Ghioceul s-a pornit în căutarea lor, dar nu i-a aflat și de supărare s-a prefăcut și el în floare (125, p. 688).

ghiocei bogați (*Leucojum aestivum* L. și *L. vernum* L.), plante fragile cu mai multe flori albe la vârful tulpinii, din fam. *Amaryllidaceae*; cresc prin finețe umede, păduri umbroase și lunci. Se cultivă pe alocuri și prin grădini ca plante decorative. Bulbii conțin alcaloizi toxici, ca și părțile aeriene, care pot provoca uneori intoxicații în masă la vite (68, XI, p. 416).

(V) Cu ghiocci bogăți făceau mai demult femeile gălbinele pentru scururi de lână și ouă (91, p. 246).

(M) Se mai folosea contra *rastului* (78, p. 36).

ghizdei¹, unghia-găii² (*Lotus corniculatus* L.), plantă ierboasă de nutreț, din fam. *Leguminosae*, cu flori galbene; comună prin fînețe și livezi, pe alocuri cultivată, dînd un furaj de bună calitate.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua în răceli și dureri de stomac (36, p. 225; 147, p. 515). Pisate și plămădite în rachiu se luau contra hemoragiilor. Decoctul se bea, de 3 ori pe zi cîte un pahar, contra *frigurilor* (87, p. 40).

ghizdei² v. culbeceasă

ginistră, druceșor (*Genista ovata* W. et K.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește sporadic, pe coaste, prin tufișuri, în partea centrală și sudică a țării.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau cu făină și se legau la fracturi și zdrobotiri, iar cu decoctul se spălau (37, p. 74).

gîrniță, gîrniță albă (*Quercus frainetto* Ten.), arbore înalt și frumos din fam. *Fagaceae*; mai frecvent în sudul țării, în zonele joase, unde formează păduri și dumbrăvi, singur sau în amestec cu cerul. Era prețuit nu numai pentru lemnul său durabil, ci și pentru scoarța bogată în tanin și coloranți.

(V) Scoarța în amestec cu mojdrean, arțar, calaican și piatră acră se folosea pentru a vopsi în negru fire de lână, în și cînepă (178, p. 211). Unii fierbeau separat coaja de gîrniță albă, de mojdrean și de arțar, apoi le amestecau și le fierbeau iarăși. Se luau de pe foc, se lăsau să se răcorească, se punea calaican și piatră acră, după topirea cărora se introduceau firele de în sau cînepă și se puneau iarăși la fiert, scoțîndu-se din cînd în cînd să „înflorească“. Cînd prindeau bine culoarea, se scooteau, se spălau în apă rece și se puneau la uscat (178, p. 216). Coaja s-a folosit la tăbăcitul pieilor.

gîrniță albă v. gîrniță

gogoășe, cașul popii¹ (*Globaria gigantea* Quél.), ciupercă din fam. *Lycoperdaceae*, al cărei corp de fructificație globulos, alb-cenușiu, are un miros neplăcut la maturatie, cînd se sparge, diseminînd spori ca un praf brun. Crește înspre toamnă, prin fînețe și pășuni.

(M) Sporii se presărau pe răni, ca hemostatic (87, p. 23), și pe arsuri (18, p. 18). Corpul de fructificație se culegea, se usca, și se păstra în locuri ferite de curenți și umezeală.

gorun (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.), arbore din fam. *Fagaceae*, care formează păduri aparte sau în amestec cu alte specii înrudite, sau cu alte foioase, în regiunea de deal și montană inferioară. Este prețuit pentru lemnul său rezistent și trainic, care se lucrează mai ușor decît cel de stejar și este folosit pentru mobile, parchete, doage, furnire etc. Ramurile înfrunzite au constituit o permanentă rezervă de furaje, mai ales pentru oi și capre. În anii cînd era fin puțin, ramurile se tăiau și se clădeau în frunzări. Coaja, bogată în tanin, s-a folosit pentru tăbăcitul pieilor, nu numai de către meșterii țărani, ci și de cei din orașe. Pentru

zdrobitul scoarței uscate se foloseau instalații speciale, acționate de roți hidraulice, numite „mori de scoarță“.

(V) Scoarța s-a folosit la vopsit în negru și galben, în amestec cu sovirf, măr, leșie etc. (160, p. 119).

(M) Scoarța se folosea ca leac la rănilor învechite, numite în Banat „gance“. Se fierbea cu frunză de nuc pisată, ori cu frunze de piersic și se țineau mâinile și picioarele în zeama aceea (88, XXVIII, p. 610). Cu negreala din gogoșile de pe frunze se ungea *pecinginea*. După ce se usca, se spăla cu oțet și tratamentul se repeta până la vindecare (88, XXVIII, p. 15). La Sălciua, decoctul scoarței se ținea în gură contra durerilor de dinți. Decoctul ghindei prăjite sau al scoarței se lua contra diareei (88, XXVIII, p. 27).

granat, spilcuțe (*Chrysanthemum parthenium* (L.) Bernh.), plantă ierboasă aromatică, din fam. *Compositae*; uneori cultivată prin grădini ca plantă ornamentală și adesea sălbătică prin păduri, tufărișuri și tăieturi de pădure, în regiunea dealurilor (68, IX, p. 445).

(M) Se folosea ca leac contra durerilor de cap și de urechi (25, p. 47). Ceaiul are efect stimulent (15, p. 346).

grâu (*Triticum aestivum* L.), plantă alimentară de bază, din fam. *Gramineae*, cultivată de milenii pe teritoriul actual al patriei. Cîmpiile din bazinul Dunării de Jos au fost încă din antichitate grînare renumite, care aprovizionau cu cereale Grecia antică, prin intermediul porturilor de la Marea Neagră, Tomis, Callatis și Histria (intemeiate în timpul marii colonizări grecești, din secolele VIII—IV î.e.n.). Descoperirile arheologice din perioada de formare a poporului român atestă practica agriculturii și cultivarea grîului, prin cuptoarele pentru copt pîinea, prezența plevei în construcția vetrelor de foc, recipiente și gropi pentru păstrare, unelte etc. Vechi documente atestă frecvența morilor de apă și prezența timpurie a celor cu cai, elemente de cultură mediteraneană. Grîul a fost întrebuintat în alimentație alături de mei în timpuri mai vechi și apoi alături de porumb în timpuri mai apropiate. Grîul a avut alte variate întrebuintări.

(M) Cu făină de grâu amestecată cu smîntînă, untură și diferite plante se făceau unsori, legături și oblojeți pentru bube, buboale, umflături etc. La *beșica cea rea* se puneau legături cu făină de grâu, borș și gîndaci de turbă pișați, descîntați (78, p. 39). Cu tărîțe se făceau legături la scrofulle, la scrîntituri, contra durerilor de piept, pîntece etc. Se mai foloseau la ceaiuri contra tusei, cu zahăr și gălbenuș de ou proaspăt se luau contra răgușelii. Cu tărîțe și flori de fin se făceau scaldători contra răcelii (87, p. 40; 78, p. 39).

(C) Numeroase erau credințele în legătură cu originea grîului, ca și în cazul altor plante alimentare de bază, folosite pe glob. Numeroasele obiceiuri în legătură cu cultivarea lui au fost generate de dorința generală, din toate timpurile, pentru o fructificație cât mai abundentă.

(O) Tradițiile populare în legătură cu grîul pot fi grupate în: 1) obiceiuri și credințe privind cultivarea grîului; 2) grîul în sărbătorile de peste an; 3) grîul în obiceiurile legate de viața omului. Grișile în legătură cu fructificația grîului începeau odată cu anul, se continuau cu diferite practici preventive din iarnă și de la începutul primăverii, se continuau cu cele din perioada aratului și semănatului,

cu cele din perioada creșterii și polenizării, hotărîtoare pentru fructificație, încheind cu sfîrșitul sărbătoresc al secerișului. În ciclul sărbătorilor din timpul anului apărea cu semnificații deosebite. Obiceiurile, reminiscențe din vechi rituri agrare, în mare parte, întregeau pe cele din desfășurarea muncilor, în perioadele decisive pentru dezvoltarea culturilor, în condițiile necorespunzătoare dezvoltării plantelor. Aceste practici se împleteau cu cele din străvechiul cult al strămoșilor, pentru pomenirea cărora se dăruiau forme rituale de piine sau preparate din grîu fiert, care evocau modul inițial de întrebuințare a grăunțelor lui în alimentație. În ciclul sărbătorilor legate de viața omului, grîul a avut variate întrebuințări, îndeosebi la nunți, semnificînd dorințele generale de belșug. Variate au fost și formele ceremoniale de piine, folosite nu numai la nunți, ci și la înmormîntări. Prețuirea grîului, grija pentru el, lupta milenară a oamenilor cu pămîntul pentru obținerea lui, au generat numeroase și variate creații folclorice, care constituie un vast și important capitol din viața spirituală a poporului român.

grîu moale v. alac

grîul cucului v. mălaiul cucului

grîul-potîrnichii, paracherniță (*Parietaria officinalis* Wild.), plantă ierboasă, cu flori verzui, din fam. *Urticaceae*; crește prin locuri umede și umbroase, pe lîngă garduri, ziduri, dărîmături.

(M) Are proprietăți emoliente. Se întrebuințează contra tusei, precum și în bolile de rinichi și beșica udului (25, p. 124). Părțile aeriene, de multe ori și cele subterane, se utilizau sub formă de ceai contra urinării cu sînge (31, II, p. 519). Se folosea și sub formă de sirop, pentru tuse, răgușală etc. (68, I, p. 359).

grîușor, sălățică, unțîșor (*Ranunculus ficaria* L.), plantă mică din fam. *Ranunculaceae*, cu flori galbene-aurii, cu frunze în formă de inimă; crește prin păduri, tufărișuri, livezi umbroase și umede. Are o rădăcină cu numeroase fascicole tuberculoase, care au sugerat numele de grîușor. Frunzele, care apar primăvara de timpuriu, sînt folosite ca salată, crude sau gătite. După înflorire nu se mai utilizează, intrucît în acest stadiu conține protoanemonină și anemonină (148, p. 36; 176, p. 396).

(M) Fiertura din frunze și flori, pe alocuri planta cu rădăcini cu tot, se întrebuința contra bolilor de piele (68, II, p. 560; 14, p. 103). Se mai întrebuința ca leac contra hemoroizilor și a scorbutului (87, p. 40). Femeile din multe zone dădeau planta vacilor în tărîțe, cu sare, ca să aibă lapte mai mult, mai gras și să fie untul galben.

(O) În unele părți, femeile se duceau cu piine și sare după grîușor, îl săpau, iar în locul lui puneau piinea și sarea. Îl duceau acasă și-l dădeau vacilor, uneori cu iarbă mare (126, p. 58-60).

(L) O legendă din Munții Apuseni spune că „a fost odată un împărat, care a avut o fată frumoasă, născută într-un ceas rău. A fost ursită să nu se poată mărita, și cum îi va sosi primul pețitor, îndată să se prefacă într-o bidiganie, în „buburel“. A mers vestea despre frumusețea fetei peste 7 țări și mări. S-au grăbit feciorii de crai s-o pețescă. Cel dintîi, un fecior voinic și frumos, de crai mare și puternic, a văzut fata prin grădina împărătească, dar cînd a trimis împăratul după ea n-au mai găsit-o. A căutat-o și el supărat prin grădina împărătească.

A fost prefăcut și el în sălățică. De atunci, cum se topește neaua și gheața, îndată răsare și sălățica și stă apoi la pîndă pe lingă părăuțe, ca nu cumva să iasă fata, fără s-o vadă. Și așa o va pîndi, în veci pururea, pînă la sfîrșitul lumii" (126, p. 58—59).

grozamă (*Genista sagittalis* L.), plantă perenă din fam. *Leguminosae*, cu tulpina rigidă, lățită, articulată, cu flori galbene; crește prin finete uscate, pe dealuri, prin tufărișuri și marginea pădurilor. Conține, ca și alte specii înrudite, substanțe amare și colorante.

(V) Virfurile florale se foloseau la vopsit în galben, de multe ori în amestec cu alte plante.

(M) Ceaiul din flori se lua, în sudul Transilvaniei, contra durerilor de stomac. Cu tulpinile florifere se făceau băi contra reumatismului (25, p. 75). Decoctul plantei se folosea pentru închegatul laptelui (36, p. 224).

gura leului (*Antirrhinum majus* L.), plantă ornamentală din fam. *Scrophulariaceae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădinile țărănești pentru florile ei frumoase.

(M) Are proprietăți astringente și vulnerare (161, p. 121—122).

gura miței v. **linariță**

gușa porumbului¹, **pleșcailă**¹ (*Cucubalus baccifer* L.), plantă ierboasă, cu flori albe-verzui, din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin locuri umede, prin păduri și tufărișuri, pe lingă garduri.

(M) Decoctul plantei se întrebuița contra *pleșcailței* (bășicile ce ieșeau pe pulpe, în timpul seceratului, din cauza înțepăturilor și a căldurii), (41, p. 45). Sub acest nume sînt cunoscute și alte afecțiuni ale pielii, care se tratau cu această plantă, fiartă în apă ori lapte; se spălau și se oblojeau cu ea (89, p. 56).

gușa porumbului² (*Behen vulgaris* Mnch.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*, cu flori albe sau roze, cu caliciu umflat, care i-a sugerat numele; frecventă prin livezi, crînguri, coaste însozite, pîrloage. Frunzele tinere se întrebuițează în unele regiuni în alimentație, în loc de varză (68, II, p. 140).

gușa porumbului³ v. **odolean**

gutui (*Cydonia oblonga* Moll.), pom din fam. *Rosaceae*, originar din sudul Europei, cultivat pentru fructele sale odorante, acrișoare, astringente. Fructele și semințele (*Fructus et Semen Cydoniae*) conțin pectine, mucilagii, vitamina C etc. (148, p. 78; 68, IV, p. 198—201). Fructele se consumă mai rar crude, se prepară din ele gem, marmeladă, dulceață, compot, lichioruri etc. (174, III, p. 595).

(M) Ceaiul din gutui cu puțin zahăr se lua contra tusei și răgușelii (7, p. 25—26). Ceaiul din frunze, în amestec cu flori de tei, se lua în amigdalite și răceli (14, p. 102, 107). Zeama din frunze de gutui, curpen

de castravete și viermari, pisate la un loc, se storcea în rănile cu viermi (15, p. 349). Din semințele de gutui se prepara apă de ochi: se luau 40 de sîmburi, se puneau 100 de dramuri de apă limpede, rece, se băteau puțin, apoi se înmuiuau în ea cîrpe curate și se puneau pe ochi (7, p. 25—26). Ceaiul din sîmburi se bea cu „zahăr de ghiață“ sau cu tărițe de grîu contra tusei (89, p. 54). Cu frunze de gutui, măr dulce și cimbrisor, fierte împreună, se făceau oblojeli de *cel perit* (79, p. 39; 4, p. 89). Ceaiul din frunze uscate se folosea în boli de inimă, în cazuri de insuficiență cardiacă (8, p. 131). Se mai lua în boli de ficat (13, III, p. 7). Din semințele plămădite în apă se făcea un unguent pentru sîinii crăpați ai femeilor care alăptau.

H

hajme¹, ceapă mărunță (*Allium ascalonicum* Strand.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*, cultivată în multe zone, în trecut, pentru bulbii ovoidali mărunți, folosiți în alimentație. Planta timpurie se consuma ca ceapă verde. Bulbii se folosesc și în industria conservelor. Se deosebesc de ceapa obișnuită printr-un gust mai fin și prin conținutul mai ridicat de zaharuri (68, XI, 205).

(M) Înlocuia ceapa nu numai în alimentație, ci și în medicina populară. Pisată cu oțet se pune în creștetul capului copiilor mici bolnavi de „sudomaș“, de eczeme, impetigo etc. (87, p. 21).

hajme² v. arbagie

hamei (*Humulus lupulus* L.), plantă volubilă din fam. *Cannabinaeae*, cu flori verzui și semințe aromatice, amare; crește prin păduri și zăvoaie, pe lângă garduri, înfășurându-și tulpinile în jurul copacilor și pomilor. Inflorescențele (*Strobuli et Glandulae Lupuli*) conțin substanțe amare (humulină și lupulină) alături de ulei eteric, rezine, esterii ai acidului valerianic și butiric etc. (148, p. 47; 176, p. 386). Lujerii tineri se folosesc în alimentație. Hameiul se cultivă în multe părți în cîmp, deoarece inflorescențele cu flori femeiești sînt întrebuințate la fabricarea berii. Bere se fabrica nu numai prin tîrguri și orașe (în instalații numite „sladnițe“), ci și prin satele din unele zone, ca Țara Oltului (unde se numea „ologhină“), ținutul Năsăudului și al Bistriței etc. Din hamei, ceapă și țărițe de grîu se făcea „țaică“, care se pune în aluatul de piine, să dospească, să crească.

(M) Cu flori și foi se făceau cataplasme contra durerilor. Florile, adunate toamna, se puneau în saltelele celor care nu puteau dormi. Decoctul dintr-o mîină de flori, fierte într-o litră de apă, strecurat și îndulcit cu zahăr, se lua contra blenoragiei (15, p. 349). Cu flori și frunze se făceau lăuturi contra *rofiilor* și a altor bube pe cap, precum și scaldători pentru copiii „jigăriți“. Cînd se „zgircea“ mîna sau piciorul, se fierbeau frunze și flori de hamei în lapte, pînă se îngroșă, și se puneau cataplasme în locul dureros, seara, schimbîndu-se a doua zi dimineata; se repeta de mai multe ori (87, p. 41). Se mai folosea, în ținutul Năsăudului, contra tuberculozei, preparîndu-se așa-numita „bere de *heptică* la plămîni“. Se lua un pahar de orz prăjit și unul de orz neprăjit, un pahar de hamei, un font de zahăr și apă, care se fierbeau, se strecurau și se puneau peste zahăr; luau apoi drojdie de 6 lei și o amestecau în zeamă, după ce se răcea; o fierbeau de seara pînă dimineata, apoi o puneau în glăji și beau din ea contra tuberculozei (92, p. 19). În unele părți, fetele se spălau cu decoctul tulpinilor pe cap, ca să le crească părul lung și frumos (141, p. 55—56). Hameiul se mai dădea oilor, în mîncare, contra gălbezei.

(L) O legendă din nordul Moldovei spune că o pajură, mai mare peste smei, umblînd prin lume, a dat în dragoste cu un pămîntean și a făcut un copil cu el. Acela îi era mai drag, că era năzdrăvan, ca și ea. Venindu-i vremea să se însoare, și-a găsit o copilă de potriva sa. A dus-o în casa pajurei, dar aceștia nu-i plăcea de ea, a pus-o la munci grele. Ca să scape, s-au hotărît să fugă în lumea mare. I-au urmărit pajura și copiii ei de la smei. Cînd era să-i prindă, ea s-a prefăcut într-un pătinaș, iar el s-a făcut hamei și a înfășurat pătinașul de sus pînă jos (153, p. 144—145).

hașmaciuică v. buciuiș

hirenoasă (*Hesperis silvestris* Cr.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin păduri și tufișuri.

(M) În satele din jurul Odorheiului se lua plămădită în rachi, pentru poftă de mîncare. Decoctul se folosea pentru cei bolnavi de *rac*. Se aducea de pe cîmp și se dădea vitelor, ca să capete poftă de mîncare și să se îngrășe. Unii pisau rădăcinile și le dădeau în oțet de poame (36, p. 225). Și în Moldova hirenoasa se lua pentru poftă de mîncare. Rădăcina se pisa, se punea în vin sau rachi și se bea dimineața. Se mai folosea la durere de inimă și de pîntece. Hirenoasă pisată cu borș se turna pe gît vitelor cînd nu aveau poftă de mîncare (78, p. 43).

holeră (*Xanthium spinosum* L.), plantă spinoasă din fam. *Compositae*; frecventă prin locuri ruderales, pe margini de drumuri, prin pășuni. Fructul fals este prevăzut cu spini îndoiți la vîrf, cu care se agață de haine, de lîna oilor, deprecîind-o (146, p. 323).

(M) Se spunea că a apărut odată cu holera de aceea a fost în multe părți leacul obișnuit contra ei. În timp de epidemii, femeile culegeau planta cu rădăcină cu tot, o fierbeau într-o oală cu apă și beau zeama, sau fierbeau mai multe rădăcini, apoi turnau zeama într-o puțină și scaldau în ea pe cei bolnavi. Unii spuneau că-i de ajuns ca bolnavul să se tăvălească prin scăișurile ce le alcătuiește planta, ca să scape de holeră. Se mai lua fiartă cu sare și piper. Se spunea că „răutatea în oamenii cei bolnavi de holeră e așa de uricioasă și împungătoare ca și ghimpul acestui spin“. Ca să nu se apropie boala de case, se afumau cu planta (102, p. 326). Ceaiul din părțile aeriene se lua pentru vindecarea diareei, iar combinat cu ceai de morcov, se lua contra *frigurilor* (13, p. 92, 95).

hrean (*Armoracia rusticana* (Lam.) G.M.Sch.), plantă comună din fam. *Cruciferae*; crește pe terenuri argiloase și umede. Rădăcina groasă și carnoasă, cu gust și miros iute aromat, este întrebuințată în alimentație, la condimentarea murăturilor etc. Conține ulei de muștar, vitamină C etc. (148, p. 54; 176, p. 401). În nordul Moldovei, hreanul se scotea primăvara pînă nu tuna, spunîndu-se că după aceea devine tăios — intuindu-se epuizarea substanțelor de rezervă acumulate în el (153, p. 1177).

(M) Frunzele și rizomul plantei se foloseau ca leac contra durerilor de cap, în diferite forme: se făceau legături pe frunte cu frunze crude sau hrean ras; legături în moalele capului cu hrean ras amestecat cu oțet; turtă pentru durere de cap, în amestec cu făină de grîu și oțet (78, p. 43). „Bureții“ de pe obraz se spălau cu oțet amestecat cu hrean ras (34, p. 65). În alte părți, pentru petele de pe obraz, piept și mîini, se punea o mînă de hrean tăiat bucățele într-o sticlă, se turna

peste el un sfert de kg de oțet bun și se lăsa 5—6 zile, apoi se muia o cîrpă de in cu care se ștergeau petele în fiecare seară. Turta de hrean ras, mălai, mei, miere de faguri și sare, toate puse pe piele de cal, se puneau la gît pentru *gilci* (15, p. 354). La Rășinari, contra *gilcilor* se mîncea hrean și se bea rachiu (166, p. 260). La Dănești (Vaslui), din hrean ras, amestecat cu făină de grîu și apă caldă, se făcea o pastă, care se aplica la gît, iar cu ceaiul din frunze se făcea gargară în amigdalită (14, p. 101). Ceaiul din frunze, îndulcit cu miere, se lua contra răcelii (14, p. 107). Contra durerilor de dinți se lua hrean fiert cu vin. Pentru *studiniță* se lua o lingură de hrean, se punea într-un sfert de oca de rachiu, se lăsa 24 ceasuri, apoi se strecura și se făcea gargară, de 3 ori pe zi (15, p. 353). Se mai folosea cu viță de castravete, la aburii și băi contra *trînjilor* (89, p. 59). La răceală grea, cu fierbințeală, se înfășura tot trupul bolnavului cu hrean ras (34, p. 221). Cu acesta se făceau legături contra durerilor de picioare, iar la Nereju, băi contra reumatismului. Se fierbea o cantitate mai mare, se turna în vasul pentru scaldători, deasupra căruia se așeza bolnavul, acoperit, să se aburească. Cînd se răcorea, se reîncălzea cu sare încinsă în foc, iar ca să nu leșine, i se punea o compresă rece pe frunte (43, p. 121—122). În multe părți, hreanul se folosea în legături, contra junghiurilor și nevralgiilor (15, p. 354). Unii îl amestecau cu făină de grîu și miere, făcînd un aluat, pe care-l puneau pe locul dureros (88, XXVIII, p. 16); alții făceau o turtă din hrean ras, cu făină de grîu și oțet (78, p. 43). Se punea și la șale, contra durerilor de rinichi. Rădăcina fiartă în apă se lua ca diuretic și în nefrite (190, p. 24). În satele din jurul Careilor, hreanul ras se lua în afecțiunile vezicii biliare și pentru a elimina nisipul biliar (8, p. 129). A fost un leac obișnuit contra bolilor de plămîni. Contra tusei, se luau o lingură de hrean și 2 linguri de zahăr candel bine pisate. Se amestecau pe un taler de lemn, se puneau într-o strachină, se lăsausă stea 3—4 ceasuri, apoi se dădea bolnavului cîte o linguriță, de 4—5 ori pe zi. Dulceața de hrean se lua pentru tuse măgărească, cîte o linguriță dimineața și seara (15, p. 353—354). Dulceața de hrean ori hreanul ras, amestecat cu miere și pus într-o sticlă bine înfundată, ținută 4 săptămîni în pămînt, se lua contra *nădușelii* (34, p. 141) și tuberculozei. În Țara Hațegului, pentru „boală uscată“, se punea hreanul într-o sticlă de bere, se ținea 3 zile în gunoi și apoi se dădea bolnavului cîte un păhărel din ea. Hreanul ras se aplica pe spate în pleurezii. Plămădit 3 zile în bere, se mai lua contra blenoragiei (34, p. 244). Se punea o lingură de hrean ras într-un pahar de vin roșu și se bea dintr-o dată contra *frigurilor* (88, XXVIII, p. 27). La fierbințeli și friguri se punea într-o glajă de bere o felie de hrean, se astupa bine și se punea la căldură, se lăsa să stea o jumătate de zi și apoi se bea. Hreanul ras, amestecat cu zahăr, se folosea pentru dureri la *rină* (92, p. 11, 12). Cu hrean ras se trata în Banat *boala mare* sau *boala rea*. În prima zi se lua pe inima goală o lingură, în următoarea două, apoi 3 și tot așa pînă la 29 de linguri, cînd se începea numărutul îndărăt, pînă la una. Se credea că astfel se curăță creierii de sînge și de apa ce-i tulbură (88, XXVIII, p. 546). Hrean ras, frămîntat cu lapte acru, se punea la gîtul porcilor bolnavi de *brîncă* (78, p. 43). La animale, îndeosebi la cai, se dădea în ovăz sau tărîțe contra tuberculozei (92, p. 20). Tot în tărîțe se dădea, răzuît, vitelor ce nu rumegau (8, p. 129).

hrenoasă (*Lepidium latifolium* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri umede, băltoase, puțin sărate. Foarte rar se cultivă ca plantă culinară, deoarece proaspătă are gust înțepător ca piperul, iar rădăcina are gustul hreanului.

(M) În trecut a fost medicinală, întrebuintându-se contra hidropiziei, erupțiilor pielii și ca antiscorbutic (68, III, p. 426—429).

hrișcă, tătarcă (*Fagopyrum sagittatum* Gilib.), plantă alimentară din fam. *Polygonaceae*, pe alocuri scăpată din culturi, pe locuri virane. Era cultivată pe suprafețe întinse în trecut, fiind hrana țăranilor săraci din unele zone. Din semințele ei mici se obținea făină, din care se pregătea mămăligă. Suprafețele cultivate s-au micșorat, odată cu restrângerea întrebunțărilor ei în alimentație.

(V) În unele regiuni ale țării, hrișca era folosită și în vopsitorie; conține o materie colorantă albastră (68, I, p. 473).

iarba-boterului, voinicică (*Sisymbrium strictissimum* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu flori galbene; crește pe lângă piraiele din păduri, prin tufișuri.

(MP) Rădăcina fiartă în borș proaspăt se lua contra durerilor de stomac. Se mai pune în rachi, în vin alb sau borș acru, se lăsa la cald și se lua contra *vătămăturii* (4, p. 95, 107). La Nereju, Ioana Stoienoiu o avea în grădină și o folosea ca leac pentru *poceală*. Punea 3 rădăcini în țuică și dădea bolnavilor să bea de 3 ori din ea luna. În prima zi, bolnavul trebuia să o ia în casă cu fața către răsărit, a doua zi în tindă, cu fața către sud, iar a treia în curte, cu fața spre apus (43, p. 126—127).

iarba carelor (*Senecio erraticus* Bertol.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin livezi, la marginea pădurilor umbroase.

(M) În ținutul Năsăudului, la Romuli, se fierbea cu pipirig (*Equisetum limosum*) în apa pentru baia copiilor care nu mergeau în picioare (37, p. 76).

iarba cîmpului, iarba vîntului⁴ (*Agrostis stolonifera* L.), iarbă comună din fam. *Gramineae*, cu tulpini noduroase și cu flori verzi sau alburii; crește pe cîmpuri, prin livezi, pășuni, tufărișuri.

(O) Fetele și flăcăii din podgoria Aradului și Banat culegeau rădăcina de iarba vîntului, iederă și popilnic, iar în dimineața următoare, înaintea zorilor, se spălau cu apa de pe ele, în credința că peste an vor fi feriți de vînturi și de orice soi de bube. O parte se păstra peste an și se afumau bolnavii cu ea.

iarba codrului v. *mătrăgună*

iarba cristoforului v. *orbalt*

iarba dragostei v. *limba cucului*¹

iarba faptului v. *feciorică*

iarba fierului (*Cynanchum vincetoxicum* (L.) Pers.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Asclepiadaceae*; crește prin livezi, păduri, tufărișuri, finețe, tăieturi. Rizomul conține un complex de glucozizi și are acțiune emetică, depurativă (176, p. 439).

(M) Frunzele plantei se puneau pe bube, iar puful semințelor, pe tăieturi (41, p. 45). Cu tulpinile florifere se făceau băi contra durerilor de picioare (35, p. 108). Decoctul rădăcinii se lua ca diuretic. Contra *vătămăturii*, se usca și se pisa planta, iar praful se pune în palincă, ori se lua zahăr în gură și se bea decoctul amar. Se mai folosea contra

viermilor. Cu puful semințelor și cu avrămească se afumau bolnavii de spaimă (12, p. 137).

(C) În unele zone, se credea că ar fi iarba miraculoasă a fierului. În trecut era foarte răspândită credința că este o iarbă căreia îi datorau puterea lor extraordinară nu numai eroii neînfricați ai basmelor și ai războaielor, ci și hoții cei mari, care rupeau cu ajutorul ei zăbrele și cătușe, deschizând toate încuietorile și lacătele. Cu ajutorul ei se mai credea că se pot scoate comorile din pământ și peșteri. Unii spuneau că se face prin iarba obișnuită, dar numai un an, iar în al doilea răsare peste 3 ape curgătoare și tot așa mai departe, pînă în al 9-lea, cînd revine în același loc (46, p. 22). Prin județul Muscel, se spunea că e roșie ca focul, pînă cînd răsare soarele, iar după aceea se face verde și nu se mai vede, nu se mai cunoaște din celelalte bălării (46, p. 21). Alții spuneau că se face prin locuri mocirloase, iar vita care o mănîncă se umflă și moare (78, p. 45). Se spunea că ar ști unde crește, ariciul, graurul galben, ciocănitorea etc. și dacă le împiedici puii sau îi închizi în cuib, se duc și o aduc ca să-i sloboadă (87, p. 42; 94, p. 526). În unele sate, se spunea că crește pe piatră și între pelinițe; are cap ca și omul și e vie, umblă; rădăcină și frunză n-are, numai niște aripi din umeri, coadă și picioare; e de culoare gălbuie. Pe piatră își lasă o țîră de rădăcină și merge mai departe. Cînd e nor o poți căpăta, atunci o cunoști pe piatră că e mai groasă, iar cînd e soare, e subțire de tot (153, p. 532). Numeroase erau poveștile despre isprăvile celor ce ar fi ajuns în stăpînirea ei. Se spunea că ar fi avut-o și Pinteza Viteazul, că ea l-a apărat (155, p. 97—98).

iarba-limbricilor v. unghia-găii¹

iarba-lui-sf.-Ioan v. desfăcătoare

iarba-lui-Tatin, tătăneasă (*Symphytum officinale* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*, acoperită cu peri aspri, cu flori roșii-vioace sau roze; crește prin fînețe umede, prin lunci, pe lîngă garduri și drumuri, pe malul apelor. Rădăcina fusiformă (*Radix Symphyti* sau *Consolidae*), neagră pe dinafară conține substanțe mucilaginoase, tanante, ulei eteric, alcaloizi etc. (68, VII, p. 280; 148, p. 100; 67, p. 27).

(M) A fost una din cele mai importante plante medicinale. Aproape peste tot, se folosea în legături, pentru vindecarea scrîntiturilor și fracturilor. În unele părți, pentru fracturi la mîini și picioare, rădăcina se spăla, se tăia în bucățele mici, se punea într-o oală cu apă și se fierbea pînă scădea la jumătate. Se amesteca apoi cu făină de orz, se întindea pe o petică, care să cuprindă toată fractura, se stropea apoi cu spirt și se lega, după ce se îndreptau oasele la loc. Se înfășura apoi cu cirpe, peste care se puneau lopățelele de lemn, care fixau mîna sau piciorul rupt. Legătura se ținea 48 de ore, udîndu-se cu spirt. Se schimba apoi, pînă se vindeca fractura (89, p. 64). În Bucovina, rădăcina se prăjea în untură de porc ori cu lapte dulce de vacă și apoi se lega cu ea scrîntiturile. A fost un leac obișnuit și contra *vătămăturii*. În cele mai multe părți, rădăcina curățită, tăiată în bucăți, se plămădea în rachiou, din care se lua cite un păhăruț, de 2—3 ori pe zi. În Bucovina, se curăța și se spăla o bucată de rădăcină, apoi se punea într-o sticlă cu rachiou și se astupa să nu răsufle; o altă rădăcină se pisa bine, se amesteca cu ceapă pisată, cu un ou și cu țărițe de grîu,

care se puneau într-o tigaie la foc, să se prăjească bine. Din acest amestec se făcea o turtă, care se punea pe o petică și se aplica pe locul unde-l durea pe bolnav. Acesta bea din rachiul preparat, de 3 ori pe zi, dimineața, la amiazi și seara. Dacă voia să se vindece mai degrabă, trebuia să stea în loc, să nu umble mult, să nu lucreze, ca să nu stărnească mai tare *vătămătura*. Alte femei fierbeau rădăcina în apă, apoi o pisau mărunț, o amestecau cu făină de secară și făceau o turtă, pe care o puneau celor bolnavi, dându-le să bea și din zeamă (108, p. 207—208). În nordul Moldovei, contra *vătămăturii*, se pisa iarba-lui-Tatin și tot felul de buruieni de grădină și de cîmp; se puneau la fiert și, după ce se astîmpărau o leacă, se întindeau pe un ștergar, picurînd undelemn, gaz, terebentină și spirt; se lega apoi bolnavul la șale și împrejurul pîntecului (87, p. 69). Pe abdomenul bolnavilor de gastroenterită se puneau cataplasme de iarba-lui-Tatin. În Țara Oltului, contra *urdinării*, se fierbea în rachiu, cu chimen și sămînță de ștevie, și se dădea bolnavului să bea. În ulcer stomacal, se bea decoctul rădăcinii, în loc de apă. Pentru dureri de șale, se fierbea și se punea în legături (42, p. 336—337). În Banat, rădăcina rasă și fiartă în lapte se punea caldă contra feluritelor *vătămături* (dureri de pîntece, de splină, de rinichi), (94, p. 562). Decoctul rădăcinii se lua, în satele din jurul Careilor, contra diabetului; plămădită în rachiu se folosea în boli de mitră (8, p. 138). Se mai folosea, în legături, la *gilci* (78, p. 48). În ținutul Beiușului, lușerul se împletea cu briul-vîntului (*Lycopodium clavatum*), iar cu această cingătoare se lega omul la șale, punînd deasupra o cîrpă caldă. Planta se fierbea și decoctul se amesteca cu spirt, în părți egale, folosindu-se pentru frecții locale (48, p. 23). Se folosea în multe părți contra bolilor de piept. Rădăcina rasă și amestecată cu miere se lua contra *suspînului* și *hepticei*, cîte o lingură înainte de mîncare (92, p. 20). În tuberculoză se mai lua decoctul rădăcinii, în amestec cu nalbă și ștevie. În Țara Oltului, decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți. Planta fiartă se punea în legături contra durerilor de cap. Decoctul rădăcinilor se dădea lehzelor, ca să le astîmpere durerile, iar plantele fierte se puneau în legături pe burtă. În unele sate, rădăcina pisată și fiartă se folosea în legături contra durerilor de mitră. Lecuia și durerile de splină și rinichi, bubele și umflăturile (42, p. 336—337). Plămădită în rachiu se dădea celor debili, ca să se îngrășe, cite un păhăruș în fiecare dimineață. Rasă pe răzătoare și amestecată cu tărîțe, se dădea vitelor bolnave, slăbănoage și chiar celor sănătoase, în credința că „se îndreaptă bine“ (4, p. 110).

(P) În Munții Apuseni, planta se culegea, alegîndu-se cea mai bună, se ducea acasă, se fierbea și se lega, în comprese calduțe, la scrîntituri și rupturi de oase. Se mai dădea vitelor pentru îndreptarea laptelui.

iarba mărinului (*Centaurea austriaca* Wild.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin finețe, livezi, tufărișuri.
(M) Decoctul tulpinilor florifere se lua dimineața, pe nemîncate, cu puțin zahăr, contra durerilor de stomac (37, p. 72). Decoctul se lua la Măguri, în Munții Apuseni, contra durerilor de ficat (147, p. 515). Se mai folosea pentru piatră la bășică (36, p. 222).

iarba-mișei v. cătușnică

iarba negilor (*Teucrium montanum* L.), plantă ierboasă cu tulpina culcată la pământ, din fam. *Labiatae*; crește prin locurile cu stîncării și pietrișuri calcaroase.

(M) Era folosită, local, ca leac contra negilor (25, p. 169).

iarba osului, mălăiel² (*Helianthemum nummularium* (L.) Mill.), plantă ierboasă din fam. *Cistaceae*; crește prin locuri pietroase, nisipoase, tufișuri rare.

(M) Era un leac frecvent în Transilvania, contra umflăturilor și fracturilor. Tulpinile florifere se fierbeau și se puneau în legături, la mîini sau picioare, care erau apoi legate în scîndurele, puse de babe sau bătrîni pricepuți în tratarea fracturilor. Ceaiul se lua contra tusei, iar decoctul contra nădușelii (37, p. 74; 85, p. 272). Se mai folosea la dureri de rînză și vătămătură (37, p. 78; 14, p. 127).

iarba-sf.-Ioan (*Salvia sclarea* L.), plantă ierboasă cu miros tare, din fam. *Labiatae*; crește prin locuri uscate, pietroase, în stepe, adeseori cultivată prin grădini. Înflorința conține un ulei eteric întrebuintat în parfumerie și pentru aromatizarea vinului (186, p. 162).

(M) A avut aceleași întrebunțări ca și salvia (186, p. 162).

iarba surzilor, urechelniță² (*Saxifraga aizoon* Jacq.), plantă suculentă din fam. *Saxifragaceae*; crește pe stîncăriile din etajul alpin și sub-alpin; în multe părți se ducea în gospodării și se cultiva pe acoperișuri.

(M) Frunzele cărnoase ale plantei se storceau în urechi contra durerilor (142, p. 109).

(C) La Sălciua, planta se aducea și punea la grindă, în credința că dacă înflorește, prevestește noroc în casă, la fete, iar dacă se usca, nu era semn bun.

iarba șarpelui¹, **viperină** (*Echium vulgare* L.), plantă ierboasă, aspru-păroasă, din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri aride, pietroase, pe terenuri necultivate, pe lîngă drumuri. Rădăcina conține materii mucilaginoase, un alcaloid, echiina, precum și o substanță colorantă violetă (68, VII, p. 233; 173, p. 210).

(M) Cu planta uscată, pisată mărunt și amestecată cu unt, se făcea o alifie, cu care se ungeau bubele și eczemele (35, p. 108). Decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți (37, p. 73). Ceaiul din părțile aeriene se lua împotriva diareei (8, p. 131), precum și în surmenaj și anemie (25, p. 63). Se mai dădea bolnavilor de *ceas slab*. Se fierbea în apă neîncepută și din decoct se bea cite o ceșcuță de cafea în fiecare zi, timp de o lună și chiar mai mult, contra pelagrei (12, p. 63). Se mai dădea, în mîncare, porcilor bolnavi de *brîncă* (37, p. 73).

iarba șarpelui², **șopirlaiță**² (*Veronica latifolia* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*, cu tulpină păroasă și flori albastre sau roșietice; crește prin păduri și tufișuri, pe pante și stîncării.

(M) Se întrebunța contra mușcăturilor de șarpe (161, p. 134).

iarba tăieturii v. vindecea

iarba untului, verigel (*Orobanche gracilis* Sm.), plantă parazită, albă-brunie, din fam. *Orobanchaceae*; crește pe rădăcinile diferitelor specii de *Leguminosae*.

(M) Se pisa, se amesteca cu unt și cu această alifie se ungeau contra durerilor de spinare (87, p. 43—44).

iarba vătămăturii, ghimpariță (*Crypsis aculeata* (L.) Ait.), plantă ierboasă din fam. *Gramineae*; crește prin finețe umede și locuri sărate.

(M) Se plămădea în rachiu și se bea contra vătămăturii (87, p. 44).

iarba viermilor, iarbă roșie⁴ (*Polygonum persicaria* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*; crește prin locuri umede, pe malul apelor.

(V) Se folosea pentru coloratul lînii în galben (68, I, p. 456—457).

(M) Frunzele se puneau între degetele picioarelor contra opărelilor (36, p. 227). Zeama din planta crudă, amestecată cu zeamă de frunze de pepeni, se puneau pe răni, măcar de 2 ori pe zi, pînă se vindecău (89, p. 97). Se mai folosea contra viermilor ce se făceau în rănilor infectate, la animale; se pisa mărunt și se storcea seva în răni, ori se fierbea și se spălau cu decoctul, iar cu plantele se oblojeau (43, p. 130).

iarba vîntului¹ (*Aster linosyris* (L.) Bernh.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin finețe, poieni, pășuni puțin sărăturoase.

(M) Se folosea, în Moldova, la vînt rău, boli ce dau peste oameni din senin, în special paraliziile, și la roșăță neagră, ultima și cea mai grea fază a pelagrei, cînd pielea devine vînt-neagră (12, p. 129).

iarba vîntului², briboi (*Geranium columbinum* L.), plantă ierboasă din fam. *Geraniaceae*, cu flori purpurii; crește prin păduri și tufișuri.

(M) La Măguri, cu decoctul plantei se făceau spălături pe tot corpul, cînd se umfla omul din vînt sec (147, p. 526).

iarba vîntului³, opaiță (*Melandryum album* (Mill.) Garcke.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin tufișuri, pe lîngă garduri, coaste înșorite.

(M) În Munții Apuseni, la Măguri, se fierbea cu piedeca vîntului (*Lathyrus hirsutus*) și se folosea la umflături, cînd omul „este stricat de vînt” (147, p. 526).

iarba vîntului⁴ v. **iarba cîmpului**

iarbă creață, izmă creață¹ (*Mentha viridis* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin locuri umede și are proprietăți asemănătoare altor specii înrudite de izmă.

(M) Fiartă în apă sau plămădită în rachiu, se lua contra durerilor de stomac și a crampelor abdominale (147, p. 517).

iarbă de mare (*Zostera marina* L.), plantă ierboasă acvatică, din fam. *Potamogetonaceae*, cu frunze liniare, lungi de 60—150 cm, late de 3—9 mm, care crește în apa mării, aproape de țărm și a lacurilor de pe litoral. Se utilizează ca îngrășămînt și la întărirea chirpicilor. Frunzele (Seegras) sînt întrebuintate pentru umplutul pernelor și saltelelor, precum și pentru ambalat obiecte fragile.

iarbă de orbalț v. **ștevie de munte**

iarbă de păr (*Chara* sp.), algă cu tal ramificat; crește în apele dulci de peste tot, în tufe dese, pe fundul apelor line ori stătătoare.

(M) Se întrebuița contra *părului la deget* (panarițiu) (12, p. 129).

iarbă de plămîni v. baera unгурului

iarbă de șoldină, șerpînță (*Sedum acre* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Crasulaceae*; crește prin locuri pietroase și nisipoase, prin vii și pe ziduri vechi. Planta conține rezine, mucilagii, alcaloizi (148, p. 76). În multe sate din Bucovina, șerpînța, amestecată cu făină de porumb, se folosea ca „mînjală“, pentru întărirea firelor urzelii pînzei de cînepă.

(MP) Contra coșurilor, se sfărîma planta în palme și se întindea pe obraz (11, p. 47). Cei care aveau dureri de picioare se duceau la o apă curgătoare, se spălau bine și apoi se frecau cu planta pisată (78, p. 130). Alții spuneau că dacă cel bolnav *de dinsele* voiește să se curețe și să se vindece, după ce s-a uns cu șerpînța, trebuie să o arunce pe o apă curgătoare, ca să nu dea alți oameni peste ea și să se îmbolnăvească și ei *de dinsele*. Se mai folosea descîntată contra mușcăturilor de șarpe (99, p. 218—219).

iarbă de urechi v. iarbă grasă²

iarbă de venin (*Euphorbia variegata* Sin.), plantă înaltă din fam. *Euphorbiaceae*, păroasă, mai ales în partea superioară, cu frunze mari, grase, cultivată prin grădini ca plantă ornamentală.

(M) Semințele se foloseau în hepatită. Se fierbeau 7 semințe în 3/4 l vin negru și se bea cîte un pătărel dimineața și la prînz (187, p. 520).

iarbă de zgaibă, zgrăbunțică (*Lapsana communis* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin păduri, tufișuri, locuri umbrite.

(M) Frunzele se puneau crude pe tăieturi (11, p. 44). Se mai foloseau la bube, la zgaibă și la *orbalt*. Se dădea în mîncarea porcilor, cînd începeau să se îmbolnăvească de *brîncă* (4, p. 109).

iarbă grasă¹ (*Portulaca oleracea* L.), plantă mică ierboasă, grasă, din fam. *Portulacaceae*; crește prin locuri cultivate și ruderale, prin curți, grădini, pe lîngă drumuri și ziduri. Vlăstarele tinere ale acestei plante, cu proprietăți antiscorbutice, se mănîncă ca salată (161, p. 131; 68, I, p. 615).

iarbă grasă², iarbă de urechi (*Sedum maximum* (L.) Hoffm.), plantă ierboasă din fam. *Crasulaceae*, cu frunze cărnoase; crește prin păduri, tufișuri și locuri stîlcoase; se cultiva și prin grădinile țărănești.

(M) Seva frunzelor se storcea în urechi contra durerilor. Cu planta fiartă se făceau oblojeli contra durerilor de picioare. Se mai folosea la *pocitură* și la *trinji* (23, p. 25; 25, p. 158). Cu decoctul plantei se spălau pe cap, mai ales fetele, ca să le crească părul lung și frumos (4, p. 90).

(C) În multe părți, se sădea în grădina de flori ori de legume, în credința că apără și aduce dragostea, ca și alte specii înrudite (40, p. 105). Fetele puneau planta neînflorită în casă, la grindă; dacă se usca, era semn că nu sînt iubite, iar dacă înflorea, era semn că sînt iubite (36, p. 227).

iarbă împușcată (*Hypochoeris maculata* L.), plantă ierboasă, cu pete ruginii pe frunze, din fam. *Compositae*; crește prin fînețe, livezi, poieni și rariști de pădure.

(M) Plămădită în rachi, se lua, la Nereju, contra durerilor de stomac (40, p. 103). În Munții Apuseni, decoctul se lua pentru ușurarea nașterilor.

iarbă mare, oman (*Inula helenium* L.), plantă viguroasă din fam. *Compositae*, cu tulpină păroasă și ramificată, cu frunze mari și flori galbene; crește prin locuri umede, prin lunci, pe marginea pădurilor, pe malul apelor. Rizomul și rădăcina (*Rhizoma et Radix Helenii*) conțin ulei eteric, helenină, inulină, alantol etc. (68, IX, p. 268; 176, p. 445; 173, p. 196—197).

(M) Decoctul plantei se folosea la spălături contra durerilor de cap. Ceaiul din rizomul uscat se lua contra *nădușelii*. Fiartă în vin alb, se bea de *oftică*, cite un pahar dimineața și altul seara, la 3 sfîrșituri de lună, „după ce se pișcă luna“ (87, p. 42). În ținutul Năsăudului, se rădea, se amesteca cu miere și se lua dimineața, la amiază și seara, pe inima goală (92, p. 20). Unii o răzuiau într-o ulcea cu miere, pe care o puneau la mijlocul aluatului unei pîni; după ce se cocea în cup-tor, o luau ca leac în bolile de plămîni, în primul rînd în tuberculoză. Tot contra *ofticiei*, rădăcinile de iarbă mare și iarba-lui-Tatin se rădeau pe răzătoare și se amestecau cu miere, luîndu-se în fiecare dimineață cite o linguriță (87, p. 42—43). Rizomul plămădit în rachi se lua în boli de stomac și vătămătură (4, p. 107, 102). Pentru *boala cea mare* se afuma casa cu iarbă mare, se fierbea rădăcina și se spăla bolnavul, iar rădăcina fiartă se pisa și se punea cataplasma pe pîntece (86, p. 90). Pentru *lungoare* se făceau abureli cu flori de fin, iarbă mare, foi de nuc și sare. Cu iarbă mare se afumau mai demult și de holeră (87, p. 43). Rădăcinile pisate, cu zeamă de varză, se foloseau contra riiei. În unele părți, se făcea cu ea o alifie, amestecîndu-se cu dohot. Planta se covăsea cu sămînță de cînepă, se băteau împreună vreo jumătate de ceas și apoi se puneau la căldură vreo 3 zile. Se spăla riiosul cu apă caldă, apoi se ungea cu această covăseală. Cînd era rănit, se ungea cu o pană de gîscă (79, p. 155). Rizomul uscat și pisat se dădea vacilor, ca să aibă lapte mai mult și mai gras, să nu li se fure „mana“ (153, p. 329). Se mai folosea la bolile porcilor (43, p. 130). Se dădea animalelor să se îngrașe și oilor contra gâlbezei (8, p. 133).

(P.C) S-au atribuit plantei puteri protectoare asupra casei, a sănătății oamenilor și animalelor. În Moldova și Bucovina se săpa și se afuma în casă cu ea. În unele sate din Bucovina, se înșira pe ață și se păstra peste an. Se afuma cu ea în casă de orice boală și de holeră. Se punea în cofa de apă, în credința că cei ce o beau nu se îmbolnăvesc de *lingoare*. Cu iarbă mare se afumau copiii mici, bolnavi de colici intestinale. În multe părți iarba mare se săpa, a doua zi se fierbea și se spălau cu decoctul pe cap, să nu-i doară, să fie sănătoși peste an, să crească părul lung și frumos la femeii etc. În Romanai, unii se spălau cu ea, alții o puneau la căciuli, iar femeile o legau în tulpane ori marame, ca să fie sănătoși peste vară (78, p. 47). Și în Gorj, se duceau prin lunci și cimpii oameni, băieți și fete, mai din fiecare casă, să sape omanul. A doua zi în zori, se scula toată lumea,

dar mai ales fetele mari, și făceau leșie, în care fierbeau omanul, spălându-se pe cap; după ce se împleteau, puneau la cozi niște fuior de cînepă și rădăcină de oman, pe care le purtau toată ziua. Dacă băieții din apropiere voiau să le facă necaz, luau cite o troacă și o băteau. Fetele se supărau și-i blestemau, crezînd că le va cădea tot părul și vor rămîne cu capul gol ca troaca. Obiceiul spălării capului cu iarbă mare a avut o largă răspîndire, nu numai prin sate, ci și prin orașe. Chiar și în București, se auzeau țigăncile strigînd pe străzi: *Iarbă mare de lăut și miros!* (87, p. 43).

iarbă moale, limba cucului³ (*Stellaria holostea* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin păduri și tufișuri umbroase, din zonele deluroase și muntoase.

(C) În ținutul Iașilor, se spunea că florile ei albe țin numai pînă cîntă cucul (12, p. 131).

iarbă neagră¹ (*Calluna vulgaris* (L.) Hull.), arbust pitic, din fam. *Ericaceae*; crește prin turbării, păduri, pe soluri uscate, nisipoase sau pietroase, sărace și acide. Planta conține arbutină, acizi și uleiuri eterice (68, VII, p. 135). Ramurile și frunzele sînt folosite ca surrogat la fabricarea berei în locul hameiului, la tăbăcit și vopsit.

(M) Se întrebuița contra tăieturilor (78, p. 47). Decoctul florilor se lua în boli de rinichi. Locuitorii de la munte beau decoctul plantei cu flori contra diareei, dezinteriei și hemoragiei (87, p. 38).

iarbă neagră² v. **bubernic**

iarbă neagră³ v. **sănișoară**

iarbă roșie¹, **cîrligioare** (*Bidens cernuus* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu tulpină roșietică; fructele achene spinoase; crește prin locuri mlăștinoase, bălți, pe lîngă ape.

(M) La Clopotiva, se pisa, se muia în apă și se storcea pe răni și bube mai ales în cele infectate la animale, „ca să moară viermii și să nu se apropie musca“ (53, p. 147).

iarbă roșie² (*Polygonum lapathifolium* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Polygonaceae*; crește pe lîngă drumuri, prin arături, pe malurile apelor.

(M) Părțile aeriene ale plantelor se foloseau local, sub formă de fiertură, de către femeile care doreau să aibă copii (4, p. 88).

iarbă roșie³ v. **dintele dracului**

iarbă roșie⁴ v. **iarba-viermilor**

iarbă sărată v. **brîncă**

iască, babilă (*Fomes fomentarius* Gill. și *Fomes ignarius* Gill.), ciupercă din fam. *Polyporaceae*, cu pălărie mare, în formă de copită, cu coajă lemnoasă în partea superioară. Cresc pe pomi și copacii bătrîni. Au avut o importanță deosebită în trecut, pentru aprinderea focului. Se recoltau pălăriile de pe trunchiurile copacilor, se tăiau în felii, se băteau cu muchea securii sau cu un ciocan, pînă se muiau și scămoșau. Se puneau apoi într-o oală cu apă și cenușă, se fierbeau cam o

jumătate de zi, apoi se scoteau și uscau. La întrebuițare se scămoșau puțin, apoi se puneau pe mici bucățele de cremene, care se scînteiau cu amnarul făcut de fierari, pînă se aprindea. Ca să prindă focul mai repede, unii fierbeau iasca în apă cu salitră, sau cu clorat de potasiu (15, p. 88, 356).

(M) Iasca nitrată era un leac contra astmului. Bolnavii inspirau fumul ei. Feliile de iască se mai foloseau pentru oprirea scurgerilor de sînge (15, p. 356).

iasomie ¹ (*Jasminum fruticans* L.), arbust ornamental cu flori albe, din fam. *Oleaceae*, cultivat prin grădinile țărănești pentru mirosul frumos al florilor, mult cîntate.

(M) Scoarța rădăcinilor se întrebuița contra frigurilor și nevralgiilor (15, p. 356).

iasomie ² v. **lămîiță**

Iederă (*Hedera helix* L.), plantă agățătoare din fam. *Hederaceae*, cu frunze veșnic verzi; crește prin păduri umbroase, pe stîncării și ziduri umede. Conține glicozidul hederina, saponine (68, VI, p. 324; 162, II, p. 95).

(V) Lăstarii conțin o substanță colorantă galbenă cafenie, de aceea se foloseau la vopsit (25, p. 81).

(M) Frunzele se foloseau la buboai, umflături, la *uime* (167, 21; 167, II, p. 135). Ceaiul din ramurile florifere se lua ca leac pentru tuse, și aprindere de plămîni, precum și ca febrifug, contra *nădufului* și *vătămăturii* (87, p. 37). Bine fiartă, se folosea la umflături, scîrîtături și fracturi, ale căror legături se fixau cu scîndurele (36, p. 224). Se mai folosea contra răcelii și reumatismului. În Moldova, se sorocea, apoi se fierbea și se scaldau bolnavii în ea (78, p. 49). Contra durerilor de cap, se făceau legături cu zeamă din frunză de iederă și varză sărată. Decoctul plantei întregi se lua ca astringent, contra diareii și a scurgerilor de sînge, precum și pentru *năduf* (87, p. 37). La Măguri se fierbea cu scînteiuță (*Anagalis*), contra diareii (147, p. 514). Decoctul plantei se mai folosea contra durerilor de ficat și de burtă (13, II, p. 7).

(PC) Era între plantele mult cîntate de popor. Într-un cîntec de jale din Sălciua, se spune: *Multi mă muștră iedera, | De ce nu-s verde ca ea. | Iedera poate fi verde, | Că ea tot la umbră sede | Și-i întinsă pe pămînt, | De n-o bate nici un vînt . . .* În unele părți, se planta la mormintele tinerilor (78, p. 49). La greci și romani, frunzele de iederă simbolizau tinerețea (68, VI, p. 324).

Ienupăr, cetină, jneapăn (*Juniperus communis* L.), arbust din fam. *Cupressaceae*, cu frunze aciculare, totdeauna verzi; crește prin pădurile și pășunile din etajul montan, în pîlcuri sau formînd tufărișuri. Fructul fals, globulos, albastru-închis, brumat (*Fructus Juniperi*) conține ulei eteric, rezine; erau folosite la fabricarea unor băuturi alcoolice și în industria alimentară (65, p. 302—303; 173, p. 164; 176, p. 372—373).

(M) Frunza se pune pe jar și se afuma cu ea contra guturaiului. În Țara Oltului, se folosea la băi contra reumatismului (40, p. 104). Ceaiul din fructe se lua împotriva răcelii și la *vătămături*. Se făceau băi de ramuri cu cetină și fructe, împotriva boilor de sînge (84, p. 211). A fost una din plantele repute în popor contra *dropiceii* și ca diuretic.

Boabe de ienupăr, rădăcină de pătrunjel și rădăcină de urzică, în părți egale, se fierbeau cu apă pînă scădea la jumătate, se strecura și se bea de mai multe ori pe zi, cite o ceașcă sau se făcea un decoct tare de boabe, se amesteca cu jumătate lapte și se bea. Cu alifie de ienupăr se freca ușor părțile umflate de *dropică*, pe pîntece și pe picioare (87, p. 44). Ceaiul de jneapăn, amestecat cu coada-calului, mătase de porumb și cozi de cireșe, se folosea pentru curățirea pietrelor la rinichi. Se luau părți egale și se fierbeau, apoi se amestecau cu o cantitate egală de miere, din care se luau 3 lingurițe pe zi, înaintea meselor principale (18, p. 17—18).

(P) Cu boabele, se mai afumau prin casă, în credința că alungă bolile molipsitoare (87, p. 44).

Ienupăr pitic (*Juniperus sibirica* Lodd.), arbust cu tulpini culcate, din fam. *Cupressaceae*; crește în etajul subalpin din tot lungul Carpaților, formînd de obicei tufărișuri dese în pășuni, goluri de munte, în special pe versanții sudici. Are aceleași întrebuințări ca și *J. communis* (68, I, p. 183).

în (*Linum usitatissimum* L.), plantă ierboasă textilă și oleaginoasă, din fam. *Linaceae*, din ale cărei fibre se fac pînzeturi fine. Semințele (*Semen Lini*) conțin mucilagii și uleiul de in (*Oleum Lini*), folosit în industria vopselelor, a săpunului, a coloranților pentru imprimării (65, p. 604; 68, VI, p. 104; 176, p. 420—421; 173, p. 153—154). În trecut, în multe zone, uleiul de in s-a întrebuințat în alimentație.

(M) Ceaiul din semințe de in se lua pentru tuse. Cu făina de in amestecată cu miere se făcea o turțișă care se pune pe răni, ca să scoată puroiul din ele și să le vindece; se schimba de mai multe ori (89, p. 57). Uleiul se pune pe o cîrpă la arsuri, iar din făină de in și cartofi fierți, pisați, se făceau legături la umflături și abcese, ca să coacă (87, p. 44). Semințele fierte se puneau în legături la uime, ori se fierbeau în lapte și se făcea o turțișoară care se pune la gît (79, p. 93). La *gilcele* rele, cu tendința de coacere, precum și contra junghiurilor, se puneau cataplasme din făină de in cu lapte (86, p. 80). Cu făină amestecată cu lapte și flori de grădină se făceau legături și contra durerilor de burtă (14, p. 96); în alte părți, se folosea decoctul plantelor (14, p. 96; 13, p. 92). Cu in sau cu cîlți de in se făceau leacuri de *soare sec* (15, p. 385). O lingură de semințe se pune într-un pahar cu apă și se lua seara ca laxativ. Contra limbricilor, se bea ceai din semințe de in, amestecat cu dohot cumpărat de la farmacie, sau numai sămînță de in fiartă (4, p. 98). Cu semințe de in fierte se făceau cataplasme, contra durerilor după naștere (87, p. 44). Semințele și făina de in se foloseau și la animale, la cai, cînd aveau bube la gît și spărgeau. Fierțe mult, semințele se dădeau călduțe la vite, contra răcelii, precum și contra singerării (84, p. 212).

Inișor de deal (*Linum hirsutum* L.), plantă ierboasă din fam. *Linaceae*; crește prin finețe uscate, poieni și margini de pădure.

(M) Se folosea ca leac de „strînsul copiilor“, cînd „se cîrligă“ și au dureri de pîntece (12, p. 130).

Inuț de cîmp (*Linum catharticum* L.), plantă mică, cu tulpină fili-formă, din fam. *Linaceae*; crește prin livezi, finețe și pășuni umede, mai ales la munte.

(M) În Maramureş se folosea ca purgativ (25, p. 100).

iorgovan v. liliac

iovă, răchită moale (*Salix caprea* L.), arbore din fam. *Salicaceae*, cu frunze eliptice, pufos-păroase pe dos; creşte prin pădurile umede, mai ales în regiunea montană, unde invadează tăieturile.

(M) Se folosea contra junghiurilor şi a altor boli căpătate din răceală. Cu decoctul frunzelor se făceau spălături şi băi (87, p. 44). Cu iovă se făcea scaldătoare şi copiilor bolnavi (4, p. 89).

(P) Se folosea contra bolilor „din ursită“ (87, p. 44).

ipcărige v. floarea miresei

isop (*Hyssopus officinalis* L.), arbust mic, frumos odorant, din fam. *Labiatae*, originar din regiunea mediteraneană, cultivat adesea ca plantă ornamentală. Părţile aeriene fără tulpinile lemnoase (*Herba Hyssopi*) conţin ulei volatil bogat în pinocamfonă, o cetonă terpenică, pinocamfenol, pinen etc. (173, p. 105). Se cunoaşte din timpuri biblice, după cum se spune în psalmul 50 al împăratului David (78, p. 51).

(M) Ceaiul se lua contra tusei şi a bolilor de plămâni (87, p. 44), precum şi în reumatism şi scrofuloză (25, p. 86).

iuţari v. burete iute

izma broaştei, mintă broaştei (*Mentha aquatica* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; creşte prin locuri mlăştinoase, pe lângă bălţi şi pe malul apelor. A înlocuit în diferite întrebuinţări izma bună şi izma creată, specii ameliorate.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se folosea ca stimulent în convalescenţă şi contra palpitaţiilor (36, p. 226). Se mai lua contra diareei (13, p. 92). Cu o crenguţă de izmă broştească se scărpinau cei care aveau mâncărimi în urechi.

izma pădurilor (*Calamintha officinalis* Moench.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, aromatică şi meliferă; creşte prin păduri şi tufărişuri, pe colinele arenacee din regiunea montană.

(M) Planta conţine ulei eteric, care are proprietăţi stimulente şi anti-spasmodice (68, VIII, p. 280—283).

izmă bună, mentă (*Mentha piperita* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros tare, specific; cultivată prin grădini şi în câmp. Conţine, îndeosebi în frunze (*Folia Menthae piperitae*), ulei eteric, substanţe amare, tanin etc. (65, p. 293; 68, VIII, p. 378). Uleiul de mentă (*Oleum Menthae*) are numeroase întrebuinţări intrînd în componenţa unor preparate galenice (spirt de mentă, sirop de mentă), în cosmetică la prepararea unor paste de dinţi, ape de gură, bomboane mentolate etc. (176, p. 433).

(M) În bolile de stomac se lua, de multe ori, plămădită în rachiu. Cu decoctul se făceau spălături contra bubelor şi durerilor de cap, iar plantele fierte se puneau în legături. Ceaiul se dădea copiilor contra colicilor, iar dacă aveau dureri mari, se punea pe pînţece o cataplasma caldă din frunze de izmă şi leuştean. Pentru durere de dinţi, se ţinea în gură rădăcina pisată, cu rachiu. Pentru *ciumurleală* cu greaţă, se frecau pe corp cu izmă pisată, cu oţet, punînd-o apoi şi la inimă. Cu trandafir, se folosea contra „holerei“ (diaree gravă). Cei bolnavi de

orbalt se ungeau cu miere și presărau praf de izmă uscată (87, p. 51; 15, p. 397). Ceaiul se mai lua contra tusei, *nădușelii*, răgușelii și contra durerilor de piept, precum și pentru a ușura nașterile (78, p. 86—87; 85, p. 273). Contra durerilor de inimă se lua ceai de mentă rece (4, p. 93). Ceaiul se mai folosea la insomnii, pentru liniștirea organismului surescitat nervos (14, p. 102).

izmă creață¹ v. iarbă creață

izmă creață² (*Mentha crispa* L.), izmă cu frunze pronunțat dințate și ondulat încrețite, cultivată frecvent prin grădinile țărănești, pentru mirosul ei plăcut și pentru variatele întrebuințări medicinale. Conține ulei eteric, al cărui component principal este carvona (148, p. 103).

(M) Ceaiul din frunze sau tulpini se întrebuința, în mod curent, ca leac de tuse, dureri de stomac, crampe și chiar la *rac*. Pentru stomac, în unele părți, planta se punea în rachi. La copii, contra crampelor, plantele se fierbeau și se puneau în legături pe burtă (36, p. 226). Contra durerilor de cap, se făceau spălături cu decoctul, iar plantele fierte se puneau în legături. Decoctul se mai bea pentru „spurc“ — „dureri ce se mută prin cap“. S-a folosit de *cel perit*, când bolnavul făcea bube în nas. Frunzele uscate și pisate ca făina se presărau pe bube (4, p. 89). Ceai de mentă creață și coarne bea femeile pentru pierderi de sânge (79, p. 148). Ceaiul din mentă cu flori de romaniță se dădea pentru ușurarea nașterilor și potolirea durerilor. Fiartă cu romaniță și amestecată cu mălai, se punea în legături la *zgaibă*. În medicina veterinară, pisată și amestecată cu smântină de vacă, se folosea „când crăpau țitele la vaci“ (4, p. 109).

izmă proastă (*Mentha silvestris* L.), izmă spontană, din fam. *Labiatae*; crește prin lunci, tufișuri, pe malul apelor, pe lângă izvoare.

(M) Decoctul frunzelor se bea contra bolilor de stomac, iar cu ele se făceau legături. Împreună cu alte plante se folosea contra frigurilor (79, p. 72). La Sălciua se fierbea cu trifoi și pătrunjel și se lua în boli femeiești.

izmă sălbatică (*Mentha longifolia* (L.) Nath.), izmă spontană din fam. *Labiatae*; crește prin locuri umede, substituind în multe părți izma cultivată.

(M) Frunza se fierbea în apă pînă se obținea un ceai verzui, care se lua ca leac pentru tuse, răceli și gripă (26, p. 85). Plămădită în rachi, se lua contra durerilor de stomac (147, p. 516). Plantele se puneau în băi contra reumatismului, iar fierte, în cataplasme contra umflăturilor (43, p. 123).

împărăteasă¹ v. **mătrăgună**

împărăteasă² v. **mutătoare cu poame negre**

înclegătoare¹ (*Teucrium polium* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, crește prin locurile aride din zonele joase.

(*M*) Planta cu flori se pune în apa de lăut. Decoctul se dădea la vite contra *treapădului*, de unde și numele de înclegătoare (12, p. 130).

înclegătoare² v. **năpraznic**

înclegățică (*Alchemilla glaberrima* Schm. și *Alchemilla hibrida* (L.) Mill.), plante ierboase din fam. *Rosaceae*; cresc în zonele înalte, deluroase și muntoase.

(*M*) Frunzele se foloseau, în ținutul Fălticenilor, sub formă de infuzie sau decoct, ca antidiareic (177, p. 234).

jale de cîmp (*Salvia nemorosa* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin finețe, pe dealuri, pe lângă drumuri.

(M) Ceaiul din părțile aeriene se lua contra durerilor de git, contra răcelii și tusei (13, p. 93, 95, 97).

jaleș (*Stachys germanica* L.), plantă ierboasă, alb-linoasă, din fam. *Labiatae*; crește prin finețe și pășuni uscate, păduri și tufărișuri.

(M) Ceaiul din părțile aeriene se lua contra tusei (25, p. 164).

jobghiu de munte, brîncă³ (*Lobaria pulmonaria* (L.) Hoffm.), lichen foliaceu din fam. *Stictaceae*, cu verucozități cenușii pe margini, avînd aspectul unui plămîn; crește prin păduri, îndeosebi de fag, pe trunchiul copacilor și pe stînci. Conține lichenină, acid stictinic, mucilagii și mai puțin tanin (176, p. 346). În regiunile nordice este utilizat la tăbăcirea pieilor, la fabricarea berii — ca înlocuitor al hameiului — și la colorarea țesăturilor în brun (176, p. 346).

(M) În ținutul Năsăudului, decoctul plantei se folosea în boli de piept. La Nereju, cu el se făceau spălături pe brîncă (161, p. 188). Se mai lua, cu zahăr, contra *nădușelii* (34, II, p. 88).

jep (*Pinus montana* Mill.), arbust cu tulpini culcate la bază, spre vîrf oblic-ascendente sau erecte, din fam. *Abietaceae*; crește în etajul alpin inferior și subalpin, adeseori formînd tufărișuri întinse sau pîlcuri, îndeosebi pe versanții nordici sau vestici. Este folosit ca lemn de foc pentru așezările omenești din zona alpină (stîne, cabane). Din rășină se extrage o terebentină de calitate superioară (68, I, p. 175—176). Se mai extrage din plantă *Oleum Pini pumilionis*, utilizat în farmacie ca aromatizant (176, p. 371).

jneapăn v. ienupăr

jugastru (*Acer campestre* L.), arbust din fam. *Aceraceae*; frecvent prin pădurile de foioase și tufișuri. Era prețuit de meșterii țărani pentru lemnul său alb, tare, din care se făceau juguri, unelte și obiecte casnice, de aceea nu se punea pe foc niciodată, în multe zone.

(M) Decoctul din coajă se bea contra diareei, dizenteriei și hemoragiei; se spălau cu el rănilor. Se mai făcea cu el scăldătoare copiilor, pentru orice boală (87, p. 40).

(O) În Teleorman, la Brînceni, cu ramuri de jugastru sau păr se împodobeau casele la 21 aprilie (81, XIV, p. 23).

jugărel v. dumbăț

L

laba-ursului (*Ramaria aurea* QuéL.), burete din fam. *Calvariaceae*, cu corpuri de fructificație ramificate, galbene; cresc prin păduri și poieni vara și toamna. Se întrebuințează în alimentație gătiți, de obicei, cu alte specii comestibile.

lalea (*Tulipa oculis solis* L.), plantă ornamentală din fam. *Liliaceae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru florile ei frumoase. Floarea este frecventă ca motiv ornamental în arta populară românească, maghiară și săsească și e mult cîntată de popor.

(M) Frunza pisată, amestecată cu slănină veche, prăjită în untdelemn, se pune pe răni (87, p. 45).

laptele-cinelui¹, **laptele-cucului**¹ (*Euphorbia agraria* M. B.), plantă ierboasă din fam. *Euphorbiaceae*; conține un latex alb, ca și celelalte specii înrudite; crește sporadic, mai frecventă în zonele din sudul țării.

(M) Latexul plantei se folosea la negi și bătăture (14, p. 106).

laptele-cinelui², **alior**², **arieu** (*Euphorbia cyparissias* L.), plantă ierboasă din fam. *Euphorbiaceae*; crește pe coline aride și cîmpuri nisipoase, pe lângă drumuri. Tulpinile florifere (*Herba Euphorbiae*) conțin rezine și un amestec de alcooli triterpenici (148, p. 75; 176, p. 391).

(V) Se folosea pentru vopsit, în diferite nuanțe de galben, ca și aliorul, pe care-l substituia.

(M) Sucul scurs din tulpinile crude era leac comun contra negilor, *pecinginei* și petelor de pe față, precum și pentru unghiile stricate (15, p. 409). Se mai ungeau cu latexul bubele. Bătrînii spuneau că, în timpul războaielor, unii puneau latexul pe răni, ca să le împiedice vindecarea și să nu-i trimită pe front. În Muntenia, fetele se spălau pe cap cu decoctul plantei, ca să le crească părul, să nu le cadă (79, p. 40). Sămînța și planta întreagă se întrebuințau ca vomitiv și febrifug. Din laptele stors, îngroșat cu făină de grâu, se făceau hapuri, care se luau ca vomitiv (87, p. 45). În medicina veterinară, decoctul se dădea vitelor contra *incuieturii*.

laptele-cucului¹ v. **laptele-cinelui**¹

laptele-cucului² v. **buruiană de friguri**¹

lariță, zadă (*Larix decidua* Mill.), conifer din fam. *Abietaceae*, cu frunze aciculare, fasciculate, care cad iarna; crește destul de rar în pădurile din zonele înalte. Se plantează mult ca specie forestieră, pentru lemnul cu calitate excelentă, bun pentru mobilă fină. Calitatea lemnului a dus și la pustiirea lui din multe părți. Din rășină se extrage un ulei de terebentină de calitate superioară (68, I, p. 167; 146, p. 184).

laur¹ v. ciunăfaie

laur² v. dafin

lăcrămiță (*Maianthemum bifolium* (L.) F. W. Schm.), plantă ierboasă mică, veninoasă, din fam. *Liliaceae*; tulpina cu 2 frunze alterne, flori mici albe, frumos mirositoare; crește prin păduri umbroase, tufărișuri și stînci umbrite, din regiunea de dealuri și de munte. Frunzele recoltate întimplător cu cele de afine și folosite ca ceai au provocat accidente mortale (68, XI, p. 383—385).

lăcrimioară, mărgăritărel (*Convallaria majalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*, cu flori frumos mirositoare, mici, albe; crește prin pădurile umbroase din zonele joase și prin grădini. Planta (*Herba Convallariae*) conține glucozizi cardiotonici (convallarina, convalamarina, convalatoxin), saponine, cholina (148, p. 134; 176, p. 452).

(M) Tulpinile florifere se foloseau la ceaiuri, contra durerilor de piept (36, p. 222). Se puneau în scăldătorile copiilor slabi, anemici, să se întărească (7, p. 34). Ceaiul din flori se folosea la *poală albă*. Se mai prepara din ele o apă de obraz, în credința că cine se spală cu ea va fi alb ca laptele (87, p. 45). Roua strînsă din flori se întrebuița, ca picături în ochi, contra conjunctivitei. Florile plămădite în oțet se miroseau contra durerilor de cap, iar ceaiul, preparat din planta verde sau uscată, se lua în boli de inimă (8, p. 130; 14, p. 102). În ținutul Tg. Ocna, părțile aeriene se foloseau în boli de nervi și de ficat (177, II, p. 690). Se mai folosea pe alocuri și la hidropizie, apoplexie și epilepsie (68, XI, p. 401).

(L) Legenda spune că a fost odată un băiat sărac, orfan de tată, a cărui mamă era lipsită, că n-avea după ce bea apă. S-a dus în lume și a ajuns cioban la un împărat. Avea un fluier și cînta cu el, parcă era fermecat. Împăratul avea o fată, cum nu era alta. Pe cînd împărăteasa era însărcinată cu ea, o femeie i-a adus în dar flori frumoase de pădure, pe care le-a primit și le-a mirosit. De aceea, domniței îi erau dragi florile, mai ales cele sălbatice. Odată s-a dus prin pădure și a dat de ciobanul care cînta din fluierul fermecat. L-a chemat să meargă cu ea unde ar fi florile mai frumoase, într-o poiană. El mergea înainte, de-i făcea loc prin tufe, spini și mărăcini. Au ajuns, au cules un braț de flori și apoi s-au întors. Văzînd că fata le pierde, le-a luat el și le-a dus pînă au ajuns la oi. Acolo a dat domniței florile, cîte mai rămăseseră. Ea i-a spus că nu le-a dat pe toate, că mai era una în traistă. El i-a arătat că avea numai „un dărab de mămăligă, o ceapă și puțină sare, spunînd: Iacă măria-ta, nu am nici o floare! — Da asta ce-i, zise domnița arătîndu-i fluierul fermecat. Pe el îl căutam. De acum îi al meu, și ți-l iau! L-a dat, că n-a avut încotro. După ce l-a dat, din ochi au început să picure lacrimi, izvor. Ele îi brăzdau fața, cădeau pe iarba și din ele se făceau flori frumoase, albe. Domnița a cules flori de cele multe, un braț, și le-a dus acasă. Ciobanul, de supărare, s-a dus în lume și nu s-a mai întors, pentru că-i luase fluierul fermecat, sufletul și inima lui. De atunci au rămas în lume florile cele albe, lăcrimioarele. O legendă munteană spune că s-au făcut din lacrimile unui voinic, Mărgărit, fără rude, fără neam, care s-a pornit în lume cu arcul de vînat și năvodul de pescuit. Într-o zi a văzut pe ramura unui copac, o pasăre mindră, cum nu mai văzuse. A luat-o la ochi și-a săge-

tat-o la un picior. „Cum se văzu săgetată, pasărea grăi: — O! Iubitul meu! de ce m-ai săgetat? Eu sînt ursita ta și de mult am căutat să te gădesc, dar n-am avut noroc în lume, căci astăzi cînd te întilnesc, în loc să mă primești cu bucurie, mă săgeți fără milă.“ Pasărea i-a aruncat un inel și s-a făcut nevăzută. Mărgărit a pornit în căutarea ei, pe un cal năzdrăvan, urmărit de un smeu, pe care l-a răpus, dar și-a găsit ursita înecată într-un lac. A fost prefăcut în floare, numită mărgăritărel, iar din lacrimile închegate pe pieptul lui s-au făcut lăcrămioarele (123, p. 141).

lămii (*Citrus limon* Burm.), pom din fam. *Rutaceae*, originar din Asia, mult cultivat în regiunea mediteraneană, pentru fructele sale bogate în acid citric și vitamina C. E cultivat adesea și la noi prin apartamente, ca plantă ornamentală.

(M) Zeama de coajă de lămie fiartă se bea contra durerii de pîntece. Pentru *gâlbănare*, se tăiau felii de lămie, se presărau cu sineală și se mînceau astfel: una în ziua întii pe nemîncate, a 2-a zi 2, a 3-a zi 3 și tot așa pînă la 9, apoi a 10-a zi 8, a 11-a zi 7 pînă ajungeau la una (87, p. 24). Cu o cîrpă muiată în zeamă de lămie, amestecată cu untdelemn, se lua contra limbricilor (15, p. 404). Se mai întrebuița în boli de inimă (78, p. 143).

lămîioară v. cimbrîșor

lămîiță, iasomie² (*Philadelphus coronarius* L.), arbust ornamental din fam. *Saxifragaceae*, originar din sudul Europei, cultivat prin grădini pentru florile lui albe, frumos mirositoare. Florile conțin un principiu caracteristic (filadelfina), cu acțiune antitrichomonazică (173, p. 152; 176, p. 410).

(M) Ceaiul din flori se folosea la *poală albă*, în sudul Transilvaniei (40, p. 104).

lemn ciinesc, mălin negru (*Ligustrum vulgare* L.), arbust din fam. *Oleaceae*, cu frunze mici și groase; crește prin tufișuri, păduri, crînguri. E folosit pentru garduri vii.

(V) Scoarța se folosea la vopsit în galben și negru, amestecată cu calaican (144, p. 189—190). În Dolj, se vopsea cu ea borangicul în verde. Se frecau fructele în palmă, se fierbeau apoi pînă ce făceau o spumă verzuie, se puneau piatră acră și, după ce se topea, se introducea borangicul (9, p. 237).

(M) Ceaiul din ramuri și fructe se folosea contra constipației și hemoroizilor (18, p. 18). Coaja se întrebuița ca antiscorbutic (87, p. 48). Cu decoctul ei se spălau contra rîiei (43, p. 223). Fierțe cu soc și brustur, frunzele se puneau pe *uimă*. Cu frunzele fierțe se făceau oblojele vitelor care zăceau de picioare (78, p. 54).

lemn dulce, rădăcină dulce² (*Glycyrrhiza glabra* L.), plantă perenă din fam. *Leguminosae*, cu un rizom bine dezvoltat de pe care pleacă numeroși stolonii, iar de pe aceștia se ridică ramurile aeriene sub formă de tufe scunde; crește prin finețele umede din sudul țării și cultivată. Rizomii (*Radix Liquiritiae* sau *Radix Glycyrrhizae*) conțin glicirizin, substanță cu gust dulce pronunțat, compuși flavonici din care cel mai important este licivritina, coloranți galbeni etc. (173, p. 67; 176, p. 413).

(M) Decoctul rizomului se bea contra tusei și durerilor de piept (87, p. 60).

lemn galben v. dracilă

lemnie v. răchitan

lemnul cînelui¹ v. crușin

lemnul cînelui² v. salbă moale

lemnul domnului, lemnuș (*Artemisia abrotanum* L.), subarbust din fam. *Compositae*, cu miros de lămie, originar din regiunea mediteraneană; era mult cultivat prin grădinile țărănești în trecut, pentru mirosul plăcut și variatele întrebuințări în medicina populară. Conține substanțe amare, ulei eteric, rutin, cholin etc. (148, p. 123).

(M) Ramurile se fierbeau și decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți. Cu frunzele uscate, pisate mărunt, amestecate cu ceară curată, se făceau turtițe contra durerilor de ochi. La *cel perit* se folosea în mai multe feluri. Se uscau frunzele bine, se frecau în palmă pînă se făceau ca făina și apoi se presărau pe *cel perit*. Se amesteca făina din frunze cu grosior dulce și cu acesta se ungeau. Unii trăgeau făina din frunze pe nas, ca tutunul. Se mai fierbea într-o oală nouă cu apă neincepută, cu zeama se spălau, iar o mică parte o beau de *cel perit* (115, p. 622—623). Contra *plesnelor* la copii mici, frunzele se pisau mărunt, în palmă, se cerneau cu o sită deasă, se amestecau cu miere și apoi se ungeau cu ea pe buze și gingii (115, p. 623). Se mai puneau în scaldă copiilor mici, ca să fie plăcuți ca el (78, p. 54). Ramurile se puneau în apă sau rachiu și apoi se luau contra durerilor de stomac (85, p. 270). La copii mici se puneau scoarța pisată în laptele mamei și așa li se dădea (43, p. 123). Ceaiul din ramurile uscate se mai lua contra *nădușelii*. Decoctul lor se folosea contra *frigurilor* (4, p. 96). Se mai întrebuințau la băi contra durerilor de picioare (85, p. 270). Fierți în vin, se puneau, cît se putea suferi de fierbinți, la junghiuri. Fierți cu iarbă creță și rostopască (*Melissa officinalis*) se luau contra durerilor la nașteri. Decoctul plantei se dădea cailor contra tusei (89, p. 109—110). Frunzele se fierbeau cu frunze de chimen și cimbru, iar cu decoctul se stropea prin casă contra muștelor (78, p. 54).

(O) La moși se împodobeau cu el vasele care se dădeau de pomană pentru morți. (115, p. 623).

lemnul-vîntului v. scumpie²

lemnș v. lemnul domnului

lene, lîntea pratului (*Lathyrus pratensis* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin păduri, tufișuri, livezi și fișețe.

(C) Se spunea că cel ce o rupe se lenevește, devine somnoros (12, p. 131).

leurdă, ai de pădure (*Allium ursinum* L.), plantă cu miros de usturoi, din fam. *Liliaceae*; crește prin păduri umede și umbroase. Se folosea în loc de usturoi, în unele zone (78, p. 55).

(M) Ceaiul din frunze se lua în boli de rinichi (14, p. 105). Se mai folosea ca depurativ, antiscorbutic și diuretic (68, XI, p. 194).

leuștean (*Levisticum officinale* Koch.), plantă viguroasă, cu miros puternic, caracteristic, din fam. *Umbelliferae*, originară din sudul Europei, cultivată prin grădinile țărănești pentru cerințe culinare și

medicinale. Conține, îndeosebi în rădăcină (*Radix Levistici*), ulei eteric, rezine, cumarin (67, p. 196—197; 173, p. 154).

(M) Frunzele se puneau în legături contra durerilor de cap. Se frecau cu ele la bubă și contra *blindelor de ploaie*, iar pisate se puneau la răni. Ceaiul din frunze se lua în tuse cu guturai și tuse măgărească (86, p. 99). Rădăcina pisată și opărită se punea caldută la junghiuri, fiind muștarul țaranului, în multe părți (79, p. 96; 78, p. 55). Ceaiul preparat din semințe se lua contra durerilor de stomac și în indigestii (14, p. 106), iar decoctul frunzelor, ca diuretic (36, p. 225; 174, p. 89). A fost între leacurile obișnuite contra febrei tifoide. În Prahova, se muia un cearșaf în oțet de vin, fiert cu rădăcină de leuștean, și se înfășura bolnavul cu el. În alte părți, se făcea abur, cu o cărămidă fierbinte, peste care se turna oțet de vin, fiert cu usturoi și leuștean (87, p. 46). La Nereju, se folosea cu frunze de nuc, ulm și pelin (43, p. 123).

(P) În nordul Moldovei, frunzele se uscau, se pisau, se puneau în borș de țărițe de porumb și cu acesta se spăla mușcătura de șarpe la vite (84, p. 211).

levăntică (*Lavandula angustifolia* Mill.), semiarbust cu miros plăcut, caracteristic, din fam. *Labiatae*, originar din regiunea mediteraneană, cultivat sporadic prin grădinile țărănești. Florile (*Flores Lavandulae*) conțin ulei eteric, geraniol, cineol, cumarină (68, VIII, p. 126; 173, p. 110). Uleiul este mult întrebuințat în industria parfumurilor și săpunurilor de toaletă. Tulpinile florifere se puneau între haine contra moliiilor și să miroasă frumos.

(M) Se întrebuința ca stimulent, antispasmodic, tonic și la combaterea bolilor aparatului respirator (15, p. 420). Plămădeala cu un pumn de flori într-un litru de rachiu de drojdie tare, ținută timp de 2 săptămâni și apoi strecurată, se punea în comprese, ca să aline durerile din căzături și vînătăile, să vindece rănilor și arsurile, precum și contra căderii părului. Cîteva picături de ulei de levăntică se puneau în vasele din care se adăpau animalele, pentru poftă de mîncare (186, p. 176, 177).

liliac, mălin², **jorgovan** (*Syringa vulgaris* L.), arbust ornamental din fam. *Oleaceae*, mult cultivat prin grădinile țărănești, pentru florile frumos mirositoare. Scoarța, mugurii și frunzele conțin glicozidul siringina. Din flori se extrage un ulei eteric folosit în parfumerie (68, VIII, p. 514).

(M) Frunzele crude se puneau pe răni. Fierse în lapte dulce, se foloseau contra petelor de pe obraz. Liliac, bobornic și vetrice, pisate, se puneau pe frunte, pe rînd, contra durerilor de cap (87, p. 46—47). Florile, fierse cu pojarniță, se beau pentru poftă de mîncare (4, p. 89). În unele părți, se puneau în apă, se țineau o zi-două și apoi se luau pentru poftă de mîncare (36, p. 327). Virfurile tinere se fierbeau, iar cu decoctul se spălau la *armurar* (34, p. 302).

(P) Femeile care nu aveau copii, în credința că vor avea, fierbeau liliac în miere sau vin și-l beau.

(L) În Banat și Oltenia, se numește jorgovan, nume primit după eroul legendar Iovan Iorgovan (203, p. 53—58).

liliac alb (*Syringa vulgaris* L. var. *alba* Ait.), liliac cu flori albe cultivat alături de cel cu flori roșii.

(M) Florile s-au folosit în multe părți contra poalei albe (87, p. 46—47; 92, p. 12). La Rășinari, se folosea liliacul alb de furat, plămădit

în rachiul de drojdie (166, p. 258). În ținutul Năsăudului, în comuna Șant, florile se fierbeau cu buruiană de flori albe (*Parnasia palustris*), flori de trifoi mare alb și se lua din decoct dimineața pe inima goală (92, p. 12—13).

limba-boului¹ (*Anchusa officinalis* L.), plantă ierboasă, păroasă, din fam. *Boraginaceae*; crește prin fînețe, locuri necultivate, pe lângă drumuri, marginea pădurilor și semănăturilor. Conține substanțe mucilaginoase, de aceea în unele țări se întrebuințează ca plantă medicinală oficială, cu proprietăți emoliente și calmante (68, VII, p. 298). (M) Se întrebuința la ceaiuri (78, p. 57). În Maramureș, a avut aceeași întrebuințări ca și limba-mielului. Ceaiul din flori, frunze și rădăcini se lua contra tusei, răcelilor, răgușelii și pentru curățirea singelui (167, p. 30; 167, II, p. 155). În ținutul Covurluiului se folosea contra mai multor boli, mai ales a *ofticii*; se dădea pisată în vin (81, III, p. 208).

limba-boului² (*Senecio biebersteinii* Linden.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin fînețe și pășuni. (M) Decoctul tulpinilor florifere se lua contra anemiei și slăbiciunii (26, p. 83).

limba broaștei v. limbariță

limba cerbului v. năvalnic¹

limba cînelui, arăriel (*Cynoglossum officinale* L.), plantă ierboasă, cu aspect cenușiu și miros caracteristic de șoarice, din fam. *Boraginaceae*; crește prin fînețe, pîrloage, pe marginea drumurilor, prin vii, pe răzoare. Rădăcina conține alcaloidul cinogloseina, precum și un alt principiu activ, cinoglosidina, inulină, tanin, rășini etc. (68, VII, p. 322—325).

(V) Rădăcina era folosită pe alocuri la vopsirea lînei în roșu (68, VII, p. 325).

(M) Rădăcina se folosea în trecut la tratamentul catarului pulmonar, hemoragiilor pulmonare, dizenteriei și hemoroizilor (68, VII, 325). În Maramureș, cu fiertura rădăcinilor se spălau rănile, bubele vechi, abcesele, bubele de pe cap și „cojile de pe păr“ (167, p. 28; 167, II, p. 155). Se întrebuința la ceaiuri contra durerilor de pîntece și a *urdinării* (202, p. 161).

limba cucului¹, **iarba dragostei** (*Botrychium lunaria* (L.) Sv.), ferigă mică din fam. *Ophioglossaceae*, are frunza formată din 2 segmente, unul steril și unul fertil, în formă penată; crește prin fînețe, poieni și pășuni din regiunea subalpină și alpină.

(M) La Sălciua, era considerată între cele mai bune leacuri în bolile de ficat (inf. Coțan Vasile).

limba cucului², **mîna-Maicii-Domnului**² (*Orchis maculata* L.), plantă ierboasă din fam. *Orchidaceae*, căreia frunzele și tuberculii partiți i-au sugerat numirile populare; crește prin fînețele umede și pășunile din zonele înalte.

(M) Cu decoctul ei se făceau spălături contra mușcăturilor de șarpe (36, p. 226). Planta cu tuberculii se fierbea, iar decoctul îl luau femeile care doreau să aibă copii (11, p. 49).

limba cucului³ v. **iarbă moale**

limba mielului, boranță (*Borago officinalis* L.), plantă ierboasă, cu peri aspri, din fam. *Boraginaceae*, originară din regiunea meditera-

neană, cultivată prin grădini pentru cerințe culinare și medicinale, pe alocuri sălbăticită. Frunzele proaspete conțin tanin, mucilagii, saponină (148, p. 100), crude sînt comestibile.

(V) Florile albastre se foloseau la vopsit.

(M) Frunzele și florile se puneau în oblojele pe răni (25, p. 31). Decoctul se lua contra vărsatului, scarlatinei și în bolile bășicii udului (78, II, p. 6, 119). Ceaiul din flori se lua contra tusei (14, p. 107). În Maramureș, ceaiul din flori, frunze sau rădăcini se folosea contra răcelilor și răgușelii, pentru „coacerea“ tusei și curățirea singelui (167, p. 29; 167, II, p. 155). Se mai lua contra retenției de urină (174, p. 87).

limba-oi v. patlagină

limba-peștelui, sică (*Statice gmelinii* Wild.), plantă ierboasă din fam. *Plumbaginaceae*, comună prin sărături.

(M) Frunzele se puneau crude pe bube. Tulpinile florifere se fierbeau și cu decoctul se făceau băi sau spălături pentru bube de orice natură (26, p. 84). În Dobrogea, paniculele florifere se puneau prin case pentru a izgoni furnicile (12, p. 144—145).

limba șarpelui, năvalnic² (*Ophioglossum vulgatum* L.), ferigă mică din fam. *Ophioglossaceae*; are frunza formată din 2 segmente, unul trofic de formă oval-lanceolată și unul fertil, cilindric, ce se termină cu un spic, alungit în care sporangii sînt înșirați pe două rînduri; crește prin păduri și tufișuri umede.

(M) Planta este citată ca avînd proprietăți de vindecare a rănilor, însușiri tonice și astringente (176, p. 361; 68, I, p. 74).

(P) În ținutul Neamțului, segmentele sporifere erau considerate „bărbați“, iar cele asimilatoare, „parte femeiască“ (12, p. 136).

limbariță, limba broaștei (*Alisma plantago* L.), plantă acvatică din fam. *Alismataceae*; crește prin bălți și mlaștini, pe malul apelor.

(M) Decoctul se folosea la spălături și cataplasme contra umflăturilor (26, p. 84). Praful rizomului uscat se folosea contra hiropiziei, frunzele pisate contra acumulării laptelui în mamele (68, XI, p. 27). La Nereju, planta se punea în băile pentru *pocitură*, iar decoctul frunzelor se turna pe capul bolnavilor de *lingoare* (43, p. 123). În alte părți, se făceau cu planta băi contra epilepsiei (7, p. 30).

linariță, gura miței (*Linaria vulgaris* Mill.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă drumuri. Planta (*Herba Linariae*) conține glicozide, flavonozide (173, p. 212).

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se bea contra hemoragiilor (87, p. 47). Cu ele se făceau scaldători contra *lupării* și spălături contra *faptului* la copii (11, p. 45; 147, p. 519). Decoctul se lua contra *vătămăturii* și *poalei albe* (35, p. 108; 147, p. 527). Se făceau cu ea băi contra *lingorii*. Ceaiul din părțile aeriene se lua contra malariei și *gălbînării* (8, p. 135). Cu linariță, flori de șofran, untură de porc și gălbenuș de ou, se făcea o alifie contra *trinjiilor* (78, p. 50—51). Contra acneei, fetele o puneau în apa cu care se spălau, ca să le curețe fața, să fie frumoase. Planta uscată și sfărîmată se dădea în sare vacilor și oilor, să dea lapte gras, smîntînos.

lingurea (*Cochlearia officinalis* L.), plantă ierboasă mică, din fam. *Cruciferae*, originară din nordul Europei; cultivată sporadic pentru

întrebuințări medicinale. Conține ulei de muștar și vitamina C (148, p. 54).

(M) Se dădea copiilor scrofuloși să o mănince ca salată, precum și celor ce nu aveau poftă de mâncare și mistuiau greu (78, p. 122). Se întrebuinta ca antiscorbutic și stimulent (14, p. 425). În Maramureș, ceaiul era folosit la tuse, răceală și boli de piele (167, p. 31; 167, II, 135).

lînte (*Lens culinaris* Medik.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădini și în cîmp, pentru semințele ei întrebuintate în alimentație. Semințele sînt bogate în albumină, grăsimi, amidon, zahăr etc. (68, V, p. 405).

(M) Bobii de lînte, ca și de alte leguminoase, se prăjeau și se foloseau ca leac pentru *chelbe*. În Moldova, ca să nu lase vărsatul urme, se fierbea lînte cu lapte dulce, pînă se muia; apoi se lăsa să se sleiască, se întindea pe o bucată de pînză și se punea călduță pe obraz, de 3—4 ori pe zi (78, p. 58). Semințele prăjite se foloseau ca diuretic (174, p. 89). Lîntea fiartă, apoi stoarsă și frecată cu oțet tare, se punea la umflături (51, III, p. 168).

lînte-de-apă v. drențe

lînte neagră (*Lathyrus niger* (L.) Bernh.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin păduri umbroase și poieni.

(M) Se bea cu rachiu sau cu apă, cu loznică (*Solanum dulcamara*), teișor (*Galium* sp.) și dediță, contra *vătămăturii* (4, p. 114). În ținutul Neamțului, era foarte căutată și culeasă cu grijă, în credința că e bună de orice boală (11, p. 46). În unele părți, era socotită între cele mai bune leacuri pentru *ceas rău* (accelerarea bruscă și excesivă a pulsului), în urma vreunei spaima puternice etc., cînd omul simțea la tîmple „bătaia ceasului rău“ sau cînd „îi bate în cap ceasul rău și nu-l lasă să doarmă“ (12, p. 116—117).

lîntea pratului v. lene

lîntiță v. mătreață

lîpan, lumînărică² (*Verbascum lychnitis* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin locuri însorite, uscate, la margini de pădure, pe lingă drumuri. Sub acest nume sînt cunoscute și alte specii de *Verbascum*, cu care se confundă și pe care le substituie.

(M) Frunzele plantei se puneau pe bube și pe *uime* (36, p. 228).

lîpici¹ (*Lappula echinata* Gilib.), plantă ierboasă păroasă, din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri aride, nisipoase, pe alocuri prin vii, lanuri de grîu, livezi, pe lingă ziduri și dărîmături.

(M) A figurat multă vreme ca plantă medicinală cu proprietăți diuretice (68, VII, p. 318).

lîpici² (*Viscaria vulgaris* L.), plantă ierboasă, din fam. *Caryophyllaceae*, viscoasă în partea superioară; crește prin finețe, păduri și poieni.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau și decoctul se lua pentru *rînduri* roșii (36, p. 228).

lîpicioasă, scai mărunt (*Galium aparine* L.), plantă ierboasă din fam. *Rubiaceae*, cu tulpină agățătoare cu peri rigizi; crește pe lingă garduri,

prin tufișuri, pe marginea pădurilor. Conține saponină și glucozizi flavonici (148, p. 116).

(M) Pentru durere de gît cu tuse seacă, se opăreau tulpinile florifere uscate și pisate, se puneau zahăr de ghiață și cu ceaiul se făcea gargară (87, p. 72).

(P, O) S-a mai folosit în credința că așa se vor lipi feciorii de fete, cum se prinde planta de haine. În Maramureș, fetele se încingeau cu tulpina plantei, cînd mergeau la joc, ca să fie plăcute și jucate (37, p. 74).

lițion, cătină de garduri (*Lycium halimifolium* Mill.), arbust spinos, otrăvitor, din fam. *Solanaceae*, originar din sudul Europei, cultivat în garduri vii, pe alocuri spontan.

(M) Se fierbea în scaldătoare pentru *spaimă* la copii. La Botoșani, se făcea dulceață din fructe, pentru durere de piept (87, p. 30). Părțile aeriene făcute scrum, în amestec cu scrum de pătrunjel, fasole albă și smîntînă proaspătă, se foloseau la *bube dulci*. Decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de dinți și pentru întărirea dinților. Se mai făceau cu ea băi pentru întărirea organismului debilitat (13, p. 92, 93, 94).

lina-broaștei, mătasea-broaștei² (*Spirogyra* sp.), algă filamentoasă din fam. *Zygnemataceae*; crește prin bălți, izvoare, malul lacurilor, formînd adeseori mase plutitoare la suprafața apelor dulci, oferind un bun ascunziș micilor vietăți acvatice.

(M) Se făceau cu ea legături repetate peste locurile opărite sau arse (78, p. 52; 18, p. 24), precum și contra degerăturilor (13, p. 92). În Munții Apuseni, la Măguri, opăriturile se ungeau cu lapte bătut și apoi se puneau lina-broaștei (147, p. 512).

lobodă albă (*Atriplex nitens* Schkuhr.), plantă comună din fam. *Chenopodiaceae*; crește prin locuri ruderales, pe lingă case.

(M) Frunzele se puneau pe răni și tăieturi (36, p. 221). Decoctul se lua contra diabetului (23, p. 21).

lobodă de grădină (*Atriplex hortensis* L.), plantă ierboasă din fam. *Chenopodiaceae*; cultivată prin grădini pentru cerințe alimentare; pe alocuri sălbătică pe lingă garduri, drumuri, locuri virane, pîrloage. Frunzele sînt întrebuințate la prepararea ciorbelor și borșurilor, iar tocate și opărite, sau numai călite în ulei, amestecate cu ceapă, mărar și pătrunjel, se pun ca umplutură la plăcintele din aluat.

(M) Frunzele fierte sau tocate se puneau pe bube pentru a grăbi coacerea (7, p. 31). Zeama obținută prin fierberea semințelor se lua contra durerilor de stomac (14, p. 104).

lobodă puturoasă (*Chenopodium hybridum* L.), plantă ierboasă comună, din fam. *Chenopodiaceae*; crește prin grădini, locuri cultivate, pe lingă garduri și drumuri.

(M) Frunzele se puneau pe bube, răni și *cocături* (8, p. 129). Decoctul se ținea în gură, contra durerilor de dinți (36, p. 222).

lobodă sălbatică (*Atriplex tatarica* L.), plantă ierboasă din fam. *Chenopodiaceae*; crește prin locuri necultivate, pe lingă drumuri.

(M) Decoctul semințelor se lua contra tusei (147, p. 523).

lopătea (*Lunaria rediviva* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu flori liliachii-violete, rar albe; crește prin păduri, văi înguste, chei,

coaste stincoase, în etajul montan și subalpin. Datorită frunzișului bogat și siliculelor mari, decorative, în unele locuri este introdusă în cultură. Semințele sale sub numele de *Semina Violae graecae* au fost folosite în farmacie (68, III, 313).

Iosnicioară, zîrnă² (*Solanum dulcamara* L.), semiarbust veninos din fam. *Solanaceae*, cu tulpină lungă, ramificată, agățătoare; crește prin tufișuri și păduri umede, pe lângă garduri și ziduri vechi, pe lângă piraie și rîuri. Tulpinile (*Lignum Dulcamarae*) sau vîrfurile ramurilor (*Dulcamarae stipes*) conțin un glucozid, dulcamarina și un glucozid toxic, solanina, care descompune globulele roșii și paralizază activitatea inimii, apoi materii tanante, saponine etc. (68, VII, p. 367). (V) Fructele s-au întrebuințat la vopsit în galben lina și torturile de cîneșă (102, p. 327).

(M) Frunza se pune pe bube, la *buba rea*, iar zeama din fructe pe *uimele* învechite (15, p. 413). Se mai folosea la *dalac* și în boli de splină. Se bea fiartă în rachiu sau vin contra durerii de pîntece și contra *vătămăturii* (4, p. 118). Decoctul bachelor se folosea la tratarea bolilor vezicii urinare și paraliziei (68, VII, p. 367).

(P) În unele părți planta se dădea bolnavilor de *vătămătură* (102, p. 326—327) și pentru ușurarea nașterilor (79, p. 127).

Ioză, răchită galbenă (*Salix alba* L. ssp. *vitellina* (L.) Arcang.), arbust din fam. *Salicaceae*; crește prin zăvoaie, pe malul apelor. Lujerii galbeni sau galbeni roșcați sînt foarte căutați pentru împletituri, iar în podgorii se foloseau pentru legatul viei (68, I, p. 289).

(V) Coaja de pe ramurile tinere se folosea pentru vopsit în galben. (M) Se folosea pentru scăldători, ca și alte specii înrudite.

Iubiț (*Camelina sativa* (L.) Cr.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri necultivate, nisipoase și aride; se cultivă ca plantă industrială pentru semințele sale oleaginoase (164, p. 158). Se cultivă din vremuri preistorice, dînd un ulei de bună calitate (68, III, 384—385). Din tulpină se fac mături, iar semințele constituie o hrană excelentă pentru păsări.

Lucernă (*Medicago sativa* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; cultivată pe suprafețe întinse, fiind o excelentă plantă furajeră și meliferă, care îmbogățește solul în azot.

(M) Florile se dădeau, fierte, porcilor bolnavi de *brîncă* (13, p. 92).

Iujerică, sunătoare² (*Hypericum maculatum* cr.), plantă ierboasă din fam. *Hypericaceae*; crește prin locuri umede, prin păduri și tufișuri.

(M) La Ponor, în Munții Apuseni, se folosea contra *bubelor dulci*. În satele din sudul Transilvaniei, ceaiul din tulpinile florifere se lua contra tuberculozei (36, p. 225). La Măguri, se dădea celor bolnavi de *spaimă*, „de-i stricat sîngele în ei“ (147, p. 524). În multe zone avea aceleași întrebuințări ca sunătoarea, cu care se aseamănă și confundă.

lumiņa nopții (*Oenothera biennis* L.), plantă ierboasă din fam. *Oenotheraceae*, originară din America de Nord, sălbătică și în părțile noastre; crește prin locuri nisipoase și umede, pe malul rîurilor, pe lângă drumuri, prin șanțuri. Florile galbene, frumos mirositoare, se deschid noaptea. Frunzele conțin fitosterină, rășină, tanin, mucilagii etc. (68, V, p. 515—516).

(M) A fost adoptată în medicina populară ca emolient, purgativ și depurativ (25, p. 119).

luminoasă¹ v. curpen

luminoasă², curpen de pădure (*Clematis recta* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri și finetele din regiunile deluroase și muntoase.

(M) Cu tulpinile florifere se făceau băi contra durerilor de picioare.

(C) Era o plantă temută în Moldova, deoarece se credea că cei ce dau cu ea pe la ochi orbesc (12, p. 131).

luminărica pământului, ghințură¹ (*Gentiana asclepiadea* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*, cu rădăcini galbene care au sugerat numele popular mai frecvent, tulpină înaltă, frunze numeroase și flori albastre; crește prin pădurile umbroase și umede, pe malul văilor și piraieiilor din zonele înalte. Conține, îndeosebi în rădăcini, ca și alte specii înrudite, substanțe amare de natură glucozidică (gentiamarina, gentiopicrina etc.), alături de enzime, alcaloizi etc. (67, p. 115—116; 176, p. 438). În Țara Abrudului, minerii țărani tăiau tulpinile în bucăți de cca 25—30 cm, le despicau și le impregnau cu praf de pușcă, folosindu-le pentru aprinderea cartușelor din găurile făcute în stîncă, înlocuind cu ele fitilul, multă vreme scump și greu de procurat. Se numeau „trestii”, deoarece în alte ținuturi miniere în același scop au fost folosite tulpinile de trestie, plantă mai frecventă.

(M) Frunzele se puneau pe răni și tăieturi. Rădăcina fiartă sau plămădită în rachiu se lua pentru poftă de mâncare, contra durerilor și pentru curățenie la stomac (166, p. 257). Ceaiul din rădăcini se bea contra durerilor de cap. Rădăcina macerată și pusă în rachiu sau vin se lua contra astmului. În multe părți, se folosea contra *gălbînării*: în sudul Transilvaniei, rădăcina se spăla, se pisa, se puneau într-o prună și se înghițea (36, p. 224). În Munții Apuseni, la Măguri, bolnavii se ungeau pe tot corpul cu flori de luminărică (147, p. 516). La animale se dădea cînd urinau singe (161, p. 159). La Rășinari, se folosea la „aprindearea de creieri”: se puneau în rachiu de drojdie, cu 2 ouă bătute, se amesteca și se dădea vitelor pe gură, iar cailor pe nări (166, p. 252).

luminărica-peștilor (*Verbascum nigrum* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește pe marginea pădurilor, pe malul apelor, în zonele înalte. Cu ea se distrugea, de către braconieri, fauna piscicolă a văilor mici din zonele muntoase, în primul rînd păstrăvăii și lipanii. (M) Planta se întrebuința contra *cărbunelui* (43, p. 124).

luminărică¹ (*Verbascum pulchrum* Vel.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin locuri necultivate, cu soluri uscate, pe lângă drumuri, în stepe. Sub acest nume sînt cunoscute și alte specii de *Verbascum*, cu care se confundă și pe care le substituie.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau în lapte, care se bea contra tusei (25, p. 26).

luminărică² v. lipan

luminărică³ v. coadă vacii²

luminărică⁴ v. coadă-lupului

lungoare v. asudul-calului

lungurică (*Galeopsis tetrahit* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, acoperită cu peri rigizi, îndreptați în jos; crește prin grădini, livezi, locuri ruderale, tufărișuri, tăieturi, margini de drumuri. Semințele conțin ulei bun pentru uns și iluminat.

lupin, cafeluțe (*Lupinus albus* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, originară din sudul Europei, cultivată ca plantă ornamentală și de nutreț. Semințele conțin proteine. Prăjite și măcinate ele dau un surogat de cafea. Li se mai atribuie proprietăți diuretice și anti-helmintice, iar sub formă de făină se utilizează în cataplasme (176, p. 414).

(M) Ceaiul din semințe se lua contra *frigurilor* (202, p. 164—165).

lupoaie (*Orobanche ramosa* L.), plantă parazită, din fam. *Orobanchaceae*, de culoare albastruie, apoi gălbuie, care parazitează pe rădăcinile diferitelor specii, îndeosebi de tutun, cîneapă, zîrnă etc.

(M) În satele din jurul Careilor, tulpinile florifere uscate se fumau din lulea, contra crizelor de astm bronșic (8, p. 135).

M

mac (*Papaver somniferum* L.), plantă ierboasă din fam. *Papaveraceae*, originară din sudul Europei, cultivată pentru florile ei frumoase, roșii și mai ales pentru semințele ei, cu variate întrebuințări alimentare și medicinale. Este totodată și o foarte valoroasă plantă medicinală. Din capsulele încă verzi (*Capita Papaveris*) se recoltează *opiu brut*. Acesta conține numeroși alcaloizi, cca 26, din care au utilizare medicinală morfina, tebaina, codeina, narcotina, papaverina etc. Făcînd parte din categoria stupefiantelor, producerea, deținerea și folosirea opium-ului sînt riguros reglementate la noi prin lege (176, p. 399—400; 65, p. 494—495; 173, p. 61—64).

(V) Cenușa de mac de grădină se întrebuința, cu alte plante, la colorat în verde (98, p. 141; 160, p. 91).

(M) Ceaiul din capsulele uscate ori semințele fierte în lapte se dădeau copiilor pentru somn. La Rășinari, se puneau flori roșii de mac într-o ceșcuță cu apă și aceasta se bea pentru somn (166, p. 263). Se mai puneau, în acest scop, în scaldă copiilor, planta întreagă sau numai capsulele (78, p. 63). Decoctul semințelor se ținea în gură pentru a potoli durerile de dinți și contra *gîlcilor* de la gît (15, p. 437). Semințele pisate și amestecate cu miere se puneau pe bube, să spargă cît mai repede; în unele părți, se mai puneau în alifie și pinză de păianjen (112, p. 75). Cei care aveau gușă înghițeau în postul mare, începînd de marți, în fiecare dimineață, cîte o linguriță de semințe de mac (78, p. 64). Decoctul capsulelor fierte se îngroșa cu făină și pasta obținută se puneau la junghiuri (14, p. 106). Cei care aveau *păr la deget*, la mînă sau la genunchi, culegeau planta cu totul, cu rădăcină, tulpină și măciulii, o puneau într-o oală să fiarbă, adăugau cenușă și făceau o leșie, cu care se spălau de mai multe ori. Cei care aveau *uimă* făceau lapte din sămînță de mac, o udau cu lapte de acesta, o presărau cu puțină sămînță de mac și repetau tratamentul pînă dădea înapoi și se vindeca (112, p. 75—76). Semințele cu miere se luau contra herniei (87, p. 47). La Nereju, se luau pisate contra herniei, iar cei care aveau hemoroizi îi presărau cu ele (43, p. 124). Plămădite în rachiu, se mai luau contra *frigurilor* (87, p. 47). Decoctul capsulelor se dădea animalelor care fătau greu (4, p. 110).

(C) Miresle, cînd mergeau la cununie, puneau în papuci atîtea fire de mac, cîți copii doreau să aibă în căsnicie (153, p. 560). În Bucovina se spunea că dacă o copilă linge melesteul cu care s-a frecat macul, va avea bărbat pleșuv, iar dacă face aceasta un băiat, va lua femeie pleșuvă (78, p. 64). Semințele se turnau în fintini, cînd era secetă, să plouă. Cu semințe de mac se presărau diferite forme rituale de pîine și preparatele din grîu fiert, pentru pomenirea morților etc.

(L) Babele rele și urite, recăsătorite cu moși care aveau fete frumoase, le căzneau punându-le să aleagă semințe de mac din alte multe semințe mărunte. Macul este evocat nu numai în cîntece, ci și în descîntece.

mac cornut (*Glaucium corniculatum* (L.) Curt.), plantă ierboasă păroasă, cu tulpină verde-albăstruie, din fam. *Papaveraceae*; crește prin locuri cultivate, vii și locuri ruderaie, pe marginea drumurilor și cîmpurilor.

(M) În trecut, planta împreună cu rădăcina, era folosită în medicina populară la tratarea bolilor nervoase (68, III, p. 60—61).

mac de cîmp (*Papaver rhoeas* L.), plantă ierboasă din fam. *Papaveraceae*; este macul frecvent prin culturile de cereale, pe marginea cîmpurilor și drumurilor, prin fînețe și locuri ruderaie. Florile roșii, numite „paparioane“, conțin alcaloizi, antocianine (148, p. 52; 173, p. 206). În industria alimentară se folosesc pentru colorarea bomboanelor, a siropurilor, în amestecuri de ceai etc.

(M) Ceaiul din flori se lua contra tusei și se făcea cu el gargară contra durerilor de gît. Se mai dădea în pojar și scarlatină, pentru a grăbi apariția erupțiilor (15, p. 437; 7, p. 35), precum și contra insomniilor (14, p. 102). În satele din jurul Careilor, ceaiul din florile uscate, uneori amestecat cu nemțșori (*Delphinium consolida*), se folosea contra hemoragiilor (8, p. 136).

macul cioarei v. zămoșită

macriș (*Rumex acetosa* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*, cu gust acrișor; comună prin fînețe și livezi. Este întrebuințată în alimentație și consumată crudă de copii primăvara, cînd sînt puține verdețuri. Rădăcina și planta (*Radix et Herba Rumicis*) conțin oxalați, acizi, glucozizi flavonici, antraglucozizi, tanin etc. (148, p. 42; 176, p. 388).

(M) Decoctul frunzelor se lua ca răcoritor contra fierbințelii la friguri. Plămădit cu șofran (*Carthamnus* sp.) în rachiu de drojdie, se lua dimineața contra *gălbînării* (87, p. 48). Ceaiul se lua în boli de rinichi (174, p. 91).

macriș mărunț (*Rumex acetosella* L.), plantă mică din fam. *Polygonaceae*, cu gust acrișor; crește pe cîmpuri, prin livezi și pășuni. Conține principii asemănători cu macrișul, pe care-l înlocuiește uneori.

(M) La Nereju, se punea în băile pentru *pocitură* (40, p. 105).

macrișul-calului (*Rumex conglomeratus* Murr.), plantă ierboasă înaltă, din fam. *Polygonaceae*; crește prin fînețe mlăștinoase, prin locuri umede, pe malul apelor.

(M) În satele din jurul Careilor, semințele fierte în lapte, se administrau intern vitelor care nu rumegau și vacilor care după fătare nu eliminau placenta. În acest scop se mai folosea și decoctul din semințe de macriș, ovăz și boabe de fasole albă (8, p. 137—138).

macrișul iepurelui (*Oxalis acetosella* L.), plantă ierboasă mică, din fam. *Oxalidaceae*, cu frunze trifoliolate, cu gust acrișor; crește prin păduri umede și umbroase din zonele înalte. Planta (*Herba Oxalidis*) conține compuși ai acidului oxalic și principii sulfurați antiscorbutici (176, p. 421; 68, VI, p. 109). Frunzele proaspete se foloseau în ciorbă, ca salată etc. Acidul oxalic extras din plantă se folosea altădată ca

dizolvant al albastrului de Berlin la vopsirea lînii și a mătăsii; de asemenea, la curățirea țesăturilor de in de petele de cerneală și de rugină. De cînd s-a descoperit fabricarea sintetică a acidului oxalic, folosirea acestei plante s-a redus mult (68, VI, p. 106—109).

(M) Ceaiul din frunze proaspete se lua contra *frigurilor* (87, p. 48). Se mai folosea la ceaiuri contra durerilor de piept, amestecată uneori cu seceruici (*Polygala* sp.), (36, p. 226). Planta proaspătă se pisa pentru oblojitul rănilor. La Nereju se punea, ca și macrișul mărunt, în băile pentru paralizie (43, p. 124).

mama pădurii (*Lathraea squamaria* L.), plantă ierboasă, parazită, din fam. *Orobanchaceae*, cu tulpină simplă, fără frunze, acoperită cu solzi și flori purpurii, dispuse în racem dens; parazitează pe rădăcinile arborilor din pădurile umede și umbroase. Planta trăiește subteran, unde are un rizom ramificat, părțile subterane ocupînd suprafețe apreciabile și numai după 10 ani emite o tulpină aeriană, care înflorește și face semințe (68, VII, p. 640).

(M) În trecut planta se folosea ca medicament contra colicilor, cram-pelor și epilepsiei (68, VII, p. 640). Decoctul se lua contra *vătămurii* (87, p. 48—49). Rizomul pisat și amestecat cu unt sau smîntînă se folosea contra *trînjilor* (14, p. 146). Rizomul se dădea și pentru *răsup* la vite (marmite gangrenoase). În ținutul Neamțului, se dădea la vaci amestecat cu tărițe, ca să aibă lapte gras (31, p. 33).

margaretă v. ochiul-boului

maslad (*Anamirta cocculus* Wigt. et Arn.), nume dat fructelor unei liane din fam. *Menispermaceae*, originară din sud-estul Asiei. Sînt foarte toxice și conțin picrotoxină, iar în coajă, menispermină (161, p. 171; 148, p. 34). Fructele pisate și amestecate cu miez de pline, carne, brînză de vacă etc., braconierii le dădeau la pești, intoxicîndu-i, ca să-i poată prinde (78, p. 76).

matrună, talpa-ursului (*Acanthus longifolius* Host.), plantă perenă frumoașă, din fam. *Acanthaceae*, cu frunze mari și flori albe-trandafirii; crește în sud-vestul țării, pe marginea pădurilor, locuri însoțite. Frunzele decorative au fost luate ca model în sculptura antică și caracterizează capitelul coloanelor corintice (68, VIII, p. 75).

(P) De ea se leagă o străveche practică preventivă, contra ciumei.

(C) În Banat, bărbații purtau în șerpar sau buzunar rădăcina plantei, mai ales cătanele cînd se duceau la bătaie, iar femeile o purtau la brîu, în credința că ferește și apără pe om de toate relele.

mazăre¹ (*Pisum sativum* L.), veche plantă alimentară din fam. *Leguminosae*, mult cultivată în toată țara prin grădini și ogoare. Păstăile, boabele verzi și boabele uscate se folosesc în alimentație. Tecile fructului se mîncă crude, avînd gust dulceag cînd sînt tinere. Semințele conțin legumină, amidon, grăsimi (68, V, p. 446—449). În alimentație, ca și în alte întrebunțări, a cedat în mare parte locul fasolei, odată cu răspîndirea acesteia în culturi.

(M) Ceaiul din circeii frunzelor se folosea contra circeilor din pîntece (78, p. 82). Mazărea pisată, cu alte plante, se punea la *gilci* (4, p. 97). Se dădea porcilor bolnavi de *brîncă* (93, p. 115). Pentru greierii care se pripășeau prin casă și cîntau, se puneau seara paie de mazăre în mij-

locul casei; greierii se strîngeau în ele peste noapte, iar dimineața îi luau binîșor, îi băgau într-un sac și-i duceau afară (34, p. 132).

mazăre² v. fasole

măcieș¹, **trandafir sălbatic**, **rug** (*Rosa canina* L.), arbust din fam. *Rosaceae*, spinos, cu flori roșii, trandafirii sau albe și cu fructe roșii numite măcieșe; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri, pe lângă garduri și drumuri. Este strămoșul sălbatic al numeroaselor variații de trandafiri, cultivați prin grădini și parcuri. Fructele (*Fructus Cynosbati*) sînt bogate în vitamine, îndeosebi vitamina C, apoi vitamina D, protovitamina A, vitamina P etc., pe lângă substanțe zaharoase, acid citric, substanțe pectice, săruri minerale etc. (68, IV, p. 832). Măcieșele crude se folosesc la prepararea marmeladei, iar uscate, la ceaiuri medicinale. Fructele au variate întrebuintări medicinale, iar tulpina și ramurile au fost folosite în vechi practici magice și vrăji. (V) Coaja de măcieș se folosea, în amestec cu coajă de perj, sovîr și cimbrîșor, la vopsit în roșu (160, p. 103).

(M) Ceaiul din măcieșe uscate se lua contra tusei, răgușelii și *nădușelii* (15, p. 739; 85, p. 274). Contra *nădușelii*, unui amestec de măcieșe cu dumbravnîc, mentă pipărată și floare de păducel, le fierbeau la un loc și zeama lor se lua dimineața, pe nemîncate (100, p. 282). Se dădeau copiilor cînd aveau colici (87, p. 71). În unele zone, fructele se fierbeau în apă neîncepută și zeama lor se dădea copiilor contra durerilor de pîntece. Decoctul fructelor se mai lua contra durerilor de stomac (85, p. 274; 13, IV, p. 3). În Munții Apuseni, la Măguri, măcieșele se fierbeau cu sinziene (*Galium erectum*) și decoctul se lua contra diareei (147, p. 514). Florile se foloseau la prepararea unei turte contra holerei (87, p. 71). În Munții Apuseni, la Sălciua, măcieșele uscate se amestecau cu tulpini florifere de smeur, pentru ceai de durere la inimă. Ceaiul din frunze și fructe era întrebuintat împotriva durerilor de rinichi (84, p. 214). La Clopotiva, smocurile de măcieș se plămădeau în apă, ca leac pentru „cine să-ncuiază la ud“ (53, p. 148). Ceaiul, măcieșele plămădite în țuică sau fiertura galelor se mai întrebuintau pentru oprirea hemoragiilor uterine (8, p. 137). Ceaiul din măcieșe se lua și contra crizelor de ficat (13, p. 94). Lemnul se tăia mărunțel, se punea să fiarbă bine în apă, iar după ce s-a fiert, se turna într-o covățică, în care își băgau picioarele cei ce aveau *păducel*. Alții infierbintau un băț de trandafir în foc și îl puneau fierbinte pe *păducel* (87, p. 71). Cu decoctul fructelor se făceau comprese contra durerilor de urechi (86, p. 274).

(L) O legendă spune, că atunci cînd s-au adunat toate lemnele și s-au sfătuit care să fie împăratul lor, a fost îmbiată vița de vie cu această demnitate. Însă via a răspuns că nu poate primi, deoarece face poamă și din poama ei se face vin, care e pentru toată trebuința, și așa are destulă greutate pe capul său, nu poate să mai ia și grija împărăției. A fost întreat apoi măslinul. Însă nici măslinul n-a primit, deoarece el e la toată trebuința, spre exemplu cînd se face vreun pom sau o masă pentru pomenirea celor morți, trebuie să fie și măslină atît în pom, cît și la masă. A fost întreat apoi trandafirul de cîmp. Trandafirul a primit bucuros, și de atunci a rămas împărat peste toate lemnele, cite se află pe fața pămîntului (100, p. 282). Trandafir sau rug crește și pe mormintele unor eroi ai baladelor, ale căror iubite au murit, vitregite de părinți, chinuite de dor etc.

măcieș² v. mărăcine¹

măciuca ciobanului, tătărnică (*Echinops commutatus* Juratzka.), plantă ierboasă spinoasă, din fam. *Compositae*, cu flori dispuse în capitule globuloase; crește prin poieni, tufișuri, margini de pădure.

(M) La Nereju, planta uscată și pisată se dădea cu apă vitelor, contra *armurării* (43, p. 129).

măgheran (*Majorana hortensis* Mnch.), plantă frumos mirositoare, din fam. *Labiatae*, cu flori mici roșietice sau albe, originară din regiunea mediteraneană, nelipsită în trecut din ferestrele caselor țărănești și de pe pridvoare. Părțile aeriene (*Herba Majoranae*) conțin ulei volatil, bogat în alcoolii ciclici și anume în carvacrol, cavitol, terpineol (173, p. 112). Uleiul volatil este întrebuințat în industria parfumurilor, iar planta este un condiment folosit în industria alimentară.

(M) Ceaiul din planta întregă se dădea copiilor mici pentru a înceta plîsul (84, p. 212). Cu zeamă de lămție, ceaiul se bea în boli femeiești (87, p. 48; 15, p. 440). Se mai folosea de *cel perit și bătăi de inimă* (25, p. 105).

(O) În zilele de sărbătoare, flăcăii îl puneau în pălărie, fetele la brîu, babele îl legau la o cheotoare. E mult cîntat în popor.

mălai mărunt v. mei

mălaiul cucului, grîul cucului (*Luzula campestris* (L.) DC.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Juncaceae*, cu flori brune sau gălbui, dispuse în spice ovale, ce constituie un racem umbeliform; crește prin fînețele și pășunile de la munte. Fructifică odată cu cîntecul cucului. Copiii cînd ies cu mieii la pășune, mîncă cu plăcere semințele crude (12, p. 128).

mălăiel¹ (*Helianthemum hirsutum* (Thuill.) Merat.), subarbust din fam. *Cistaceae*; crește pe dealuri pietroase, nisipoase și calcaroase, prin tufișuri și fînețe uscate.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau cu lapte și se lua pentru *clătitură* (36, p. 225).

mălăiel² v. iarba osului

mălăoai (*Helianthemum alpestre* (Jacq.) DC.), subarbust din fam. *Cistaceae*; crește prin fînețe și pășuni pietroase, în etajul alpin și sub-alpin.

(M) Decoctul tulpinilor florifere se lua contra diareei. Se mai dădea la vitele care se umflau (25, p. 82).

mălin¹ (*Padus racemosa* (Lam.) C. K. Schneid.), arbore mic din fam. *Rosaceae*, cu flori albe mirositoare; crește prin păduri umede, din zonele deluroase și muntoase.

(V) S-a întrebuințat la vopsit în negru, în amestec cu alte plante (160, p. 148—149).

(M) Fructele, numite măline, cu coajă neagră și miez verde, se mîncău contra *pîntecăriei* (78, p. 67). Ca astringent se lua și decoctul cojii, folosit și la spălatul rănilor (78, p. 48). Se mai foloseau florile, pentru scaldători (78, p. 67). Mălinele se dădeau oilor contra gâlbezei (87, p. 48).

mălin² v. Iliac

mălin negru v. Ilemn cîinesc

mănerăi-de-pădure (*Lathyrus latifolius* L.), plantă veninoasă din fam. *Leguminosae*; crește prin tufișuri, prin vii, livezi, mai ales în regiunea dealurilor.

(M) Planta era întrebuințată, la Dumbrăveni (Gorj), contra scrințiturilor. Părțile aeriene se muiau în apă fierbinte și apoi se legau ca un bandaj în locul luxat (167, p. 518).

măr (*Malus domestica* Borkn.), pom fructifer din fam. *Rosaceae*; are numeroase varietăți și subvarietăți autohtone, indiciu al vechimii lui în culturi. Fructele conțin pectină, tanin, vitamina C etc. (176, p. 405). Se consumă crude, dar și uscate, murate, sub formă de marmeladă, must etc. Populația zonelor pomicole le ducea în zonele joase și le schimba cu cereale. Zdrobite, se puneau în ciubere sau căzi să fermenteze și se obținea mustul sau cidrul, mult întrebuințat în trecut în alimentație. Se fermentau fără apă pentru țuică. În multe zone, merele se murau și se consumau înspre primăvară.

(V) Coaja și frunzele se foloseau la vopsit în galben, roșu și negru (160, p. 27—30, 91, 95—99, 159).

(M) În nordul Moldovei, crenguțele de măr dulce se fierbeau și se făceau cu ele oblojeli contra *bubelor dulci* (87, p. 49). În Munții Apuseni, se puneau pe *bube dulci* mustul stors din mere. Frunzele de măr dulce, cimbrîșor și gutui, se foloseau la oblojeli de *cel perit* (155, p. 96). În unele părți, merele coapte se luau contra tusei. În ținutul Sucevei, se făcea o borbă într-un măr domnesc, se puneau în ea piper, se cocea la foc și se mînca pentru tuse (87, p. 49).

(C) Mărul a fost, din timpuri vechi, simbol al ispitei. Cu nerăbdare așteptau, atît cei mici, cît și cei bătrîni, coacerea fructelor lui. Pentru a nu fi stîrcite înainte, au apărut opreliștile în consumul lor, pînă ajungeau într-un stadiu mai avansat de dezvoltare. Opreliștile de a prăda merele verzi au fost legate de cultul morților și lăsate în grija femeilor. Ele au fost întărite de teama, mai mare, de grindina pustiitoare. Importanța pomului a generat credința că-i păcat să-l tai, pînă nu sădești altul în loc (153, p. 797). În unele zone, în ziua de 1 martie se lega la fiecare pom roditor un fir roșu, ca să facă poame multe vara (76, p. 52). Pomul plantat lingă drum oferea umbră răcoroasă și poame ce astîmpărau setea călătorilor, de aceea se spunea că e sacru; cu cît gustă mai mulți din el, cu atît să fie mai roditor (69, p. 194—195).

(O) În obiceiuri, mărul și fructele sale au rosturi și semnificații numeroase, de veche tradiție. Ramurile de măr se puneau într-un vas cu apă, ca să inflorescă pînă la Anul nou, cînd se porneau copiii cu ele la urat (156, p. 147). Dorințele de fructificare abundentă se exprimau în diferite obiceiuri, începînd cu sărbătorile de iarnă. Unele se practicau concomitent cu muncile de îngrijire a livezilor, începînd din primăvară pînă toamna. La anumite date tradiționale se efectuau muncile de întreținere a livezilor, de îngrijire a pomilor, din primăvară, cînd se curățau, se adunau în grămezi ramurile uscate și frunzele, și li se dădea foc. În unele părți aceste munci se efectuau toamna. În Bucovina, după ce se dădea foc grămezii de ramuri și frunze, se lua coaje și se afuma fiecare pom. Variate au fost întrebuințările

mărului și în obiceiurile în legătură cu viața omului. În zona Muscelului, fetele care se făceau „surate“ se duceau și tăiau o cracă de măr dulce și apoi mergeau la un puț, împreună cu un flăcău. După ce se legau, flăcăul le dădea crăcanul de măr și, apucând una de-o ramură și alta de cealaltă, trăgeau să-l spintece (155, p. 17). În Maramureș, peștorii duceau cu ei o ploscă cu rachiu și un măr, în care erau băgați vreo 2—3 taleri, după starea feciorului care îi trimitea. Banii trebuiau să fie noi. După ce se ospătau, aceștia ofereau fetei mărul și dacă îl primea, era semn că acceptă cererea în căsătorie; beau atunci rachiul din ploscă, făceau încredințarea și vesteau căsătoria. Dacă fata nu primea mărul de la peștorii, era semn că refuză și atunci peștorii luau plosca și mărul și le duceau feciorului care i-a trimis (135, p. 104—105). Măr sau pom se făcea la nuntă. În unele zone, hobotul miresei se juca pe două smicele de măr dulce, pentru ca sarcina căsătoriei să nu fie anevoioasă (78, p. 74). În unele zone, se punea mărul sau pomul de căsătorie după un an de la nuntă (135, p. 745—746). „Măr“ sau „pom“ se făcea și la morți (157, p. 175). Florile mărului sînt bucuria primăverii, simbol al tinereții, frumuseții, castității; fructele lui sînt darurile toamnei și bucuria iernilor, cînd se dădeau în dar, mai ales copiilor, iar pomul, în obiceiuri, exprimă dorințele de rod, belșug și permanentă, ca pom al vieții.

măr pădureț (*Malus silvestris* (L.) Mill.), pom pădureț din fam. *Rosaceae*, crește prin crînguri, margini de pădure, poieni. S-a menținut în întrebuințări peste tot, pînă nu demult, fructele lui fiind folosite pentru prepararea cidrului și a oțetului, iar coaja și frunzele la vopsit. În unele părți, unde erau puține mere bune, merele pădurețe se culegeau și se păstrau pînă înspre primăvară, cînd primeau un gust mai plăcut. Unii le murau și le consumau iarna și primăvara.

(V) Aproape peste tot, scoarța și frunzele se întrebuințau pentru vopsit fibre sau fire în galben, roșu și negru. Pentru obținerea diferitelor nuanțe sau pentru anumite materiale, se amestecau cu alte plante, ca sovîrî, droghîță, salcie, scoarță de stejar, flori de corn (160, p. 27—30, 95—99, 159).

(M) Merele pădurețe se fierbeau, zeama se îngroșa cu tărîțe de grîu, se întindea pe o petică, și se puneau pe pîntece la *rast* (15, p. 445). La Rășinari, se puneau coapte pe *păducei* (166, p. 265). Rădăcina de măr pădureț, cu rădăcină de porumbur, se fierbeau, și se bea din decoctul cald pentru inimă (142, p. 142). Variate întrebuințări a avut oțetul de mere pădurețe, nelipsit în toate gospodăriile pînă nu demult. Se fierbea, se îndulcea cu miere și se lua contra tusei, răcelilor etc. Cu el se făceau frecții, ca și cu oțetul industrial care l-a înlocuit.

mărar (*Anethum graveolens* L.), plantă ierboasă aromatică din fam. *Umbelliferae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru trebuințe culinare, pe alocuri sălbăticite. Planta (*Herba Anethi*) conține anethol pe lângă alți principii activi (67, p. 109; 176, p. 427).

(M) Decoctul semințelor se dădea copiilor contra durerilor de stomac (43, p. 124; 18, p. 9). În ținutul Argeșului, se credea că ar fi bun pentru vindecarea umflăturilor de stomac (155, p. 170). Ceaiul din tulpinile florifere se folosea în bolile aparatului urinar (36, p. 221). Ceaiul de

mărar amestecat cu sulfina se bea la guturai cu tuse (87, p. 49). Decoctul fructelor se întrebuința contra durerilor de urechi, iar ceaiul se lua contra durerilor de cap (85, p. 270). Rădăcini de molotru și mărar se puneau la căpății, ori se bea decoctul lor contra insomniilor (142, p. 139). Ceaiul din semințe se lua contra astmului cardiac, iar ceaiul sau decoctul părților aeriene, în boli de inimă și contra arteriosclerozei (8, p. 127). Sămînța pisată se dădea copiilor pentru limbrici (87, p. 49). Noilor născuți li se punea și mărar în prima scaldă, ca să fie plăcuți ca mărarul în bucate. Femeile care nu aveau lapte fierbeau păsat cu sămînța de mărar și beau zeama (78, p. 69). Decoctul plantei se dădea și vacilor, cînd nu aveau lapte.

mărarul bălților v. mărăraș

mărăcine¹, **păducel**², **măcieș**² (*Crataegus oxyacantha* L.), arbust din fam. *Rosaceae*; crește pe marginea pădurilor, în tufișuri. Se aseamănă cu păducelul, dar are frunzele cu lobii rotunjiți. Florile au miros de migdale, iar fructele sînt comestibile, cu gust dulceag. Florile (*Flores Crategi*) și fructele (*Fructus Crategi*) conțin taninuri, sapogenine, acizi crategici, substanțe cardioactive, sitosterine cu acțiune hipotensivă etc. (65, p. 301; 148, p. 80; 173, p. 171—172; 176, p. 406).

(M) Decoctul frunzelor sau al vîrfurilor ramurilor se folosea contra *păducelor* pe tălpi, făcîndu-se spălături și legături cu resturile. Unii ardeau ramurile, iar din cenușă făceau leșie cu care spălau *păducelul*. Scoarța de pe rădăcină se punea proaspătă pe gîtul animalelor de tracțiune, cînd aveau *păducei* din cauza jugului. Alții luau lemn de păducel și-l ardeau, cenușa o amestecau cu cenușa obținută prin arderea unui guler de la o cămașă bărbătească și cu smîntînă, obținîndu-se o alifie cu care se ungeau grumajii boilor (128, p. 260).

mărăcine² v. păducel¹

mărăraș, **mărarul-bălților** (*Oenanthe aquatica* (L.) Bir.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin mlaștini, bălți sau lacuri. Fructele conțin uleiuri eterice, uleiuri grase, rezine etc. (68, VI, p. 523). (M) Fructele se foloseau contra astmului, ca diuretic și mai ales în medicina veterinară (68, VI, p. 520—523).

mărul lupului v. cucurbețea

mărgăritărel v. lăcrimioară

mărgelușe v. mei păsăresc

măseleriță, **nebunariță** (*Hyoscyamus niger* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Solanaceae*, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri lungi viscoși și miros greu; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și drumuri. Frunzele (*Folium Hyoscyami*) și semințele (*Semen Hyoscyami*) conțin alcaloizi—hioscamină, scopolamină, atropină etc. (65, p. 291—292; 173, p. 180—181; 148, p. 110; 176, p. 434). (M) Era un leac obișnuit contra durerilor de măsele. Se ținea în gură decoctul plantei ori se făceau cu el abureli (87, p. 49). Unele femei luau sămînța de măseleriță și o puneau într-o ulcea cu apă. Făceau

apoi foc din lemne de fag în cuptor sau pe vatră. După ce ardeau lemnele bine, trăgeau cărbunii la un loc și puneau de-o parte, lângă ei, ulcica cu apă și semințe, ca să se încălzească, iar pe de altă parte presărau sămință pe cărbuni și puneau peste ei o strachină cu gura în jos, ca fumul de sămință să se prindă de ea. După ce ardea sămința și fierbea apa din ulcea, bolnavul își lua o „prostire“ pe cap, întorcea strachina cu gura în sus, turna apa fierbinte din ulcică în ea și stătea cu gura deschisă deasupra ei, pentru ca aburul și fumul să intre în gură. Nu înghițea saliva și „nervii“ măselelor cariate, despre care se spunea că-s viermi. Unele femei infierbintau o cărămidă arsă, o puneau într-o strachină și turnau apa din ulcea peste ea, ca să se aburească cei pe care îi dureau măselele (117, p. 211). Aburii de mășalariu se mai întrebunțau pentru a vindeca crăpăturile mâinilor (78, p. 76). În unele părți, frunzele se puneau la abcese. Cu zeamă de mășalariță, amestecată cu ulei, spălau unii rănile mușcăturilor de șarpe. În Dobrogea, se folosea pentru băi contra insomniilor la copii (87, p. 49). Babele credeau că șoarecii se izgonesc de prin poduri, dacă pun rădăcini de mășalar. În unele părți, se spunea că geambașii îngrășau caii cu frunze de mășalar (78, p. 76). Semințele se amestecau cu grăunțele animalelor și li se dădea contra nădufului (8, p. 133).

măslin (*Olea europaea* L.), pom mediteranean din fam. *Oleaceae*, cu fructe bogate în ulei gras, substanțe amare etc. (176, p. 439). În unele zone, îndeosebi din sudul țării, măslinile erau mult întrebunțate în alimentație.

(M) Măslinile, pisate cu simburi cu tot, amestecate cu seu de oaie și mămăligă caldă, se puneau la gitul copiilor bolnavi de *gilci*. Frunza și simburii arși în foc și pisați, amestecați cu rachiu, se foloseau contra durerilor de măsele. Unii uscau simburii, îi introduceau într-o lulea veche, căreia îi puneau o trestie în loc de ciubuc, peste ei puneau cărbune și trăgeau fum, pe care îl țineau în gură contra durerilor de dinți. Contra trico-fiției, se puneau o măslină în spuză, se desfăcea, se scotea simburele și se aplica pe leziune (87, p. 49—50). Contra *năjitului*, se puneau o măslină în urechea bolnavului, care se culca pe partea aceea (79, p. 123—124). Scrumul din simburi se lua cu apă fiartă contra diareei (13, p. 92). Decoctul simburilor pisați, amestecați cu siminic (*Antennaria dioica*), se dădea contra diabetului. Măslinile se amestecau în mîncarea oilor, contra gâlbezei (43, p. 321). Cu măslinile pisate și stropite cu rachiu se înfășurau la picioare vitele, îndeosebi caii, de „osișor“ (34, p. 334). O largă întrebunțare a avut în medicina populară uleiul de măslin, procurat din comerț sau luat din candelă. O mulțime de unguente și chiar leacuri interne se preparau cu ajutorul lui.

mătasea broaștei¹, **mătreață de apă** (*Conferva vulgaris* L.), algă cu filament subțire; crește în ape dulci, stătătoare.

(M) Se întrebunțea contra arsurilor și umflăturilor, punîndu-se pe locul dureros, în credința că trage focul și durerea (87, p. 50).

mătasea-broaștei² v. **lîna-broaștei**

mătăcină v. **roiniță**

mătăciune, **melisă** (*Dracocephalum moldavica* L.), plantă ierboasă aromatică din fam. *Labiatae*, originară din Siberia orientală, cultivată

și în părțile noastre ca meliferă sau pentru mirosul său plăcut; pe alocuri sălbătică. Se cultiva, mai frecvent, în nordul țării. Pe alocuri se cultivă pentru uleiurile eterice ce le conține (68, VIII, p. 138).

(M) Se folosea ca leac pentru ochi (22, p. 58). Din frunzele plantei se prepara apa sau spirtul de melisă (78, p. 83—84).

mătânii (*Coix lacryma-jovi* L.), plantă din fam. *Gramineae*, originară din India, la noi cultivată. Călugării săraci confecționau din semințele plantei șiraguri de mătânii, pe care le vindeau. În unele părți le făceau babele, pentru femei, să le poarte la gît (12, p. 132—133).

măteuță¹ (*Geranium divaricatum* Ehrh.), plantă ierboasă din fam. *Geraniaceae*; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri.

(M) Se folosea mult, în unele zone din Moldova, în bolile femeiești. Se făceau băi și spălături cu ea și se bea din decoctul plantei (tocată mărunț, fiartă și lăsată să dozească în 1/2 l de rachiu și amestecată apoi pe din două cu untdelemn), cu recomandarea strictă ca pacienta să nu umble deloc, ci să stea cu fața în sus. Se dădea și bărbaților care aveau hernie. Se întrebuița și la vitele care rămîneau cu leziuni după naștere (12, p. 133).

măteuță², **plevaiță** (*Xeranthemum annuum* L.), plantă ierboasă alb-linoasă, din fam. *Compositae*; crește pe cîmpuri, locuri sterile.

(M) Decoctul tulpinilor florifere se dădea vacilor ca să le ușureze nașterile (23, p. 26).

mătrăgună, iarba codrului, împărăteasă¹ (*Atropa belladonna* L.), plantă viguroasă, veninoasă, din fam. *Solanaceae*, cu flori brun-violete și cu fructe negru-vineții, lucitoare; crește prin păduri, tufișuri, tăieturi. Rădăcina groasă și frunzele (*Radix et Folium Belladonnae*) au un conținut bogat în alcaloizi (65, p. 284—285), cum sînt hiosciamina, atropina, scopolamina, beladonină etc. (173, p. 92—93; 176, p. 434). Alcaloizi conțin și fructele cu gust dulceag, grețos, care îi inebunesc pe cei ce le mănîncă, atrași și de strălucirea lor aparte. Aceste proprietăți au generat, desigur, credințele și întrebuițările plantei în practici magice străvechi, cu largă răspîndire în tot cuprinsul Europei. Numele popular mai frecvent, acela de mătrăgună, probabil și unele întrebuițări, sînt de tradiție veche, mediteraneană, greacă. Mătrăguna a avut un loc aparte în practicile medicinale.

(M) Frunzele de mătrăgună, unse cu grăsime, se puneau pe umflături. Cei care aveau *friguri* se legau cu ele la cap (87, p. 50). Cu frunze aprinse se trata tusea (78, p. 81). Rădăcina plămădită se folosea contra reumatismului, ori se făceau cu ea băi (8, p. 128).

(P.C) Culegerea mătrăgunii se făcea, în funcție de scopul urmărit, după anumite rînduiri, reminiscențe din rituri vechi, păstrate fragmentar, sporadic, pe care le cunoșteau numai puține femei (64, p. 198—217).

mătrăgună mică v. mutulică

mătreață, lintiță (*Lemna trisulca* L.), plantă mică, acvatică din fam. *Lemnaceae*; crește plutind la suprafața apelor stătătoare sau lin curgătoare. În zonele din estul și sudul țării, se strînge cu sita de pe bălți și, amestecată cu făină ori țărițe, se dă de mîncare la rațe (12, p. 133).

mătreață de apă v. mătasea broaștei¹

mătura raiului, peliniță² (*Artemisia annua* L.), plantă ierboasă, frumos mirositoare, din fam. *Compositae*; crește pe lângă case, garduri, locuri necultivate, ruderaie. Conține principii activi, asemănători cu speciile înrudite de pelin. Se cultiva în aproape toate grădinile țărănești, pentru mirosul ei plăcut. În sărbătorile de primăvară, se punea prin case, pe la grinzii, pentru miros și întrebuițări medicinale. Se făceau din ea mături, din care se luau ramuri pentru diferite descințe.

(M) Cu decoctul plantei, la Nereju, se făceau cataplasme contra adenitei. Se mai introduceau în urechi, cîteva picături, contra durerilor.

mătura-vrăjitoarelor v. patul vîntului

mături (*Kochia scoparia* (L.) Schrad.), plantă ierboasă, înaltă și stufoasă, din fam. *Chenopodiaceae*, originară din sudul Europei, cultivată adeseori prin grădinile țărănești, pe alocuri subspontană. Este folosită pentru confecționarea măturilor.

(M) Se folosea la ceaiuri contra tusei. Decoctul plantei se dădea cînd „se strica mîntea la om”, ca să-i vină la loc (4, p. 105).

(P) Cu o mătură părăsită se băteau copiii care urinau noaptea în pat. Crengile de mătură părăsită s-au folosit la descîntat de *sperial*, *deochi* etc. (78, p. 81—82).

măzărui (*Lathyrus sativus* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, cultivată din timpuri străvechi în regiunea mediteraneană, pentru semințe; la noi sporadică în culturi, pe alocuri subspontană, prin semănături, locuri nisipoase, mai ales în sudul țării (68, V, p. 435—436). Semințele consumate în cantitate mare provoacă paralizii musculare. E cultivată pe alocuri ca plantă de nutreț, iar unele forme ca plante de podoabă (68, V, p. 436).

mei, mălai mărunt (*Panicum milliaceum* L.), plantă ierboasă, cultivată, din fam. *Gramineae*, cu flori dispuse într-o paniculă mare și fructe galbene comestibile; cereală veche în culturi, originară din Asia. A constituit baza alimentației pentru populația săracă din trecut, dar a cedat locul porumbului mai productiv. Din făină se făcea mămăligă, iar pisat în pive se folosea la sarmale, plachie etc. Din mei se prepara braga (78, p. 66).

(M, P) A avut, ca și alte plante vechi în culturi, variate întrebuițări în medicina populară. În Bucovina se spunea că mălaiul întii moașă l-a semănat. A luat o mină de mălai și semănîndu-l a zis: *Să fie de leac și să fie sămînță din tine!* Dacă îl durea pe cineva înlăuntru îi punea turtă de mălai pe pîntece (153, p. 179). Turta din făină de mei, cu hrean ras, miere și sare, se folosea la *gilci* (78, p. 66). Meiul amestecat cu oțet și descîntat se punea pe *obrinteli*. Mălaiul mărunt s-a mai folosit de *babiți*, la copii mici (129, II, p. 94—95).

mei pădureț v. meișor²

mei pășăresc, mărgelușe (*Lithospermum arvensae* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește pe cîmpuri, prin locuri necultivate, aride, pe lângă drumuri.

(M) Se folosea local, cu sburătoare (*Eupatorium cannabinum*) de *bubă neagră*, *ducă-se pe pustii* și contra durerilor interne: se bea decoctul plantelor și se făceau cu ele scăldători (4, p. 68, 96).

meișor¹ (*Lithospermum officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri aride și pietroase, prin tufișuri și păduri. (M) Partea aeriană, de preferință fructificată, se folosea sub formă de ceai anti-diuretic (187, p. 518—519).

meișor², **mei pădureț** (*Millium effusum* L.), plantă ierboasă din fam. *Gramineae*; crește prin poieni umbroase și păduri.

(M) Pășatul de meișor fierț și făcut ca mămăliguța de moale se întindea pe o petică, peste care se presăra rădăcina de pătrunjel pisată și se înveleau cu el boașele, când se umflau (87, p. 50).

meișor albastru (*Lithospermum purpureo-coeruleum* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin păduri, indicată pentru decorarea stîncăriilor de prin parcuri și grădini, avînd flori frumoase, la început roșietice, mai tirziu albastre azurii.

(M) În galenoterapia veche, planta cunoscută sub denumirea de *Herba Lithospermii repentis* era folosită în tratamentul bronșitelor (68, VII, p. 214).

melisă v. **mătăciune**

mentă v. **izvă bună**

merișor, cimișir (*Buxus sempervirens* L.), arbust mic, totdeauna verde, din fam. *Buxaceae*, cultivat ca plantă decorativă prin grădini și parcuri. Scoarța și frunzele conțin o serie de alcaloizi, dintre care buxina provoacă otrăviri, îndeosebi la cai și oi (68, II, p. 376). Lemnul compact și dur este prețuit și întrebuințat în strungărie și xilografie.

(O) În podișul Tîrnavelor, iarna la șezătoare, fetele luau 2 ramuri, una pentru ele și una pentru iubitul lor, le puneau pe sobă și dacă se apropiau una de alta, era semn că le iubește, iar dacă se îndepărtau, era semn că nu le iubește nimeni (36, p. 224).

merișor de cîmp, sovirvariță (*Hypericum quadrangulum* L.), plantă ierboasă din fam. *Hypericaceae*; crește prin păduri și pășuni umede, pe marginea apelor.

(M) Scrumul obținut prin arderea plantei, amestecat cu smîntînă, se folosea, în Munții Apuseni, la *bube dulci* (36, p. 225).

merișor de munte (*Vaccinium vitis-idaea* L.), arbust mic, totdeauna verde, din fam. *Ericaceae*; crește prin locurile stîncoase și umede din păduri, prin pășunile din zonele înalte. Frunzele (*Folium Vitis-idaeae*) conțin arbutină, tanin, vitamina C etc. (65, p. 297—298; 148, p. 90; 173, p. 179—180). Frunzele de merișor înlocuiesc frunzele de strugurii ursului (*Arctostaphylos uva ursi*) din aceeași familie, plantă rară la noi, ocrotită de lege ca monument al naturii (173, p. 179). Fructele, boabe roșii, acrișoare, sînt comestibile.

(M) Ceaiul din frunze se lua contra diareei. În nordul Moldovei, se luau fructele murate (84, p. 215). Ceaiul se mai bea contra reumatismului. Mustul din boabe este un bun antitermic (190, p. 19).

mesteacăn (*Betula verrucosa* Ehrh.), arbore cu coaja albă, din fam. *Betulaceae*; alcătuieste pe alocuri pilcuri de pădure, mestecănișuri. Specie forestieră valoroasă, care regenerează natural pădurile, tăieturile, arsurile, coastele despădurite, locurile stîncoase cu soluri schelete. Frunzele și vîrfurile ramurilor (*Folia et Gemina Betulae*) conțin ulei

eteric, tanin, glucozizi flavonici, rezine (176, p. 379; 148, p. 48). Rămurele se folosesc la confecționarea măturilor; tulpinile și ramurile cu coajă ca material pentru construcții ornamentale, garduri, chioșcuri etc. Lemnul se întrebuintează pentru oiști, cuie de încălțăminte, mo-soare, furnir etc. Din scoarță se extrage tanin, iar prin distilarea lemnului diferite substanțe chimice (gudroane, uleiul de mesteacăn) cu care se tăbăcesc pieile spre a se obține apreciatele iufturi etc. (68, I, p. 204—208). Ca materie primă meșteșugărească țărănească, din lemnul de mesteacăn se făceau osii și butuci de roate, coarne de plug, cercuri pentru vase, tocuri din scoarță etc. Pentru construcții nu e tocmai bun.

În județul Suceava se spunea că mesteacănul, dacă nu i-ar fi rușine de ceilalți copaci, ar putezi în car, din pădure pînă acasă. Cu coajă de mesteacăn se legau buciumele, cu care cîntau ciobanii, la morți etc. Din coajă se făcea crușala și dubala. Muntenii din ținutul Neamțului își ungeau cu dohot de mesteacăn ciubotele și osiile carelor și căruțelor. Seva, obținută primăvara prin incizii în trunchiul copacilor, o beau copiii și cei slabi să se întărească.

(V) Mesteacănul a fost, mai demult, unul din cei mai importanți coloranți vegetali. Cu frunza, culesă înspre toamnă, se colorau în galben fibre, fire sau țesături. S-au folosit în amestecuri diferite: frunză de mesteacăn și piatră acră; scoarță de mesteacăn, borș și piatră acră; mesteacăn, salcie sau răchită; salcie, mesteacăn și zăr etc. (160, p. 36—40). Frunzele se foloseau în amestecuri și pentru obținerea altor culori, ca roșu (160, p. 104) și verde (160, p. 86—87; 144, p. 204—205).

(M) Ramurile verzi se puneau cu un capăt în foc, iar cu seva ce ieșea pe celălalt capăt se ungea pe *pecingine* (36, p. 221). În Maramureș, la Mara, fetele se ungeau cu ea pe cap, ca să le crească părul. La Rășinari, copiilor care sufereau de *boală cînească* li se făceau scaldături cu zeamă extrasă din coajă de mesteacăn tînăr. Fiertura din coajă se întrebuintă la oprirea udului (166, p. 253, 264). Din frunze se făceau ceaiuri contra durerilor de inimă, reumatismului și gutei (84, p. 209). Ceaiul se lua și în bolile de rinichi (174, p. 86), iar la Sălciua, contra tensiunii. La Nereju, frunzele se fierbeau cu frunze de ulm și cătină roșie (*Myricaria germanica*), iar decoctul se bea contra *tifosului* (43, p. 125). În sudul Transilvaniei, la Boița, cu decoctul frunzei se spălau mușcăturile de „gadine“ (lup, ciine etc.), iar cu resturile se legau. În *boala de zahăr*, se lua ceai din frunză de mesteacăn, cu frunze de afin și traista ciobanului, de 3 ori pe zi înainte de mîncare (18, p. 11). Mustul de mesteacăn se dădea celor *ofticoși*. Din coaja subțire, prin ardere, se obținea „dohot“ bun de uns *rofiile*. Dohotul negru și unsuros, cu miros tare de cărbune și fum, era leac obișnuit contra rîiei. În Transilvania, se vindeca cu el *chelbea*. Cu mesteacăn se mai făcea doftorie pentru oprirea udului la cai (78, p. 84—85). Cînd făceau caii albeață, se lua o mlădiță de mesteacăn, se fredelea în lung, se turna în ea sare, se punea să ardă în cuptor, pe vatra curată, iar cenușa obținută se punea în ochi de cîteva ori (93, p. 115). În unele zone, se spunea că cei care beau must de mesteacăn fac păduchi, probabil pentru ocrotirea copacilor, care se uscau (78, p. 85).

(O) În Munții Apuseni, cu ramuri de mesteacăn se îmbrăca Singeorzul. În multe zone, din tulpinile mestecenilor tineri se făceau armindenii, care se puneau la 1 mai prin curțile gospodăriilor. Se mai puneau ramurile pe la porți, grajduri. Cu creangă verde de mesteacăn se spunea că

e bine să dai după vite, în aceste zile, ca să fie vesele și sănătoase nu cu creangă uscată.

mesteacăn pufos (*Betula pubescens* Ehrh.), arbore mai mic, din fam. *Betulaceae*; crește prin locurile umede din zonele înalte. Are proprietăți asemănătoare cu cel comun, pe care îl substituie de multe ori.

(M) Se folosea contra tifosului exantematic și a febrei tifoide (25, p. 31).

miază-noapte¹, **sor-cu-frate**² (*Melampyrum nemorosum* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin păduri și tufișuri. Contrastul dintre florile ei galbene aurii și bracteele vinete la subsuoara cărora sînt dispuse au sugerat numirile populare, ca și ale altor specii înrudite, cu care se confundă.

(C) În Banat, se spunea că Iotrii cei mari, cînd se duceau la miezul nopții să fure ori să jefuiască, luau și purtau în sin această plantă, spre a-i feri de rău.

miază-noapte² v. **păduroi**

miază-noapte³ v. **ziua-cu-noaptea**

micsandără, vioală (*Mathiola incana* (L.) R. Br.), plantă ornamentală din fam. *Cruciferae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru florile ei albe, violete sau roșii, frumos mirositoare. Sînt între cele mai plăcute flori, mai ales cele învoalte, purtate de flăcăi în pălării și de fete la brîu.

mieșunea (*Cheiranthus cheiri* L.), plantă ornamentală din fam. *Cruciferae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru florile ei galbene, aurii, frumos mirositoare.

(M) În afară de valoarea decorativă, planta se mai folosește în multe locuri în scop medicinal, conținînd glicozidele cardiace cheirotina și cheiranthina, care se găsesc în cantități mai apreciabile în semințe (68, III, p. 198—199).

mierea-ursului, pluminărică (*Pulmonaria officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri umbroase și umede din păduri, tufișuri, livezi. Florile roșii, apoi violete, sînt bogate în nectar, de aceea copiii le caută primăvara, să le sugă mierea. Petele albe de pe frunze, ca și întrebuiințarea mai frecventă, au sugerat numele popular de pluminărică. Planta (*Herba Pulmonariae*) conține tanin, saponine, mucilagii (173, p. 212; 176, p. 431).

(V) Rădăcina s-a folosit pentru colorat în negru (160, p. 159).

(M) Ceaiul din frunze se folosea contra tusei și a altor afecțiuni pulmonare (87, p. 51; 94, p. 562), iar ceaiul din rădăcini, în boli de stomac și ficat (18, p. 21).

mierța pămîntului, feldera pămîntului (*Cyathus striatus* Pers.), ciupercă din fam. *Nidulariaceae*, avînd corpul de fructificație în formă de cupă. În interior apar niște formațiuni globuloase, în care sînt spori, despre care se credea că prevestesc rodul bucatelor. Cînd cupa era plină, se spunea că prevestește rod bogat, cînd era mai goală, era semn de an sărac.

migdal (*Amygdalus communis* L.), pom mic din fam. *Rosaceae*, originar din Asia Centrală, cultivat și la noi în zonele din sudul țării. Se cultivă mai mult în regiunea mediteraneană. Are două varietăți: *A. communis*

var. *amara* L. și *A. communis* var. *sativa* L. (Migdalul amar și migdalul dulce). Semințele (*Semen Amygdale*) conțin amidalină, fermentul specific emulsina, ulei gras, albumină (68, IV, p. 863—864; 176, p. 406). Migdalele dulci se folosesc în alimentație și la prepararea prăjiturilor. Migdalele amare se folosesc în cosmetică, în industria parfumurilor și la fabricarea săpunurilor (68, IV, p. 864).

(M) Se întrebuița ca leac la răni, la *pecingine* și pentru „curățirea pieptului“ (25, p. 18).

milostivă v. avrămească

mintă broaștei v. izma broaștei

mirt (*Myrtus communis* L.), arbust frumos, totdeauna verde, din fam. *Myrtaceae*, originar din regiunea mediteraneană. Frunzele (*Folium Myrti*) conțin ulei eteric, tanin etc. și au proprietăți aromatizante, stomahice etc. (176, p. 416). Este cultivat sporadic la noi, pentru florile lui frumos mirositoare. Din frunzele proaspete se extrage uleiul de mirt, fluid, cu gust iute, miros aromatic plăcut. Fructele se întrebuițază uneori drept condiment, având însușirea de a stimula funcțiunile gastrice (68, V, p. 469).

(M) Ceaiul din frunze și ramuri se lua contra tusei, în tratamentul bolilor de inimă și ale vezicii urinare (84, p. 202).

mîna-Maicii-Domnului¹, **roza-Ierihonului**² (*Anastatica hierochuntica* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin stepele aride și pustiurile nisipoase din Israel, Siria, Arabia etc.; o aduceau la noi și o comercializau călugării. După căderea frunzelor ramurile se strîng ca o mîină, iar cînd se pun în apă se desfăc, caractere care au sugerat numele popular.

(M) În cele mai multe părți se folosea la nașteri, în credința că le ușurează. Planta se punea în apă și, după ce se desfăcea, se scotea; din apă se dădea femeii să bea, iar cu ce rămînea, se spăla pe pîntece (78, p. 67—68). În unele părți, se folosea și la *boala grabnică*, care înainte nu avea leac.

mîna-Maicii-Domnului² v. **limba cucului**²

mînatărcă, pîta vacii (*Boletus edulis* Fr.), burete din fam. *Boletaceae*, cu pălărie ca o piinișoară, brună pe fața superioară, albicioasă, apoi gălbuie și verzuie pe fața inferioară, la maturaj. Crește prin pădurile de fag și brad, vara și toamna. Partea cărnăasă, albă și gustoasă pînă înspre maturaj, este mult căutată și apreciată în alimentație. În unele zone, se taie bucățele, se înșiră pe ață și se usucă pentru iarnă, folosindu-se mai ales la ciorbe (53, p. 140). În unele părți, se taie în bucăți și se murează (15, p. 165).

(C) La Clopotiva, se spunea că atunci cînd se fac multe pitoance, „în hăla an e moarte multă“ (53, p. 46).

mlajă, răchită de împletit (*Salix viminalis* L.), arbust comun din fam. *Salicaceae*; crește pe malul apelor, prin grinduri. Are ramuri subțiri, flexibile, folosite pentru confecționarea diferitelor coșuri, lese, garduri etc.

(V) Coaja ramurilor se întrebuița la vopsit în galben.

moartea stelniților v. păducherniță

mojdrean v. frasin de munte

molid (*Picea excelsa* Link.), conifer din fam. *Abietaceae*; alcătuieste întinsele și valoroasele masive păduroase din zonele înalte. Este prețuit, în primul rînd, pentru lemnul său, bun pentru construcții, confecționarea diferitelor obiecte casnice, mobilă, vase etc. Dă lemnul de rezonanță, de calitate superioară, căutat pentru construcția avioanelor și a instrumentelor muzicale. Scoarța conține 10—11% tanin și se utilizează în tăbăcărie (68, I, p. 163). Prin distilarea rășinei ce o conține se obțin: terebentină, colofoniu, gudroane și alte produse. Frunzele (*Folium Piceae*) conțin rezine, tanin, vitamina C etc. (68, I, p. 163; 173, p. 202; 176, p. 371).

(M) Mugurii și conurile tinere se foloseau pentru prepararea unui sirop contra tusei și a altor afecțiuni pulmonare. În sudul Transilvaniei, în zona Branului, mugurii se spălau, se turna peste ei apă fiartă, se lăseau 2 zile să macereze, apoi se strecura zeama, se fierbea să mai scadă și apoi se fierbea cu zahăr. Se lua contra durerilor de piept (36, p. 226). Ceaiul din vîrfurile tinere, crude, se lua contra *nădușelii* (84, p. 213). Se mai folosea, în unele părți, în bolile de ficat și splină. Cu frunze de molid se făceau scaldători contra *mătricilor*. În ținutul Năsăudului, cu cucuruz de molid, frunze de stejar și boz, se făceau băi contra reumatismului (92, p. 24). Pentru durere de dinți, se scotea dintr-un lemn de molid un nod, se cioplea de pe el scoarța albă, pînă rămînea miezul roșu, care se punea la fiert. Se păstra într-un vas perfect închis, timp de 2 zile. Apa aceasta se ținea în gură, pentru durere de dinți (18, p. 20). Rășina, ca și a altor conifere, în amestec cu alte leacuri, era întrebuințată la prepararea diferitelor alifii, pentru tăieturi, bube, buboale, umflături, junghiuri etc. (92, p. 14; 147, 15). Se folosea și pentru ceai, împotriva rănilor interne; se susținea însă că produce sterilitate (48, p. 213).

(O) Molidul înlocuia bradul în toate obiceiurile, din ciclul vieții și ciclurile vegetației.

molură (*Foeniculum vulgare* Mill.), plantă aromatică viguroasă, din fam. *Umbelliferae*, originară din sudul Europei, la noi cultivată, pe alocuri subspontană. Fructele (*Fructus Foeniculi*) au gust aromatic-dulceag și conțin ulei bogat în anetol, alături de ulei gras, aleuronă etc. (65, p. 301—302; 173, p. 86; 176, p. 426). Tulpinile fragede se consumă ca salată. Din fructe se extrage ulei (*Oleum Foeniculi*), cu acțiune carminativă, diuretică și stomahică. Fructele se folosesc drept condiment la prepararea mezelurilor și cîrnaților, apoi pentru aromatizarea unor preparate farmaceutice, a lichiorurilor și la fabricarea parfumurilor (68, VI, p. 531—532).

(M) Decoctul semințelor se dădea copiilor mici, pentru *mătrice* (15, p. 487). Se mai lua ca diuretic (174, p. 88). Ceaiul se mai lua pentru a spori secreția laptelui la femei (186, p. 158). În medicina veterinară decoctul se dădea contra indigestiilor, colici, crampe etc. (186, p. 158).

morcov de cîmp, rușine (*Daucus carota* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe, livezi, poieni, pe marginea drumurilor. (M) Inflorescențele se fierbeau în apă sau vin și se dădeau bărbaților pentru neputință (4, p. 100).

(C) Inflorescențele, în formă de umbеле, au la mijloc o floriceică roșie, despre care bătrînii spuneau că ar arăta rușinea puțină ce-a mai rămas în lume. Se spunea că mai demult era mai mult roșu în mijlocul inflorescențelor și era mai multă rușine în lume. În timp, la multe a dispărut (40, p. 102; 145, p. 459).

morcov de grădină (*Daucus carota* L. var. *sativa* DC.), legumă cultivată, din fam. *Umbelliferae*, obținută prin ameliorarea speciei spontane comune. Rădăcina (*Radix Dauci*) conține carotină, substanțe aromatice, zaharuri, vitaminele A, B, C, K (68, VI, p. 404; 176, p. 426).

(M) Morcovul copt și sfărîmat se punea, la copii, pe *bube dulci* (87, p. 51). Mustul de morcovi se dădea contra rahitismului. Cu morcovi fierți în lapte se făceau cataplasme la inflamații și răni vechi (190, p. 31). Din morcovi rași, stropiți cu gaz, se făceau turte pentru *glici* (79, p. 81). Sămînța zdrobită, luată cu vin, se dădea în ascită și în pneumonie. Dulceața de morcovi rași se dădea contra tusei convulsive (84, p. 30—31), iar fiertura de morcovi, contra icterului. În Munții Apuseni, la Măguri, se făcea din morcov un pahar, se punea în el un ban de aur sau un inel și apă, care se dădea bolnavului s-o bea (147, p. 516). În ținutul Năsăudului, se scobeau morcovul, se punea în el apă și un inel de aur, se ținea o zi și apoi se bea contra *gălbînării* (92, p. 22). Sucul proaspăt extras din morcovul ras se bea, înainte de mîncare, contra durerilor de stomac (18, p. 14). Zeama de rădăcină neîndulcită se lua, cîte 4 ulcele pe zi, contra diareei și frigurilor (13, II, p. 6). În alte părți, decoctul rădăcinilor răzuite se lua contra durerilor de stomac; fierte în lapte, se puneau pe *cocături*, să tragă puroiul și să aline durerile (8, p. 131). Decoctul rădăcinilor se mai folosea în boli de piept și de rinichi (14, p. 103). Frunzele uscate și pisate mărunt se puneau în ochi, contra albeței (86, p. 113). Zeama de morcovi se folosea contra *trînjilor* și a hemoragiilor prea abundente la femei (13, II, p. 7).

moșmon (*Mespilus germanica* L.), arbust din fam. *Rosaceae*; crește sporadic prin păduri și tufișuri, pe alocuri cultivat prin grădinile din jurul caselor, pentru fructele sale, la început tari, acre și astringente, la maturitate devin moi, dulcele, plăcut acidulate, cu aromă caracteristică. Conțin zaharuri, acizi, tanin etc. (68, III, 719). Moșmonul se cultivă pe o scară restrînsă datorită faptului că fructele sale sînt inferioare altor specii pomicele.

(M) Fructele uscate, fierte cu mac, se foloseau contra *gălbînării* (25, p. 114).

moșnegei, trînji (*Neottia nidus-avis* (L.) L. C. Rich.), plantă saprofită din fam. *Orchidaceae*, brună-gălbuie, cu rizom gros, cu numeroase rădăcini încilcitate, cu aspectul unui cuib de pasăre; crește prin pădurile de foioase.

(M) Rizomul se punea în rachi și se lua contra constipației (87, p. 35). Mai frecvent era întrebuințat contra *trînjilor*. Se fierbea în apă, borș sau vin și se dădea bolnavului; cu decoctul se făceau spălături (12, p. 117—118; 26, p. 85).

motocci, cotocei (*Trifolium arvense* L.), plantă ierboasă comună, din fam. *Leguminosae*; crește pe cîmpuri, locuri ruderaie, pășuni aride. Inflorescențele ovale, mătăsoș-păroase, i-au sugerat denumirile populare

și chiar întrebuințarea mai frecventă. Planta se culegea în zile de dulce, în lună veche, și se puneă printre castraveți, cînd nu rodeau. În cele mai multe părți, se aruncau peste castraveți cîteva fire, de cum începeau să rodească.

(M) La Nereju, decoctul plantei se folosea contra *frigurilor* (43, p. 125). La Măguri, apa în care se fierbea planta, numită iarba somnului, se dădea copiilor să doarmă (147, p. 524).

moțul-curcanului (*Amaranthus caudatus* L.), plantă viguroasă, din fam. *Amaranthaceae*, originară din India, cultivată prin grădinile țărănești pentru florile ei roșii.

(M) S-a folosit în medicina populară ca emenagog (7, p. 10). În unele regiuni de pe glob se cultivă ca plantă alimentară, pentru semințe, cu aceleași întrebuințări ca și meiul (68, I, p. 591).

muma-secării v. cornul-secării

mur¹, rug de mure² (*Rubus caesius* L.), tufă cu tulpini culcate, din fam. *Rosaceae*; crește prin tufișuri, pe cîmpuri, pe lângă garduri. Fructele sale albastre-negre cu gust acru, astringent, bogate în tanin și vitamina C sînt întrebuințate la prepararea marmeladei, siropurilor etc.

(M) La Clopotiva, din mure se făcea oțet, care se bea cu „gingării” (gîndaci) de frasin, contra turbării (53, p. 148). Frunza și rădăcina de rug, uscate, pisate și amestecate cu vin alb, se luau contra durerilor de șale (142, p. 143).

mur² v. rug de mure¹

mușcată (*Pelargonium zonale* Ait.), plantă ornamentală din fam. *Geraniaceae*, originară din sudul Africii, mult cultivată prin ferestrele caselor țărănești, pe pridvoare. Conține ulei eteric bogat în geraniol, ca și alte specii înrudite (173, p. 75).

(M) Frunzele verzi se puneau pe tăieturi și bube, precum și în urechi, în credința că ar fi un leac bun contra durerilor de măsele. Pețiolul frunzelor, tăiat în bucăți de 2 cm, se folosea ca supozitor, contra constipației la copii mici. Frunzele se puneau pe *coacățuri*, pentru a grăbi coacerea lor (8, p. 136).

(O) În Dobrogea era obiceiul ca, în ziua de 8 ianuarie, toate nevestele cîte au fost căutate de aceeași moașă să se ducă la ea și să petreacă toată ziua. Se făcea o masă, care se împodobeă cu mușcată, pe ale cărei frunze se lipea cu miere cîte o bucățică de hîrtie poleită, pentru ca și moașă să fie plăcută nepoatei sale, ca albinelor mierea (78, p. 89).

mușcată creată (*Pelargonium radula* L' Hérít.), plantă ornamentală din fam. *Geraniaceae*, cultivată prin ferestre, pe pridvoare. Are frunzele mai cîștate și este mai bogată în ulei volatil decît mușcata, avînd un miros mai puternic.

(M) Ceaiul din frunze se folosea contra constipației la sugari (25, p. 125).

mușcată dulce (*Pelargonium odoratissimum* Ait.), plantă ornamentală din fam. *Geraniaceae*, cultivată pentru mirosul său puternic și pentru frunze.

(M) În multe părți, în timpul iernii, era un leac obișnuit la răni și tăieturi (36, p. 226).

mușcatu-dracului (*Scabiosa columbaria* L.), plantă ierboasă din fam. *Dipsacaceae*; crește prin fînețele și pășunile uscate din munți.

(M) Se punea în scaldătorile copiilor nou născuți (87, p. 51).

mușchi de munte, mușchi de piatră² (*Cetraria islandica* (L.) Hoffm.), lichen frecvent în regiunea alpină, din fam. *Parmeliaceae*; crește prin pășunile uscate și are un tal frunzos, cenușiu-verzui. Talul (*Lichen Islandicus*) conține lichenină, acid cetraric, acid lichenic, acid stearic, oxalat de calciu, oxalat de potasiu, substanțe amare etc. (173, p. 157—158; 176, p. 346).

(M) Se întrebuința ca tonic și febrifug (164, p. 187). Decoctul, îndulcit cu miere sau zahăr, se lua în boli de piept, mai ales în tratamentul tuberculozei pulmonare (174, II, p. 99).

mușchi de pămînt, strașnic (*Polytrichum commune* L.), mușchi comun din fam. *Polytrichaceae*; foarte răspîndit prin păduri și locuri umede, umbroase, unde alcătuiește desigurii moi, ca niște covoare. A avut variate întrebuințări casnice. Tulpinile, ca și ale altor specii, se introduceau printre bîrnele construcțiilor, începînd cu locuințele și încheind cu adăposturile sezoniere, pastorale sau forestiere, în care se foloseau pentru amenajarea așternuturilor pentru dormit. Pustnicii și pernele și le umpleau cu mușchi. Se punea în ferestre, ca să absoarbă apa rezultată din topirea gheții de pe geamuri.

(O) În Moldova, mușchiul era folosit pentru afumat prin casă (11, p. 53).

mușchi de pe casă v. mușchi de piatră¹

mușchi de piatră¹, **mușchi de pe casă** (*Pogonatum urnigerum* (L.) P.B.), mușchi mic din fam. *Polytrichaceae*; crește prin locuri pietroase și nisipoase, pripășindu-se uneori și pe acoperișurile vechi de paie.

(M) Se folosea, la Sălcuia, la băi contra reumatismului. Se punea o mină bună de mușchi uscat la o găleată de apă și se fierbea bine, apoi se lua de la foc și, după ce se răcorea, se scâldea bolnavul, ori numai își introducea mîinile sau picioarele dureroase.

mușchi de piatră² v. **mușchi de munte**

mușețel, romaniță (*Matricharia chamomilla* L.), plantă ierboasă comună, din fam. *Compositae*; crește prin locuri necultivate, cultivate, sărăturoase, pe marginea drumurilor. Florile (*Flores Chamomillae*) conțin ulei volatil bogat în azulenă, glucosizi specifici, tanin, acid salicilic etc. (65, p. 276; 68, IX, p. 412; 173, p. 144; 176, p. 446). Este o valoroasă plantă medicinală, folosită din cele mai vechi timpuri.

(M) Decoctul se folosea la spălături și oblojele contra durerilor de cap (84, p. 212). Contra durerilor de urechi se mai făceau cu el abureli, ori spălături cu decoctul florilor (13, p. 93). Se folosea și la răni, bube, *bube dulci, trînji* (79, p. 176). Ceaiul se lua contra tusei, răcelii, reumatismului. Decoctul se ținea călduț în gură, contra durerilor de dinți; se mai făcea cu el gargară, contra durerilor de gît (85, p. 273). Peste tot este folosit în bolile de stomac (18, p. 19; 13, p. 96; 14, p. 104). Sub formă de ceai ori plămădit în rachiu, de seara pînă dimineața, se lua contra *cătămăturii* (4, p. 107). Foarte frecventă era întrebuințarea ceaiului de mușețel pentru ușurarea nasterilor, a durerilor după nașteri, a complicațiilor și altor boli femeiești (87, p. 61; 78, p. 114; 4, p. 99). Noilor născuți, ca să fie sănătoși, li se punea în scaldătoare.

muștel de câmp, busuiocul-cerbilor (*Mentha pulegium* L.), plantă ierboasă păroasă, din fam. *Labiatae*; crește prin locuri mlăștinoase, pe malul râurilor și lacurilor.

(M) Se întrebuința în locul izmei cultivate, ca stimulent stomahic și carminativ (161, p. 40). Decoctul plantei se lua în anemie, slăbire generală (26, p. 83).

muștel prost v. roman

muștar alb (*Sinapis alba* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, subsontană și cultivată pentru semințele sale, din care se prepară muștarul mai slab, dar care își păstrează gustul mai mult timp decît cel preparat din muștarul negru, mai iute (68, III, p. 472). Semințele conțin ulei gras, sinigrină, sinapină, mirozină etc. (148, p. 54; 173, p. 60—61).

(M) Muștarul se pune la ceafă sau la urechi, contra durerilor de cap (78, p. 90). Pisat mărunțel, cu lapte dulce, se folosea contra *orbaltului*. Rădăcina, fiartă cu vin, se lua dimineața și seara contra *treapăduului*. Era un leac obișnuit contra junghiurilor: se amesteca făina de muștar cu oțet, se făcea o turtiță și se punea în legătură (78, p. 89). Alții luau o parte făină de muștar și 2 de grâu, le amestecau, le puneau pe o cârpă și apoi țineau 5—6 ore pasta făcută cu oțet (87, p. 51). În locul făinei, se foloseau uneori și tărițele de grâu. Unii făceau băi cu părțile aeriene ale plantei, contra reumatismului și răcelii (14, p. 107—108).

muștar de câmp (*Sinapis arvensis* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin semănături, locuri necultivate, pîrloage, pe lângă drumuri. Este o buruiană care invadează semănăturile primăvara, stingherind dezvoltarea culturilor. Planta tinăra este bună pentru scopuri culinare, pregătită ca spanacul. Sămînța se folosește pentru extragerea uleiului. Se mai folosește și ca adaus la prepararea muștarului (68, III, p. 471).

muștar negru (*Brasica nigra* (L.) Koch.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri cultivate și ruderales, prin semănături și pe marginea drumurilor. Cultivată în câmp pentru cerințe alimentare și medicinale. Semințele (*Semen Sinapis nigrae*) conțin un glicozid specific — sinapina — alături de fermentul specific — mirozina etc. (65, p. 605; 173, p. 61; 176, p. 400—401). Din semințe se prepară muștarul iute. Planta tinăra se poate consuma ca salată, sau ca legumă, înlocuind spanacul. Se cultivă ca plantă furajeră (68, III, p. 455).

(M) Are aceleași întrebuințări medicinale, ca și muștarul alb, fiind preferat acestuia, deoarece e mai bogat în principii active. Se întrebuințează la cataplasme și băi contra nevralgiilor și reumatismului etc. (186, p. 188).

mutătoare cu poame negre, împărăteasă² (*Bryonia alba* L.), plantă agățătoare, veninoasă, din fam. *Cucurbitaceae*; crește pe lângă garduri, prin vii, locuri ruderales. Rădăcinile groase ale plantei (*Radix Bryoniae*) conțin alcaloizi, glicozide, rășini etc. (148, p. 120; 173, p. 213). (M) A fost între cele mai importante plante din medicina populară, ceea ce a sugerat numele de „împărăteasă“. Rădăcina pisată se pune în legături contra durerilor de cap. Rasă și amestecată cu untură rîncedă de porc, se folosea pentru *chelbe*, iar cu mîzga ei se ungeau fetele

pe cap, ca să le crească părul. Friptă în unsoare de porc, cu pucioasă, se întrebuița contra scabiei. Se punea în rachiu contra *vătămăturii* (87, p. 51—52). Unii o tăiau felii, o înșirau pe o sfoară și o puneau la uscat; cînd o foloseau, o pisau mărunt și o amestecau cu rachiu; sau făceau din ea turtă, pe care o puneau pe pîntece. Decoctul rădăcinii se lua contra *frigurilor*. Rădăcina se cocea, se amesteca cu miere și rachiu, din care se lua dimineața cite o linguriță, contra durerilor de piept, în *nădușelii* (4, p. 95). Floarea de mutătoare, fiartă în vin sau apă, se bea pentru a opri vărsăturile de sînge. Mutătoare, curpene alb, zburătoare, cincidegete, sovîrî și drob se fierbeau la un loc, iar din decoct se bea și se făceau scăldături contra *dropiceii* (87, p. 52). În Banat, cînd zăcea cineva de *lingoare*, vițele de mutătoare, cu frunze cu tot, i se puneau în așternut, sub spinare pînă la grumaji, să zacă pe ele, iar rădăcina proaspătă se tăia felii, care se legau pe tălpile picioarelor; sub cap i se puneau „motche“ de cînepă nefierțe, iar la cap, un cap de cîine. Toate acestea se făceau pentru ca bolnavul „să nu adoarmă de pe lume“, să se mențină în simțiri (84, p. 561; 87, p. 52). Rădăcina rasă ori tulpina fiartă se mai foloseau, în legături, contra *mătrăcilor* și reumatismului. Cu rădăcină uscată se afumau și la mușcătură de șarpe. În medicina veterinară, se folosea în „boala porcilor“, punîndu-li-se în mîncare. Se mai dădea vacilor și oilor, în sare, cu țărițe, ca să aibă lapte mai mult și mai bun (78, p. 90).

(P) Pentru a o avea la îndemîină, unii o săpau de pe lîngă garduri, unde era expusă murdăriilor, și o plantau într-un loc ferit, curat. Era mutată în anumite zile, mai ales luna, înainte de răsăritul soarelui. În locul ei se puneau, ca și la alte buruieni de leac, o bobîță de poamă, ori o fărămitură de mămăligă.

mutătoare cu poame roșii (*Bryonia dioica* L.), plantă agățătoare, veninoasă, din fam. *Cucurbitaceae*, cu rădăcină groasă, cărnosă, fructe roșii, boabe globuloase; crește pe lîngă garduri, prin vii și prin tufișuri. Conține principii active asemănătoare cu mutătoarea cu boabe negre, cu care se confundă și pe care o înlocuiește în variatele întrebuițări medicinale.

(M) Rădăcina rasă se pune în legători contra durerilor de cap. Frunzele plantei se puneau pe *orbalt*; fierțe se puneau în legători pentru *mătrici* (37, p. 72).

mutulică, șoldină, mătrăgună mică (*Scopolia carniolica* Jacq.), plantă ierboasă din fam. *Solanaceae*; crește sporadic la noi. În unele zone, cum sînt Țara Oltului și ținutul Neamțului, a preluat nu numai numele mătrăgunii, cu care se confundă, ci și întrebuițările acesteia în diferite practici magice. Rădăcinile (*Radix Scopoliae*) conțin alcaloizi, ca și mătrăguna (68, VII, p. 344—345).

(M) În Țara Oltului, era un leac obișnuit contra reumatismului. Rădăcina se fierbea, din decoct se bea puțin, iar cu restul se făceau spălături și băi. Unele babe făceau cu ea abureli, iar pentru băut fierbeau o cantitate mai mică, în apă ori vin. Nu așa de ușor se decideau să dea bolnavilor șoldina, deoarece mulți din cei care o luau înnebuneau, cîteva ceasuri, o zi, și apoi își reveneau.

nalbă (*Malva silvestris* L.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*; crește prin locuri necultivate, pe lângă garduri și drumuri. Frunzele și florile (*Folium et Flores Malvae*) conțin tanin, mucilagii etc. (65, p. 277; 173, p. 73—75; 176, p. 417).

(M) Frunzele și florile crude ori decoctul lor se folosea la bube, umflături și abcese. Rădăcina fiartă cu lapte se pune la orice bube, ca să spargă. Planta fiartă cu rădăcină cu tot se pune în legături contra umflăturilor la picioare. Ceaiul sau decoctul din flori, frunze și rădăcini se lua în mod curent contra tusei, durerilor de piept și *nădușelii* (15, p. 495). Pentru răceală la plămâni, se bea ceai de nalbă cu flori de soc. Din frunza uscată la umbră se făcea un ceai, care se bea amestecat cu lapte dulce, contra durerilor de rinichi (85, p. 273). Contra ascitei, se fierbea nalba cu urzici crăiești și pătrunjel de cîmp și se bea cîte o ceașcă din decoct, dimineața, la amiază și seara (36, p. 226). Decoctul frunzelor și florilor sau planta pisată și pusă în rachi se lua pentru *poală albă* (43, p. 125; 13, p. 94). Ceaiul din frunze și flori se mai lua pentru încetarea hemoragiilor (13, p. 95).

nalbă creată (*Malva crispa* L.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Malvaceae*, cultivată prin grădinile țărănești nu atît pentru flori, cît pentru frunzele ei mari, bogate în mucilagii.

(M) Frunzele se utilizau la răni, arsuri, iritații ale pielii, furunculi, umflături (25, p. 107). În amestec cu mătăcină cu floare albă, se fierbeau înăbușit, în vin alb vechi, din care se bea cîte un păhărel pentru *poală albă* (78, p. 91).

nalbă de grădină (*Althaea rosea* (L.) Cav.), plantă ornamentală din fam. *Malvaceae*, originară din Orient, cultivată prin grădinile țărănești pentru florile ei frumoase. Conține, ca și speciile înrudite, mucilagii, tanin etc.

(M) Frunzele verzi se puneau pe bube, umflături, *uime* (36, p. 221). Ceaiul din flori se lua contra tusei (68, VI, p. 43), iar decoctul lor se lua pentru oprirea *rîndurilor roșii* (23, p. 21).

nalbă mare (*Althaea officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*, cu frunze alburii și flori roz, mai rar albe; crește prin locuri umede, îndeosebi pe malul râurilor prin lunci, zăvoaie. Rădăcinile și frunzele (*Radix et Folium Althaeae*) conțin mucilagii, pectine, tanin etc. (65, p. 568—569; 173, p. 67—71; 176, p. 417).

(M) Decoctul din rădăcini și frunze era un leac obișnuit contra tusei și durerilor de piept (190, p. 32—33). Decoctul rădăcinii, amestecat cu miere, se lua pentru *răgușeală*. Contra diareei la copii, se dădea fiertură rece de rădăcină, cîte 3—4 ceșcuțe pe zi. Cu decoctul rădăcinii se mai făceau abureli la dureri de urechi, se puneau în cataplasme, se spălau rănile (15, p. 495—496). Se mai lua contra răcelii, colicilor și ulcerului

stomacal (8, p. 127). Zeama rezultată din fierberea florilor și frunzelor, cu barba ursului (*Equisetum telmateja*) era dată de „doftoroaiele“ din unele sate flăcăilor ce se visau „făcînd treaba cea rea“ (poluții), (11, p. 50).

nalbă mică (*Malva pusilla* Sm.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, prin curți și pe lângă drumuri. Conține principii active asemănătoare cu speciile înrudite. Valoarea medicinală a plantei constă în mucilagiile pe care le conține în cantitate mare, pe lângă substanțe azotate, vitamina C, ulei gras în semințe etc. (68, VI, p. 58—59).

(M) Se folosea la bube, umflături și răni. La *glici* se punea frunza ori se fierbea rădăcina cu țărițe de grâu; cu zeama se făcea gargară, iar cu terciul se făcea legătură în jurul gîtului. Frunzele se puneau, cu stupit, la *păr la deget*. Pentru *udmă*, se făceau cataplasme de nalbă albă cu găinaț de hulub și urdă dulce (87, p. 52). În alte părți, pe *udme* se puneau nalbă și troscot (4, p. 106). Se mai folosea la cei cărora le curgeau urechile; frunzele se fierbeau în lapte dulce și se puneau, pe o cîrpă, lângă urechi (92, p. 22). Cu nalbă fiartă se făceau oblojeli contra durerilor de cap, de mîini și de picioare (4, p. 92). Decoctul din rădăcină, frunze și flori se lua contra tusei, răgușelii și durerilor de piept. Frunza și rădăcina se fierbeau și se dădeau la vite, „cînd aveau bai la rinză“. Decoctul se amesteca cu unsoare și untdelemn, se puneu într-o sticlă de 1 l și li se dădea pe gură (92, p. 22).

nalbă rotundă, cașul-popii² (*Malva neglecta* Wallr.), plantă comună din fam. *Malvaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și drumuri, prin grădini. Unii din scriitorii antichității o menționează ca plantă alimentară obișnuită sau o recomandă să fie întrebuințată ca legumă (68, VI, p. 56—57).

(M) În medicina populară are aceleași întrebuințări ca și nalba mică (68, VI, p. 57).

nalbă rumenă (*Althaea pallida* W. et K.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*; crește prin finețe sterile, pe coline aride, prin locuri necultivate, pe lângă drumuri.

(M) Petalele crude sau decoctul lor se puneau pe bube (23, p. 21).

nalbă sălbatică (*Lavatera thuringiaca* L.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*; crește prin finețe, livezi, tufișuri, margini de pădure. Tulpinile conțin fibre destul de bune pentru sfori, frînghii și odgoane. Lujerii tineri și florile conțin vitamina C, iar semințele ulei gras (68, VI, p. 46—47).

(M) Rădăcinile sînt folosite sub formă de infuzii, pentru combaterea afecțiunilor căilor respiratorii (68, VI, p. 46—47). Decoctul părților aeriene se întrebuința contra *poalei albe* (8, p. 134).

napi¹, **broajbe** (*Brassica napus* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru rădăcina groasă, cărnoasă, comestibilă.

(M) Napii se fierbeau și decoctul se lua contra tusei, iar pe dinafară se făceau oblojeli pentru potolirea durerilor (15, 496).

napi² v. **sfeclă**

napi porcești (*Helianthus tuberosus* L.), plantă cultivată, pe alocuri sălbătică, din fam. *Compositae*, originară din America. Are tuberculi

comestibili, bogați în amidon, căutați de copii primăvara și întrebuințați ca hrană la animale, îndeosebi la porci.

(M) Tuberculii, rași sau coțți și pisați, se puneau în legături contra durerilor de gît și a *gilcilor*. În unele părți, *gilcii* „se călcau“ și apoi se făcea legătura la gît cu sfeclă, mazăre, semințe de bostan și napi pisați (4, p. 97).

narcise, cuprine (*Narcissus poeticus* L.), plantă ornamentală din fam. *Amaryllidaceae*, originară din sudul Europei, cultivată pentru florile ei frumoase și subsponsantă, în câteva poieni cu narcise. Bulbul lor conține alcaloizi (narcisină etc.) și are acțiune emetică, antidizenterică etc. (176, p. 453).

(M) În sudul Transilvaniei, ceaiul se folosea la dureri de piept, în apărindere de plămîni, pentru suspin și „bătaie de inimă“ (36, p. 226).

(O) Florile se puneau, cu alte plante, în cununile cu care se împodobeau vasele de lapte, la Sîngeorz; după 3 zile, cununile se dădeau la vite (141, p. 217).

nard (*Nardostachys jatamansi* DC.), plantă ierboasă din fam. *Valerianaceae*, originară din Asia centrală înaltă, cu rădăcină aromatică, plăcut mirositoare. Din rădăcinile plantei se extrage, din antichitate, un parfum renumit, de „nard indian“, altădată celebru (161, 192).

năgară, colilie (*Stipa capitata* L.), plantă ierboasă din fam. *Gramineae*; crește prin stepe, pe dealuri aride. Spicul năgarei are ariste filiforme aspre, spre deosebire de ale coliliei (*Stipa pennata* L.), care are ariste cu peri moi, mătăsoși, dispuși pe 2 rînduri, avînd aspectul unei pene. De aceea flăcăii din unele sate o purtau la pălării, se puneau prin ferestrele caselor. Năgara este cîntată de popor, deși se cosește greu și face neaz coșailor, de unde și zicala: *Coasa trece peste năgară și ea rîde de coșăș că n-are ce-i face* (78, p. 90).

năpraznic, inchegătoare² (*Geranium robertianum* L.), plantă ierboasă, cu miros neplăcut de țap, din fam. *Geraniaceae*; crește prin locuri umede și umbroase, prin păduri, zăvoaie, pe lângă stîncării și ziduri. Planta conține ulei eteric, tanin și substanțe amare (148, p. 61; 176, p. 420).

(M) Cu decoctul plantei se făceau spălături și oblojeli la junghiuri, *mătrici* și reumatism (11, p. 45; 37, p. 74). Se mai bea în credința că oprește orice scurgere, pierdere de sînge (94, p. 561). Cu decoctul se făceau lăutori de *roșaiță* (12, p. 121). În ținutul Năsăudului, decoctul sau planta uscată și pisată, amestecată cu sare, se dădeau vacilor care nu prindeau vițel (37, p. 74).

năsturel, brînceuță² (*Nasturtium officinale* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri mlăștinoase, pe lângă piraie și izvoare. Se întrebuințează ca salată, de aceea pe alocuri se cultivă (161, p. 192).

(M) Are proprietăți diuretice, stomahice și antiscorbutice. Se foloseau sucul proaspăt, uneori subțiat cu lapte, siropul, salata și tocătura de frunze. Se mai folosea și în boli de piele (186, p. 67). Ca plantă medicinală și condimentară a fost cunoscută încă din antichitate (68, III, p. 254—255).

năut (*Cicer arietinum* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată mai ales în sudul țării,

pentru semințele sale bogate în proteine, hidrați de carbon, celuloză (68, V, p. 348—349). Se întrebuițează în multe regiuni de pe glob în alimentație. La noi, mai mult ca surogat de cafea.

(M) Este semnalată local, în tratamentul retenției urinare (174, p. 87).

năvalnic¹, limba-cerbului (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Neum.), ferigă din fam. *Polypodiaceae*, cu frunze întregi, lanceolate, dispuse în rozetă; crește prin păduri și pe stîncării umbroase din regiunea montană. Planta (*Herba Scolopendrii*) conține tanin, mucilagii (176, II, p. 10). (M) Rădăcinile pisate și frunzele se foloseau pentru vindecarea rănilor (31, II, p. 519). Din frunze se făceau ceaiuri pentru tuse, *nădușeală* și fierbințeală (37, p. 76). Năvalnicul pisat, fiert în rachiul de drojdie, se bea dimineața, pe nemîncate, contra *vătămurii*. Fiertura plantei uscate și pisate se lua în bolile de splină (18, p. 20). În multe părți, planta cu rizom și frunze se folosea contra tuberculozei (78, p. 92). (L) O legendă spune că Năvalnic era numele unui flăcău frumos, „căzut din cer de frumos“. Fetele, cum îl vedeau, se prăpădeau după el. Dacă intra undeva în sat, „toate cărările se incurcau pentru fetele cele frumoase, toată partea femeiască nu-și mai ținea firea și umblau buimace, bete nu altceva“. Se spunea că a fost blagoslovit astfel: *Năvalnic ești, năvalnic să fii; | Între buruienile de dragoste ești, | Și buruiană de dragoste să rămii*. Așa a rămas buruiană de dragoste (156, p. 28,29).

năvalnic² v. limba șarpelui

neburariță v. măselariță

negelariță, rostopască (*Chelidonium majus* L.), plantă ierboasă din fam. *Papaveraceae*, cu flori galbene, a cărei tulpină secretă un suc galben, veninos; crește prin locuri umbroase, pe lângă case, garduri, ziduri vechi, stîncării. Planta și rădăcinile (*Herba et Radix Chelidonii*) conțin alcaloizi specifici (chelidonină, chelitrină, berberină, sanguinarină etc.) (148, p. 51; 176, p. 400).

(M) Sucul lăptos al plantei era un leac obișnuit contra negilor, punîndu-se de mai multe ori pe ei. În multe părți frunzele sau tulpelul cu care s-au frecat negii se aruncau în locul de unde se luau. Cei care aveau *pecingine* se ungeau cu suc de plantă ori o spălau mai întâi cu zeamă caldă de rostopască, iar după aceea puneau frunza pe ea. Se mai făcea cu planta lăutoare pe cap contra mătreaței (114, p. 572). La Rășinari, latexul se punea pe *bube dulci* (166, p. 254). În multe părți, se făceau cu el oblojele la umflături și scăldători contra durerilor de picioare. În Țara Oașului, la Negrești, planta se fierbea și se puneau cu mălai la umflături și în comprese la ochi, pentru albeață (37, p. 72). Pentru *sugel* și beșică se luau frunze și aplicau pe ele, ori se spălau cu decoctul, însă numai cînd nu erau deschis, în răni (114, p. 573—574). Deși veninoasă, dozată cu grijă, a avut variate întrebuițări interne. În multe părți, ceaiul din tulpinile florifere sau planta plămădită în rachiul se lua contra *gălbînării*. Ceaiul se dădea în boli de ficat și rinichi (43, p. 206; 18, p. 12). La Salva, în ținutul Năsăudului, se puneau pe tălpi și la ceafa celor ce sufereau de *lingoare* (37, p. 72). Plămădită în rachiul, se mai lua contra *frigurilor* și *vătămurii* (114, p. 572—573; 4, p. 108). În Banat, se fierbea cu alte plante și se lua contra tusei grele, dimineața și seara (94, p. 561). În Bucovina, decoctul se lua pentru *rast*, căpătat de cei care boleau mult de *friguri*; se făceau și scăldători, din mai multe

vițe de rostopască cu rădăcină cu tot. După ce fierbeau, se turnau într-un vas mare, se puneau bolnavii în scăldătoare, cînd era numai călduță, cu picioarele pînă la glezne, sub tălpi îi puneau tuleiele și frunzele fierțe, iar o parte se puneau pe un ștergar și îl legau la pîntece cu ele. În scăldătoare rămînea cam un sfert de oră, apoi ieșea afară, se învelea bine și stătea învelit pînă asuda bine. Scăldătorile se repetau pînă se vindeca (114, p. 573). Tulpinile florifere se mai foloseau, fierțe în lapte cu pătrinjel de cîmp, contra blenoragiei (35, p. 107). În unele părți ale Moldovei se puneau în apa cu care se spălau pe cap. Se mai folosea contra mușcăturilor de șarpe și de insecte (87, p. 61). Se mai dădea vacilor mulgătoare, ca să aibă lapte mult și bun, să fie untul galben. O puneau, pisată, în lături, ori uscată și sfărmată, în tărițe. Unele femei obișnuiau a opări și spăla cu ea oalele în care se puneau laptele, după ce-l mulgeau. Se mai dădea vacilor, dacă singerau și nu era cine să le sloboadă sînge (114, p. 575—576). Se puneau pisată și în lăturile porcilor bolnavi (37, p. 72).

neghină (*Agrostemma githago* L.), plantă ierboasă cu peri lungi și mătăsoși din fam. *Caryophyllaceae*, frecventă prin semănăturile de cereale. Semințele conțin saponine și, măcinată cu boabele de grîu, imprimă făinii toxicitate (176, p. 390). Se susține că prin copt, făina de neghină își pierde toxicitatea în mare măsură. Totuși, consumarea pîinii amestecată cu neghină produce la oameni diferite tulburări nervoase (68, II, p. 124).

(M) Semințele pisate se luau în vin ca purgativ (87, p. 52). Rădăcina și făina de neghină, fierțe în vin, se luau în *pîtecărie* (78, p. 92).

(C) Neghina, în credințele poporului, era de rău augur. Un cîntec din Transilvania spune: *Maică, cînd m-ai legănat, | Maică, rău m-ai blestemat, | În leagăn mi-ai pus neghină, | Să nu am în veci hodină* (78, p. 92).

negrilică, chimen negru (*Nigella sativa* L.), plantă condimentară din fam. *Ranunculaceae*, cultivată prin grădinile țărănești pentru semințele ei negre, aromatice, pe alocuri sălbăticită, ca buruiană, prin semănături, pe coaste înșorite, mai ales în zonele mai călduroase din sudul țării (68, II, p. 435). Semințele (*Semen Nigellae*) conțin ulei volatil cu acțiune diuretică (173, p. 151). Întregi sau sub formă de făină, se pun în prăjituri, în unele sortimente de brînzeturi, îndeosebi în telemea (186, p. 197—198).

(M) Fiertura semințelor în vin, ca și piinea peste care s-au presărat semințe de negrilică, înainte de a o pune la copt, sau cea făcută din amestec de făină de grîu și puțină făină de negrilică, erau folosite în boli de stomac (indigestii, colici, gaze, lipsă de poftă de mîncare) și în boli de piept; se spunea că alungă viermii din mațe, mărind în aceeași vreme și cantitatea de lapte (186, p. 197—198). Semințele pisate ca făina, amestecate cu „moare de curechi“, se luau contra limbricilor (89, p. 55).

negrușcă (*Nigella arvensis* L.), plantă mică din fam. *Ranunculaceae*; crește prin semănături, terenuri nisipoase și calcaroase.

(M) Decoctul semințelor pisate se bea contra tusei cu *năduh*, iar amestecate cu moare, se luau contra limbricilor (87, p. 24).

nejîtnic v. șilnic

nemțisori de cîmp (*Delphinium consolida* L.), plantă ierboasă veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin semănături, locuri necul-

tivate, pe marginea drumurilor. Florile (*Flores Calcatrypae*) conțin substanțe amare, tanin, alcaloizi specifici (148, p. 38; 173, p. 204; 176, p. 397—398).

(M) Decoctul din flori și frunze se bea contra durerilor de pintece. În unele sate, îl beau femeile care nu aveau copii și doreau să aibă. Se mai folosea la mușcătură de șarpe (87, p. 52—53). Ceaiul din frunze și flori se lua contra tensiunii mărite (14, p. 102). Decoctul sau extrasul spirtoș al florilor se utiliza în leucoree și ca hemostatic (23, p. 22; 8, p. 131).

netoată v. cornișor

nicoreți¹ v. burete de prun

nicoreți² v. burete de spin

nopticoasă (*Hesperis matronalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cultivată adesea prin grădini pentru florile sale mari, violet-purpuri sau albe, frumos mirositoare, pe alocuri sălbătică, pe lângă garduri, locuri ruderale și marginea pădurilor. Semințele conțin ulei. (M) Frunzele și semințele au proprietăți diuretice și diaforetice (68, III, p. 296).

nuc (*Juglans regia* L.), pom din fam. *Juglandaceae*, spontan în locuri bine adăpostite, cu microclimat blând. Este prețuit pentru numeroasele folioase. Lemnul, de calitate superioară, era folosit pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice; întrebuințat acum în industria mobilei, tâmplăriei fine, în sculptură etc. Lemnul din gîlmele rădăcinilor este folosit pentru furnire, de mare efect decorativ. Fructele bogate în ulei sînt întrebuințate în alimentație, cofetărie etc. Frunzele (*Folium Juglandis*) conțin tanin, glucozizi flavonici, ulei eteric, vitamină C etc. (176, p. 383). Frunzele și coaja fructelor mai conțin o substanță colorantă cafenie, foarte durabilă, ce se folosește pentru vopsitul lemnului, lînei și părului, precum și la prepararea unui „baiț” pentru mobile (68, I, 261—262). În alimentație nucile se întrebuințau sub diferite forme. Se mînceau cu pîine în zilele de post, se puneau pisate în mujdei, în diferite aluaturi, pe paste făinoase etc. O largă întrebuințare a avut uleiul extras din semințe. Nucile erau darurile obișnuite pentru copii și nu lipseau din „pomii” ce se făceau la nunți, pentru morți, la sărbători etc.

(V) Frunzele și mai ales cojile nucilor se foloseau, aproape peste tot, la vopsit în negru, cafeniu, galben și roșu. Pentru negru s-au folosit numeroase procedee și variate amestecuri: nuc cu arin; nuc cu ștevie; nuc cu arțar; nuc cu băcan etc. (160, p. 127—154). Prin concentrația mai mare sau mai mică a decoctului cojilor, se obțineau diferite nuanțe de galben. Maicile de la mănăstiri, iscusite în arta țesutului, preparau o culoare cafenie foarte frumoasă. Puneau într-o căldare de aramă cite un rînd de coajă de nucă și un rînd de fire, succesiv, pînă o umpleau, turnau apă și le fierbeau bine, amestecîndu-le, apoi le scoteau, le înșirau pe o albie, le presărau cu cenușă cernută cu sita, le lăseau citva timp cu ea, apoi le spălau și le uscau (185, p. 277). Pentru culoarea galbenă ca untdelemnul, se culegeau frunzele de nuc prin luna iulie, se luau 3—4 pumni de amentii de arin sau coajă, și se puneau într-un vas cu apă curată la fiert. În timpul fierberii, se amestecau și se storceau, pînă căpătau o culoare gălbuie. Se luau de la foc, se storceau și se aruncau frunzele, iar în lichid se adăuga 30—40 gr piatră acră bine pisată. Se

introduceau firele de lână, care se colorau untdelemnii, din care se făceau vârgi gălbui la androace, la fote, așternuturi pentru paturi, velințe și la straie. Dacă se adăuga calaican se obținea negru închis (144, p. 191). Pentru roșu, cojile de nucă se puneau într-un vas, cu rugină roșie de pe la izvoarele din munte („bursune“), se lăsa să zacă, să putrezească și înegrească. Se puneau apoi „flori de făcut roșu“ peste ele și se lăsa să stea câteva ceasuri, apoi se puneau lina sau firele (160, p. 160).

(M) Frunzele se foloseau, pretutindeni, la băi contra reumatismului, uneori amestecate cu alte plante. În satele din jurul Careilor, se fierbeau cu vrejuri de pătlăgele și flori de fin sau urzici. Rădăcinile sau amănții se puneau în petrol și se plămădeau 3 săptămâni în gunoi de grajd, apoi se făceau cu el fricțiuni contra durerilor reumatice (8, p. 134). Amănții sau frunzele plămădite în petrol se foloseau și în nordul Moldovei, la fricțiuni contra durerilor reumatice, sau se luau nucile crude, plămădite cu zahăr (13, p. 96; 14, p. 108). În ținutul Beiușului, contra reumatismului se făceau spălături cu decoctul frunzelor de nuc, după ce se lăsa să se plămădească 2 zile; sau băi din frunze de nuc și loază de roșii, fierte separat și apoi amestecate, sau se țineau picioarele între frunze verzi (18, p. 17). Scăldătorile din frunze și coji de nucă verzi erau frecvent folosite pentru copiii scrofuloși, cărora li se dădea să bea și ceai din frunze și coji verzi (87, p. 532). Cu fiertură de frunze de nuc și coada-calului se făceau spălături, în nordul Moldovei, pentru bube pe trup (34, p. 61). În Oltenia, babele puneau frunzele pe *dalac* (79, p. 45). În Banat, se fierbea frunză de nuc pisată împreună cu coajă de gorun și cu zeama călduță se spălau rănile învechite (88, XXVII, p. 610). În unele părți, contra rîiei, se făcea scaldă cu frunze de nuc, de brad, de coada-calului și pucioasă (34, p. 224). Frunzele se fierbeau în lapte și se luau contra durerilor de stomac. Cu frunzele fierte și calde încă, se înfășura pîntecele femeilor, ca să le ușureze nașterile (87, p. 53). Se mai foloseau și de *cel perit* (4, p. 89). Cu decoctul se făceau spălături în afecțiunile uterine (86, p. 94). „Rînza“ de nuc (amănții cu flori masculine) se usca și se făcea praf, care se punea în apă și se bea pentru *rînduri roșii* (36, p. 225). La dureri de măsele, se fierbea coajă de rădăcină de nuc și se ținea zeama în gură (86, p. 53), sau se luau smicele de nuc, se curățau de coaja neagră de pe dinafară, se lua coaja verde de sub ea, se puneau într-o ulcică nouă, se turna peste ea oțet de vin și se puneau o bucățică de piatră acră și un ciocălău de păpușoi. Ulceaua se astupa cu aluățel și se puneau la fiert, pînă scădeau 2 părți, iar zeama răcorită se ținea în gură, în partea unde era măseaua care dureau (78, p. 94). La Rășinari, se făceau abureli cu frunze de nuc, contra răcelii. Contra *gălbînării*, bolnavul strîngea crengi de la 9 nuci, le ardea, iar cu cenușa făcea o leșie, în care se scaldă odată sau de mai multe ori; dacă voia să grăbească însănătoșirea, bea din această leșie (166, p. 259). Variate întrebunțări au avut și cojile nucilor verzi. Cu mustul lor se ungea *pecinginea* (166, p. 259). În ținutul Beiușului, se fierbeau cu coada-șoricelului și strigoaie, pînă scădea la 2/3 din cantitate; cu această zeamă se ungeau cei care aveau *pecingine* (18, p. 17). Copiilor care zăceau de *pîntecărie*, îi dureau pîntecele și vărsau, li se dădea ceai de coajă de nucă, în care se puneau pere, 9 coarne și 9 pietricele (4, p. 85). Pentru pîntecărie se mai puneau nucă verde într-o carafă de rachiu și se bea cu o bucățică de zahăr (4, p. 101). La *friguri* de 3 zile se păstra într-un șip cu rachiu coajă de nucă verde și se dădea bolna-

vului să bea, cîte un păhărel de rachiu, cu o seară înainte de ziua în care-l prindeau *frigurile* (87, p. 53). Pentru „bătăi de inimă“, se luau nucii verzi sau uscate în cuptor, se puneau în zahăr și se lăsuu să se facă picături, din care se luau cîte 2—3, în apă (4, 86). În ținutul Iașilor, ceaiul din frunze și coajă se lua contra durerilor de piept (13, p. 93). În alte părți, coajă de nucă verde, coajă de lămție și cireșe amare, cu rachiu, se luau pentru întărirea pieptului (78, 94). Cu decoctul coajei, ca și cu al frunzelor, se spălau fetele pe cap, să le crească părul, să nu le cadă. Se fierbea 1 kg de coajă de nucă verde cu 1/4 kg untdelemn, pînă se terciuia, apoi se trecea prin sită, se amesteca bine, pînă se făcea ca o alifie, cu care se ungea părul capului (79, p. 42). Cenușa din coajă de nucă și alune se amesteca cu untură de urs și se ungeau cu ea pe cap (78, p. 94). Obișnuit se fierbeau frunzele și se spălau pe cap cu decoctul lor. Sîmburii de nucă, pisați și amestecați cu făină și smîntînă, se puneau pe răni, pentru scosul *copturilor*. Pisați și amestecați cu untdelemn ori cu unt nesărat, se foloseau contra *bubelor dulci* (34, p. 60). În Moldova, unele femei, care erau în primejdie de a pierde sarcina, căutau miez de nucă și sîmîntă de castraveți, le pisau și le beau în rachiu, în vin, sau chiar în apă (78, p. 94). Cînd cineva nu auzea cu o ureche ori cu amîndouă, puneu în ureche cîte o picătură căldicică de ulei de nucă, amestecat cu unt de migdale (166, p. 257). Miezul se dădea pisat copiilor să-l mînce pentru dureri de intestine. Pentru dureri de stomac se lua, local, ceaiul din cojile lemnoase. Ceaiul din sîmburi de nucă era folosit contra durerilor de ficat (84, p. 211). Nucile se foloseau ca leac pentru *os mort*. Se amesteca miezul în gură și cu acesta se ungea osul (156, p. 54). Nucul s-a folosit și în medicina veterinară. Cojile de nucii verzi se dădeau oilor contra gâlbezei. Ciobanii luau coaja verde de la cițiva nucii, o fierbeau pînă obțineau o zeamă groasă, pe care o strecurau prin sită și dădeau din ea mielilor cu lingurița, timp de 5—6 zile, contra gușei (166, p. 260). În Munții Apuseni, la Sălciua, decoctul din coji de nucă și romonul-calului (*Anthemis cotula*) se dădea toamna, prin septembrie, seara și dimineața, cîte o linguriță, contra gușii.

(P) În unele părți, se puneau sub verinci, în saltele, ca să nu se facă purici sau să-i alunge. În Vilcea, se puneau contra ploșnițelor, să fugă din case. Tot în acest scop, între haine sau în zestrea din casă, femeile așterneau foi de nuc.

nucă de mare v. nucșoară

nucșoară, nucă de mare (*Myristica fragrans* Houtt.), nume sub care sînt cunoscute semințele unui arbore din fam. *Myristicaceae*, cultivat în ținuturile calde. Sînt un condiment important, cu întrebunțări culinare și medicinale. Semințele (*Semen Myristicae* sau *Nux moschata*) conțin ulei eteric, ulei gras, amidon, miristicină etc. (176, p. 394; 148, p. 33).

(M) Semințele rase, ca făina, se luau cu apă contra durerilor de stomac (145, p. 463). Se mai puneau în picăturile pentru tot felul de dureri „înlontru“, pe care le făceau „poticarășii“ țăranilor din ținutul Năsăudului (92, p. 25). Se foloseau și contra *gălbînării*, plămădite în rachiu de drojdie, cu scorțișoară și rădăcină de rostopască (87, p. 78).

nufăr alb (*Nymphaea alba* L.), plantă acvatică din fam. *Nymphaeaceae*; cu frunze late, care plutesc la suprafața apei; crește prin ape stă-

tătoare sau lin curgătoare. Fructele, cunoscute sub numele de „smochine de baltă“, sînt consumate în Delta Dunării (161, p. 196). Rizomul conține un alcaloid specific; în stare tină, datorită amidonului, glucozei și unelor grăsimi, este folosit în unele regiuni nordice ale Europei, ca aliment, iar la noi ca hrană pentru vaci, pentru sporirea cantității laptelui (68, III, p. 43—44).

(V) Rizomul era folosit la vopsit în negru (12, p. 138). Fiert cu sulfat de fier da o vopsea trainică. Rizomii și frunzele, datorită taninului ce conțin se utilizează în industria pielăriei (68, III, p. 44).

(M) Contra bolilor de piept, se întrebuița, în unele părți, rizomul gros, scos din mîlul bălților cu niște cosoare lungi. Se spăla, se toca mărunt și se plămădea în rachiu sau se fierbea în vin alb, apoi se strecura și se dădea bolnavului. Resturile amestecate cu miere se dădeau ca dulceață celor ce tușeau, bolnavilor de *plămîni* sau de tuberculoză (12, p. 138—139). Siropul sau dulceața din florile plantei erau calmante și ușor narcotice (161, p. 196). Cu decoctul florilor se spălau umflăturile, iar cu resturile se legau. Rizomul uscat, amestecat cu funingine și sare, se dădea în rachiu oilor bolnave de gălbează (89, p. 101). La caii care tușeau sau *ofticoși* se dădea în ovăz (93, p. 114).

nufăr galben (*Nuphar luteum* (L.) Sm.), plantă cu flori galbene, din fam. *Nymphaeaceae*; crește prin ape stătătoare și lin curgătoare.

(V) Rizomii se foloseau la vopsit ca și cei de nufăr alb și la tăbăcit (68, III, p. 38—39).

(M) Se folosea, ca și cel alb, la tratarea bolilor de plămîni. În unele părți, din florile de nufăr galben se făcea șerbet, pentru cei *ofticoși* (12, p. 139). Rizomul și florile se mai întrebuițau contra vătămurii (15, p. 516; 87, p. 53).

nu-mă-uita (*Myosotis palustris* (L.) Nath.), plantă ierboasă mică, cu flori albastre, din fam. *Boraginaceae*; crește prin bălți, pe lingă ape curgătoare, prin finețe umede.

(L) Se spune că după ce s-a făcut lumea, s-a dat nume tuturor florilor, dar miozotismul și l-a uitat pe al ei. Fiind întrebată cum o cheamă, floarea s-a rușinat tare că nu mai știe cum o cheamă. Drept pedeapsă i s-a dat numele de „nu-mă-uita“ și a fost lăsată să crească doar în umbra pădurilor și zăvoaielor dese, de unde striga tot timpul către cei ce trec pe-acolo și n-o văd: „Nu-mă-uita! Nu-mă-uita!“ (76, p. 95—96).

nuscele v. brîndușă de primăvară

obligeană (*Acorus calamus* L.), plantă acvatică de origine mediteraneană, din fam. *Araceae*, cu frunze liniare și cu flori gălbui; cultivată și subspontană în unele părți, pe marginea lacurilor și bălților. Rizomul (*Rhizoma Calami*) conține ulei eteric, substanțe amare, amidon, calamină, asaronă etc. (68, XII, p. 775; 176, p. 460). Este folosit în patiserie și la prepararea unor băuturi alcoolice (173, p. 200—201).

(M) Rizomul, cu miros aromatic, plăcut și cu gust amărui, se folosea ca stimulent și în tratarea bolilor de stomac (154, p. 25—26). Se mai folosea contra răcelii, răgușelii etc. (186, p. 37—38).

ochincea v. ghințură galbenă

ochiul-boului, margaretă, romaniță mare (*Chrysanthemum leucanthemum* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; comună prin fînețe și livezi; are și varietăți cultivate, cu flori mai mari, albe pe margini și galbene cele centrale.

(V) În Bucovina, florile se foloseau pentru vopsit în galben (160, p. 53—54).

(M) Frunzele crude erau un leac obișnuit pentru răni și tăieturi (35, p. 107; 147, p. 525). Uneori se puneau, pisate, amestecate cu untură sau smîntînă, în legături. Florile fierse mult se dădeau pentru greutate la plămîni și la inimă (36, p. 222). Cu fiertura de flori se făceau băi contra mîncărimilor pe trup (84, p. 209). În Oltenia și Muntenia, se folosea, cu alte plante, contra durerilor de oase și a pelagrei (79, p. 146—147). Tulpinile florifere se puneau, la Nereju, în băile contra paraliziei (43, p. 125). În unele zone, planta numită romaniță mare avea aceleași întrebunțări ca și cea mică, bună (87, p. 53).

ochiul-boului-vinăt (*Knautia arvensis* (L.) Coult.), plantă ierboasă din fam. *Dipsacaceae*; crește prin livezi, fînețe, poieni, tufișuri.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra răcelii (36, p. 225). Decoctul îl luau femeile care aveau scurgeri roșii prea multe. Unele fierbeau planta, în vin vechi, astupat cu o felie de piine și îl luau contra durerilor abdominale (165, p. 576).

ochiul lupului (*Plantago indica* L.), plantă ierboasă din fam. *Plantaginaceae*; crește pe cîmpuri, ogoare, marginea drumurilor, locuri rudurale, pe soluri nisipoase.

(M) În medicina populară se folosea ca diuretic, sub formă de decoct (68, VIII, p. 429).

odogaci v. săpunariță

odolean, gușa porumbului³ (*Valeriana officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Valerianaceae*; crește prin păduri umede și zăvoaie, pe lângă pîraie. Rizomul și rădăcinile (*Rhizoma et Radix Valerianae*) conțin un ulei volatil (cel puțin 0,3%), derivați ai acidului izovalerianic și

alți acizi organici, metilpiril-cetona, lactone și o serie de alte substanțe (68, VIII, p. 628; 173, p. 136). Au un miros caracteristic, neplăcut, dar agreeat de pisici, care caută planta.

(M) În multe părți, se săpa toamna rizomul cu rădăcinile, se usca și se păstra în loc ferit de pisici. Ceaiul din rădăcini se bea pentru liniștirea nervilor (14, p. 103). Cu rădăcină de odolean pisată, amestecată cu rădăcină de ferigă dulce de pe stîncă, se fierbea un ceai tare, care se bea pentru hipertensiune și *inimă mărită* (18, p. 25). Împotriva durerilor de inimă, se lua ceaiul făcut din planta întreagă (84, p. 215). În unele zone, pentru bolile neuropsihice (isterie, palpitații) se lua rădăcina plămădită în rachi. În Oltenia, rădăcina fiartă într-o oală astupată cu turtă moale de piine, prin care se introducea o țevă de trestie, se dădea de marți pînă marți, celor care aveau dureri sau amorțeli în miini și picioare. În ținutul Prahovei, plantă cu rădăcină cu tot se folosea contra *lingorii*. În hala de la Iași, o vindeau femeile pentru scaldători (87, p. 53).

(C) Odoleanului i se atribuiau puteri protectoare contra supranaturalului. Fetele îl purtau la briu, să le aducă dragostea, iar femeile să le aducă norocul (94, p. 525—526). Mai demult, spunea Praja Mărie din Sălciua, cînd mergeau fetele la joc, la ospețe, ori cînd plecau cu animalele la sălașele de pe înălțimi unde rămîneau adeseori singure, pînă toamna, le făceau mamele lăutori cu odolean, leuștean și iarbă neagră (*Sanicula europaea*), ca să nu le fure zmeii. Se vedeau ieșind dintr-o peșteră, numită Poarta Zmeilor — spuneau babele — ca o pară de foc, ce lumina noaptea; apoi se stingea, dar îi auzeai trecînd pe sus, însoțiți de ceterașii lor, cîntînd și cite unul strigînd: *Odolean și iarbă creată, / Alea-mi mîncă din viață, / Iarba neagră de n-ar fi, / Și noi am putea trăi!*

oițe v. floarea paștelui

oleandru (*Nerium oleander* L.), arbust ornamental otrăvitor, din fam. *Apocynaceae*, originar din regiunea mediteraneană, cultivat și prin casele țărănești, pentru florile lui frumoase, roșii sau albe. Frunzele (*Folium Oleandri*) conțin substanțe veninoase, oleandrina, nerina, glucozizi digitalici etc. (148, p. 97).

(M) Era folosit ca leac contra *frigurilor*. În unele zone, se bea ceaiul din frunze sau apa în care se țineau frunzele verzi (87, p. 54). În altele, se puneau în rachi, se lăsau să se plămădească și apoi se dădeau bolnavului, pe nemîncate, o dată sau de mai multe ori pe zi (4, p. 96). Seva din frunze se storcea în urechi contra viermilor (86, p. 87). Planta se fierbea cu ceapă albă și vrej de pătlăgele roșii, pentru băi contra durerilor de picioare. Unii plămădeau frunzele în petrol, cu care făceau ricțiuni contra reumatismului (14, p. 108).

omag, toaie (*Aconitum napellus* L.), plantă ierboasă veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin păduri, fînețe și pășuni din zonele înalte; se cultiva în unele sate pentru multiplele-i întrebuințări medicinale și magice. Conține, mai ales în tuberculi (*Tubera Aconiti*), alcaloizi specifici toxici (aconitina etc.), (65, p. 728—729; 148, p. 38; 173, p. 165; 176, p. 397).

(M) Plămădită în rachi de drojdie, planta se folosea contra reumatismului (87, p. 54). Din rădăcinile pisate, amestecate cu untură, se

făcea o alifie cu care se ungeau rănille cu viermi, mai ales la animale (35, p. 107). La frînturile de mîna sau picior, se făceau legături cu rădăcină de omag și iarba-lui-Tatin, fierte în lapte dulce (142, p. 61). În Moldova, pentru a vindeca mușcătura de șarpe, se fierbeau frunză de omag și iarbă neagră în vin; decoctul se bea și resturile se puneau pe rană (89, p. 61). Cu turtea, se folosea de *răul copiilor* (78, p. 134). Se mai lua pentru combaterea tusei, nevralgiilor etc. (161, p. 201). Se puneau în lăuturile rituale, precum și în cele contra paraziților (140, p. 55; 147, p. 521). În multe părți, omagul se folosea ca insecticid, contra păduchilor la vite (25, p. 10). Unii îl dădeau cîinilor răi, să scape de ei, alții păsărilor vecinilor, cînd le stricau culturile (87, p. 54).

oman v. iarbă mare

omeag (*Aconitum moldavicum* Hacq.), plantă viguroasă, veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin finețe, pe coastele munților, marginea apelor, prin păduri, de la 300 pînă la 1 800 m altitudine.

(M) Cu fiertura din rădăcină și chiar din frunze populația de la munte spăla rănille, animalele cu păduchi sau rănille cu viermi ale acestora. Cu rădăcina pisată și amestecată cu mămăligă se otrăveau cîinii hoinari și animalele sălbatice stricătoare (68, II, p. 498).

omeag galben (*Aconitum Anthora* L.), plantă ierboasă veninoasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin finețe, pășuni, stîncării expuse soarelui, în regiunea montană și subalpină.

(M) S-a întrebuințat contra nevralgiilor, gingivitei, bolilor de piept, sub formă de ceai, sirop sau praf (68, II, p. 467).

opaiță v. iarba vîntului³

opintici v. rișcov

orăstică v. pipigoi

orbalt, iarba cristoforului (*Actaea spicata* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin pădurile umbroase din zonele înalte.

(M) În multe zone, era un leac obișnuit contra tăieturilor și *orbaltului*. Se aplica frunza crudă ori se fierbea și se spălau cu decoctul, iar dacă era mîncat nasul, nările, se legau cu resturile și fumau frunză uscată, dînd fumul pe nas (36, p. 220; 147, p. 519, 521). Compresele calde cu cîrpe muiate în decoctul plantei verzi se puneau pe umflături (13, II, p. 2). Se mai folosea la dureri de ochi, dureri de grumaz, răceli de cap și gușă (92, p. 9, 20). Decoctul se folosea contra rîiei la oameni și animale (87, p. 43). Se mai făceau cu el spălături pe față, contra bubelor (34, p. 61). La Nereju, se dădea planta pisată vitelor, cînd nu rumegau (40, p. 101).

(P) În trecut, a fost folosită contra ciumei, (25, p. 11).

orbalt-de-pe-lingă-ape (*Valeriana montana* L.), plantă ierboasă din fam. *Valerianaceae*; crește prin păduri umbroase, pe malul pîraielor.

(M) Frunzele plantei se foloseau, local, contra *orbaltului*. Se puneau crude ori se fierbeau, cu decoctul se făceau spălături, iar cu resturile se legau (37, p. 77).

oreșniță (*Lathyrus tuberosus* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin locuri cultivate, livezi și finețe, pe marginea pădurilor.

(M) Frunzele se puneau pe răni, pentru a se evita complicațiile (8, p. 134).

orez (*Oryza sativa* L.), plantă alimentară importantă, din fam. *Gramineae*, adoptată în timpuri mai apropiate prin sate, în locul păsatului etc.

(M) Apa în care se spăla orezul se lua, în unele sate, pentru *poală albă* (4, p. 103). Decoctul se bea în boli de rinichi, iar cu făina fiartă se făceau legături la umflături (31, p. 103).

orz (*Hordeum vulgare* L.), plantă ierboasă veche în culturi, din fam. *Gramineae*, folosită în alimentația oamenilor și animalelor, întrebuințată la fabricarea berei.

(M) Orzul fiert în lapte dulce se întrebuința contra tusei; fiert în apă, se făcea cu decoctul gargară contra durerilor de gât, fiert în vin se dădea lehzuzelor, să se întărească (87, p. 54). Cu nisip alb de pe malul unei ape se folosea la *rasi*, umflătură la pîtece provenită din cauza *frigurilor*; se fierbea bine orzul, se opărea nisipul cu apă și se înfășura cu ele pîtecele (78, p. 98). Pentru *lungoare*, se lua un pumn de orz spălat bine, se punea să fiarbă într-un vas curat, cu 40 oca de apă, pînă scădea la jumătate și crăpa bobul. Se strecura zeama printr-o petică curată și, după ce se răcea, se dădea bolnavului în loc de apă (89, p. 72). Unii, cînd li se făcea un ulcior la ochi, căutau un bob de orz într-o baligă de cal, înșepau cu el ulciorul și apoi îl puneau iar în locul de unde îl luau (87, p. 54). Pleava de orz nu se dădea vitelor de mîncare, ca să nu capete „curduc“, o umflătură sub limbă. Se dădea cailor cînd aveau *gutunar* sau vreo umflătură la gît (78, p. 98). Zeama de orz cu miere ori cu zeamă de nalbă și sămînță de in era leac contra tusei la cai (78, p. 98).

osul-iepurelui, sudoarea calului (*Ononis spinosa* L.), plantă ierboasă spinoasă, din fam. *Leguminosae*; crește prin finețe, livezi, mărăcinișuri, pășuni, pe malul apelor. Rădăcina (*Radix Ononidis*) conține o fracțiune volatilă, flavonozide și saponozide (173, p. 174). Este o veche plantă medicinală, cu proprietăți diuretice, sudorifice și depurative (68, V, p. 110).

(M) A fost un leac obișnuit, în unele zone, contra *lingorii*. Ceaiul din părțile aeriene se lua în dureri de stomac (8, p. 135). Contra durerilor de rinichi, se lua ceaiul din rădăcini (18, p. 20), ori planta macerată în rachiu (43, p. 117). Se mai folosea la scăldători pentru cei slabi. Decoctul se lua contra *vătămăturii*, iar cu resturile se făceau oblojei la buric (78, p. 82—83).

otrățel (*Onosma arenaria* W. et K.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin finețe și pășuni uscate, pe coline și cîmpurile aride.

(M) Planta se fierbea înăbușit, cu urzică și pelin, și se bea pentru *trînji*. Decoctul se bea pentru *izdat* sau la *bubă la inimă*. În nordul Moldovei, se lua contra *vătămăturii* (87, p. 54).

oțetar v. scumpie¹

ovăz (*Avena sativa* L.), cereală veche în culturi, din fam. *Gramineae*. A prezentat o importanță deosebită în trecut, cînd transporturile pe uscat se făceau în mare parte cu caii, pentru care era o hrană substanțială.

(M) Decoctul semințelor era un leac obișnuit contra tusei. Contra tusei măgărești, se folosea decoctul semințelor, ceaiul din paie sau ceaiul din paie și coji de nuci verzi. Decoctul se mai ținea în gură contra durerilor de dinți. Semințele prăjite se foloseau la oblojeli contra reumatismului (36, p. 221). În unele părți, se fierbeau într-o căldare și cînd se răcoreau, se introduceau în ea mîinile sau picioarele și se țineau pînă se răcea (88, XXVIII, p. 15). În alte părți, se fierbea pleava și se țineau în ea picioarele pînă se răcea. Decoctul se mai lua ca fortifiant, pentru întărirea plămînilor, contra diareei. Ceaiul și scaldătorile se foloseau pentru ușurarea nașterilor (4, p. 99; 40, p. 101). „Coleșița“ de ovăz fiert în apă se punea pe umflături la cap sau la gît (92, p. 22). Ovăzul fiert se dădea animalelor care aveau *bai la plămîni* și scroafelor care nu mincau după ce fătau, ca să capete poftă de mîncare.

palma-pământului (*Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.), plantă fragilă, cu tuberculi palmați, din fam. *Orchidaceae*; crește prin finețe, poieni, pășuni, mai frecvent în zonele înalte.

(M) Era considerată, în unele părți din Moldova, bună de orice boală, mai ales la cele femeiești, în legătură cu sarcina. La Nereju, contra „apucăturii de *argint*“, se fierbea planta în vin alb, cu puțin ulei și zahăr, și se lua mai mult timp (43, p. 125).

palma-voinicului v. cinci-degete

paltin v. arțar

paltin de munte (*Acer pseudoplatanus* L.), arbore din fam. *Aceraceae*; crește prin pădurile din zonele muntoase. Este prețuit pentru lemnul său frumos, alb, cu luciu mătășos, fin, elastic, folosit nu numai pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice, ci și în industria mobilei, instrumentelor muzicale etc. (68, VI, p. 242). Seva cu gust dulceag, plăcut, este căutată de copii primăvara. Frunzele se puneau prin casă, ca și ale altor specii înrudite. Se puneau și în vasele cu brinză, deasupra acesteia, pentru a împiedica mucezierea ei (84, p. 208).

pana-zburătorului (*Lunaria annua* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; spontană în părțile sudice ale țării prin tufișuri, la marginea pădurilor, pe coastele stîncioase; cultivată prin grădini pentru florile sale frumoase, precum și pentru fructe, silicule mari cu septum alb argintiu, lucios, care după căderea valvelor servesc la confecționarea buchetelor uscate (68, III, p. 310).

panseluțe de cîmp v. trei-frați-pătați¹

papură (*Thypha latifolia* L.), plantă ierboasă din fam. *Typhaceae*; crește pe marginea lacurilor și bălților, pe malul apelor lin curgătoare, din regiunea de cîmpie, pînă în partea inferioară a văilor montane. Tulpinile și îndeosebi frunzele (liniare, late) sînt folosite la împletitul coșurilor, rogojinilor, preșurilor, în dogărie etc. Perișorii de pe spice servesc la împachetat și căptușit, iar în amestec cu lîna la fabricarea fetrelui pentru pălării (68, XI, p. 97).

(M) În Vilcea, decoctul rădăcinii se lua contra diareei (87, p. 56). Se mai folosea la băi pentru întărirea celor slabi. Rădăcinile plămădite în rachiș se luau contra *vătămăturii* (43, p. 94, 97). În Moldova, se dădeau fierte în vin alb femeilor lehuze, cînd aveau dureri mari prin pîntece, după nașteri (78, p. 101). Rădăcina de papură și cimbru de grădină se fierbeau în apă și decoctul se țineau în gură pentru dureri de dinți, cînd aceștia se clătinau (142, p. 64). Spicurile florale se fierbeau și se abureau rănile cu viermi, iar cu zeama se spălau. În ținutul

Iașilor, circiumarii fierbeau rădăcina cu zahăr, iar decoctul strecurat îl turnau în vin roșu, ca să-i dea tărie (87, p. 56).

paracherniță v. griful-potîrnichii

parangină, vițelar (*Anthoxanthum odoratum* L.), iarbă frumos miro-sitoare, din fam. *Gramineae*, cu frunze liniare și flori grupate în mici spiculețe; crește primăvara de timpuriu prin fînețe, livezi și poieni. Mirosul plăcut al plantei se datorește cumarinei, miros caracteristic finului proaspăt, datorit în mare parte acestei plante.

(O) În satele din sud-estul Munților Apuseni, fetele o fierbeau cu pochivnic și iederă, iar cu decoctul se spălau pe cap. Spălatul fetelor de 14 ani marca trecerea de la copilărie în rîndul fetelor, care se evidenția și în găteala tradițională a capului (69, p. 128).

patlagină, limba-oi (*Plantago major* L.), plantă ierboasă din fam. *Plantaginaceae*; crește prin grădini, marginea culturilor și a drumurilor, locuri ruderaie. Conține, îndeosebi în frunze (*Folium Plantaginis*), ca și celelalte specii înrudite, mucilagi, tanin, glucozizi, vitamină C, substanțe antibiotice etc. (65, p. 294; 176, p. 437; 173, p. 127—128). În multe zone este cunoscută sub numele de „minciună”, deoarece copiii rup frunza în două, zicînd că atîtea minciuni a spus cel pentru care a rupt-o, cîte nervuri ies ca niște firușoare.

(M) Frunza este un leac obișnuit, pe tot cuprinsul țării, pentru răni, bube, umflături. La răni se pune și zeama din frunzele proaspete strivite. La umflături se făceau oblojeli cu frunzele opărite. *Brîncă* se trata cu abureli de patlagină, după ce se făceau mai întîi cataplasme din frunze. Se mai pune în cataplasme și băi calde la inflamațiile articulare de natură reumatismală. Zeama de patlagină se dădea copiilor contra limbricilor și oprirea udului (87, p. 56). În Maramureș, la Mara, se spălau cu fiertura „cînd stătea singele în vine”, se frecau pe vine „să umble singele”. Ceaiul și cataplasmele se foloseau în boli de ochi, cînd se inflamau și lăcrimau. Era un leac obișnuit și în bolile de piept. Ceaiul din frunze se lua contra tusei, tusei măgărești, răgușelii, *nădușelii*. În Vlașca, se fierbea înăbușit în vin alb și așa se lua contra tusei (79, p. 179). Decoctul din rădăcini și frunze se lua contra tuberculozei. În Teleorman, se culegeau frunze și rădăcini, se tocău mărunt, se fierbeau în lapte dulce, apoi se strecura, laptele se dădea bolnavului fără zahăr, cîte 3 cești pe zi, iar resturile se puneau calde pe piept, făcîndu-se astfel un tratament de 6 săptămîni (79, p. 134). La Nereju, patlagina și fereguța se pisau și se puneau în țuică, care se lua contra durerilor de stomac (43, p. 125). În Muscel, rădăcina de patlagină, rădăcina de osul-iepurelui și ismă se plămădeau în rachiu, din care se bea dimineața pe nemîncate, contra „boalei de rînză” (87, p. 84). La Iași, se vindea în piață pentru ceaiuri contra bolilor de ficat și splină.

patlagină îngustă (*Plantago lanceolata* L.), patlagină cu frunze înguste; crește prin fînețe, livezi, pășuni, locuri aride; conține aceleași principii active ca și cea lată, comună.

(M) Avea aceleași întrebuințări medicinale. Era un leac obișnuit contra rănilor, tăieturilor, furunculelor (14, p. 105, 108). Se prefera în special în tratamentul bolilor de piept, al tusei, răcelilor și *ofticii*. Decoctul rădăcinilor fierte în apă se lua cu zahăr contra durerilor de stomac.

patlagină moale (*Plantago media* L.), patlagină cu frunza moale, care crește prin fânețe, livezi, pășuni; conține aceleași principii active. (M) Are aceleași întrebuințări în medicina populară, ca și celelalte specii înrudite. E preferată în multe părți, deoarece crește prin pajști mai ferite.

patul-celor-din-vînt (*Centaurea triumfeti* All.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin fânețe, poieni, livezi. Are o singură inflorescență, care a sugerat numele popular.

(P) În Munții Apuseni, se folosea, cu alte plante, contra „celor din vînt“ (35, p. 109).

pațachină v. crușin

păducel¹, mărăcine² (*Crataegus monogyna* Jacq.), arbust spinos comun, din fam. *Rosaceae*; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri și mărăcinișuri. Florile, albe-roz, au miros de migdale, iar fructele roșii, cu gust dulceag, sînt comestibile. Fructele (*Fructus Crategii*) și florile (*Flores Crategi*) conțin taninuri, sapogenine, acizi crategici, substanțe cardioactive, sitosterine cu acțiune hipotensivă etc. (65, p. 301; 176, p. 406). Este cultivat prin parcuri și grădini ca arbust ornamental, în garduri vii etc.

(M) Din flori se preparau ceaiuri contra insomniilor, în boli de inimă și de ficat. Decoctul fructelor se lua contra diareei și a bolilor de rinichi (14, p. 102—104). Substituia în întrebuințări specia înrudită, mărăcinele.

păducel² v. mărăcine¹

păducherniță, moartea-stelnișilor (*Lepidium ruderales* L.), plantă ruderală, cu miros urit, din fam. *Cruciferae*; crește pe cîmpuri, prin locuri cultivate și necultivate. În unele zone se usca, se sfărîma și se presăra prin paturi și prin casă, în credința că are proprietăți insecticide (87, p. 54). Laptele animalelor care o consumă are gust neplăcut.

(M) Cu planta se făceau băi, ori numai spălături cu decoctul ei, copiilor nou născuți care aveau bube pe cap. Fiartă cu vin, se lua contra *frigurilor* (4, p. 88, 96). Se mai dădea în tărîțe vacilor, „cînd nu mînceau bine“ și cînd „aveau sînge“ (12, p. 141).

păduroi, miază-noapte² (*Melampyrum arvense* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin fânețe, livezi, tufișuri, semănături. (M) Decoctul tulpinilor florifere se întrebuința în Munții Apuseni, la Ponor, contra *gălbînării*. Iarna, tulpinile florifere uscate se fierbeau cu poame (fructe uscate) și se bea zeama. Se mai folosea la băi contra reumatismului. În ținutul Năsăudului, cu decoctul plantei se spălau vitele care sufereau de picioare (37, p. 75).

pălămidă¹ (*Cirsium arvensae* (L.) Scop.), plantă ierboasă comună din fam. *Compositae*, dăunătoare culturilor de cereale pe care le invadează; depreciază valoarea furajeră a finului. Spinii săi provoacă inflamația pielii, iar papusul poate cauza iritarea ochilor muncitorilor de la batoze (68, IX, p. 684).

(M) Se folosea, la Nereju, contra tifosului. Se fierbeau 9 plante, din decoct se dădea puțin bolnavului să bea, iar restul i se turna pe cap,

cît putea să-l suporte de cald (43, p. 125). La Măguri, rădăcina se punea în foc, iar după ce se cocea bine, se punea la gît pe *gilci*, să coacă (147, p. 516). Se mai folosea, în amestec cu alte plante, la băi contra reumatismului (13, III, p. 6).

pălămidă² v. scai galben

pălăria-cucului (*Geranium phaeum* L.), plantă ierboasă din fam. *Geraniaceae*; crește prin păduri, poieni, livezi și zăvoaie (M) Se folosea, în Bucovina, *de dînsele* (161, p. 209).

păpădie (*Taraxacum officinale* (L.) Web.), plantă ierboasă comună, din fam. *Compositae*, cu rădăcină groasă, frunze crestate și flori galbene; crește prin finețe, grădini, locuri necultivate, pășuni. Rădăcina și planta (*Radix et Herba Taraxaci*) conțin inulină, rezine, tanin, mucilagii, substanțe amare, vitamina D etc. (68, X, 117; 176, p. 449; 173, p. 214). Primăvara, frunzele crude sînt folosite în alimentație, ca salată ori gătite, mai ales în țările apusene, unde se cultivă varietăți ameliorate.

(V) Se folosea pentru vopsit în galben (160, p. 59).

(M) Florile erau întrebuințate contra tricofiției, numită în unele zone *curul găinii*, ca și planta; se freca leziunea cu ele. Frunza se storcea și zeama se punea la *buba cea neagră*, precum și la *beșica cea rea*, după ce se descînta cu o petecuță aprinsă, în care se puneau tămîie și busuioc. Peste bășică se punea o felioară de smochină, iar peste ea, păpădie pisată (99, p. 219). Rădăcina pisată bine, prăjită în smîntînă proaspătă, se întindea pe o frunză de brusture, se punea în locurile unde se simțeau dureri reumatismale și se ținea 24 de ore. Tratamentul se repeta pînă treceau (87, p. 54—55). Ceaiul din rădăcină, ca și cel din flori uscate, se lua contra durerilor de ficat (85, p. 275). În ținutul Beiușului, ceaiul din frunze se bea, în loc de apă, în boli de ficat și pentru circulația sîngelui (18, p. 23). În ținutul Năsăudului, florile se fierbeau cu stînjeni galbeni și decoctul se lua contra *gălbînării* (37, p. 74; 8, p. 139). În unele părți, ceaiul din frunze se lua pentru înnoirea sîngelui (87, p. 54). Ceaiul din frunze se mai lua contra *frigurilor* (79, p. 74). Ceaiul din rădăcini se folosea în bolile de rinichi și contra hemoragiei (36, p. 228). Zeama de păpădie o luau cei ce sufereau de durere de piept și nădușeli (81, XIII, p. 25). În ținutul Dornelor, dacă se îmbolnăvea o oaie, după ce-i slobozeau sînge, îi dădeau păpădie, ca să capete poftă de mîncare.

păpălău, cireașa ovreifului (*Physalis alkekengi* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Solanaceae*; crește pe marginea pădurilor, în rariștile acestora, prin tufișuri, zăvoaie, pe lângă garduri. Planta conține alcaloizi (68, VII, p. 351). În culturi au mai fost introduse *Physalis peruviana* L., originară din America de Sud, ale cărei bace sînt comestibile și pot fi consumate în stare crudă sau uscate. Se folosesc la prepararea dulcețurilor, bomboanelor și a marmeladei. A mai fost introdusă în cultură *Physalis pubescens* L., ale cărei fructe coapte conțin zaharoză (13,9%), acizi (1,1%) și o mare cantitate de vitamina C. Din fructele sale se prepară o dulceță de calitate superioară (68, VII, p. 351—352).

(M) Decoctul fructelor se bea și se făceau cu el spălături pe corp în caz de *roșată beșicată*, un prim stadiu al pelagrei (12, p. 113—114).

Cu decoctul părților aeriene se spălau erupțiile și eczemele noilor nașcuți. Boabele roșii, plămădite în vin, erau utilizate intern contra *dro-piceii* (8, p. 136). Se mai folosea contra durerilor de măsele și urechi (87, p. 55). Fructele plantei se întrebuițau ca infuzie în tratamentul furunculozei (177, p. 235). Decoctul se folosea și la animale, contra *dalacului* și a febrei aftoase (25, p. 130).

păpușoi v. porumb

păr (*Pyrus sativa* Lam. et. DC.), pom cultivat, din fam. *Rosaceae*, originar din Asia Centrală înaltă, care se întilnește și spontan, pe marginea pădurilor, prin dumbrăvi, pe lângă casele vechi din zonele mai izolate. Are numeroase soiuri locale, autohtone, unele, prin calitățile deosebite, s-au extins cu timpul în mai multe bazine pomicole, altele au rămas în bazinele în care s-au format. Pomul este prețuit pentru lemnul său frumos, întrebuițat pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice. Fructele au avut un rol important în alimentație. Au fost preferate pentru prepararea cidrului, băutură obișnuită în trecut, toamna și iarna. Fructele se uscau, pe lese sau pe polițe, la soare, în cuptorul de piine sau în cuptoare speciale.

(V) Coaja ramurilor se întrebuița pentru vopsit în galben.

(M) Frunzele se puneau, cu alte frunze, în scaldătorile copiilor slăbiți și la alte boli (87, p. 56). Ceaiul din coajă se dădea copiilor contra *pîntecării*; celor ce zăceau de pîntece și vărsau li se dădea ceai de coajă de nucă, pere și coarne (4, p. 85).

păr pădureț (*Pyrus pyrastrer* (L.) Borkh.), pomul sălbatic din fam. *Rosaceae* era ocrotit de săteni pe lângă case și în cîmp, deoarece supliinea adeseori lipsa soiurilor ameliorate. Pădurețul avea o fructificație mai abundentă și prin grijă, fructele se mai îmbunau.

(V) Coaja pădureților se folosea la vopsit în galben (160, p. 46).

(M) În medicina populară avea aceleași întrebuițări ca și cel cultivat.

părăluțe v. bănuței

părul-Maicii-Domnului (*Asplenium trichomanes* L.), plantă mică din fam. *Polypodiaceae*, cu frunze penate, pețiol lung și subțire, castaniu-brun sau negru-brun, care a sugerat numirile populare; crește pe stîncării, coaste abrupte, adeseori pe ziduri, în regiunea montană.

(M) Planta se fierbea și cu decoctul se spălau pe cap pentru întărirea rădăcinii părului (18, p. 10—11). La Nereju se pisa, se plămădea în țuică și se bea contra paraliziei, iar cu iarba ciutei (*Melittis*) contra *vătămăturii* (43, p. 125). Ceaiul din frunzele uscate se lua contra tusei (36, p. 221).

părul porcului v. coada calului

păstîrnac (*Pastinaca sativa* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*, cultivată pentru rădăcinile și frunzele sale, folosite drept condiment, zarzavat pentru supe, ciorbe etc. Pe lângă substanțe proteice, grăsimi, conține în cantitate mare și vitamina B, astfel avînd o apreciazabilă valoare nutritivă (68, VI, p. 614—618).

păstrav v. burete de nuc

păștele, urda-vacii² (*Draba verna* L. var. *glabrescens* Jord.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin ținete, pe cimpuri.

(C) Se spunea că atunci cînd sînt multe păștele pe cîmp, primăvara, recolta de grîu va fi slabă (75, p. 130).

păștită, floarea-păștilor-galbenă (*Anemone ranunculoides* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește primăvara de timpuriu, prin păduri și tufișuri; este utilizată în diferite boli.

pătlăgele roșii (*Lycopersicum esculentum* Mill.), legumă din fam. *Solanaceae*, originară din Peru, cultivată pentru fructele sale, între cele mai sănătoase și mai căutate produse alimentare legumicole. Fructele conțin hidrați de carbon, proteine, grăsimi, acizi organici, precum și cantități apreciabile de vitamina C, A, B, K etc. (68, VII, p. 376—379; 176, p. 434).

(M) Tulpinile se puneau în băi contra reumatismului. În ținutul Beiușului, se fierbeau loaze de roșii și frunze de nuc, apoi cele două zemuri se amestecau și se făceau băi locale sau generale (18, p. 23).

pătlăgele vinete (*Solanum melongena* L.), legumă din fam. *Solanaceae*, originară din India de est, cultivată pentru valoarea alimentară a fructelor care conțin zahăr, proteine, grăsimi, vitamina C, A, B₁, B₂, K, PP și săruri (146, p. 283).

(M) Fructele se foloseau, în multe părți, contra *trînjilor*. Se tăiau de-a curmezișul, ca niște rotile mici, se opăreau, apoi cu apa în care se opăreau, căldicică, se făceau spălături, iar cu pătlăgelele se legau (79, p. 175).

pătrunjel (*Petroselinum sativum* Hoffm.), plantă aromatică din fam. *Umbelliferae*; cultivată pentru frunzele și rădăcinile sale mult întrebuințate în alimentație; bogate în vitamine, ulei volatil bogat în compuși fenolici dintre care cel mai important este apiolul precum și furanocumarine, flavonozide (68, VI, p. 455; 173, p. 154).

(M) Pătrunjelul, fiert în lapte dulce, se folosea, la Rășinari, pentru alinarea durerilor cauzate de orice bubă (166, p. 253). În multe zone, se punea la *gilci*. În ținutul Sucevei, se fierbea în lapte dulce, se amesteca cu camfor pisat și albuș de ou, apoi se lega la gît (79, p. 81). În multe părți, se folosea ca diuretic. Se dădea ca să pornească udul și în *dropică*. Se fierbeau înăbușit, într-o oală nouă, 6—10 rădăcini, cu 2 și jumătate oca de apă, pînă scădea ca o jumătate de oca. Pătrunjelul tăiat mărunt se făcăluia bine cu puțină făină de in, se întindea pe o petică și se punea la pînțece, iar zeama se bea. Alte babe dădeau de băut pătrunjel fiert cu chimen și boabe de ienupăr (87, p. 58). Decoctul se mai bea și la oprirea udului și de către cei cu pietre la rinichi (15, p. 565). Se mai lua primăvara, timp mai îndelungat, pentru curățirea singelui (87, p. 58). Din rădăcină și frunze fierte în lapte dulce, cu făină de mei, se făceau cataplasme, care se ungeau cu grăsimea de pe trupul unor copii cînd se nășteau, apoi se puneau la femei pe sîni, cînd se inflamau (87, p. 58). Pentru *surpare*, se fierbeau 6—10 rădăcini în vin sau borș, se scurgea, cu planta se legau, iar zeama o beau (87, p. 58). Pătrunjelii pisați, muiați în oțet și încălziți la foc, se foloseau la oblojeii, cînd „șezutul se întorcea pe dos“ (78, p. 102). A fost un leac obișnuit, în multe zone, contra bolilor venerice (79, p. 81). Pătrunjelii fierți se foloseau și pentru ieșirea udului la animale (4, p. 109).

Decoctul frunzelor și rădăcinilor, în amestec cu usturoi, se dădea contra constipației la vite (8, p. 136). Frunzele tocate și amestecate cu lapte acru se dădeau animalelor ce nu rumegau (8, p. 136).

pătrunjel de câmp (*Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe și livezi.

(M) Se folosea, ca și celelalte specii înrudite, ca diuretic. În Maramureș, la Mara, decoctul tulpinilor florifere se bea contra *vătămăturii*. În Transilvania, se punea în scaldătoarea copiilor mici, de *sperietură*, iar la Nereju, ca să doarmă mai mult (37, p. 76; 43, p. 127). Se folosea contra bolilor venerice.

(P) În ținutul Năsăudului, la Rebrîșoara, se fierbeau tulpinile florifere și se legau cu ele, la miini și picioare, de *intruiele* (37, p. 76).

pătrunjel sălbatic (*Pimpinella major* (L.) Huds.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe și livezi.

(M) Se folosea, în nordul Moldovei, pentru ceai la vindecarea de *poală albă* (84, p. 213).

pătrunjelul câmpului (*Pimpinella saxifraga* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe și pășuni aride, pe locuri pietroase din câmpii și zonele înalte. Rădăcina plantei (*Radix Pimpinellae*), conține substanța amară pimpinelina, saponină etc. (68, VI, p. 474—476).

(M) O parte din întrebuițările medicinale tradiționale au fost preluate de specia cultivată, mai nouă prin sate. Tulpinile florifere se fierbeau și decoctul se lua pentru oprirea udului. Contra ascitei se fierbeau cu boabe de ienupăr și se bea decoctul. Rădăcina se folosea la răgușală, boli de gît, de gură și ca expectorant (25, p. 130—131). Contra *vătămăturii* se fierbea planta și se bea decoctul, iar cu resturile se făceau legături. Fiartă în lapte dulce sau plămădită în rachiu, se întrebuița contra bolilor venerice. În Munții Apuseni, la Sălciua și în satele învecinate, se fierbea în lapte de la o vacă neagră, uneori în amestec cu *Chelidonium*, numită oiască (35, p. 109). În ținutul Odorheiului, la Săcel, se folosea și la animale. Se fierbea cu sămînță de cînepă și de brad, iar decoctul li se dădea contra *armurării*.

pătrunjelul cînelui (*Aethusa cynapium* L.), plantă veninoasă, din fam. *Umbelliferae*; crește prin semănături, grădini, pîrloage, tufărișuri, păduri. Planta și fructul conțin un alcaloid toxic asemănător coninei. Frunzele sale se pot confunda cu ale speciilor înrudite și astfel pot produce intoxicații (68, VI, p. 529—531).

pecetea-lui-Solomon v. coada-cocoșului

pedicută v. brădișor¹

pelin (*Artemisia absinthium* L.), plantă comună din fam. *Compositae*, cu miros caracteristic; crește pe cîmpuri, locuri aride, necultivate, pe lângă drumuri și garduri, prin grinduri. Tulpinile florifere (*Herba Absinthii*) conțin ulei eteric cu azulenă, alături de un complex de substanțe amare (absintina), substanțe tanante, rășini etc. (65, p. 314; 173, p. 192—193; 176, p. 447). Este o veche plantă aromatică și medicinală, cu întrebuițări variate încă din antichitate. Este întrebuițată la prepararea vermururilor și a altor băuturi alcoolice.

(M) A fost între cele mai importante plante folosite în medicina populară. Ceaiul din flori sau tulpinile florifere se folosea peste tot, contra

durerilor de stomac. În ținutul Năsăudului, se fierbea cu potroacă și se lua cu puțin zahăr contra durerilor de *rinză*, pentru curățirea ei. A fost un stimulent obișnuit, sub formă de ceai sau plămădit în vin sau rachiu, luat pe nemîncate (87, p. 57). În multe părți, se lua contra *frigurilor*, fiert în apă ori plămădit în vin (79, p. 74; 4, p. 96). În ținutul Sucevei, florile și frunzele verzi se pisau, se storceau printr-o pînză curată și se lua sucul dimineața, cîte o linguriță, contra *frigurilor*. Ceaiul din pelin era folosit contra răcelii, precum și la băi contra reumatismului și paraliziei. Decoctul se folosea în boli femeiești. Vin, pelin verde tăiat mărunt și miez de pîine, făcute ca mămăliguța moale, întinse pe o petică, se puneau la umflături și *cîrnituri*, de cu seară pînă dimineața (87, p. 57). Frunza opărită cu oțet se lega la cap contra durerilor (70, p. 537). În alte părți, se făcea o legătură cu frunze de pelin verde opărit în oțet, amestecate cu scrum dintr-o petică de postav roșu arsă în foc, cu miere și albuș de ou (142, p. 59). La albeață, se pisa pelin și se făcea „blastur“, care se punea noaptea la ochi (79, p. 6). Se mai folosea ca vermifug și insecticid. În Moldova, zeama de pelin se bea contra limbricilor. Se mai făceau cu ea lăuturi contra păduchilor. Aproape peste tot se puneau prin casă, prin paturi, contra puricii (78, p. 103). Cu zeamă de pelin se spălau rănile.

(O) În unele zone, într-o anumită zi se făceau și măturile de pelin, în credința că cele făcute în această zi alungă puricii de prin casă. În Bucovina, Moldova și Muntenia, la Armindenii, se ieșea la o dumbravă sau în alt loc cu iarbă verde, se frigea un miel și se bea vin pelin, iar dacă nu aveau puneau pelin în vin (141, p. 293). Era nelipsit, în multe zone, în ciclul sărbătorilor de primăvară, mai ales în perioada critică pentru sănătatea oamenilor și a animalelor, pentru dezvoltarea culturilor, cînd jucau prin sate călușarii, care puneau pelin în virful „steagului“ și se încingeau cu el la briu. Cu pelin se încingeau și cei care asistau la jocul lor.

(L) În creațiile folclorice, pelinul apare cu semnificații numeroase, diferite. Amărăciunea lui a fost comparată cu aceea a traiului greu din trecut, așa cum se spune într-un cunoscut cîntec: *Peline, frate peline, / Amară-i frunza pe tine, / Ca și inimioara-n mine...* (197, p. 352).

pelin mic (*Artemisia pontica* L.), pelin scund, cenușiu din fam. *Compositae*; crește prin fînețe și pășuni uscate, pe cîmpii sterile și dealuri aride. Conține aceleași principii active ca și pelinul bun, pe care îl substituie parțial.

(M) Se fierbea, cu apă neîncepută, în oală nouă, iar cu decoctul se făcea gargară, contra durerilor de gît. În ținutul Tecucilor, se fierbea cu ceapă albă și 9 fire de usturoi, în oțet, cu boștină de la stupi, și îngroșată cu tărîțe de grîu, se puneau la buric (87, p. 57).

(P) Cu pelin mic se trata, în unele părți, de *studeniță* (79, p. 104).

pelin negru (*Artemisia vulgaris* L.), plantă viguroasă, din fam. *Compositae*, de o culoare verde mai închisă decît a pelinului obișnuit; crește pe cîmpuri, locuri ruderale, pe marginea drumurilor, pe lingă garduri. Conține principii active asemănătoare pelinului bun, pe care îl substituie în multe părți. A fost preferat pentru confecționarea măturilor.

(M) Se folosea în boli de stomac (8, p. 128), la lăuturi contra durerilor de cap (4, p. 92) și la scaldături contra reumatismului (4, p. 94). În

ținutul Năsăudului se fierbea, iar decoctul se bea dimineața, pentru *flori albe* (37, p. 71).

(O) În Oltenia, la Mărina, se făceau mături din pelin, pentru tot anul, păstrindu-se în pod sau pe o cosoroabă sub streășină. Se obișnuia să se dea de pomană (86, p. 69).

peliniță¹ (*Artemisia austriaca* Jacq.), pelin albicios, din fam. *Compositae*; crește pe cîmpuri aride și pe dealuri. Se punea în vin pentru a-l drege.

(M) Planta se fierbea cu țărițe de griu de primăvară, se făcea o turtă, se ungea cu untdelemn și se folosea la *vătămătură*. Cu zeamă de peliniță se spălau pe mîini sau picioare, pentru *jupuială* (4, p. 98, 107).

peliniță² v. **mătura raiului**

peliniță grecească, tămîiță² (*Chenopodium botrys* L.), plantă ierboasă din fam. *Chenopodiaceae*, cu puternic și plăcut miros aromatic; crește prin locuri nisipoase, prundișul torentelor, locuri cultivate, grădini, la șes și în regiunea dealurilor.

(M) Se întrebuița sub formă de ceai, praf sau sirop, la combaterea catarului pulmonar, astmului, viermilor intestinali etc. (68, I, p. 499).

pepene galben (*Cucumis melo* L.), plantă din fam. *Cucurbitaceae*, originară din Asia tropicală, cultivată pentru fructele sale, zemoase, dulci și înviorătoare, consumate în stare crudă, zaharisite sau ca dulceață (68, IX, p. 40).

(M) Semințele uscate și pisate se foloseau contra vărsăturilor (87, p. 75). Coaja pisată se punea la tîmple și la ochi, contra albeței (79, p. 6). Ceaiul din semințe se lua contra *trinjiilor*, iar rădăcina plămădită în apă, contra *frigurilor* (86, p. 87, 90).

pepene verde (*Citrullus lanatus* (Thunb.) Mansf.), plantă ierboasă din fam. *Cucurbitaceae*, originară din sudul Africii, cultivată pentru fructele sale, cu miezul roșu, rar galben, dulce și zemos.

(M) Sămînța uscată și pisată se folosea contra *vărsăturilor*. Pepenele se cocea în cuptor, zeama se scurgea și se bea, iar cu miezul cald se făceau oblojeți bolnavilor de *rust* (87, p. 41). Cînd cineva nu putea urina, babele îl sfătuiau să mănînce cît mai mulți pepeni verzi, iar dacă nu era timpul pepenilor, să bea cît mai mult untdelemn. Contra *sculamentului*, se lua pepene verde, se cocea în cuptor cu untdelemn și se dădea bolnavului dimineața (78, p. 166). Coaja uscată și măcinată, amestecată cu țărițe, se dădea vacilor după fătare, în cazul cînd nu expulzau placenta (8, p. 130).

pepenică v. **cretușcă**

perisor (*Pirola secunda* L.), plantă ierboasă din fam. *Pirolaceae*; crește în mici pîlcuri, în pădurile de foioase și rășinoase, din regiunea de dealuri pînă în regiunea montană.

(M) Se fierbea și decoctul se bea contra dizenteriei și hidropiziei (87, p. 57).

picioarul-caprei (*Aegopodium podagraria* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin păduri, livezi, grădini, în locuri umede și umbroase.

(M) A fost folosită de popor ca plantă de leac, avînd proprietăți stimulente și vulnerare (161, p. 223; 25, p. 12). Frunzele au proprietăți diuretice (68, VII, p. 109—110).

piciorul-cocoșului, floarea-broaștelor (*Ranunculus acer* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; comună prin finețe umede, prin lunci și pe lângă ape. Conține anemonină și protoanemonină, ca și alte specii înrudite (176, p. 396; 148, p. 36).

(M) Se folosea, ca și alte specii înrudite, contra *frigurilor*. Se pisau frunzele sau florile și se legau la încheietura mîinii, de seara pînă dimineața ori mai mult, pînă cînd apărea o bășică, despre care se spunea că trage tot răul afară (35, p. 109). În Țara Hațegului, la Clopotiva, se amestecau cu sare, apoi se legau la mină (53, p. 147).

piciorul-lupului, cervană (*Lycopus europaeus* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin zăvoaie, pe marginea apelor, locuri ruderales, de la cîmpie pînă în regiunea montană.

(V) Sucul plantei pur sau în amestec cu sulfat de fier se întrebuița pentru colorarea pînzeturilor.

(M) Frunzele au fost întrebuițate contra tusei, ca tonic etc. (68, VIII, 337—338).

pidosnic v. dosnică

pedica-vîntului (*Lathyrus hirsutus* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, cu tulpină repentă; crește prin finețe și semănături.

(M) În Munții Apuseni, la Măguri, se fierbeau cu iarba-vîntului (*Melandryum album*) și se spălau sau se scăldau cei „stricați de vînt” (147, p. 526).

piersic (*Persica vulgaris* Mill.), pom cultivat din fam. *Rosaceae*, originar din China unde se cultivă de circa 4000 de ani, pentru fructele sale gustoase, consumate crude, sub formă de compot, marmeladă, dulceată etc. La noi sînt cunoscute numeroase soiuri, cultivate mai ales în regiunea de cîmpie și de deal (176, p. 407).

(M) Ceaiul din flori și frunze se bea contra durerilor de piept (87, p. 57—58). Cu frunze de piersic și coajă de gorun se făceau băi contra durerilor de mîini și de picioare. Pisate și stoarse, frunzele se mai foloseau la răni vechi. Se puneau pe răni la vite, cînd aveau viermi (87, p. 57—58).

pin (*Pinus silvestris* L.), conifer din fam. *Abietaceae*, are tulpina și ramurile cu ritidomul galben-roșcat, după care se poate distinge de la distanță. Acele sînt cîte 2 împreună, lungi de 4—7 cm. Este prețuit pentru lemnul său folosit în construcții, dar mai ales ca lemn de mină. E preferat pentru plantațiile de stăvilire a eroziunii și degradării terenurilor, deoarece se prinde și se dezvoltă mai repede decît alte specii înrudite. Conține terebentină, ulei eteric, rășină, derivați fenolici (176, p. 371; 173, p. 162—163). Rășina recoltată din pin a avut, ca și cea extrasă din alte conifere, variate întrebuițări casnice. Lemnul de pin a mai fost întrebuițat în trecut și pentru prepararea „catranei” sau „boazei”, cu care se ungeau corăbiile și bărcile. Meșteșugul extragerii ei, pentru necesitățile pescarilor și porturilor din lungul Dunării, era practicat de locuitorii satelor de la poalele Munților Mehedințului, Gorjului, Vîlcii și Banatului. Cu catrană se ungeau carele și căruțele, ca să se impermeabilizeze lemnul.

(M) Din rășină se preparau alifii pentru răni și bube. Amestecată cu untură de porc, se folosea la umflături. Se întindea pe frunză de varză și se punea la junghiuri rele (147, p. 517—518). Fiertura din vlăstari

de pin se folosea în catarul căilor respiratorii și în reumatism. În rahitism și scrofuloză se puneau cataplasme cu fiertură din vlăstari. Băile de celină se întrebunțau în reumatism, scrofuloză și insomnie (190, p. 35). Catrana amestecată cu sulf și untură rîncedă se folosea contra scabiei, iar în Banat contra junghiurilor. Se întrebunțau contra muștelor columbace, amestecîndu-se cu untură sau seu, făină de porumb și ungînd pielea animalelor.

piparcă v. ardei

piper (*Piper nigrum* L.), fructul unei tufe agățătoare tropicale, din fam. *Piperaceae*, utilizat în alimentație drept condiment, stimulînd secreția gastrică. Fructul, o bacă roșie, conține ulei eteric cu gust iute, caracteristic. Din fructele culese înainte de coacere, se obține piperul negru, din cele coapte și decorticate, se obține piperul alb (176, p. 389).

(M) Piperul se fierbea cu vin și se lua contra răcelii. Pentru colici, se înghițeau 9 boabe de piper, întregi. La junghiuri, în Ialomița, se lua o hirtie albastră, se înțepa cu acul, se stropea cu rachiu, ori cu zeamă de lămție, se presăra cu piper pisat, apoi se puneau la locul unde-l săgeta pe bolnav (87, p. 58—59). Ca leac de *cel perit*, se prindea o rîmă, se pisa bine, se amesteca cu piper mărunt și cu miere și se ungea nasul bolnavului. Se spunea că cei care nu suferă piperul capătă *cel perit*. Cei care aveau *oțămătură*, circei și dureri de stomac luau un pahar de holercă și, amestecînd-o în două cu piper, o beau dintr-o sorbitură (112, XIX, p. 100—103). Făina din boabe rișnite, presărată pe o batistă și udată cu spirit, se aplica la junghiuri și contra durerilor de piept (14, p. 103).

(L) Iuțimea piperului a sugerat creații folclorice variate, în primul rînd basme, cu eroi iuți ca și el. Basmul în care înghițirea unei boabe de piper ducea la nașterea unui erou, Pipăruș Petru, are mai multe variante, frecvente. O legătură miraculoasă, cu 3 sau 9 fire de piper, ar fi avut și haiducul Pîntea Viteazul, care „se petrecea mai mult prin munții de apus ai Bucovinei. Nu l-a putut nimeni prinde și omori, datorită acesteia, dar i-a spus despre ea iubitei lui, care l-a trădat și așa l-au prins și omorit“ (112, XIX, p. 100,—103).

pipigoi, orăstică (*Lathyrus vernus* (L.) Bernh.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; înflorește primăvara de timpuriu prin păduri și livezi.

(M) Cu roua de pe plantă se ștergeau femeile la ochi, contra durerilor (87, p. 59). În unele părți, se folosea pipigoiul cu floare albă, cules înainte de răsăritul soarelui. Se puneau în apă caldută să mocnească și după aceea se spălau cu ea (122, p. 323, 324). Numele a fost sugerat de faptul că înflorește cînd începe să cînte pupăza.

pipirig¹ (*Equisetum limosum* L.), plantă ierboasă din fam. *Equisetaceae*; crește prin locuri mlăștinoase, pe lângă ape.

(M) În ținutul Năsăudului, la Romuli, se fierbea cu iarba-carelor (*Senecio eraticus*), în apa pentru baia copiilor care nu mergeau în picioare, ca să li se întărească oasele (37, p. 73).

pipirig² (*Juncus effusus* L.), plantă ierboasă din fam. *Juncaceae*, cu tulpină cilindrică lipsită de frunze, de un verde închis, adesea lucitoare; crește prin bălți, pe malul lacurilor, prin locuri mlăștinoase. Planta se folosea pentru confecționarea coșulețelor. Măduva spongioasă se folosea

ca fitil la candelile (opaițuri). În unele regiuni se mai întrebuința și ca material de acoperit pentru unele construcții rurale (68, XI, p. 547—551).

pipirig ³ (*Schoenoplectus lacustris* (L.) Palla.), plantă ierboasă din fam. *Cyperaceae*, cu tulpina simplă; crește prin bălți, mlaștini, rovine, din regiunea de cîmpie pînă în cea deluroasă, formînd uneori asociații întinse, compacte (172, I, p. 119). Copiii fac diferite împletituri din tulpinile plantei (78, p. 105).

pir (*Agropyron repens* (L.) Pal. Beauv.), iarbă comună din fam. *Gramineae*; crește în lanuri, pe ogoare, prin locuri ruderale. În multe finețe de luncă, îndeosebi din stepă și silvostepă, pirul este componentul principal al finului. În culturile agricole, mai ales în regiunile mai umede, este o buruiiană dăunătoare care se combate prin lucrări agrotehnice (68, XII, p. 610). Rizomul (*Rhizoma Graminis*) conține fructoză, saponine, mucilagii etc. (173, p. 201; 176, p. 457).

(M) Ceaiul de pir se bea contra *ciumurleii* (78, p. 105). Decoctul rizomilor se lua ca diuretic (87, p. 59). În Banat, cei care pătimeau de *incuiere* adunau rădăcini de pir, le uscau, iar cînd aveau trebuință de ele, le tăiau bucățele și le fierbeau în apă, din care luau peste zi, pînă se slobozeau. În acest timp, bolnavul se oprea de la băuturi spirtoase (88, XXVII, p. 42). În unele părți, rizomii se fierbeau și decoctul se bea în loc de apă, în timpul *frigurilor*, ca să taie setea, deoarece se spunea că dacă bolnavul bea apă curată, se preface singele în apă și dă în *dropică* (87, p. 59). Decoctul sau rizomul plămădit în țuică se luau contra *dropicii*. În ținutul Beiușului, se folosea în amestec cu frunze de visc și păducel, pentru prepararea unui ceai contra hipertensiunii, care se lua de 3 ori pe zi, cîte o lingură înainte de masă (18, p. 9).

pir gros (*Cynodon dactylon* (L.) Pers.), plantă ierboasă cu rizomi lungi, ramificați, din fam. *Gramineae*; crește pe coaste aride, uneori slab sărăturoase, pîrloage, culturi agricole, vii etc. formînd adesea asociații sub formă de pîlcuri, în regiunea de cîmpie, mai ales în stepă și silvostepă (68, XII, p. 136—139). Buruiiană dăunătoare pentru culturile de păioase și prășiitoare. Este însă și o foarte bună fixatoare de teren, oprind eroziunea solului de pe coastele înclinate. În același timp este o furajeră valoroasă în pașiștile aride din stepă și silvostepă.

(M) Rizomii au aceleași întrebuințări medicinale, ca și pirul comun (86, XII, p. 139).

pita vacii v. mînătarcă

plesnitoare (*Echallium elaterium* (L.) A. Rich.), plantă ierboasă, cărnăoasă, cu peri aspri, din fam. *Cucurbitaceae*; crește pe litoralul Mării Negre, pe alocuri cultivată, în Dobrogea. Fructul la maturitate se desprinde de peduncul și prin deschiderea bazilară semințele și lichidul ce-l conțin sînt aruncate afară pînă la o distanță de 1 m (68, IX, p. 31—32).

(M) Sucul plantei a fost întrebuințat în trecut pentru vindecarea hidropiziei (68, IX, p. 32). S-a mai folosit în nefrite, ameteți, obezitate (186, p. 115—116).

pleșcaiță¹ v. **gușa porumbului**¹

plescaiță² v. **șopîrliță-albă**

plevaiță v. **mătcuță**²

pliscul-cucoarei, priboi² (*Erodium cicutarium* (L.) L' Hérít.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Geraniaceae*, cu tulpină repentă, cu flori roșii-rozee sau albe și cu fructul ca un cioc; crește prin locuri nisipoase, cultivate și necultivate, prin grădini, pe lângă drumuri și garduri. Fructele capsuliforme ale plantei se desfac în 5 valve și au o limbuță care se învîrtește în spirală. Aceste prelungiri sînt foarte higroscopice și, îndată ce aerul se usucă, se răsucesc și se desrăsucesc rapid, odată cu apropierea umezelii, de aceea fructul se întrebuița, mai ales de călugări, pentru prevederea timpului (12, p. 124).

(M) Tulpinile florifere se puneau în băi contra durerilor localizate în diferite părți ale corpului, ori numai se fierbeau pentru spălături și oblojeli, contra junghiurilor (36, p. 223).

plop alb (*Populus alba* L.), arbore comun prin lunci, zăvoaie, din fam. *Salicaceae*, cu scoarță netedă, albă-cenușie și cu frunze argintii pe partea inferioară. Este prețuit pentru lemnul său ușor și moale, din care se fac diferite obiecte casnice. Conține principii active asemănătoare cu plopul negru, pe care îl substituie.

(M) Coaja de plop se fierbea și se aplica în comprese la buboai. Ceaiul din coajă se lua pentru oprirea menstruației abundente (85, p. 274). În unele părți, se fierbeau mugurii cu untură și se făcea un fel de alifie pentru *trinji* (87, p. 59).

(O) Coaja ori frunzele se fierbeau, în multe părți, pentru spălat pe cap. În alte părți, din coajă, amestecată cu cenușă de nuci și alune și cu untură de urs, se făcea o alifie cu care se ungeau pe cap, după ce se spălau (87, p. 59).

plop înalt (*Populus nigra* ssp. *pyramidalis* (Rozier) Celak.), arbore din fam. *Salicaceae*, adeseori cultivat, mai ales în lungul drumurilor, pentru coroana sa frumoasă, înaltă.

(M) Înlocuia alte specii înrudite, ca leac în medicina populară și în obiceiuri.

plop negru (*Populus nigra* L.), plop cu coaja crăpată, de culoare închisă; crește prin zăvoaie și lunci, prin grădini și parcuri. Are lemnul moale, ușor, întrebuițat pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice; în industria mobilelor ca placaje și lemn ascuns, la fabricarea chibriturilor, jucăriilor, ambalajelor etc. Mugurii (*Gemmae Populi*) conțin ulei eteric, glicozide fenolice, flavone (173, p. 202—203). Din ei se prepară „Unguentum Populeum“ — o alifie cu proprietăți balsamice, calmante și antihemoroidale (176, p. 384).

(M) Mugurii se adunau primăvara, înainte de a încolți, și se afuma cu ei prin casă, punîndu-se pe cărbuni aprinși, cu tămîie, pentru miros și ca dezinfectant al odăilor în care au zăcut bolnavi. Cu muguri de plop fierți în untură și cu puțină ceară galbenă, se făcea o alifie cu care se ungeau, de 2 ori pe zi, la *trinji* și *bube dulci*. Ramurile tinere, arse și făcute cărbuni, apoi pulverizate și trecute prin sită deasă, se luau pentru ușurarea nașterii. Praful de cărbune se pune și pe răni învechite, cu miros urît (15, p. 592). Decoctul mugurilor, amestecat cu untură de

porc, se folosea la arsuri, inflamații și hemoroizi (14, p. 102, 105, 106). (P) Pentru boală la vite, se făceau niște „bologheni“ (granule) din lemn de plop, care se pisau și se dădeau în tărițe la vite a doua zi, înainte de răsăritul soarelui, înainte de a li se da de mâncare (93, p. 116).

plop tremurător (*Populus tremula* L.), plop frecvent în pădurile din zonele înalte, ale cărui frunze se mișcă la cea mai mică adiere a vântului. (P) Cu frunzele jucăușe ale plopului, fetele făceau farmece, în primul rînd să fie jucate de flăcăi. În ținutul Prahovei, fetele luau în mînă o frunză de plop, cînd mergeau întîia oară la horă, ca să se bată după ele flăcăii, cum se bate frunza de plop la vînt (87, p. 59). În Munții Apuseni, la Sălciua, înainte de-a merge la joc, luau o frunză de plop, zicînd: *Să nu stau nici un joc, cum nu stă frunza-n plop!*, ori: *Așa să stau ne-jucată, cum stai tu nescuturată!* O puneau la briu ori sub pieptar și se duceau la joc. La Sălciua, unii mîneau vitele la tirg cu o crenguță de plop. Cînd o rupeau, spuneau: *Aiuta să stea nevîndută, cit stă frunza-n plop neclătînată!*

În colinda drumarilor se spune: *Plop negoit, / Fi-mi-ai pedepsit / Să nu fi rodit. / Bată vînt, nu bată, / Frunza ți se clată, / De soare, de boare, / Noaptea pe răcoare, / Că deși fâlos, / Tu n-aduci folos* (104, p. 42—43).

ploșnicar (*Ceratocephalus falcatus* (L.) Pers.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin cîmpuri necultivate, în locuri uscate, mai ales în zonele din sudul țării.

(M) Planta se fierbea în lapte, cu care se spălau copiii de bube. Se puneau în scaldătoarea acestora, iar dacă nu treceau, se mai puneau 2—3 ciucălai de porumb (26, p. 84).

pluminare v. trifoște de baltă

plumînică v. mierea-ursului

poala-sfintei-Mării (*Nepeta pannonica* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros tare; crește prin crînguri și fînețe, pe marginea pădurilor.

(M) Cu decoctul plantei se spălau, în multe părți, contra durerilor de cap. La Negrești, în Țara Oașului, o fierbeau cu aghiasmă și apoi se spălau contra durerilor. Decoctul se bea, iar cu plantele căldute se făceau cataplasme. În alte sate, se pisa în unsoare și se puneau în legătură pe frunte. Cu planta uscată se afumau cei care sufereau de *îmbătăciune* (35, p. 109; 37, p. 75). Se mai folosea la tot felul de bube, dureri, *călcături* și altele (4, p. 87). La Nereju, cu planta uscată se făcea un ceai contra tusei. Planta pisată și fiartă se mai folosea la boli de piept (43, p. 126).

poama vulpii v. dalac

pochivnic, chiperul lupului (*Asarum europaeum* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Aristolochiaceae*; crește prin păduri umbroase și umede, în tufișuri, mai ales prin alunișuri. Frunza plantei, frecată, exală un miros de piper, care a sugerat numele popular din unele zone. Rizomul și rădăcinile (*Radix et Rhizoma Asari*) conțin ulei volatil bogat în asaronă, rezine etc. (173, p. 205; 176, p. 398).

(M) În Banat, rizomul și rădăcinile se fierbeau, iar decoctul lor se lua contra tusei și a secării puterilor trupești. Se mai bea și contra durerilor de stomac (94, p. 562). Se plămădea rădăcina în borș sau rachiu de

drojdie și se bea dimineța pe nemîncate, ca purgativ și vomitiv (87, p. 59). În Moldova, decoctul se lua pentru curățenie de către cei care aveau viermi în pîntece, de *nădușală*, sau se făceau cu el lăutori contra durerilor de cap (12, p. 139). La Nereju, decoctul rizomului se lua contra tuberculozei. Se mai plămădea în rachiu și se dădea bolnavului dimineța, la amiază și seara. Se mai întrebuinta contra *frigurilor* (43, p. 117). Se pisa rizomul plantei, se fierbea și decoctul se dădea bolnavului, care vomita tot răul care-l avea înlăuntru. În Moldova, se mai folosea la *rast* și *vătămătură*. Cu rădăcinile recoltate toamna se făceau băi copiilor scrofuloși (7, p. 43). Planta cu rădăcini și frunze se fierbea în lapte, din care se lua înainte de masă, contra pelagrei (13, III, p. 4). Tăiată mărunt, se dădea cailor în ovăz, contra *suspînului* (94, p. 562).

(C) Planta crește adeseori în umbra alunișurilor, iar în Banat se spune că „Popilnica a omorît pe Aluna, nașa ei, și pentru aceea e și afurisită a crește tot sub alun și menită să călărească alunul pe ea“ (94, p. 562).

(O) Pochivnicul se culegea, în multe zone, pentru spălat pe cap, împreună cu iederă, iarbă mare etc.

podbeal (*Tussilago farfara* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Compositae*, cu rizom cărnos și flori galbene, care apar primăvara de timpuriu, înaintea frunzelor, prin locuri argiloase și umede, pe lângă ape, pe maluri surpate. Florile și frunzele (*Flores et Folium Farfarae*) conțin tanin, substanțe mucilaginoase, substanțe amare, fitosterine etc. (173, 215; 176, p. 447). Frunzele sînt întrebuintate în alimentație, la sarmăluțe.

(M) Frunza crudă se punea pe tăieturi și abcese. Sucul stors din frunze se aplica pe inflamații. Contra *orbașului* se făceau oblojeli cu frunzele opărite (87, p. 59). La Rășinari, se folosea la *buba vinătă*: se trăgea un fir de arnică roșu prin ea, apoi se punea pe ea frunză de podbeal. La umflături se punea frunză unsă cu miere (166, p. 254). Ceaiul din frunze și flori se lua contra tusei, se dădea în afecțiunile catarale ale căilor respiratorii (87, p. 59; 12, p. 139). Ceaiul din rădăcini se lua contra aprinderii de plămîni. Frunzele se foloseau la băi contra reumatismului (23, p. 26). În bronșită se lua infuzie din frunză de podbeal, cu sovîrf (18, p. 24). Pentru caii *aprinși*, se lua frunză de curechi și podbeal, se pisau bine, se storcea seva și se turna pe nasul calului (89, p. 108). (O) Se punea în vasele în care se mulgeau vacile, să dea lapte mult și bun, să fie untul galben, ca floarea podbealului (141, p. 86, 217).

pojarniță v. **sunătoare**¹

popîlnic v. **trei răi**

poroinic¹ (*Orchis morio* L.), plantă fragilă din fam. *Orchidaceae*, cu tuberculi globuloși, flori purpurii, rozee; crește prin finețe, livezi, poieni și margini de pădure. Tuberculii (*Tubera Salep*) conțin amidon, mucilații etc. (173, p. 215; 176, p. 458).

(M) Ceaiul din flori se folosea local contra *frigurilor*, iar decoctul lor, pentru scurgeri de sînge la vite. În multe părți, îndeosebi în Moldova, tuberculii se foloseau ca afrodisiac (79, p. 130; 87, p. 60).

poroinic² v. **bujori**

porumb, cucuruz, păpușoi (*Zea mays* L.), plantă alimentară din fam. *Gramineae*, originară din America. A fost introdusă în Muntenia pe la

sfrîșitul sec. XVII, sub domnia lui Șerban Cantacuzino (1678—1688); în Moldova, la începutul sec. XVIII, în timpul lui Constantin Mavro-cordat; în Transilvania, în timpul principelui George Racoczi (1631—1648). În Transilvania și Banat, era cultivat ca plantă alimentară prin 1794 (161, p. 212). A înlocuit treptat meiul și a restrîns alte culturi, deoarece a devenit alimentul de bază în multe zone. La întrebunțările curente în alimentația oamenilor și animalelor, s-au adăugat cele medicinale și chiar la farmece. Mătasa de porumb (*Stigmata Maydis*) conține ulei gras, rezine, saponine etc. (173, p. 156; 176, p. 456).

(M) Ceaiul din mătasă de porumb se lua ca diuretic și pentru piatră la bășica udului. În unele părți, cînd se oprea udul, se luau 2 sau 3 strujeni, virfurile de la o mătură de grădină și 10 pătrunjei, dacă nu erau prea mari, se tocău la un loc mărunțel, se fierbeau cu apă, apoi se strecurau, iar apa se bea în mai multe rînduri, amestecată cu semințe de în pisate. În Tutova, ceaiul de ciocane de păpușoi, amestecate cu coajă de stejar, se bea contra hemoragiilor. Pe lângă Giurgiu, cu mămăliguță caldă, pusă pe o cîrpă, se înfășurau cei ce aveau dureri de pîn-tece. Cine vedea pentru întîia oară în an un păpușoi înflorit, lua mătasa, o usca, o punea în rachiul și se bea contra *frigurilor*. Pentru *bolfe* la git, se puneau legături cu mămăliguță caldă, unsă cu măduvă de falcă de porc și cu fiere de porc, peste care se puneau și unt de naft (87, p. 55). Contra tusei, se lua zeama de porumb fiert, mai ales de cel roșu; unii se afumau cu făina de porumb (86, p. 99). Contra guturaiului, se trăgea pe nas fumul de făină arsă pe jar (79, p. 86). Cînd se opăreau copiii mici, din cauza udului, se presărau cu mălai arsurile, după ce se spălau cu zeamă de porumb roșu (86, p. 83). Pentru *obrinteală*, se muia făină de porumb în chisleag, se puneau între petice și se lega pe bube sau rană (89, p. 54). În Transilvania, pe *obrinteală*, se puneau făină de cucuruz cu rachiul. Mămăliga fierbinte se puneau în legături la git, contra amigdalitei; se mai aplica pe piept, contra durerilor și la junghieri (14, p. 102, 103, 106). În nordul Moldovei, mămăliga amestecată în gură se puneau pe buboai, ca să aline durerile, să le grăbească deschiderea. Leșia de coceni se folosea, în multe părți, contra rîiei. Se mai spălau cu ea pe cap pentru bube și *chelbe*. Ceaiul din inflorescența bărbătească se lua în boli de rinichi, de ficat și de fiere (8, p. 139). Se folosea și la animale. Făina de păpușoi, cu zahăr mărunț pisat, se sufla în ochii vitelor, contra albeței (4, p. 108). Păpușoiul roșu se dădea vacilor care nu puteau făta, ca să le ușureze (76, p. 48).

(O) Obiceiuri numeroase erau în legătură cu cultivarea plantei (56, 90, 93).

porumbar, porumbel (*Prunus spinosa* L.), arbust spinos, comun, din fam. *Rosaceae*; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri, pe răzoare, pe lângă garduri. Fructele globuloase, albastre-negre, au pulpa verzuie și conțin vitamină C. La maturitate sînt comestibile. Se puneau în oțet de poame și la cidru. În unele părți, se uscau și iarna se fierbeau, iar zeama se mîncea cu mămăligă prăjită (78, p. 109).

(V) Coaja s-a folosit la vopsit în roșu (9, p. 249).

(M) Rădăcina se fierbea și decoctul se ținea în gură, contra durerilor de dinți și pentru întărirea lor (36, p. 277). În unele părți, se fierbea contra durerilor de dinți coajă de rădăcină de porumbel și coajă de rădăcină de stejar și decoctul se ținea călduț în gură. Decoctul de fructe pisate cu sîmburi cu tot se bea de *pîntecărie* (87, p. 60). Contra diareei, se mai folosea decoctul rădăcinilor și fructelor (87, p. 60). La Sălciua,

se fierbea rădăcina de porumbar și se dădea dimineața celor care boleau de *inima ai rea*, „cînd mergea numai sînge din ei”. La Dănești (Vaslui), bolnavii de dizenterie consumau fructele fierte, iar zeama o beau (14, p. 104). Contra durerilor de inimă, se folosea decoctul din mîzga galbenă de sub scoarță. În Moldova, pentru *greutate la inimă* se bea zeama de porumbele necoapte fierte (34, p. 132). În satele din jurul Careilor, decoctul rădăcinilor amestecate cu secară prăjită se folosea pentru combaterea dizenteriei la animale (8, p. 137).

(C) Cînd porumbarii aveau flori multe, se spunea că anul va fi mînos. În unele zone, porumbul se semăna cînd înfloreau porumbeii.

(O) Pe porumbeii înfloriți se puneau, în multe zone, mărțișoarele, care se legau la mîna sau gîtul copiilor, tineretului și chiar celor mai în vîrstă, la 1 martie. În Oltenia, fetele puneau mărțișoarele pe porumbel, dorind să-și păstreze culoarea pielii de pe față și în timpul verii, ca și în timpul iernii (140, p. 137—138).

porumbel v. porumbar

potroacă v. cintaură

praz (*Allium porrum* L.), plantă condimentară din fam. *Liliaceae*, originară din regiunea mediteraneană, unde este cultivată din antichitate. Se folosește în alimentație, crud sau gătit.

(M) Bulbul se cocea, și zeama călduță se storcea în urechi, contra durerilor (79, p. 124.) Cu zeamă de praji fierți se oblojeau trinții (86, p. 87).

priboi¹, banat, floarea-vîntului (*Geranium macrorrhizum* L.), plantă plăcut mirositoare, din fam. *Geraniaceae*; crește pe stîncării calcaroase și locuri pietroase, prin tufișuri; era cultivată și prin grădinile țărănești. Frunzele (*Folium Geranii macrorrhizi*), cît și rădăcinile (*Radix Geranii macrorrhizi*) conțin ulei volatil bogat în germacrol, substanțe tanante etc. (173, p. 75).

(M) Planta se punea în scăldătorile copiilor bolnavi de *căimăceală*. Frunzele verzi se puneau pe bube și pe varice, iar planta se punea în băile pentru *poceală* (40, p. 103). Cu decoctul plantei se făceau comprese pentru albeață, iar cu frunzele se oblojeau rănile. Se mai bea pentru dureri interne. În Maramureș, cu priboi se făcea scăldătură, „să îngăduie durerile de cruci” (șale), (37, p. 74).

priboi² v. pliscul cucoarei

priboi sălbatic v. buchec

pristolnic, crucea pîinii (*Abutilon theophrasti* Medik.), plantă ierboasă din fam. *Malvaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, prin păduri și vie, mai ales în sudul țării. Plantele culese înainte de maturarea deplină, dau fibre atît de fine încît se pot toarce, se pot confecționa frînghii, funii, covoare etc. (68, VI, p. 30).

(M) Decoctul plantei se folosea contra diareei, la bovine (25, p. 9). (O) Fructul, o capsulă pluriloculară, se puneau pe azime, înlocuind pristolnicul de lemn folosit în cele mai multe zone pentru marcarea lor, înainte de a fi introduse în cuptor.

prun (*Prunus domestica* L.), pom din fam. *Rosaceae*, prețuit nu numai pentru fructele sale, ci și pentru faptul că este mai puțin pretențios la condiții de sol, de aceea cu el se valorifică bine terenurile improprie

pentru alte culturi. Este nu numai cel mai frecvent pom roditor, ci și cel mai folositor. Are numeroase varietăți locale, brumării, roșii, galbene, unele care se desfac de pe simburi, altele nu. Lemnul de prun a fost întrebuițat pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice, fluere etc. O importanță deosebită au prunele, îndeosebi pentru zonele muntoase și deluroase. Prin extinderea mare a livezilor, încă în secolele trecute, ele au devenit produse de bază ale multor gospodării, prin valorificarea cărora oamenii își procurau diferite bunuri necesare traiului. Prunele au fost un aliment important în trecut. De cum se coceau, se mînceau crude cu piine, ori fierte și trecute prin vase ciuruite, sub formă de chisăliță. Prin fierberea mai îndelungată a acesteia, se obținea marmeladă (magiun, povidlă, silvoită etc.), care se păstra peste iarnă, cînd se ungea pe piine, se subția cu apă călduță și se mîncea cu mămăligă, se puneă în alături de piine, colaci, pe paste făinoase etc. Pentru consum în timpul iernii, cantități importante se uscau în cupertorul de piine sau în cuptoare speciale. Multe gospodării le valorificau în zonele joase, în schimb cu cereale sau alte produse. Prunele se puneau cu puțină apă în căzi mai mici și se obținea cidrul, care se îndulcea cu miere după ce se oțetea, ori se folosea ca oțet, punîndu-se în ciorbe, zămuri etc. Cea mai mare parte erau fermentate în vase speciale pentru țuică. După ce fermentau, se duceau la distilieriile țărănești, înșirate în lungul văilor. În unele zone se distilau numai odată, obținîndu-se o țuică mai slabă. În multe zone, îndeosebi în Transilvania, se distilau de 2 ori, obținîndu-se un produs mai tare, numit vinars, horincă, rachiu etc. A fost băutura obișnuită a petrecerilor și ceremoniilor familiale, în zonele înalte.

(V) Coaja de prun s-a folosit, în multe părți, la vopsit în roșu și maro, de multe ori în amestec cu alte plante (160, p. 10, 104).

(M) Prunul și mai ales produsele fructelor sale, îndeosebi țuica, au avut o largă întrebuințare în medicina populară. O multime de plante se plămădeau în țuică, ca leacuri pentru afecțiuni externe și interne. Primul rînd de țuică, mai ales cînd se distila a doua oară, se păstra de leac, pentru fricțiuni, oblojeli etc., fiind mai tare. Plămădelile se făceau în țuică obișnuită și puține erau bolile în care nu se foloseau. Prunele uscate se fierbeau cu apă și untdelemn; zeama se bea dimineața, pe nemîncate, iar prunele se mînceau seara, pentru *rast* (142, p. 142). Zeama de pe prunele uscate, fierte, se dădea copiilor mici, contra limbricilor (15, p. 604). Coaja de prun și de stejar, cu oleacă de sămîntă de cîneapă, se fierbeau și decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți (4, p. 93). În convalescență, în multe părți, se dădea bolnavilor zeamă de prune uscate. Variate întrebuințări a avut oțetul obișnuit, ca și cel preparat din borhotul rămas la distilare, numit în Oltenia „liveș“. Se „trăgeau“ (fricționau) cu el bolnavii de *aplecate*, urecum și la răceală, dureri de cap, junghiuri etc. (79, p. 95).

punga-babei, tătăiș² (*Inula dysenterica* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri umede, pe lângă bălți și mlaștini.

(V) Florile ei galbene-aurii, dispuse în capitule emisferice la virfurile ramurilor, se foloseau la vopsit în galben (78, p. 132).

punga-popii v. traista-ciobanului

punguliță (*Thlaspi arvensis* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri cultivate, ogoare, pîrloage, pe lângă drumuri. Planta

zdrobită are miros de usturoi. Semințele cu gust iute conțin sinigrină, care sub acțiunea mirozinei se transformă în ulei de muștar (68, III, p. 396—399).

(M) În trecut a fost întrebuințată ca depurativ și ca diuretic. Planta verde îndepărtează ploșnițele și alte insecte (68, III, p. 399).

pur, usturoi sălbatic² (*Allium vineale* L.), plantă ierboasă din fam. *Liliaceae*; crește prin locuri ruderale, prin semănături și pe coline uscate, prin sărături. Se folosește în alimentație în loc de usturoi. (P) În Moldova, se descînta pentru *boala copiilor* sau *ceasul cel rău* (79, p. 17).

pușca-dracului (*Phyteuma tetramerum* Schur.), plantă ierboasă din fam. *Campanulaceae*; crește prin finețe și pășuni.

(P) În Maramureș, cu ea și cu tămîie se afumau copiii speriați (25, p. 130).

R

rabarbură, revent ²(*Rheum palmatum* L.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Polygonaceae*, originară din Asia înaltă, cultivată ca plantă alimentară, medicinală și ornamentală. Rizomii și rădăcinile (*Rhizoma Rhei*) conțin glucozizi antranolici și antrachinonici, alături de oxalat de calciu, emodină, tanin, rezine etc. (65, p. 586; 176, p. 388; 173, p. 53—54). Pețiolurile groase ale frunzelor se folosesc în alimentație, la prepararea supelor, dar mai ales sub formă de compot și dulceață. (*M*) În multe părți este cultivată și prin grădinile țărănești, făcându-se din pețioluri compot, care se dă copiilor mici, ca să se întărească. Se mai dădea ca stimulent și pentru ușurarea digestiei (15, p. 631). În doză mai mare se dădea ca purgativ (184, p. 94). Consumarea în cantități mai mari este contraindicată (173, p. 54).

racameți v. brăbin

rapită (*Brassica rapa* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Cruciferae*, cu flori galbene; crește prin semănături, locuri ruderale, pe marginea drumurilor. Este cultivată pentru semințele ei, din care se extrage un valoros ulei industrial. Uleiul s-a folosit și pentru iluminat, deși producea mai mult fum decât ceara.

(*V*) Florile se foloseau la vopsit în galben (160, p. 45—46; 144, p. 192—193).

răchitan, lemnie (*Lythrum salicaria* L.), plantă ierboasă din fam. *Lythraceae*, cu flori purpurii, frecventă pe marginea bălților, râurilor, prin locuri umede.

(*M*) În ținutul Neamțului, se punea în scaldătoarea copiilor, ca să se îngrașe (11, p. 48). În Munții Apuseni, la Sălciua, din tulpinile florifere se făcea un ceai care se dădea copiilor „săraci de sânge” și contra insomniilor. În nordul Moldovei, tulpinile florifere se fierbeau, cu decoctul se făceau spălături, iar cu plantele oblojei, la *gilci* (26, p. 84). Inflorescența în fructificație, plămădită în țuică se lua contra leucoreei (8, p. 135).

răchită ¹, **salcă** (*Salix fragilis* L.), arbore comun din fam. *Salicaceae*; crește pe malul apelor, în zăvoaie, lunci, locuri umede. Din lemnul ei moale, ușor, se făceau diferite obiecte casnice. Ramurile se foloseau la garduri. Din coajă de răchită, primăvara, se făceau fluiere, tilinci etc. Coaja (*Cortex Salicis*) conține, ca și a speciilor înrudite, salicină, populină, alături de alte substanțe active (176, p. 383).

(*V*) Răchita, ca și salcia, s-a folosit pentru vopsit în galben și verde. Pentru diferitele nuanțe de galben se întrebuițau mugurii, vîrfurile ramurilor și coaja, uneori în amestec cu alte plante, ca drobiță, măr etc. (160, p. 32—35). Din răchițăciă fiartă în usuc sau răchițăciă, alior și piatră acră, se obținea culoarea verde pentru fire (160, p. 81).

(M) Era un leac obișnuit contra *frigurilor*. Se fierbeau frunzele, în lipsa lor coaja, pînă lăsau tot mustul; înainte de a-l lua *frigurile*, bolnavul bea din decoct cîte un pătărel, pe inima goală (87, p. 63).

(L) Răchita apare în variate creații folclorice, începînd cu cîntecele haiducești și încheind cu bocetele.

răchită ² v. *zăloagă*

răchită de împletit v. *mlajă*

răchită galbenă v. *loză*

răchită moale v. *iovă*

răchită roșie (*Salix purpurea* L.), arbust comun din fam. *Salicaceae*, cu ramuri subțiri, flexibile, roșii-purpuriu sau gălbui; crește pe malul apelor, prin zăvoaie, pe grinduri. Ramurile subțiri sînt foarte căutate pentru împletitul coșurilor, leșelor etc.

(V) Coaja ramurilor a fost întrebuințată pentru vopsit, în galben, ca și celelalte specii înrudite.

(M) Zmicele de răchită roșie, cu chipăruș (ardei) roșu, se fierbeau în moare de castraveți și din decoct se dădea oilor, contra gâlbezi, cîte 2—3 linguri pe zi (89, p. 101).

răchită supărată v. *salcie plîngătoare*

răchițică (*Eleagnus angustifolia* L.), arbore sau arbust spinos, din fam. *Eleagnaceae*, originar din regiunea mediteraneană, cultivat prin parcuri și grădini, în garduri vii și perdele forestiere. Florile au un miros plăcut, iar frunzele lanceolate, ca și la răchitele mici, sînt argintii.

(V) Din fructele sale se extrage o substanță colorantă brună, precum și un ulei comestibil, mult folosit de popoarele orientale, în alimentație (68, IV, p. 156—157).

răculeț, cîrlig (*Polygonum bistorta* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*, cu rizom repent, gros și răsucit, care i-a sugerat numirile populare; crește prin finețe și pășunile umede din zonele înalte. Rizomul (*Rhizoma Bistortae*) conține tanin în cantitate mare (15—25%) alături de alte substanțe active (176, p. 338).

(M) Rizomul pisat și plămădit în rachiu se lua contra diareei și a durerilor de stomac (43, p. 124). Uscat și pisat, se presăra pe rănile cu viermi, ori se fierbea și se spălau cu decoctul (87, p. 43). Se întrebuința sub formă de praf în combaterea dizenteriei la cai (68, I, p. 467).

rădăcină dulce ¹ v. *feriguță*

rădăcină dulce ² v. *lemn dulce*

rădichioară v. *cerențel*

răsfug (*Chondrilla juncea* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin locuri necultivate, pe coline aride, pe cîmpuri.

(M) Era folosită contra bolii cu același nume la animale (79, p. 143; 25, p. 46).

rechie ¹, **rezedă sălbatecă** (*Reseda lutea* L.), plantă ierboasă din fam. *Resedaceae*, cu flori mici, galbene-verzui; crește prin locuri cultivate

și ruderale, pe coline aride, pietroase, pe lângă drumuri. Conține o substanță colorantă, luteolină, care colorează firele în galben (148, p. 55).

(M) Tulpinile florifere se foloseau ca vomitiv, purgativ și antiscorbutic (87, p. 61). În trecut era întrebuințată în medicină ca diuretică, sudorifică și vulnerară (68, III, p. 504).

rechie² v. gaude

revent¹ (*Rheum rhoponticum* L.), plantă viguroasă, din fam. *Polygonaceae*, originară din Siberia meridională, introdusă în Europa pe la mijlocul sec. XVIII. Se cultivă prin grădini și parcuri, atît ca plantă ornamentală, cît și ca plantă culinară. Se mai cultivă, în aceleași scopuri, *Rheum palmatum* L. var. *tanguticum*, reventul chinezesc, a cărui rizomi și rădăcini (*Radix et Rhizoma Rhei*) se folosesc în farmacie datorită conținutului în glucozizi antranolici și antrachinonici, alături de oxalat de calciu, emodină, tanin, rezine etc. (176, p. 388).

(M) Se întrebuința pentru combaterea indigestiilor, constipației și diareei (161, p. 246).

revent² v. rabarbură

rezedă (*Reseda odorata* L.), plantă ierboasă din fam. *Resedaceae*, originară din regiunea mediteraneană, cultivată pentru florile sale, galbene verzii, plăcut mirositoare, bogate în nectar. Conține luteolină, ca și speciile înrudite (148, p. 55).

(M) Tulpinile florifere se puneau în scăldătorile copiilor mici (78, p. 142).

rezedă sălbatică v. rechie¹

ricin, căpușă (*Ricinus communis* L.), plantă viguroasă din fam. *Euphorbiaceae*, originară din Africa, cultivată ca plantă ornamentală și în câmp, pentru semințele ei bogate în ulei, întrebuințat în industrie și medicină. Din semințe (*Semen Ricini*) se extrage uleiul de ricin întrebuințat mai ales ca purgativ și pentru cicatrizarea rănilor. În industrie uleiul de ricin este folosit la fabricarea unor săpunuri, pentru uns mașinile, la aviație (176, p. 391—392).

(M) Ca purgativ, se luau 3—6 semințe în lapte ori pisate și puse în lapte acru (15, p. 632; 4, p. 90). Semințele se puneau într-o sticlă, care se învelea cu o cocă de mălai și apoi se puneă la copt în cuptor. După ce se cocea mălaiul, se scotea sticla și cu conținutul din ea se ungeau cei bolnavi de pelagră (13, p. 95). Se dădeau pisate și la animale, contra constipației (78, p. 16; 40, p. 109).

ridiche (*Raphanus sativus* L.), plantă alimentară din fam. *Cruciferae*, originară din Asia, cultivată peste tot, pentru rădăcinile sale cărnoase. Rădăcinile conțin sinalbină, glucotropaeolină etc. (148, p. 55). În unele părți se consumă și frunzele, pregătindu-se cu ele mâncăruri (68, III, p. 501).

(M) Era leac obișnuit contra tusei. Se scobeă o ridiche, se puneă în ea miere și se cocea, apoi se bea seva din ea, dimineața, cîte o linguriță. Zeama de ridiche se lua contra durerilor de pîntece și contra veninului (87, p. 60). Ridichea tăiată mărunțel se dădea cailor care tușeau (89, p. 110).

(C) Se credea că dacă se sădesc cu un deget, se fac subțiri, de aceea se puneau cu 3 degete, ca să se facă groase, mari (78, p. 114).

ridiche de iarnă v. ridiche neagră

ridiche neagră, ridiche de iarnă (*Raphanus sativus* ssp. *niger* (Mill.) Pers.), subspecie de ridiche mai plină, consistentă, cu coajă neagră, care se poate păstra și peste iarnă, de aceea e frecvent cultivată.

(M) Se folosea ca leac pentru *brîncă*; cu inimă de ridiche neagră, amestecată cu săpun, se freca partea bolnavă (87, p. 60). Se rădea, se presăra cu sare mărunțică, se înăbușea, se lăsa să stea 24 ore, apoi se storcea din ea zeama în urechile celor ce nu auzeau bine (148, p. 63). Unii o scobeau, miezul scos îl pisau mărunț, îl presărau cu sare, îl băgau înapoi în scobitură, a acoperea și o puneau în pământ 3 zile, după care o scoteau și storceau zeama din ea în urechile celor ce nu auzeau bine, în 3 zile la rînd, o dată pe zi (142, p. 60). Ridichea neagră era un leac obișnuit în bolile de plămîni. Se scobeau, se umplea cu miere și hrean cri cu zahăr candel, se cocea și zeama din ea se dădea contra tusei și durerilor de piept (87, p. 60). La Sălciua, se rădea, se amesteca cu morcovi rași, se puneau în apă și se lăsa să se plămădească o zidouă, apoi apa de pe ele se lua, mai multe zile, de aprindere și *ofică*. Pentru *umflătură de foale*, se minca ridiche rasă, pe inima goală, o săptămînă (142, p. 141). În Dobrogea, cu zeamă de ridiche neagră și catran se tratau diareea și dizenteria (87, p. 60).

ridiche sălbatică (*Raphanus raphanistrum* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, miriști, terenuri virane. Frunzele tinere se pot folosi ca legume. Semințele conțin un ulei gras, bun pentru iluminat (68, III, p. 496).

(M) Era folosită contra *atacului*, ca și rădăcinile ridichilor cultivate, care au fost între cele mai apreciate leacuri în bolile de piept (25, p. 146). Sucul obținut prin strivirea rădăcinilor se lua în boli de ficat (14, p. 102).

rișcov, opintiei (*Lactarius deliciosus* Fr.), burete din fam. *Russulaceae*, cu pălărie galbenă-portocalie, la început convexă, apoi plană. Crește prin păduri și tufișuri, vara și toamna. Partea cărnoasă, care conține latex, are gust și miros plăcut, de aceea e între cei mai căutați bureți. Rișcovii se taie în bucățele și se opăresc sau se gătesc cruzi. În unele zone se usucă, în altele se pun în puținii, cu sare, pentru iarnă (15, p. 164).

rocoină (*Stellaria media* (L.) Vill.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*, cu tulpină întinsă pe pământ și ascendentă; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și drumuri.

(M) Planta pisată și amestecată cu grăsimi și puneau la răni, umflături, zdrobituri, scrintituri (37, p. 76). În Munții Apuseni, la Măguri, rădăcina se fierbea cu florile albe (*Parnasia palustris*) și cu decoctul lor se spălau cei ce se opăreau cu apă fierbinte (147, p. 524). Cu planta pisată se făceau legături de *vătămătură* (34, p. 288). Decoctul în vin se lua pentru oprirea *rîndurilor roșii* (37, p. 76).

rocoțea (*Stellaria graminea* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin finețe, livezi și tufișuri.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau și cu decoctul se spălau umflăturile (147, p. 527).

rodiu (*Punica granatum* L.), arbust din fam. *Punicaceae*, cultivat în regiunile subtropicale, din vestul Europei pînă în estul Asiei pentru fructele sale, bogate în zahăr, acid citric, acid malic, vitamina C etc. (68, V, p. 470—473). La noi, cultivat sporadic prin case.

(M) Scoarța rădăcinii se întrebuința contra teniei (15, p. 636).

rodul-pămîntului, aron (*Arum maculatum* L.), plantă veninoasă din fam. *Araceae*; crește prin pădurile umbroase și umede. Tuberculul plantei (*Tubera Ari*) conține saponine, amidon, aroină etc. și are acțiune antihelmintică, antinevralgică, vulnerară etc. (176, p. 460). (M) Frunzele plantei se puneau pe răni și *bube rele* (37, p. 72). Rănile cangrenoase se spălau cu decoctul plantei și se ungeau cu alifie preparată din rădăcini și frunze pisate și amestecate cu grăsime (87, p. 61).

În unele părți, se picura laptele ce curgea din planta pisată, ori se pisa rădăcina și se presăra pe răni (18, p. 10). Contra *trinșilor*, se pisa, se amesteca cu miere și se lua pe nemîncate sau se plămădea în rachiu și se bea (87, p. 61). Ceaiul din frunze ori rădăcina pisată și pusă în lapte se lua de 2 ori pe zi, dimineața și seara, pentru *încătură de piept* (18, p. 10). Se mai folosea, plămădit în vin alb, la *vătămătură* și constipație (12, p. 130). La vite se dădea cu boșș, cînd aveau *sînge rău*.

(C) În multe părți, se credea că inflorescența plantei, un spadice drept, înconjurat de o spată verde-gălbuie, care are în partea superioară florile bărbătești și cele rudimentare, iar în partea inferioară florile femeiești, purpuriu-violacee, ar prevesti rodul pămîntului, încă din aprilie-mai, cînd înfloresțe. Dacă florile femeiești erau mai multe și mai mari, porumbul, credeau sătenii, va rodi din belșug; dacă florile bărbătești erau mai dezvoltate, spuneau că se va face mai mult grîu; iar dacă măciulia spadiceului, care era asemuit cu o butie, era mai crescută, era semn că nici un butoi nu va rămîne fără vin (94, p. 587).

roibă (*Rubia tinctorum* L.), plantă ierboasă din fam. *Rubiaceae*, cu tulpina aspră și agățătoare, flori albe-gălbui, dispuse în raceme pauciflore; crește pe dealuri, prin vii. Era cultivată și prin grădinile țărănești deoarece rădăcinile ei au fost un prețios colorant natural în roșu. Rădăcina conține glucozizi oxiantrachinonici (alizarina, purpurina etc.), (176, p. 440). În unele țări, rădăcinile servesc la obținerea de medicamente folosite în litiaza renală (173, p. 131). Cînd o mîncă vacile, li se roșește laptele. În multe părți, se credea că a trecut o rîndunică pe sub ele și de aceea s-a înroșit (78, p. 114).

(V) Rădăcinile se fierbeau în boșș, într-un vas de aramă, pînă deveneau albicioase, cînd se scoteau și se aruncau, apoi se introduceau firele și se fierbeau pînă primeau culoarea dorită. Dacă nu se prindea bine, se mai fierbeau o dată. În alte părți, firele se împietreau înainte, cu piatră acră și boșș cald, apoi se puneau în cazan și se presăra cu praful de roibă, din rădăcinile spălate, uscate și apoi pisate. Se umplea cazanul și apoi se lăsa pe vatră sau pe cuptor, să stea 2—3 zile, bine acoperit. Se frecau de cîteva ori în mîini. Cînd se colorau, se presărau cu cenușă, se lăsau 2—3 ore, apoi se spălau și se uscau. Pentru roz, se punea roibă mai puțină (160, p. 104—107).

roiniță, mătăcină (*Melissa officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros plăcut; crește prin păduri, în tufărișuri și locuri pietroase, mai ales în zonele din sudul țării. Este adeseori cultivată

prin grădinile țărănești, fiind căutată nu numai de albine ci și de apicultori, ca să frece cu ea coșnițele cu care prind roiurile și chiar cele în care le introduceau. Frunzele (*Foium Melissa*) conțin ulei eteric, tanin etc. (173, p. 114; 176, p. 432).

(M) Ceaiul și decoctul din frunze sau tulpinile florifere se luau în dureri de dinți, dureri de stomac, colici și diaree (87, p. 43), precum și contra durerilor de piept. Vinul de roiniță se întrebuința în astm. Cu extractul de mătăcină, preparat din o parte flori și 3 părți alcool, se făceau fricțiuni contra durerilor reumatice (190, p. 30).

roman, mușețel prost (*Matricaria inodora* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin semănături, locuri ruderaie, pe lângă drumuri.

(M) La Clopotiva, se punea prin paturi și în „vatra căsii“, ca să alunge puricii (53, p. 148).

romaniță v. mușețel

romaniță mare v. ochiul-boului

romaniță puturoasă, romonul-calului (*Anthemis cotula* L.), plantă ierboasă, cu miros neplăcut, din fam. *Compositae*; crește pe cîmpuri, prin locuri cultivate, pe lângă garduri și drumuri. Se pune prin cămări și poduri, pentru îndepărtarea șoarecilor. Uneori apicultorii își freacă miinile cu această plantă, pentru a fi feriți de împunsăturile albinelor (68, IX, p. 358).

(M) Ceaiul de romaniță rea se dădea femeilor lehuze și li se făceau cu ea scăldători (78, p. 114). La Sălciua, decoctul plantei, cu coji de nucă, se dădea mieilor contra gușei.

romașcă v. tătaiși

romonul calului v. romaniță puturoasă

rosmarin (*Rosmarinus officinalis* L.), arbust mic, frumos mirositor, din fam. *Labiatae*, originar din regiunea mediteraneană, mult cultivat în trecut. Frunzele (*Folia Rosmarini*) conțin ulei eteric, tanin etc. (173, p. 127; 176, p. 432).

(M) Fiertura din frunze se folosea pentru spălat pe cap, contra mătreții (15, p. 150). În nordul Moldovei, din tulpină și frunze se făcea ceai contra durerilor de inimă (84, p. 214). Se punea în scăldătorile bolnavilor și în prima scaldă a copiilor, ca să fie plăcuți ca și mirosul lui (78, p. 115—116). Plămădit în rachiu de drojdie, se mai folosea contra vătămăturii (15, p. 638).

Este între cele mai iubite flori, de aceea apare în variate creații folclorice.

rostogol (*Echinops sphaerocephalus* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin poieni, tufișuri, margini de pădure. Florile alburii, dispuse într-un capitol globulos, au sugerat numele popular.

(M) Rădăcina plantei, mărunțită și ușor încălzită, se punea la *dalac* (187, p. 517).

rostopască v. negelariță

roșcov (*Ceratonia siliqua* L.), arbore mic, din fam. *Leguminosae*, originar din Arabia, cultivat și subsontan în regiunea mediteraneană.

Fructele lui, o legumă indehiscentă cu mai multe semințe, se aduceau și la noi, fiind rezistente, durabile, savurate de copii.

(M) În Moldova, de *bubă*, se fierbeau infundat câteva roșcove cu smochine, într-o ulcică nouă, acoperită cu un capac; zeama o bea bolnavul, iar smochinele se puneau la bubă (79, p. 30). De tuse se lua un pumn de roșcove, o mină de stafide, câteva smochine, se fierbeau bine și zeama se dădea călduță bolnavului (79, p. 179). Se foloseau în amestec și cu alte plante, la tuse grea. Rachiul cu roșcove beau femeile lehuze, ca „să scape ușor“ (78, p. 115).

roua-ceriului, iarba fiarelor (*Drosera rotundifolia* L.), plantă mică, carnivoră, din fam. *Droseraceae*; crește prin turbăriile din regiunea alpină și subalpină.

(M) Se folosea contra tusei convulsive (68, III, p. 552).

(C) În unele părți, se spunea că ar fi iarba-fierului ori că se aseamănă cu ea. Frunzele acoperite cu peri glanduloși, roșietici, care secretă o substanță viscoasă, ce rămâne ca o picătură de rouă, au putut sugera credința, deoarece strălucesc în bătaia soarelui, dar apropiindu-te de ele, se pierd în covorul vegetal.

roza-Ierihonului¹ (*Odontospermum pygmaeum* (Coss. et Dur.) Hoffm.), plantă exotică din fam. *Compositae*; crește prin stepele aride din Orientul apropiat. Era adusă și comercializată de călugări și negustori ca și Anastatica. Rămurelele, când se usucă, se strâng, iar dacă sint umezite, se redeschid.

(M) A avut aceleași întrebuințări ca și Anastatica.

roza-Ierihonului² v. *mîna-Măicii-Domnului*¹

rug v. *măcieș*¹

rug de mure¹, **mur**² (*Rubus plicatus* Weihe et Neas.), arbust spinos, comun, din fam. *Rosaceae*; crește prin păduri, tufișuri, locuri necultivate. Frunzele conțin acizi organici, tanin etc. (148, p. 78). Fructele sint comestibile, conțin vitamina C și sint folosite la prepararea siropurilor, marmeladei etc.

(M) Ceaiul din frunze și vlăstarii tineri sau decoctul rădăcinii se lua contra tusei, diareei și dizenteriei (190, p. 31). Cu viță de mure, de bostan, de castraveți și holeră, fierte la un loc, se făceau scaldători bolnavilor de *holeră* (diaree gravă), (87, p. 51). Fiertura din frunze, flori și vlăstarii tineri se folosea în bronșite. La Rășinari, murele se fierbeau cu untură și se luau contra *oficii* (166, p. 264). Vinul din mure se întrebuința în catar (190, p. 31). Ceaiul sau decoctul din rug de mure se lua contra scurgerilor albe (87, p. 51). Cu frunzele arse, sfărmate și amestecate cu unsoare se făcea o alifie pentru bube la copii.

(O) Se foloseau pentru multe leacuri, mai ales la ceaiuri împotriva răgușelii și a junghiului provenit din răceală.

rug de mure² v. **mur**¹

ruin v. *floarea văduvelor*

rujă¹ (*Sedum roseum* (L.) Scop.), plantă ierboasă din fam. *Crassulaceae*; crește sporadic prin locuri stîlcoase, în regiunea alpină și subalpină.

(M) În trecut rizomul gros al plantei, cu miros de trandafir, era întrebuințat contra durerilor de cap (68, IV, p. 49—50).

ruja² v. bujor

rujă întunecată (*Althaea rosea* (L.) Cav. var. *nigra*), plantă viguroasă, din fam. *Malvaceae*, cultivată prin grădinile țărănești pentru florile sale, cu un diametru pînă la 10 cm, adeseori bătute. Se cultivă pe alocuri ca plantă medicinală. Florile conțin substanțe mucilaginoase și antocianine (173, p. 71—73). Florile se întrebuințează și în industria alimentară în calitate de colorant, fără vreo acțiune dăunătoare asupra organismului.

(V) Din florile rujii întunecate, strinse cînd se uscau și picau de la sine, se făcea o culoare verde cu mult mai frumoasă decît din sămînța de floarea soarelui. Se colorau sculurile în galben, cu scoarță de pădureț acru. După aceea, se introduceau florile în gălbinele răcorite, se puneau la foc și cînd începeau a fierbe, se scoteau florile și se puneau sculurile la înverzit. Dacă se frecau numai florile, se obține o culoare verde întunecată, ca frunzele de nucă (98, p. 143).

rujină (*Senecio jacobea* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu flori galbene-aurii; crește prin finețe, poieni, tufișuri, pe marginea pădurilor.

(M) Decoctul plantei se folosea contra *gălbînării* (25, p. 159), precum și la junghiuri și dureri de picioare (165, p. 576).

rumeioară, cîrmîz (*Phytolaca americana* L.), plantă ierboasă din fam. *Phytolaccaceae*, originară din America de Nord, de unde a fost adusă în Europa; la noi e cultivată, iar pe alocuri e spontană. Sucul roșu al fructelor se întrebuința la coloratul vinurilor, în cofetărie etc. (68, I, p. 612; 161, p. 49).

(V) Se întrebuința pentru vopsitul fibrelor sau firelor în roșu, galben-portocaliu, ruginiu, auriu etc., singură sau în amestec cu alte plante (160, p. 55, 59, 110, 111).

(M) Pentru pojar, se puneau cîteva boabe în rachiu, se uda o bucată de postav roșu și se lega stomacul copiilor bolnavi ori se beau cîteva boabe sfărîmate în apă sau rachiu de drojdie, după care urmau vîrsături. Se mai beau boabele fierte în vin ori în moare. La *gălbînare*, se mînceau cîteva felii de lămîie, pe care se storcea zeamă din fructele plantei. În vin se mai bea și pentru *venin la inimă* (87, p. 29).

rușcuță v. cocoșel de cîmp

rușcuță de primăvară, dedîței galbeni (*Adonis vernalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; înflorește primăvara de timpuriu, pe dealuri, în locuri deschise, însorite. Planta (*Herba Adonidis*) conține glucozizi cardiotonici (adonidosit, adoniverosid) alături de saponine și alți principii activi (176, p. 396; 148, p. 37).

(M) Rădăcinile fibroase, pisate și plămădite 2—3 zile în rachiu, se foloseau contra durerilor de cap (4, p. 92). La *vătămătură* se dădeau rădăcinile plămădite în vin, la căldură, sau planta fiartă cu floare de liliac (4, p. 107). Se mai întrebuința contra *dalacului* la animale. Se făcea o incizie în piept, în care se introducea un fir de rădăcină legat cu o ață, ca să-l scoată după 2 ore. Provoca un abces purulent (4, p. 110; 12, p. 115—116).

rușine v. morcov de câmp

rută, virnanț (*Ruta graveolens* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Rutaceae*, cu miros penetrant, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădinile țărănești, pe alocuri subsponțană, pe coaste aride. Planta (*Herba Rutae*) conține ulei eteric, rutină, quercetină, rezine, tanin (148, p. 62; 176, p. 421; 68, VI, p. 181—182). (M) Virfurile înflorite se culegeau în iulie-august, se uscau la un loc nu prea călduros și se păstrau într-un săculeț de pînză, ferite de umezeală. Se puneau în lăuturile de cap obișnuite și în cele de la anumite sărbători, ca să crească părul lung și frumos. Unii spuneau că prin spălarea cu ea chiar și creierii se limpezesc. Ruta pisată și amestecată cu unt de rosmarin și oțet, se făcea „plăstor“ și se puneau la cap contra durerilor, contra „deochiului“ (79, p. 63). La durere de urechi, dacă curgeau, se fierbea în lapte și se lega (98, p. 23). Zeama din rută și boz, amestecată cu oțet și saramură fiartă, se folosea contra mușcăturilor de țînțari (89, p. 82). Ceaiul de rută cu puțin zahăr, se lua călduț, contra durerilor de stomac și a colicilor intestinale. Se ținea în gură călduț, contra abceselor la măsele și a mirosului greu în gură. Frunzele proaspete se plămădeau în rachiul din care se lua cîte un păhăruț, cu jumătate de oră înainte de mese, pentru poftă de mîncare și ușurarea mistuirii (15, p. 640—641). La *tifos*, se pisa ruta și se puneau la cap; se făceau și scaldători. Unii fierbeau planta în vin alb, din care luau dimineața și seara contra *vătămăturii*; se mai făceau cu ea oblojeli la pîntece sau se puneau în rachiul și se bea (78, p. 117). Uscată și pisată, se lua contra *frigurilor*. Se mai folosea, cu alte plante, la copii mici care aveau fierbințeli și mucozități în gît. Lipovenii din Dobrogea făceau băi de rută contra insomniei (87, p. 62). Se folosea și la animale. Cele care aveau ceva la *rinză*, dacă mîncau prea mult, ca să se curețe, li se dădea rută fiartă cu apă, în care se puneau unsoare și „oloi de lemn“ (92, p. 23).

(C) În unele zone, planta a fost folosită pentru lăuturi pe cap, pentru creșterea părului. Unii se spălau cu ea nu numai în credința că le va crește părul, dar că se vor mîntui de orice răutate și boală de cap (140, p. 68).

ruțișor, somnoroasă³ (*Thalictrum minus* L.), plantă mică ierboasă din fam. *Ranunculaceae*; crește prin livezi, pe coline expuse soarelui, pe marginea semănăturilor.

(M) Cu decoctul plantei se spălau pe cap cei care sufereau de insomnie, iar copiilor li se puneau în scaldătoare. Se credea că aduce somn celui ce o rupe și o pune sub cap (12, p. 142; 26, p. 84).

salată (*Lactuca sativa* L.), plantă cultivată, din fam. *Compositae*, întrebuințată în alimentație crudă sau gătită, din cele mai vechi timpuri. Frunzele, cu conținut redus de vitamina C, au efecte stimulativ și digestive (176, p. 449; 68, X, p. 146—148).

(M) Frunzele fierte în apă dau un decoct care înmoaie pielea; se întrebuința în boli de piele (15, p. 409).

salbă moale, lemnul cînelui² (*Evonymus europaea* L.), arbust din fam. *Celastraceae*; frecvent în pădurile de deal și de șes. Ramurile de pe tulpină sînt patrunghiulare; fructele, capsule de culoare roșie, în care se găsesc semințele înconjurate de un aril portocaliu. Scoarța conține tanin, rășină; fructele conțin evonimină, ca și cele ale salbei rîfoase (68, VI, p. 262—263).

(M) Fructele se foloseau ca vomitiv și purgativ (87, p. 62).

salbă rîfoasă (*Evonymus verrucosa* Scop.), arbust din fam. *Celastraceae*, cu lujeri subțiri, verzi, acoperiți cu numeroase verucozități închise-brune, care au sugerat numele popular; crește prin păduri, crînguri, tufărișuri. Scoarța rădăcinilor conține o importantă cantitate de gutapercă; scoarța tulpinilor conține tanin, rășină, asparagină și glicozidul evonimina; fructul de asemenea conține evonimină și triacetină (68, VI, p. 262—263).

(M) Alifia făcută din fructele pulverizate și amestecate cu unt e folosită contra păduchilor (68, VI, p. 262—263). Decoctul scoarței se ia ca purgativ.

salcă v. răchită¹

salce (*Smilax sarsaparilla* L.), nume dat rădăcinii unei plante agățătoare, din fam. *Liliaceae*, originară din Mexic, întrebuințată ca sudorific și depurativ, datorită conținutului ei în saponine (176, p. 453).

(M) S-a folosit mult în trecut, în unele zone, contra reumatismului, *sînge stricat*, *boli lumești* etc. (161, p. 216). După modul cum se prepara de către babele meștere și după regimul recomandat bolnavului, se deosebea: „salce mare“ sau „salce păzită“ și „salce mică“ sau „umbătoare“. La prima tratamentul dura 40 de zile și bolnavului i se impunea regim special, în timp ce la cealaltă dura 9 zile, în care bolnavul bea din plămădeala ei în rachi, fără regim (87, p. 63).

salcie (*Salix alba* L.), arbore comun din fam. *Salicaceae*, cu ramuri subțiri și mlădioase; flori galbene-verzui, dispuse în mișșori; crește pe malul apelor, prin locuri umede, zăvoaie, lunci. Are lemn ușor și moale, întrebuințat pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice. Ramurile, tăiate periodic, sînt folosite pentru îngrădituri etc. Scoarța

(*Cortex Salicis*) conține tanin și un glucozid specific — salicina — alături de populină și alte substanțe active (176, p. 383; 148, p. 51).

(V) Coaja ramurilor s-a folosit peste tot, în trecut, pentru vopsit în galben, ca și a altor specii înrudite.

(M) Frunzele și coaja au fost folosite, în multe părți, contra *frigurilor*. Se fierbeau și din acest decoct se lua pe nemincate, înainte de crize. Contra *rastului*, se fierbea în vin coajă de salcie, bine pisată și se bea în 3 dimineți, pe nemincate (142, II, p. 142). Frunza se fierbea în oțet și cu decoctul se spălau cei cărora le mirosea gura (142, p. 58). Cu acesta se mai făceau scâldători la picioare, seara și dimineața, contra *paduceilor* (88, XXVIII, p. 6). Frunzele și coaja se puneau în băi contra reumatismului. Lujerii tineri, dospți în țuică, se dădeau contra durerilor de stomac (13, p. 97). Se mai folosea, în legături, la *gilci*.

(P) Variate întrebuițări medicinale au avut mițșorii. Se păstrau peste an și se foloseau ca leac contra *gilcilor*, *frigurilor*, durerii de grumaz și a *jigului*, la oameni, precum și contra *aricului* la animale.

(O) Salcia a avut variate întrebuițări în sărbătorile de peste an. La Sălciua și în alte sate, din crengi de salcie, puse în apă sau sub nea să înghețe, se făceau așa numitele „colinzi“. În ajunul sărbătorilor de iarnă, le tăiau în bucăți, le despicau și le așchiau subțire cu cuțitoaia, obținându-se buchețele de așchii spiralate, în josul unui cotor, care se prindeau pe după panglicile de la pălării ori la căciuli. În unele părți ale Olteniei, cu ramuri de salcie se porneau copiii la urat (86, p. 62—63). Salcia era considerată ca aducătoare de rod, de belșug, de aceea se puneau nu numai la grajd, staul, cotețe, stupi, ci și la legume, la pomi, la semănături, precum și la porți, la ferestrele caselor, pentru sănătatea oamenilor. În Banat, frunza de salcie se puneau în unsoarea pentru oi, ca să nu le poată fura laptele, să nu și-l piardă. Cu ramuri de salcie se minau la strungă, când le mulgeau pentru măsuratul laptelui, la formarea turmelor (141, p. 229).

(L) Salcia apare cu semnificații numeroase în creațiile literare populare.

salcie plîngătoare, răchită supărată (*Salix babylonica* L.), salcie cu ramuri lungi, flexibile, plecate în jos, originară din Orient, cultivată prin cimitire, parcuri, pe lângă drumuri, pe lângă ape.

(M) Decoctul se folosea pentru spălarea rănilor. La Mara, în Maramureș, se folosea contra *lingorii*. Se fierbea și cu decoctul se spălau pe cap, făceau comprese.

(O) În multe părți, fetele puneau ramurile în lăutori, ca să le crească părul lung și frumos ca și ele (34, p. 67).

salcim, acăț (*Robinia pseudoacacia* L.), arbore comun din fam. *Leguminosae*, originară din America de Nord, folosit pe o scară întinsă în plantații forestiere, ca specie repede crescătoare și relativ puțin pretențioasă față de sol. Predomină în perdelele forestiere de protecție, din lungul căilor ferate și șoselelor, din regiunile de stepă și silvostepă, pentru protecția ogoarelor. Lemnul e tare, rezistent, folosit la confecționarea uneltelor și diferitelor obiecte casnice. Este prețuit și pentru florile sale bogate în nectar (68, V, p. 294).

(V) Florile se foloseau pentru vopsitul bumbacului și mătasei în galben (68, V, p. 249).

(M) Florile uscate și sfărimate se puneau pe rănile provocate de arsuri (8, p. 137). Ceaiul din flori se lua contra tusei, *nădușelii* și a durerilor

de piept (87, p. 64; 4, p. 99). De răceală se lua și în amestec cu soc, romaniță sau alte plante (43, p. 221). Se mai folosea contra durerilor de burtă (85, p. 274), în ulcer stomacal și duodenal, în tuberculoză pulmonară și contra durerilor de cap, în boli neuropsihice și contra insomniilor (14, p. 102, 105). Femeile fierbeau florile în apă sau vin, pentru *poală albă* (26, p. 227).

salvie, jaleș (*Salvia officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros tare, originară din regiunea mediteraneană, cultivată prin grădini și în cimp, pentru cerințe medicinale. Frunzele (*Folium Salviae*) conțin ulei eteric, saponine, substanțe amare, tanin, acid oleonic, rezine etc. (65, p. 295; 176, p. 432; 173, p. 121—123).

(M) Era un leac obișnuit contra durerilor de gît. Se fierbea și cu decoctul se făcea gargară. Frunzele pisate și amestecate cu unt se legau la *gilci* și alte umflături la grumaz (87, p. 64). Frunzele crude se puneau pe bube. Decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de dinți (79, p. 105). Se mai clătea gura cu el, în cazuri de *studenită*. Se puneau în scăldători la copiii slăbiți și contra reumatismului (15, p. 400—401). În nordul Moldovei, ceaiul din frunze se folosea pentru întărirea ochilor și a auzului, iar compresele pentru dezumflarea nasului. Se mai lua în răgușeală, dureri de *cel perit* în gît și contra tusei. Tulpinile florifere se fierbeau și din decoct se bea cîte un pahar, pe inima goală, ca leac pentru *nădușală* (85, p. 275). Se folosea și la animale. Cînd „zăceau de gură“ (febră aftoasă), se pisa salvia cu sare și se puneau cu o pînzătură în interiorul buzelor. Cînd zăceau de picioare, se băgau cu ele într-o troacă cu decoct de salvie, de mai multe ori (93, p. 117).

(P) Cu jaleșul se descînta de boli și se făceau vrăji de dragoste (155, p. 12—14).

salvie de cîmp (*Salvia pratensis* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Labiatae*, cu miros tare; crește pe coline aride, finețe și pășuni uscate, prin poieni și tufișuri. Conține ulei eteric (148, p. 102).

(M) Zeama grosă, rezultată din fierberea unei cantități mai mari de tulpini florifere, amestecată cu spirt, se întrebuița ca unguent, în cazuri de slăbiciune și dureri de picioare (11, p. 52). La Rășinari, se fierbeau 3 fire într-o jumătate de litru de apă și decoctul se bea îndulcit, de *oftică* (166, p. 263).

saschiu, saseu, berbenoc (*Vinca minor* L. și *Vinca herbacea* W. et K.), plante mici, ierboase, din fam. *Apocynaceae*, cu frunze persistente, lucioase, cu flori albastre, mai rar roșii sau albe; cresc prin păduri și tufișuri, cultivate adesea prin grădini și mai ales prin cimitire. Planta (*Herba Vincae*) conține alcaloizi specifici, glucozizi fenolici, tanin etc. (173, p. 186—187; 176, p. 439). Este folosită la cununi și coroane.

(M) Infuzia sau decoctul plantei se luau ca laxativ și purgativ (177, p. 236). Decoctul se folosea contra hemoragiei (87, p. 58). Cînd mergeau *rîndurile* prea tare, se fierbea cu coada-calului și se bea decoctul. Femeile care aveau dureri și scurgeri după naștere fierbeau saseu cu lemnul-domnului; beau decoctul și se spălau cu el. La *flori albe*, se fierbea, uneori cu alte flori, și se bea decoctul. Ceaiul din flori se lua pentru a opri secreția de lapte după ce se înfărcau copiii (36, p. 228).

(O) Planta sau numai frunzele ei au fost decoruri obișnuite la nunți. Cu ele se împodobeau steagurile de nuntă și se făceau cununile. La

nuntă, sîmbăta, se adunau fetele la casa miresei și porneau la pădure după brebenoc, cum se mai numea în unele zone, aduceau planta acasă, iar femeile alegeau frunzuliță cu frunzuliță și le prindeau cu mătase, una cu alta, pînă ce făceau o cunună. Cînd era gata, 4 fete o luau cruciș, înconjurau masa de 3 ori și o puneau dinaintea miresei. Gazda cîntea nevestele, pe urmă tatăl și mama miresei luau cununa și i-o puneau pe cap (78, p. 147). La Sălciua și în satele învecinate, cununile pentru cununie se făceau numai din saseu pentru nănași, iar la miri se coseau peste ele norudrele de busuioc. În depresiunea Călățele, fetele se duceau înaintea nunții la casele mirilor, unde făceau cununa, iar celelalte cîntau un cîntec ritual: *Cununiță de saseu, | Pune-te-o în capul meu. | De aș ști că te pun pe bine, | Pune-te-aș în cap la mine, | De aș ști că te pun pe rău, | Te-aș arunca pe un pârâu . . .* În Țara Zărandului, soacra mare ieșea în întîmpinarea miresei cu o luminare aprinsă, cu sare, un „șîpău“ (colac) și „fonfiu“, cum se numește planta, ca să aibă noroc la semănăturile de grîu și nicicînd să nu-i lipsească cele trebuincioase din casă. Fonfiul îl lua ca să nu-și piardă fața, să nu îmbătrînească iute, ci să fie tot tînără la față, cum e fonfiul și vara și iarna (135, p. 639). În Țara Oltului, în seara de Anul nou, se puneau flori de saschiu în apă, atîtea cîți membri erau în familie, iar a căruia se innegrea credeau că va muri în anul ce venea (56, p. 62). În Bucovina se spunea că dacă s-a făcut dintr-o tufă de brebenoc o cunună pentru vreun mort, nu e bine a se face, tot din acea tufă, una și pentru mireasă (78, p. 147).

saseu v. saschiu

săbiuță (*Gladiolus imbricatus* L.), plantă ierboasă din fam. *Iridaceae*; cu frunze în formă de sabie și cu flori purpurii; crește prin păduri, poieni, fînețe umede și lunci. Genul *Gladiolus* are numeroase varietăți și hibridi obținuți în horticultură, fiind între cele mai frumoase flori de vară.

(M) La Nereju, se folosea contra bolilor venerice. Semințele se puneau în rachiu, se lăsau să se plămădească o zi și apoi se lua cîte un păhărel, dimineața, la amiază și seara. Unii luau semințele pisate cu apă sau rachiu, după ce le treceau prin „dude“ de ceapă (43, p. 120).

săgeata-apei (*Sagittaria sagitifolia* L.), plantă acvatică din fam. *Alismataceae*, cu frunze sagitate și lanceolate; crește prin ape stagnante sau în curgătoare și pe marginea riurilor, mai frecventă fiind în lungul Dunării și în Delta Dunării.

(M) Cu decoctul părților aeriene se făceau spălături pe cap contra urticariei (8, p. 138).

sălățică v. grîșor

sănișoară, iarbă neagră³ (*Sanicula europaea* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin păduri umbroase și umede, mai ales în regiunea montană. Odinioară era considerată ca plantă medicinală oficială, folosită în unele afecțiuni gastro-intestinale, în bolile aparatului respirator (68, VI, p. 337).

(M) La Nereju, planta pisată și plămădită în rachiu, se lua contra vătămurii. Cu decoctul și cu plantele fierte se făceau comprese contra durerilor intercostale, de mijloc și de rinichi (40, p. 105). Se mai lua contra durerilor de stomac.

săpunariță, odogaci (*Saponaria officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*, cu rizom și rădăcini acoperite de un suber roșietic, frunze opuse, eliptice și flori rozee; crește pe malul apelor, prin lunci, pe lângă garduri și drumuri. Rizomul și rădăcinile, frunzele și virfurile florale (*Radix, Folia et Summitates Saponariae*) conțin saponine și glucozizi flavonici (65, p. 576; 176, p. 390; 173, p. 57—58). Rădăcina plantei se folosește în spălătorii pentru scoaterea petelor de grăsime din haine, la fabricarea săpunurilor, pentru spălarea mătăsii și a rufelor de mătase (68, II, p. 294). Virfurile florale, frecate în mină, cu apă, fac săpunele și se pot întrebuința la spălat.

(M) Babele dădeau decoctul de săpunariță pentru curățirea singelui (15, p. 529). A avut variate întrebuințări medicinale (186, p. 44—45).

sărpun v. cimbrisor de cîmp

sbirciog (*Morchella esculenta* Pers.), burete din fam. *Helvellaceae*, cu pălărie în formă de căciulă, alveolată, alburie la început, apoi gălbuie sau roșcat-brunie, cu un picior gros, gol. Crește primăvara prin păduri, livezi și pășuni umbroase. Este întrebuințat în alimentație, fiert și gătit.

scai galben, pălămidă² (*Centaurea solstitialis* L.), plantă cu flori galbene ca lămâia, din fam. *Compositae*; crește prin locuri ruderaie, pe marginea semănăturilor și drumurilor.

(M) În cazuri de *nădușală*, se bea decoctul sau se făceau băi cu ea (11, p. 54).

scai măgăresc, ciulin (*Onopordon acanthium* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu frunze spinoase și flori purpurii; crește prin locuri ruderaie, aride, pe lângă locuințe și drumuri.

(M) Se folosea contra durerilor de picioare. Se luau măciulii de scai și sare de bucătărie arsă în foc, se puneau într-un ceain și se turna peste ele untdelemn. Se lăsa câteva zile la căldură, pe urmă se ungea cu alifia obținută partea bolnavă. Roua de pe scai se folosea contra pistruiilor de pe obraz, spălându-se cu ea la câteva sfârșituri de lună (78, p. 121). Ceaiul din virfurile florifere se lua contra tusei convulsive (8, p. 135). Se mai folosea la băi pentru întărirea celor debili (13, p. 94).

scai mărunț v. lipicioasă

scai vinăt (*Eryngium planum* L.), plantă ierboasă, spinoasă, din fam. *Umbelliferae*, cu flori violacee, dispuse în capitule; crește prin finețe și pășuni nisipoase, pe cîmpuri, pe lângă drumuri. Planta (*Herba Eryngii*) conține saponozide (173, p. 210).

(M) Ceaiul sau decoctul tulpinilor florifere a fost un leac obișnuit, în multe zone, contra tusei convulsive. Cu fiertură de scai albastru se spălau *bubele dulci* și alte hube (34, p. 60). Decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți și contra *mucedei* la dinți. Se mai puneau la băile contra reumatismului și în cele făcute copiilor debili. Decoctul părților aeriene se folosea, contra *nădușelii* astmatice, iar extern, la băi în combaterea artritei și a infecțiilor (dermatofitoze) de pe capul copiilor (8, p. 131). Ceaiul se mai folosea în retenție de urină (174, p. 88). Se dădea și la animale, contra *mucedei la dinți*.

scai voinicesc v. varga ciobanului

scaiul-dracului, spinul-vîntului (*Eryngium campestre* L.), plantă ierboasă, spinoasă, din fam. *Umbelliferae*, cu tulpină ramificată, cu aspect globulos, cu flori albastre verzui; crește prin finețe și pășuni uscate, pe cîmpuri și locuri ruderales. Rădăcina a fost altădată mult întrebuințată ca depurativ, diuretic și carminativ. Conține saponozide, ca și scaiul vinăt. Toamna, tulpinile sînt rupte de vînt și purtate la distanțe mari, de aici și numele de rostogol etc. (68, VI, p. 341—342).

(M) Rădăcinile se puneau tăiate în rachi, din care se lua cite o linguriță, dimineța pe inima goală, cînd avea omul durere de inimă și stomacul stricat (94, p. 562). Decoctul plantei se ținea în gură contra *mucedei la dinți* (35, p. 223). La Nereju, decoctul se turna în capul celor ce sufereau de *sperietură* de se sculau din pat în timpul nopții; se și afumau cu planta uscată (43, p. 128). În unele sate din jurul Careilor, ceaiul din părțile aeriene se lua ca laxativ, în tratamentul gastralgiiilor și al ulcerului gastric. Se mai folosea ca diuretic și în combaterea tusei convulsive, iar extractul proaspăt al rădăcinilor, în tuberculoza pulmonară (8, p. 131—132).

scaiul voinicului v. scăiete ²

scăiete ¹, ciulin (*Carduus nutans* L.), plantă ierboasă, spinoasă, din fam. *Compositae*, cu flori roșii-purpurii; crește prin pășuni uscate, prin locuri necultivate, pe lângă drumuri.

(M) Se folosea în amestec cu coajă de nucă, rădăcini de patlagină și rostopască, la băi pentru întărirea copiilor și pentru poftă de mîncare (13, II, p. 4).

scăiete ², scaiul voinicului (*Dipsacus laciniatus* L.), plantă viguroasă din fam. *Dipsacaceae*; crește pe marginea pădurilor și pe malul apelor.

(M) Apa de ploaie ce se aduna la baza frunzelor, opuse și concrescute, se întrebuința la spălături contra durerilor de ochi. Din rădăcina pisată se făcea un ceai contra *nădușelii* (18, p. 14—15). Zeama din rădăcină se folosea la *pecingine*. Zeama limpede din frunze zdrobite se punea, în picături, contra durerilor de ochi (13, II, p. 6). Se mai punea, ca și varga-ciobanului, cu care se confundă, în scăldătorile contra bolilor femeiești și de *speriat* (4, p. 86, 105).

scăietele-popii, ciurlan de cîmp (*Xanthium strumarium* L.), plantă robustă din fam. *Compositae*; crește prin locuri ruderales, pe marginea cîmpurilor și drumurilor, pe lângă garduri.

(M) Cînd se „stringeau“ copiii la piept, se fierbea ciurlan de cîmp și se punea la piept fierbinșor cît se putea suferi (4, p. 105). Se folosea cu scaiul vinăt, la ceaiuri contra tusei convulsive (8, p. 140).

scăișor (*Carlina vulgaris* L.), plantă spinoasă din fam. *Compositae*; crește prin finețe și pășuni uscate, pe dealuri aride, în zonele înalte. (M) Cu decoctul plantei se spălau, la Nereju, *bubele dulci* (40, p. 102).

sebinel (*Cnicus benedictus* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu frunze spinos dințate pe margini; originaară din regiunea Mediteranei orientale, cultivată ca plantă medicinală, pe alocuri sălbăticite. Planta (*Herba Cardui Benedicti*) conține ulei volatil, substanțe amare, tanin, mucilagii etc. (68, IX, p. 747—748; 176, p. 449).

(M) Praful se folosește extern la tratarea rănilor, iar intern ca depurativ, febrifug, în boli de ficat (176, p. 449; 186, p. 213).

schinduf (*Trigonella foenum graecum* L.), plantă ierboasă cu miros pătrunzător, caracteristic, din fam. *Leguminosae*, originară din Asia vestică, cultivată la noi ca plantă aromatică și ornamentală. Semințele (*Semen Foenugraeci*) conțin mucilagi, proteine, substanțe grase, saponine steroidice etc. (176, p. 415). Planta este întrebuințată pentru a da gust fripturilor la grătar. Se cultivă și ca plantă de nutreț, mai cu seamă din cauza semințelor, întrebuințate de economii de vite pentru îngrășarea animalelor, în special a cailor (161, p. 270).

(M) Se întrebuința la tratarea rănilor, inflamațiilor, contuziilor, abceselor. Astăzi are întrebuințări mai mult în terapeutilă veterinară (68, V, p. 117).

sefinteuță¹ (*Anagallis arvensis* L.), plantă mică ierboasă, din fam. *Primulaceae*, cu flori mici roșii; crește prin semănături, pe ogoare, prin grădini și vii, pe lângă drumuri și garduri. Planta (*Herba Anagallidis*) conține substanțe amare, taninuri, saponine etc. (68, VII, p. 55—56).

(M) S-a folosit la sîngerări, boli pulmonare, contra negilor (68, VII, p. 56). Planta se fierbea și cu decoctul se făceau spălături contra bubelor. În multe părți se folosea pentru oprirea *rîndurilor roșii*. Se fierbeau câteva plante și din decoct se bea dimineața, pe nemîncate, cîte un pîhărel; uneori se plămădea în rachi, cu câteva boabe de piper. La Salva, în ținutul Năsăudului, se fierbea în borș; în timpul cînd se lua nu se săra mîncarea (37, p. 71). Fiartă cu iederă, se dădea celor ce aveau diaree, enterită (147, p. 514). În multe părți, se punea în sarea vacilor, ca să se gonească (40, p. 101; 11, p. 52).

scînteiuță² v. garofiță de cîmp

scîlîpeși (*Potentilla erecta* (L.) Răusch.), plantă mică ierboasă, din fam. *Rosaceae*; crește prin finetele și pășunile din zonele înalte. Planta, numită și *P. tormentilla*, are un rizom (*Rhizoma Tormentillae*) bogat în tanin (68, IV, p. 651—652; 176, p. 408).

(M) Cu decoctul plantei se spălau cei care aveau bube pe față (147, p. 511). La Mara, în Maramureș, planta se fierbea în horincă și se lua pentru *strinsură la coș* (37, p. 76). Ceaiul din rizomi se dădea în vărsături cu sînge și menstruații prea abundente (190, p. 39). Rizomul pisat se punea în țuică și se bea de 3 ori, contra *vătămăturii*. Se mai fierbea cu rădăcină de tătăneasă, iar decoctul se amesteca cu vin și se lua, dimineața și seara, pentru întărirea singelui (18, p. 21). La Sălciua, rizomul curățat, spălat și pisat, se punea în vinars, se ținea 3 zile și apoi se lua dimineața, cîte un pîhărel, pe nemîncate, de către cei care ridicau ceva greu și „se clăteau înlăuntru“. Se mai folosea, amestecat cu grăsimi, ca și alte specii înrudite, pentru „tras“ (fricționat) și în legături la scrîntituri.

scoarță (*Cinnamomum zeylonicum* Blume.), scoarța aromatică a unui arbore din fam. *Lauraceae*, originar din Ceylon și India. Scoarța (*Cortex Cinnamomi*) conține uleiuri eterice, aldehydă cinamică, eugenol etc. (176, p. 393). Este întrebuințată ca aromatizant și condiment, în diferite preparate culinare, băuturi etc.

(M) Se folosea fiartă în vin contra răcelii, iar plămădită în rachiu, contra *vătămăturii* (78, p. 122). Se mai lua contra *gălbînării*, plămădită în rachiu cu nușoară și rostopască (87, p. 78).

scoruș (*Sorbus domestica* L.), arbore din fam. *Rosaceae*, care crește pe coline însoțite, luminișuri și margini de pădure, cu deosebire în părțile sudice ale țării. Cultura speciei era mult practică în trecut, azi însă este părăsită. Fructele coapte sînt comestibile și conțin substanțe tanante, protovitamina A și vitamina C (68, IV, p. 243—244; 170, III, p. 731).

(V) Scoarța și rămurelele tinere se foloseau, în diferite amestecuri cu plante și substanțe, pentru vopsit în negru (160, p. 148—149).

(M) Decoctul fructelor se bea contra diareei (14, p. 104).

scoruș de munte (*Sorbus aucuparia* L.), arbust din fam. *Rosaceae*; crește în păduri și tufișuri montane. Fructele (*Fructus Sorbi*) conțin tanin, acid malic, acizi organici, uleiuri eterice, carotină etc. (68, IV, p. 239—240; 170, III, p. 731).

(M) Se folosea la tuse, tuberculoză, boli de sînge și reumatism (25, p. 163). La Nereju, frunzele ori coaja se fierbeau în apă neîncepută și decoctul se lua cu zahăr, pentru *apucătură* (43, p. 127).

scrintitoare¹ (*Potentilla argentea* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*, cu tulpină repentă și cu flori mici, galbene; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe coaste aride, pe cîmpuri și locuri virane. Părțile aeriene conțin tanin, ca și alte specii înrudite.

(M) Planta pisată și amestecată cu grăsimi se folosea pentru „tras“ (fricțiuni) și legături la scrintituri. Ceaiul se lua pentru dureri de inimă; la *săgetătură* se lua planta plămădită în rachiu, ori o fierbeau și se obljeau cu ea (4, p. 93, 104). Se mai folosea la ceaiuri contra sifilisului, iar cu decoctul ei se făceau spălături la plăgi (11, p. 45). Se mai dădea contra spaimii și bătăilor de inimă (12, p. 27, 28).

scrintitoare² v. **coda racului**

scrintitoare³ v. **buruiana junghiului**

scrintitoare⁴ v. **buruiană-cu-cinci-degete**

scumpie¹, **oțetar** (*Cotinus coggygria* Scop.), arbust din fam. *Anacardiaceae*; crește la margini și în răriști de păduri, pe coaste, adesea formînd tufărișuri, cultivat ca arbust decorativ, atît pentru frunzele lui, în toamnă de un frumos colorit, de la galben pină la purpuriu, cit și pentru inflorescențele sale (68, VI, p. 218).

(V) Frunzele s-au folosit în multe regiuni pentru vopsit în galben, iar scoarța s-a întrebuințat la tăbăcitul pieilor (68, VI, p. 218). Din scoarța de scumpie în amestec cu cîrmîz, pațachină, „tirigie“ ce se depunea pe doagele vaselor cu vin roșu și apă tare, se obține o culoare roșie narazmată (160, p. 54—55). Din frunze sau scoarță, în amestec cu băcan negru, nac, sovîrf, gorun, calaică, piatră acră etc., se obține un negru lucios, funinginiu (160, p. 154—159). Se întrebuințat mai ales la coloratul firelor de lînă și a dimensiilor (161, p. 181—182).

(M) Decoctul rămurelelor se folosea pentru gargară de *cel perit*, iar resturile se puneau în oblojeli. Pentru gușter, se fierbeau stafide, roșcove, smochine și scumpie, iar cu decoctul se făcea gargară, cit se putea suferi de cald (82, p. 64).

scumpie³, **lemnul-vîntului** (*Syringa josikaea* Jacq.), arbust din fam. *Oleaceae*; un liliac spontan, care crește sporadic în zonele înalte mai adăpostite; pe alocuri cultivat în Munții Apuseni prin grădini.
(P) Florile aduse de la pădure se foloseau ca podoaibă (22, p. 68).

secară (*Secale cereale* L.), cereală din fam. *Gramineae*; cultivată pentru cerințe alimentare, fiind mai puțin pretențioasă la condiții de sol și climatice. A asigurat piinea în multe zone muntoase.

(M) Făina de secară, frământată cu ulei, se pune la *gîlci*. Muiată cu oțet, cu 2 ouă, lămîie, piper negru, păcură și piatră acră, se aplica pe stomac în cataplasme, pentru *buba inimii*. La junghiuri, se făcea o turtă din făină de secară, se stropea cu spirt și untdelemn, se presăra cu lămîie și piper negru pisat, se împungea cu un fus și un cuțit ascuțit la vîrf, se tăia în două, punîndu-se jumătate pe piept și jumătate pe spate. Cu făină de secară, piper negru, rachi, untdelemn și ciolan de cap de cîine ars și pisat, făcut praf ca făina, puse toate pe o bucată de pinză, se făcea legătură de *vătămătură* și se purta 3 zile. Cu boabe prăjite și rîșnite se puneau cataplasme pentru *trînji*. Contra limbricilor, se fierbea secara cu puzderie de cînepă de la meliță și cu capete de frînghii găsite, apoi se bea cite o ceașcă din decoctul lor (87, p. 64—65). Cu făină de secară se făceau legături și la animale. Secara fiartă se dădea cailor pentru curățire (89, p. 106). Se pune și la *gîlcile* sparte, să nu facă carne putredă în rană. Li se dădea și de mîncare (89, p. 107). Pentru caii oficioși, se frămînta un aluat vîrtos din făină de secară, cu miere și cu 3 ouă, din care se făceau pilule, cit oul de porumbel, care se dădeau, înmuiate în albuș de ou, 4 dimineața, 3 la amiază și 4 seara, pînă se termina aluatul. Apoi li se dădea o litrișoară de oțet de vin și 2 linguri de hrean, dimineața, la amiază și seara (93, p. 114).

(L) În Bucovina se spunea că secara-i a țiganului. Se mai spunea că s-a certat odată cu grîul. „Secara zice că ea e mai mare, că crește mai înaltă și toți oamenii se hrănesc cu ea: — Ce folos că tu ești mai înaltă și eu mic, dară numai eu ies la oameni, la lume; că de Paști, norodul pe mine mă duce și mă sfințește; de-i cumetrie, de-i nuntă, pe mine mă duc la loc de cîinste, mă fac colac, pe tine nu“.

secărea v. chimen

seceruici (*Polygala major* Jacq.), plantă ierboasă din fam. *Polygalaceae*; crește prin fînețe și coline uscate. Numele l-a sugerat forma inflorescenței. Planta (*Herba Polygalae*) conține substanțe amare, saponine, acid poligalic, tanin etc. (176, p. 422).

(M) Ca și amărala, se folosea la ceaiuri contra durerilor de piept și la băi contra reumatismului (36, p. 226).

sfeclă, napi² (*Beta vulgaris* L.), plantă cultivată din fam. *Chenopodiaceae*, cu rădăcină cărnoasă, întrebunțată în alimentația oamenilor și a animalelor.

(M) Frunza se pune pe tăieturi, răni și buboae (147, p. 524, 526; 92, p. 18). Cu sfeclă rasă, prăjită în untdelemn, se făceau legături la *obrinteli* și la *gîlci*. La *gîlci* se puneau și frunze crude, sub ureche (78, p. 122). Rasă pe răzătoare și prăjită cu untură de porc ori untdelemn, se pune la *udmă*. Coaptă și rasă, se pune la „frînt“ sau se oblojeau cu ea de ciură. Cu cataplasma de sfeclă tocată, ceapă și grăsime de porc, se oblojeau femeile de dureri de pîntece (87, p. 65). Cu decoctul ei, se făceau spălături în bolile femeiești (4, p. 86).

sfeclă de zahăr (*Beta vulgaris* L. var. *altissima* Döll.), varietate ameliorată, cultivată pe suprafețe întinse pentru cerințele industriale.

(M) Se folosea sub formă de ceai, căruia i se adăugau 3—4 picături de diana, contra diareei, dizenteriei, durerilor de stomac și lipsei poftei de mâncare (13, III, p. 4).

sfeclă roșie (*Beta vulgaris* L. f. *rubra* Döll.), varietate cu rădăcina roșie, cultivată ca plantă culinară.

(M) Sucul din rădăcina rasă pe răzătoare și stoarsă se bea dimineața, pe nemincate, pentru curățirea singelui. Cu foile fierte în lapte dulce se făceau oblojeli de *lingoare* (87, p. 65). Pentru *vătămături*, se lua o jumătate de oca de rachi de drojdie, jumătate de oca de zeamă de sfeclă roșie rasă pe răzătoare și stoarsă, o bucată de iască bună, uscată pe vatră, una turtă a lupului și singe de 9 frați, ca 4 dramuri, pisate bine. Toate acestea se amestecau, se țineau la căldură 2 zile, apoi se dădeau bolnavului de 3 ori pe zi, cite un păhăruș mic. Bolnavul trebuia să stea tot timpul culcat, să se păzească de acrituri, sărături și mâncăruri grele (79, p. 182). Decoctul se dădea lehzelor, când nu expulzau placenta după naștere (13, III, p. 4).

sglăvoc v. dioc

sică v. limba peștelui

silnic, nejîtnic (*Glechoma hederaceum* L.), plantă ierboasă, comună, cu tulpină repentă, din fam. *Labiatae*; crește prin locuri ruderale, livezi, păduri, tufișuri. Planta conține substanțe amare, tanin, colină etc. (148, p. 103; 67, p. 30).

(M) Frunzele crude ori decoctul celor uscate erau leacuri obișnuite contra bubelor și umflăturilor (36, p. 224). În multe părți, se puneau în scăldători la picioare, contra *mătricilor* sau *cîrțișelor*. În acest scop, la Salva, se alegeau tulpinile care aveau pe ele gale, asemănătoare cu varicele (37, p. 74). În ținutul Neamțului, era mult întrebuințată, după cum arată și numele de „nejîtnic“, pentru dureri de urechi (*năjit*). Când aveau simple *săgetături*, se afuma în dreptul urechii cu un amestec de nejîtnic și boate (*Tagetes erecta*). Dacă durerile din urechi erau mai mari, se turna în ele zeamă de nejîtnic (11, p. 50). Decoctul plantei se bea și se făceau cu el spălături, iar resturile se puneau în legături, contra durerilor de cap din *potcă*, atribuite *deochiului*, pentru care se și descînta. În multe părți se folosea contra *orbălțului*. În Bucovina, se fierbea cu mintă neagră și alte flori, cu un ou sau două, apoi amestecul se punea pe o frunză de brustur și se lega cel bolnav (78, p. 97). Cei care aveau *orbălț* la ochi puneau planta la ceafă și o descîntau de 3 ori (129, p. 161—162). Ceaiul se bea contra tusei, afecțiunilor de piept și a *ofticiei*. Fiartă în vin, planta se lua pentru *pocitură din ele*, *lovitură din ele*. Se făceau cu ea băi calde pentru vindecarea *ologelii* (87, p. 34). Ceaiul din frunze ori tulpini uscate se lua în boli de ficat și rinichi (14, p. 102—103). Decoctul plantei se folosea și în tratarea bolii copiilor la oi, boală numită *nijit* în nordul Moldovei (85, p. 272).

silur¹ v. **bureniță**¹

silur², **bureniță**² (*Euphrasia rostkoviana* Hayne), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin tufișuri și finețe, pe marginea pădurilor.

(M) Decoctul părții aeriene se folosea, local, contra leucoreei (8, p. 132).

siminichie, frunza mamei (*Cassia acutifolia* Del.), arbust din fam. *Leguminosae*, originar din Africa tropicală, cultivat pentru cerințele medicinale. Frunzele (*Folia Sennae*) și foliculii (*Foliculii Sennae*) conțin oximetilanthrachinone, substanțe rezinoase etc. și au acțiune laxativă și purgativă (176, p. 411).

(M) La țară, pentru *incuiere*, se lua siminichie pisată și amestecată cu apă sau zeamă de varză, dimineța (79, p. 88). Se mai lua pentru durere la inimă și contra limbricilor (78, p. 123).

siminoc (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench.), plantă mică ierboasă, din fam. *Compositae*, cu flori galbene; crește pe dealuri și coaste nisipoase.

(V) S-a folosit la vopsit în galben (160, p. 36).

(M) Florile se fierbeau cu rachiu, care se bea pentru *gălbinare*; ori se puneau în rachiu, se lăsau să stea câteva zile, apoi se bea (87, p. 65).

În alte părți, planta se fierbea cu vízdoage și decoctul se bea. La Iași, vînzătoarele de buruieni din piață o recomandau fiartă în lapte pentru *gălbinare* (26, p. 83).

sipică (*Scabiosa ochroleuca* L.), plantă ierboasă din fam. *Dipsacaceae*; crește pe marginea semănăturilor și a viilor, pe cîmpuri și coline aride.

(M) Decoctul tulpinilor florifere era folosit la spălături contra bubelor (43, p. 125).

sisinei, deditei vineți (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.), plantă ierboasă, păroasă, din fam. *Ranunculaceae*; crește prin poienile din păduri, prin livezi, crînguri și mărăcișiuri. Părțile aeriene conțin ranunculină, protoanemonină, anemonină, sponine, chelidonină (148, p. 37).

(M) Tulpinile florifere se uscau și se afumau cu ele contra erizipelului (8, p. 137).

sisinel v. deditei

sita fetelor v. turtea

sîncerică¹ (*Sclernathus perennis* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Caryophyllaceae*, cu frunze liniare și flori albe verzii; crește prin locuri stîlcoase, pietroase și nisipoase, pe coaste abrupte, pe coline înscrute.

(O) Copiii din unele zone aveau răul obicei de-a băga pe nas iarba, ca să le curgă sînge. Cînd făceau aceasta, spuneau: *Sîngerică, rică, zeamă de piscică. Sîngeroiu, roiou, zeamă de cotoiu!* (78, p. 119—120.)

sîncerică² v. **buruiana surpăturii**

sînge-de-nouă-frați (*Calamus draco* Willd.), rezină solidă, friabilă opacă sau puțin transparentă, de culoare roșie, cu miros balsamic plăcut, recoltată de pe fructele unei plante agățătoare din fam. *Palmaceae*, originară din Indonesia. A fost întrebuintată ca astringent. (161, p. 263).

(M) Se plămădea în rachiu de drojdie și se bea contra *vătămăturii* (161, p. 263). În Moldova, se plămădea în rachiu și oțet, cu gîndaci de turbă, rădăcină de pir, rădăcină de boz și ochi de rac, apoi se dădea contra bolilor venerice (78, p. 165).

sînger (*Cornus sanguinea* L.), arbust cu ramuri roșietice din fam. *Cornaceae*; crește prin păduri și tufișuri, prin lunci și zăvoaie.

(M) Ceaiul din frunze se lua contra hemoragiilor (87, p. 65). Singerul s-a folosit și la animale. Se dădea în mâncare ori uscat și pisat în apă, când singerau și nu era nimeni să le tragă sînge.

sînzien, drăgaică (*Galium verum* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Rubiaceae*; crește prin finețe, livezi, margini de pădure. Planta conține glucozizi flavonici, saponine, tanin etc. (148, p. 115). Florile ei galbene aurii au un miros plăcut și sînt între cele mai iubite de popor, de aceea numele lor a fost dat și uneia dintre cele mai importante sărbători de vară, Sînzienele sau Drăgaica (24 iunie). Aceasta coincide cu perioada în care vegetația ierboasă este în plină floare. În multe părți, babele se porneau, în haine de sărbătoare, în zorii zilei, să-și culeagă buruienile necesare peste an pentru tot felul de leacuri, în credința că cele culese în această zi sînt mai bune. Florile timpurii le culegeau înainte, iar fructele, semințele și rădăcinile, toamna.

(M) Roua de pe plante, culeasă la Sînzien, se întrebuițea pentru durere de ochi (92, p. 23). Plantele se puneau în scăldăturile copiilor debili (53, p. 149). Fierțe în apă, cu lapte, se foloseau contra erizipelului (43, p. 127). Plantele plămădite în rachiș se luau contra *vătămurii* (87, p. 65). S-au mai folosit pentru boli lumești (36, p. 224). În Oltenia, zeama de sînzien pisate se folosea contra *frigurilor* (155, p. 96).

(O) La Drăgaică au avut loc manifestări de tradiție străveche, după cum arată Dimitrie Cantemir, părăsite în timpuri nu prea îndepărtate. Iată ce scrie despre obiceiul din această zi: „După cum se vede, prin ea o înțeleg pe Ceres. Căci în acea vreme a anului cînd încep să se coacă semănăturile, toate fetele țăranilor din satele învecinate se adună și o aleg pe cea mai frumoasă dintre ele, căreia îi dau numele de Drăgaică. O petrec pe ogoare cu mare alai, o gătesc cu o cunună împletită din spice și cu multe basmale colorate și-i pun în mîini cheile de la jîtnițe. Drăgaica aceasta împodobită în acest chip se întoarce de la cîmp spre casă cu mîinile întinse și cu basmalele fluturînd în vînt, de parcă ar zbura, și cutreieră toate satele din care s-a adunat lume s-o petreacă cîntînd și jucînd laolaltă cu toate tovarășele ei de joc, care o numesc foarte des sora și mai-marea lor în cîntecele alcătuite cu destulă iscusință. Fetele din Moldova doresc din toată inima să aibă parte de această cînstire satească, deși în cîntecele lor spun mereu, după datină, că fata care a intruchipat Drăgaica nu se poate mărita decît abia după trei ani“ (48, p. 259). Era o invocare a fertilității, de către o ceată de fete, ritual cu care se încheiau obiceiurile agrare din perioada cînd se zămislea rodul pămîntului. În această zi se spunea că „joacă soarele pe ceriu“ (95, p. 21), că „stînd în loc pe bolta ceriului“, tremură plecînd în jos, că atunci strălucește mai tare, că de atunci toate buruienile dau îndărăt și ziua merge îndărăt (81, XIV, f. 73, 429; XI, f. 180; XII, f. 263).

sînzien albe (*Galium mollugo* L.), sînzien cu flori albe, comune prin finețe, livezi, pe margini de pădure, pe lingă garduri. Conțin principii active asemănătoare cu cele galbene (148, p. 115).

(M) Decoctul tulpinilor florifere se lua contra diareei. Se mai foloseau, cu alte plante, pentru scurgeri albe și boli lumești (36, p. 224). În Dolj, babele le întrebuițau la *izbitură* (79, p. 91).

sinziană de pădure, vinariță (*Asperula odorata* L.), plantă ierboasă, cu flori albe, plăcut mirositoare, din fam. *Rubiaceae*; crește prin pădurile umbroase de foioase. Conține cumarine (148, p. 116; 173, p. 213). Se folosește la parfumarea vinului, a tutunului etc. În cantități mari este toxică. Germanii prepară cu această plantă, pusă în vin, o băutură (Maitrank), (68, VIII, p. 537—538).

(V) Din rădăcină se extrage un colorant purpuriu, folosit în vopsitorie (68, VIII, p. 538).

(M) Planta se pune în scăldătorile copiilor debili, să se întărească (86, p. 88). Infuzia se lua contra *tifosului* (87, p. 48). Decoctul se folosea contra sifilisului, spălându-se cu el plăgile (43, p. 117). Se mai pune printre haine, pentru miros (161, p. 335).

slăbănog¹ (*Impatiens noli-tangere* L.), plantă ierboasă, fragilă, din fam. *Balsaminaceae*, cu tulpină umflată la noduri, cu flori galbene punctate cu roșu; crește prin pădurile umede și umbroase, pe lângă piraie.

(M) Planta se fierbe în apă ori lapte dulce, cu care se spălau contra umflăturilor, iar cu resturile se legau. Se pune în scăldătorile copiilor slăbănogi, să se întărească și să meargă repede în picioare, precum și contra reumatismului (43, p. 127). Fructele trecute prin răzătoare, plămădite 3—4 zile în gaz, se foloseau contra varicelor și reumatismului (14, p. 108—109). Semințele plămădite în țuică se luau contra dizenteriei (8, p. 126), iar ceaiul din frunze și flori, contra durerilor de stomac. Cu plantele fierte se făceau legături pe burtă contra *vătămăturii* (13, p. 96—97). Planta se fierbe și decoctul se dădea „la om încuiat” (92, p. 24). La Salva, decoctul se lua pentru „descuierea udului”. La Rebra, îl luau femeile, dimineața pe nemîncate, cînd nu veneau regulat *rîndurile*. Se mai întrebuița la *poală albă*, boli de mitră și ușurarea nașterilor (87, p. 66). La animale, decoctul semințelor pisate în apă sau oțet se dădea contra dizenteriei și încuietorii (8, p. 126; 92, p. 24).

slăbănog² (*Polygonum mite* Schrk.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*; crește prin locuri umede, în lungul rîurilor și piraielei.

(M) Părțile aeriene ale plantei se foloseau, în satele din zona Iașilor, la băi contra reumatismului (26, p. 84). În Munții Apuseni, la Măguri, decoctul se lua pentru *descuiat* (147, p. 514).

smirdar, bujor de munte (*Rhododendron kotschyi* Simk.), arbust mic din fam. *Ericaceae*, cu frunze lucioase și flori roșii; crește pe coamele munților, pe stîncării și locuri pietroase, formînd adeseori tufărișuri întinse. Frunzele au acțiune narcotică și diaforetică (176, p. 429). Din flori se prepară dulceață (68, VII, p. 122).

(M) Florile se foloseau pentru ceai de tuse și boli de piept (36, p. 227). Decoctul se lua contra urinării cu sînge la oameni și la animale (25, p. 147). La Rășinari, cu bujori de munte se făceau copiilor scăldători de *spurcat*, cu lingura zînelor (*Fomes lucidus*), flori din vîrsta-miresei și mai mulți bani de argint (166, p. 269).

smirnă (*Styrex benzoin* Dry.), rezină balsamică obținută prin incizii din trunchiul unui copac indonezian, din fam. *Styracaceae*. Conține rezine balsamice (176, p. 430).

(M) Se întrebuița contra inflamațiilor cronice ale căilor respiratorii (161, p. 280).

(O) Era întrebuințată, împreună cu tămia, în practicile cultice, pentru afumat. Se afuma cu ele și prin casele țărănești, mai ales acolo unde erau bolnavi grav și după înmormintare.

smochine (*Ficus carica* L.), arbust mediteranean, cu fructe comestibile, din fam. *Moraceae*, cultivat sporadic și la noi, în Banat, Oltenia și Dobrogea. Fructele (*Fructus Caricae*) conțin invertină, pectine, vitamină C, enzime etc. (176, p. 385).

(M) Smochina caldă se rupea și se puneă cu partea cărnoasă la *buba neagră* (87, p. 66). În Moldova, se fierbeau infundat, într-o ulciucă acoperită cu un capac, câteva roșcove cu smochine la un loc, zeama o bea bolnavul, iar smochinele se puneau la bubă (79, p. 30). Fierțe, cu roșcove și stafide, se luau contra tusei. În Dobrogea, fierțe în lapte, se foloseau contra *gîlcilor* și a tusei la copii, sub formă de cataplasme, puse în jurul gîtlui, sau se bea laptele în care s-au fiert smochinele (87, p. 66). Smochina cu miere se puneă la durere de măsele (78, p. 124).

(O) Smochinele se puneau în „pomii“ ce se făceau la nunți, la morți etc.

soarele-și-luna v. buruiiană-de-nouă-daturi

soc (*Sambucus nigra* L.), arbust comun din fam. *Caprifoliaceae*, cu flori albe, dispuse în corimbe ramificate, cu fructe în formă de boabe negre; crește pe marginea pădurilor, prin tufișuri, pe haturi, pe lingă garduri. Florile (*Flores Sambuci*) conțin ulei volatil, mucilagiul, tanin, glucozizi stimulatori ai transpirației etc. (176, p. 442; 65, p. 279; 173, p. 187—188). Din ramurile lui se fac țevi pentru războiul țărănesc de țesut, copiii fac fluier, pușculițe etc. Din flori se prepară suc răcoritor etc.

(V) Fructele se întrebuințau la vopsit în cafeniu mohorit, vînat și negru, iar frunzele și scoarța, în galben (160, p. 49—50, 140—141; 144, p. 184—185; 178, p. 217).

(M) Ceaiul din flori se ia contra tusei și afecțiunilor aparatului respirator (87, p. 66). Se bea în loc de apă și de către cei bolnavi de astm. Se mai lua pentru domolirea durerilor de stomac sau de ficat și vezica biliară (18, p. 22). Din flori se făceau periaute, care se infierbîntau și se puneau calde la *orbalt* (87, p. 66). La vărsat de vînt, se fierbea floarea într-o oală cu apă neincepută, se strecura, se puneă puțin zahăr și se dădea bolnavului. Florile fierțe în lapte dulce se puneau la *gîlci* sau se legau la *uimă*, ca „s-o întorcă“. În Bucovina, cei care aveau *jolne* la gît prăjeau bine floarea și o puneau la ele călduță sau o amestecau cu tărițe de griu, o încălzeau și așa o puneau la gît (103, p. 365). Pentru căderea mușchilor, se fierbeau florile în vin, pînă scădea la o treime și se bea (166, p. 254). Se făceau cu ele băi fierbinți contra reumatismului. Coaja verde a socului, mizga, fiartă cu lapte dulce, în care se puneă pucioasă și zahăr, se dădea celor ce sufereau de piept și tuseau. Rasă de pe copac de sus în jos, se puneă în rachiu și se bea pentru *curățenie*, iar rasă de jos în sus, se bea pentru vărsătură (78, p. 124—125). Contra limbricilor, se curățau bote de soc de coaja cea sură de deasupra, se lua apoi coaja verde de sub ea, se puneă într-o oală nouă și se fierbea bine, apoi se scurgea laptele și se dădea bolnavului dimineața, pe nemîncate (79, p. 101). Cu mizgă de soc, strîpîită cu rachiu, se făcea legătură la *brîncă* (86, p. 89). Coaja fiartă în lapte

se lua pentru tuse. Coaja și rădăcina, pisate, se storceau și zeama se dădea de 3 ori pe zi câte o ceșcuță, celor ce sufereau de *rast* (87, p. 66). Pentru *gilci*, se aprindea o țevă de soc, din care era scoasă măduva, și se trăgea fum din ea pe grumaz (88, XXVIII, p. 4). Coaja galbenă, de sub cea sură, se fierbea în lapte dulce și se lua contra *gălbînării*. Socul pisat între două lespezi de piatră se punea la mușcătură de șarpe (166, p. 263). Frunzele crude se puneau pe bube. Cu ele se păleau junghiurile, se mai puneau pe „foale“ pentru dureri de *rînză* (53, p. 149). Cu decoctul lor se spălau umflăturile. Boabele negre se puneau în palincă și se luau de *friguri*. Ceaiul din boabe se bea contra vătămurii. În Bucovina, din boabe se prepara un fel de magiun (103, p. 365).

soc roșu (*Sambucus racemosa* L.), arbust din fam. *Caprifoliaceae*, cu fructe roșii, numeroase; crește prin păduri și tufișuri, în zonele înalte. Are aceleași proprietăți medicinale ca și socul (68, VIII, p. 594). (M) În nordul Moldovei, din „mîzga“ (sevă) lui se prepara o aliife, cu care se tratau rănile provenite din tăieturi (84, p. 214).

somnoroasă¹ (*Laserpitium pruthenicum* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*, cu frunze păroase și flori albe; crește prin finețe, poieni și margini de păduri, în regiunea montană.

(M) Cu tulpinile florifere se făceau scaldători copiilor ca să doarmă. Se mai folosea la copii care zăceau de *răhne*. Se duceau la buruiună cu o oală nouă, luau 3 fire, aduceau apă neînceptă, le fierbeau și scaldau copilul (78, p. 125).

somnoroasă² v. **dosnică**

somnoroasă³ v. **rutișor**

sor-cu-frate¹, **ciormoiag** (*Melampyrum cristatum* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin locuri deschise, pe marginea pădurilor, prin poieni și livezi.

(M) Decoctul plantei se ținea în gură pentru *săgetătură*. Se mai spălau cu el erupțiile de natură infecțioasă, despre care se credea că s-au luat de pe obiecte găsite (43, p. 118).

sor-cu-frate² v. **miază-noapte**¹

sorb (*Sorbus torminalis* (L.) Cr.), arbore mic din fam. *Rosaceae*; crește sporadic în pădurile de foioase, pe coline, stîncării, locuri calcaroase. Lemnul este dur, greu, omogen, se lucrează bine și lustruiește frumos (68, IV, p. 247—249).

(V) Din ramurile tinere se extrage o substanță colorantă galbenă (68, IV, p. 249).

sorbestrea, **cîrligățică** (*Sanguisorba officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*, cu rizom gros; crește prin finețe și pășunile umede din regiunea montană. Rizomul și rădăcinile conțin tanin (176, p. 404).

(M) Florile și ramurile se fierbeau în rachiu, care se bea contra cram-pelor abdominale (11, p. 47). În unele zone, se plămădea rizomul în rachiu și se lua contra durerilor de stomac. Ceaiul din părțile aeriene se folosea contra diareei și dizenteriei la copii (8, p. 138), precum și contra scurgerilor de sînge și a *vătămurii* (87, p. 67).

sovîrf (*Origanum vulgare* L.), plantă ierboasă, aromatică, din fam. *Labiatae*, cu tulpină păroasă și cu flori roșii purpurii; crește prin fi-

nețe, tufişuri, livezi, pe marginea pădurilor. Planta conține ulei volatil, tanin etc. (148, p. 104; 173, p. 183—184).

(V) Se întrebuița, aproape peste tot, la vopsit. Unele femei îl culegeau în ziua de Foca (23 iulie), în credința că roșul din acest sovîrf va fi ca focul. Altele culegeau sovîrful și frunzele de măr dulce la Marina (17 iulie), le uscau la soare și le foloseau pentru colorat în galben auriu. Se luau 2 părți de frunze de măr și una de sovîrf și se puneau într-un vas cu apă să se plămădească. Se lăsau o jumătate de zi, storcându-se cu mâinile de mai multe ori, ca să iasă coloranții. Se scoteau frunzele și sovîrful, zeama se împietrea cu piatră acră și apoi se puneau firele. Din sovîrf și drob se obținea un galben întunecat, iar din sovîrf și arin, un galben mohorit (166, p. 40—44). Se mai folosea pentru vopsit în negru și cenușiu închis (166, p. 134—159). Se amesteca cu alte diferite plante pentru colorat în roșu.

(M) Frunzele crude se puneau pe tot felul de bube, iar uscate, se sfărmau mărunt, se cerneau, se amestecau cu unt și cu acesta se ungeau bubele (37, p. 75). Pentru dureri de gură și miros greu se spălau cu ceai de floare de sovîrf. Se mai ținea în gură și contra durerilor de măsele. Pentru fierbințeală la picioare se pisau frunze de sovîrf și se făceau cu ele legături (87, p. 67). Planta fiartă se punea la lovituri. Contra durerilor de cap, se făceau lăuturi cu decoctul și oblojeli împotriva asurzeli (4, p. 92, 106). Cu sovîrf în floare, amestecat cu scuturătură de fin, se făceau scăldători de „strins“ la copii mici (79, p. 173). Se mai făceau cu el scăldători contra reumatismului, de *întruiele*. Contra astmului și gastritei, se făcea ceai din planta întreagă și se bea de 3 ori pe zi, înainte de mesele principale. Din sovîrf amestecat cu podbeal se prepara ceai pentru bronșită (18, p. 20). Era reputat în popor că vindecă *cel perit*. Ceaiul din frunze se lua contra diareei (185, p. 273). Se mai folosea în boli de piept și de stomac (14, p. 103). La Măguri, în Munții Apuseni, se lua contra *vătămurii* (147, p. 527). Unii îl fierbeau în lapte dulce, din care beau și apoi se spălau (4, p. 89; 43, p. 128). Alții îl fierbeau cu smicele de măr dulce și cimbrisor de cîmp, beau din decocț și făceau oblojeli (87, 67). Se mai folosea, cu mutătoare, la *dropică*.

sovîrvarită (*Inula britanica* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu flori galbene; crește prin fînețe umede, pe lângă ape.

(M) Florile se foloseau la ceaiuri contra durerilor de pîntece și a *pîntecăriei* (161, p. 285; 4, p. 101). Planta fiartă în rachiu se bea contra durerilor și umflăturilor sub coaste, a durerilor de oase și cînd se oprea menstruația (12, p. 118). Decoctul se lua contra *gălbînării* (40, p. 103). Frunzele se puneau pe răni, iar cu decocțul le spălau, atât la oameni cît și la animale (36, p. 225).

spanacul ciobanilor, fierul plugului (*Chenopodium bonus-henricus* L.), plantă ierboasă din fam. *Chenopodiaceae*, cu frunze triunghiulare și flori verzi; crește prin locuri gunoite de prin sate, pe lângă tirle și stîni. Este întrebuițată în alimentație ca spanacul.

(M) Frunzele se puneau pe tăieturi și bube (36, p. 222).

sparanghel (*Asparagus officinalis* L.), plantă alimentară din fam. *Liliaceae*; crește prin păduri, fînețe, livezi, tufişuri și pe coline aride; cultivat adesea pentru cerințe culinare. Lăstarii tineri constituie o

legumă valoroasă, bogată în proteine, asparagină etc. (68, XI, p. 377—378).

(M) Rădăcina se fierbea într-o oală nouă, cu coajă de dud negru, untdelemn, oțet tare și miere, pentru „durere de gură și mănincă dinții“, după cum scrie într-un manuscris vechi (51, III, p. 176). Decoctul ei se lua ca diuretic (55, p. 286). Ceaiul se dădea în boli de rinichi. Siropul din rădăcini și vârful ramurilor, preparat cu mult zahăr, se lua de 2 ori pe zi, câte o lingură, pentru poftă de mâncare (14, p. 106).

spălăcioasă (*Senecio vernalis* W. et K.), plantă mică, lînos-păroasă, cu flori galbene, din fam. *Compositae*; crește prin locuri nisipoase și argiloase.

(M) Decoctul plantei se folosea pentru băi și spălături la iritații și erupții (25, p. 159).

spileuțe v. granat

spîn (*Carduus acanthoides* L.), plantă spinoasă din fam. *Compositae*, cu flori roșii, galbene sau albe; crește pe lângă drumuri, pe marginea câmpurilor, prin locuri ruderales.

(M) Frunza se aplica pe mușcătura de șarpe (34, II, p. 517).

spînul-vîntului v. scaiul-dracului

spînuță (*Phyteuma spiciforme* Roch.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Campanulaceae*, cu flori albastre; crește prin fînețe și pășuni în zonele înalte.

(M) Se folosea la ceaiuri contra durerilor de piept (25, p. 130).

spînz v. bozotei

spînz (*Helleborus purpurascens* W. et K.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Ranunculaceae*, cu rizom gros și ramificat, flori roșii-purpuri, plecate în jos; crește prin păduri și locuri pietroase din regiunile deluroase și muntoase. Rizomul (*Rhizoma Hellebori*) este foarte toxic prin conținutul său în glucozizi (hellebrina), saponine (helleborina), alcaloizi etc. (176, p. 396; 173, p. 204—205).

(M) Rizomul fiert în rachiu de drojdie se ținea în gură contra durerilor de măsele. Unii făceau abureli cu măsălarită și apoi puneau în măsea un firicel de spînz (87, p. 67). Se plămădea în rachiu și se făceau cu el oblojeli la degerături (166, p. 256). La răceală, pînă nu s-a declanșat boala, se oblojea partea răcită a corpului cu flori și frunze de spînz, cît se puteau de calde (166, p. 265). Cu decoctul rizomului se făceau spălături de *cel perit* (158, p. 25). Se lua cu griji și intern. Decoctul se dădea, în cantități mici, celor cărora nu le mergea pîntecele. Rădăcina se plămădea în rachiu și se lua, pe inima goală, contra limbricilor, iar unii îl beau pentru „durere de foale“ (53, p. 149). Se punea în rachiu, se lăsa 3 zile, apoi se bea de 3 ori pe zi, câte un păhăruț mic, pentru amorteala nervilor la mîini, pentru durere de pîntece și *vătămătură* (87, p. 67). Pentru *vătămătură*, se mai lua o bucățică de spînz, se pisa mărunt, se lega într-o petică de fuior și se fierbea în rachiu. După ce a fiert, se scotea peticuța și se arunca în loc îndosit, pe unde nu umbla nimeni, iar fiertura se strecura printr-o altă petică curată ca să nu rămînă nici un fir de spînz în el, căci fiind foarte veninos, putea mai degrabă să strice decît să vindece. Din zeamă se dădea bolnavului, în

mai multe dimineți, pe inima goală, cite un păhăruț. Se dădea numai dacă vătămătura nu era „smintită“. Unora le suferea, altora nu. Bolnavul lua înainte o bucătică de zahăr și apoi bea rachiul (116, p. 63—64). Se folosea, peste tot, la animale, introducându-se în ureche sau la piept, contra *dalacului*. Oile bolnave de gălbează sau orice alte vite *gălbejite* se tratau, în ținutul Dornelor, cu spinz. Se usca bine rădăcina, se pisa mărunț, se amesteca cu sare și tărițe de seacă și așa se dădea vitelor, o dată pe săptămână, toamna și niciodată primăvara, căci dacă se dădea primăvara, mai ales oilor, atunci pierdeau mieii (116, p. 63—64). La Clopotiva, se „trăgea“ la vite, de orice boală, mai ales la vitele care aveau *bubă-n foale*. Se făcea gaură cu sula sau briceagul la ureche, la piept ori la coadă și se trăgea acolo rădăcina de spinz; se ținea acolo o zi și o noapte, nu mai mult (53, p. 150). Unii obișnuiau să „spînzească“ nu numai cu rădăcina, ci și cu frunzele plantei. În unele sate din Bucovina, luau rădăcină de spinz și vreo cițiva căței de usturoi, le pisau mărunț, turnau peste ele borș și făceau un fel de mușjei, pe care îl dădeau vitelor bolnave, cu „singe rău“. La Rășinari, se folosea contra rîiei la animale. Se lua o miertă de spinz și se fierbea într-o căldare, pînă ieșea toată puterea din el. Se strecura, se punea în această leșie o litră de unsoare și se fierbea din nou, pînă seca leșia și rămînea numai unsoarea. Se punea în ea piatră vinată pisată mărunț și apoi se ungea vita bolnavă (166, p. 266; 18, p. 16). În unele zone, se scotea în anumite zile, ca și alte plante, în credința că atunci e mai eficace.

spînz sterp (*Helleborus dumetorum* W. et K.), plantă ierboasă, venioasă, din fam. *Ranunculaceae*, cu flori verzui; crește sporadic prin păduri, tufișuri și dumbrăvi, mai frecvent în sudul țării. Conține principii active asemănătoare cu spînzul comun.

(M) Se folosea, ca și celelalte specii înrudite, mai ales la animale, punîndu-se în urechi la porci, iar la cornute și cai, în piept.

splină v. argințică de pădure

splînuță¹ (*Solidago virgaurea* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu flori galbene, dispuse în mici capitule, reunite în raceme; crește prin tufărișuri, poieni, finețe, păduri, și coaste, începînd din regiunea de cîmpie pînă în zona alpină. Planta conține uleiuri, taninuri, substanțe amare etc. și era folosită odinioară ca plantă medicinală (68, IX, p. 176—180).

(V) Din flori și frunze se extrăgea o frumoasă culoare galbenă (68, IX, p. 180).

(M) S-a întrebuițat contra unor tulburări renale și contra hidropiziei (68, IX, p. 180).

splînuță² (*Platanthera bifolia* (L.) L.C. Rich.), plantă ierboasă din fam. *Orchidaceae*, cu 2 frunze opuse și flori albe odorante.

(M) Se folosea local în medicina populară (25, p. 133).

sporiș, verbînă (*Verbena officinalis* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Verbenaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și drumuri. Planta (*Herba Verbenae*) conține substanțe amare, tanin, emulsină, invertină, verbenalină etc. (67, p. 29; 148, p. 106; 68, VIII, p. 78).

(M) Se folosea la răni, abcese, dureri de cap, de ficat, de splină și rinichi (25, p. 178.) Se punea în lăuturi, ca să crească părul (78, p. 127). La copiii care cădeau „în boală de slăbesc și nu mai pot prinde carne bună“, se fierbea planta în apă, în 3 luni de-a rîndul, și se scâldea copilul în ea. Apa se arunca într-un loc curat, să nu se mai calce în ea (4, p. 104).

(C) În sudul Transilvaniei, bătrînii o puneau în fundul carului, cînd cărau griul: se punea sub stoguri, ca să fie griul cu spor.

spumăriță (*Cardamine pratensis* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu flori roze sau liliachii, rar albe; crește prin livezi, pe marginea rîurilor, păduri umede, locuri mocirloase.

(M) Frunzele, folosite drept condiment, au proprietăți antiscorbutice (68, III, p. 268—273).

stejar (*Quercus robur* L.), arbore viguros, din fam. *Fagaceae*; alcătuieste, cu alte foioase, pădurile și dumbrăvile din zonele joase și deluroase. Este prețuit pentru lemnul său rezistent, trainic, folosit pentru construcții, confecționarea diferitelor unelte, obiecte casnice etc. Scoarța conține tanin, ca și „gogoșile“ de pe frunze și „colțanii“ din fructele tinere, produse de înșepătura unor viespi din genul *Cynips*, de aceea se folosesc în tăbăcărie (68, I, p. 241).

(V) Scoarța de stejar a fost folosită pentru vopsit în negru. Coaja de pe crengi se fierbea în apă, apoi se strecura în alt vas, se punea calaican și, după ce se dizolva, se puneau firele, se lăsau o zi și o noapte, apoi se scoteau. Dacă nu se înnegreau bine, se mai făcea o „fățuire“ cu zeamă proaspătă. Se mai folosea în amestec cu arin, băcan, arțar etc. (150, p. 150-153). Unele femei, cînd voiau ca sculurile colorate în roșu să fie mai întunecate și totodată să nu se decoloreze, puneau într-o oală scoarța de stejar, cu apă curată, o fierbeau și apoi turnau din decoct în căldarea în care le vopseau, atît cît credeau că este necesar pentru obținerea culorii dorite (98, p. 138). Gogoșile de ristic se foloseau pentru vopsit în negru și gri, precum și pentru prepararea cernelii de scris. Se pisau gogoșile, se amestecau cu răsătură de băcan negru într-un vas cu apă, se fierbea cca 2 ore, apoi se punea calaican și clei de cireș (144, p. 186—187). Scoarța și gogoșile de ristic se foloseau, peste tot, la tăbăcitul pieilor de bovine, pentru încălțăminte și alte variate produse de curelărie.

(M) Coaja de stejar se fierbea cu piatră acră și decoctul se ținea în gură contra durerilor de dinți (166, p. 256); macerată în oțet, la care se adăuga și alaun, se folosea la gingivite (177, p. 235). Contra durerilor de măsele se mai folosea și zeama de coajă de stejar, cu coajă de pădureț, putregai de răchită și piatră acră. Coaja, crenguțele și frunzele stejarului se puneau în scaldători (78, 127). Cu decoctul scoarței se spălau rănile și hemoroizii. Din coaja recoltată primăvara se făcea un ceai, care se lua în bolile de rinichi (14, p. 106, 108, 103). Ceaiul din rămurele se lua contra leucoreei și hemoragiilor la femei (13, p. 94, 95). Ceaiul din coajă se întrebuița în hemoragii, vărsături de sînge, hemoptizii. Praful de coajă de stejar se trăgea pe nas, pentru a opri curgerea singelui. Cu decoctul se făceau spălături și băi la picioare contra transpirației și reumatismului (190, p. 40). Ghinda prăjită și rișnită se dădea la copii, cu apă, cînd aveau *treapăd*, ca să-i „strîngă“ (15, p. 696). Gogoășele de stejar uscate se pisau, se puneau în apă și

cu aceasta se clătea gura de șfreanț (166, p. 268). Fierturile din frunze se foloseau în ascită (174, p. 91).

(P) Scoarța de stejar, ca și cea de gorun, a fost folosită pentru „aruncatul” buboaielor.

steliță (*Aster amellus* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, cu tulpină și frunze păroase, cu flori albastre și albe, dispuse în capitule; crește pe coline și coaste, prin tufișuri și mărăcinișuri.

(M) Se fierbea cu cernețel, coada-șoricelului și alte plante; din decoctul lor se lua de 3 ori pe zi, dimineața, la amiază și seara, pentru întărirea oaselor (58, p. 139).

steregoaie (*Veratrum album* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Liliaceae*, cu flori albe dispuse în racem; crește prin finețe, livezi și pășuni, în regiunea montană și alpină. Rizomul și rădăcina (*Rhizoma et Radix Veratri*) conțin alcaloizi specifici (protoveratrină, veratramină etc.). Prin toxicitate este dăunătoare pășunilor. După înflorire toxicitatea scade, sau chiar dispare la planta uscată (68, XI, p. 132—133).

(M) A fost întrebuințată peste tot ca insecticid, atât la oameni cât și la animale. Pentru scabie sau diferite eczeme se fierbeau rădăcinile, zeama se ținea 2 zile să dospească, apoi se ungea cu ea partea bolnavă (18, p. 25); se mai făcea alifie cu pucioasă sau se fierbea cu zer (87, p. 68). La rîie căprească și mîncărime de piele, praful obținut prin sfărămarea tulpinii și frunzelor uscate se amesteca cu lapte de oi și se aplica pe locul bolnav (84, p. 215). Fiartă în apă sau vin, se mai folosea de *ceasul rău*, durere de spate, sau „de vreo nălucire” (87, p. 68). Cu decoctul plantei sau al rădăcinilor se spălau animalele de păduchi. Cu decoctul mai slab se spălau mieii care aveau căpuși (78, p. 128). Rădăcina pisată mărunt și amestecată cu mălai se folosea ca otravă pentru șoareci și șobolani. Grăunțe de cucuruz fierte cu steregoaie se dădea păsărilor care stricau culturile.

stînjén albastru (*Iris germanica* L.), plantă ornamentală din fam. *Iridaceae*, cultivată prin grădini pentru florile sale violet-închise. Rizomul gros, cărnos și articulat (*Rhizoma Iridis*) conține ulei eteric cu miros de vioarele, glucozizi, amidon, mucilagii (173, p. 149; 176, p. 454). Rădăcina se dădea copiilor pentru a o strînge între gingii în timpul creșterii dinților; este utilizată în industria cosmetică și la aromatizarea tutunului (68, XI, p. 455).

(M) Rizomii se fierbeau în apă sau vin și se luau pentru ascită. Pisați și plămădiți în rachiu, îi luau femeile care aveau *răsură* la naștere și după aceea (142, p. 62). Cu rizomii pisați se ungeau umflăturile (53, p. 149). Se dădea copiilor în perioada cînd le ieșeau dinții (173, p. 149).

(L) În Transilvania se spunea că, după ce s-au făcut toate florile, ierburile, buruienile, pomii și copacii, precum și dobitoacele cele cîte au patru picioare, s-a apucat sobolul să rime pe sub pămînt și să facă o mulțime de stricăciuni, mai ales pomilor. Văzînd aceasta, oamenii s-au rugat să scape de pacostea asta. Așa s-au făcut stînjeneii meniți ca de ei nicicînd să se poată apropia. De aceea, se sădeau în jurul pomilor (123, p. 137—140).

stînjén galben (*Iris pseudacorus* L.), plantă acvatică din fam. *Iridaceae*, frecventă prin bălți, mlaștini, pe lângă ape line.

(M) Rizomul plantei, cu proprietăți astringente, se folosea la Nereju, fiert cu șofran, contra *gălbănării* (161, p. 290; 43, p. 128).

stînjenel (*Iris pallida* Lam.), plantă ornamentală din fam. *Iridaceae*; cu rizom lung de cca 18 cm, tulpină înaltă de cca 1 m, cu flori deschis violacee, cu miros slab, însă foarte plăcut de viorele, cultivată prin grădini, pe alocuri sălbătică (68, XI, p. 511).

(M) Avea aceleași întrebuințări ca și stînjenul albastru (68, XI, p. 511).

stînjin (*Iris florentina* L.), plantă ornamentală din fam. *Iridaceae*, cu rizom repent, cărnos, orizontal, cu flori mari albe, cu vinișoare albăstrii și plăcut mirositoare. Rizomul, numit „rădăcină de micșunea”, din cauza mirosului plăcut, este întrebuințat la fabricarea pudrelor și a săpunurilor parfumate (68, XI, p. 512; 161, p. 242).

(M) A avut aceleași întrebuințări ca și stînjenul albastru.

strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng.), arbust mic, din fam. *Ericaceae*, rar în flora noastră, cu frunze persistente obovate, flori roșiatică unite în raceme de câte 3—12, fructul roșu, cu gust neplăcut. Fiind un relict rar în flora noastră este ocrotită ca monument al naturii. Frunzele (*Folium uvae-ursi*) conțin arbutină, tanin (176, p. 429; 173, p. 179; 68, VII, p. 127).

(M) Ceaiul din frunze se lua ca diuretic (174, p. 86).

struna cocoșului (*Cerastium vulgatum* L.), plantă ierboasă din fam. *Caryophyllaceae*; crește prin finețe și locuri cultivate, umede.

(M) În Munții Apuseni, la Ponor, decoctul plantei, fiartă cu prune uscate, se lua contra hemoragiilor (36, p. 222). Planta verde, plămădită în rachiu 3—4 zile, la soare, se folosea contra durerilor reumatice (14, p. 108).

struțior, coarda-celor-din-vînt (*Selaginella helvetica* L.), plantă mică din fam. *Selaginaceae*, cu tulpină repentă, ramificată dihotomic, cu frunzișoare dispuse în 4 rinduri, 2 laterale mai mari și celelalte mai mici, ceea ce a putut sugera nu numai numirile locale, ci și întrebuințarea în medicina populară.

(M) În Munții Apuseni, se întrebuința cu alte plante, la scăldători contra *celor din vînt* (35, p. 109).

studenită (*Scleranthus uncinatus* Schur.), plantă mică din fam. *Caryophyllaceae*, cu tulpină repentă și flori verzui; crește prin locurile pietroase din zonele înalte.

(M) După cum arată și numele, se întrebuința la *studenită*, boală de gură cînd se umflă gingiile, se albesc și miros greu. Se fierbea cu apă neîncepută și zeama se ținea în gură (78, p. 129).

stupitul-cucului (*Cardamine amara* L.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu flori liliachii sau albe; crește pe lingă izvoare, piraie și locuri umede, îndeosebi la munte. În unele țări se folosea ca salată, primăvara. Odinioară se întrebuința și ca plantă medicinală (68, III, p. 267).

(M) Se fierbea cu apă și cu decoctul se făceau spălături contra durerilor de cap (147, p. 512).

sudoarea calului v. osul-iepurelui

sugel, urzică moartă² (*Lamium maculatum* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu flori purpurii, cu miros neplăcut; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și drumuri.

(M) Planta bine mărunțită, plămădită în rachi, se întrebuința contra leucoreei (31, II, p. 518).

sulfină (*Melilotus officinalis* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Leguminosae*, cu flori galbene, plăcut mirositoare; crește prin fânețe, livezi, locuri cultivate, pe marginea drumurilor. Planta (*Herba Meliloti*) conține cumarină, flavonozide etc. (173, p. 208; 176, p. 415). Din sulfină se extrage cumarina, folosită în parfumerie, la aromatizarea tutunului și chiar în componența țigărilor antiastmatice (68, V, p. 143—144). În unele țări, este cultivată sulfina înaltă (*Melilotus altissimus* Thuill.), plantă viguroasă, care crește prin fânețe și pășuni umede, prin grădini, în lungul apelor, ca plantă medicinală și furajeră. Are aceleași întrebuințări ca și *M. officinalis*, cu care se confundă, la țară.

(M) Se făceau cu ea lăuturi contra durerilor de cap (4, p. 92). În unele părți, se legau la cap, pe sub maramă, cu planta ruptă luni dimineața (81, XII, f. 93). Ceaiul din flori se lua în boli neuropsihice și insomnii (14, p. 102). În alte părți, se fierbeau cu sinziene și cu decoctul se făceau spălături contra durerilor de cap (26, p. 84). Se mai întrebuința contra durerilor de ochi (14, p. 107). Floarea se fierbea în apă ori cu vin și se bea contra *nădușelii*. În unele zone, din tulpinile florifere se făceau cununile de la Sinziene, cu ele se încingeau femeile, să nu le doară mijlocul peste an (87, p. 68). Fierțe cu apă, se luau contra vârsăturilor, iar în vin sau boș, la *poală albă* (78, p. 129; 86, p. 94). Se punea printre haine, pentru mirosul ei plăcut, contra moliiilor și ploșnițelor (68, V, p. 139).

sulfină albă (*Melilotus albus* Medil.), sulfină cu flori albe; crește pe cîmpuri, prin fânețe, livezi, locuri necultivate, pe marginea drumurilor, pe lângă garduri. Conține cumarină, flavonozide etc., ca și cea galbenă.

(M) Fiarță în vin se folosea ca leac pentru *poală albă* (87, p. 68; 26, p. 85). În unele părți, se fierbea cu ceapă și decoctul se lua în *poală albă* (23, p. 23). În alte părți se fierbea cu flori de crin, de salcîm și rădăcina de bujor (34, p. 216). Cu sulfină albă se afumau, în împrejurimile Birladului, cei „speriați“ (81, XIII, p. 28). Se punea printre haine, ca și cea galbenă, pentru miros și contra moliiilor.

suliman, vinețică (*Ajuga genevensis* L.), plantă ierboasă, linos-păroasă, din fam. *Labiatae*, cu flori albastre, rar rozee sau albe. Conține tanin, ca și speciile înrudite; crește prin livezi, fânețe.

(M) Decoctul tulpinilor florifere se lua contra *greutății la rință* (35, p. 107).

sulțică (*Dorycnium herbaceum* Vill.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin livezi, poieni, tufișuri, locuri aride.

(M) Ceaiul din florile plantei se folosea contra tusei (40, p. 102).

unătoare¹, **pojarniță** (*Hypericum perforatum* L.), plantă ierboasă comună, din fam. *Hypericaceae*, cu flori galbene-aurii; crește prin fânețe uscate, pe coline aride și răzoare. Tulpinile florifere (*Herba Hype-*

rici) conțin ulei eteric, tanin, glucozizi flavonici și o substanță colorantă roșie, hipericina (176, p. 402; 65, p. 318; 173, p. 168—169). Este o veche și importantă plantă medicinală, întrebuințată încă din antichitate.

(V) Planta s-a întrebuințat la vopsit în galben și portocaliu (160, p. 52).

(M) Din florile plămădite în untdelemn citeva zile, la soare ori la căldură, se obține „untul de sunătoare“, folosit la tăieturi, răni, bube, *pleșcaii*, lumbago, arsuri etc. (87, p. 59; 15, p. 596). Planta uscată se sfărâma și se amesteca cu smântină, cu care se ungeau *bubele dulci* (36, p. 225). În alte părți, cenușa obținută prin arderea plantei, cu boabe de fasole albă prăjită și pisată ca făina, amestecată cu smântină dulce, se folosea la *bube dulci* (8, p. 133). Pentru *chelbe* se făceau cu ea lăutori (87, p. 59). Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra tusei, *nădușelii*, răcelii, durerilor de stomac, în boli de ficat, de rinichi, dureri de mîtră (18, p. 16—17; 84, p. 211; 14, p. 102, 104). Decoctul se dădea contra *vătămăturii* și dizenteriei, pentru care se lua și plămădită în rachiu. Se mai lua în stări psihice patologice, boli de fiere și contra *gălbînării* (8, p. 133). Infuzia se lua ca stimulent, pentru curățirea sîngelui (43, p. 123). Se punea în scaldătoarea copiilor bolnavi de *fapt* și în băile contra reumatismului. Decoctul plantei se mai folosea contra leucoreei (8, p. 133). Se dădea și la animale, cînd urinau cu sînge (25, p. 86).

(C) Se spunea că a fost stropită cu sînge, de aceea zeama ei e roșie (144, p. 28).

sunătoare² v. lujerică

susai (*Sonchus arvensis* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Compositae*; crește prin locuri ruderaie, prin semănături, pe lângă garduri și drumuri.

(M) Frunzele plantei se puneau pe bube (165, p. 577). Decoctul se lua ca purgativ (36, p. 227).

susan (*Sesamum indicum* L.), plantă ierboasă din fam. *Pedaliaceae*, mult cultivată în regiunile tropicale și mediteraneene, pentru semințele sale bogate în ulei. Semințele se folosesc pentru garnisirea produselor de patiserie și simigerie, precum și la fabricarea indigoului și penicilinei, iar din ulei se fabrică săpunuri fine. Din plantă se extrag materii odorante, iar din funingine se fabrică un tuș fin (68, VIII, p. 33). Semințele se mai folosesc la fabricarea halvalei (161, p. 299).

șerpînță v. iarbă de șoldină

șofran (*Crocus sativus* L.), plantă mică, ierboasă, din fam. *Iridaceae*, cu frunze lungi și înguste, cu flori palid-violete, cu stigmatе trilobate de culoare roșie-portocalie (*Stigmaia Croci*), care conțin uleiuri eterice, glicozidul crocina, folosit drept condiment sau colorant alimentar (68, XI, p. 459; 173, p. 149; 176, p. 454). La noi se cultivă în sudul țării, pentru cerințele industriale.

(M) Plămădită în țuică, cu măcriș și stinjen galben, se întrebuință contra *gălbînării* (43, p. 128; 79, p. 79). Ceaiul din frunze se lua cald, cite 2 ulcele pe zi, contra hemoroizilor, iar cu decoctul plantei se făceau spălături (13, II, p. 5).

șofran vărgat v. brîndușă mică

șofrănaș (*Carthamus tinctorius* L.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, originară din Africa, cu flori galbene-portocalii, mult cultivată în trecut ca plantă tinctorială. Florile (*Flores Carthami*) servesc la obținerea unui colorant galben sau portocaliu folosit în industria de medicamente, cea cosmetică și alimentară (173, p. 145).

(V) Se folosea pentru vopsit în diferite nuanțe de galben (160, p. 56). (M) Se folosea, ca și șofranul bun, contra *gălbînării*, cu alte plante (79, p. 78). Ceaiul din flori se lua contra tusei. Florile dospite în ulei erau folosite ca unguent la răni și tăieturi (14, p. 107). Decoctul florilor îl lua femeile la faceri (23, p. 22).

șofrănel v. brîndușă**șoldină v. mutlică**

șopîrlaiță¹ (*Veronica orchidaea* Cr.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin finețe, livezi și pășuni uscate.

(M) Planta era folosită contra durerilor de gît, de *șopîrlaiță*. Se fierbea, cu zeama se făcea gargară, iar cu hlujul, oblojeli la gît. *Șopîrlaiță* se mai numea și o boală a vitelor, contra căreia li se dădea apa în care se fierbea planta (78, p. 130).

șopîrlaiță² v. iarbă șarpelui²

șopîrlită, chișcatele, iarbă-puşcată, burniană-puşcată (*Veronica chamaedrys* L.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin finețe, livezi, tufişuri, pășuni, pe marginea drumurilor.

șopîrlită albă, pleşcaită² (*Parnasia palustris* L.), plantă ierboasă din fam. *Saxifragaceae*; crește prin finețele umede, pășunile mlăştinoase și pe marginea piraielor din regiunea montană.

(M) Se folosea pentru legături și oblojeli la gît, de *pleşcaită* sau *șopîrlaiță*, iar cu decoctul se făcea gargară (87, 67; 85, p. 273). Se mai folosea

la spălături pentru opăreală (147, p. 52). Fiartă în vin, cu floare de mălin alb și flori de trifoi mare alb, se lua dimineața, pe inima goală, pentru *flori albe* (92, p. 12, 19).

șovîrvariță v. merișor de cîmp

ștevia-stînelor (*Rumex alpinus* L.), plantă ierboasă din fam. *Polygonaceae*; crește în zonele muntoase, mai ales pe lingă stîni.

(M) Este semnalată, la Rășinari, ca leac pentru *gălbînare*, la om și animale, dar numai dacă boala a fost observată îndată. Rădăcina fiartă în lapte dulce se lăsa o zi să stea, apoi se dădea bolnavului. Fiartă în lapte dulce, se mai punea la *uimă* și pe *bubă* (166, p. 259, 270—271).

ștevie¹ (*Rumex patientia* L.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Polygonaceae*, spontană și cultivată, întrebuințată în alimentație primăvara.

(V) Rădăcina a fost folosită pentru vopsit în galben, cafeniu, albastru și verde. Se săpa toamna, se spăla bine de pămînt, „ca să nu ia fața gălbinelelor“, și apoi se usca. Cînd se folosea, se pisa bine cu muchea toporului sau se tăia felii și se fierbea. În Prahova, erau pive anume pentru pisatul rădăcinilor (160, p. 51—52). În colorantul obținut prin fierberea lor, în cantități mai mari pentru nuanțe mai închise, mai mici pentru galben deschis, se punea piatră acră și, după ce se topea, se introducea lîna sau firele, pentru straie, pături, scoarțe, vergi la fote etc. (160, p. 51—52; 144, p. 195—196; 178, p. 219; 185, p. 271). Prin Ialomița, rădăcina de ștevie, tăiată felii, se punea în apă și se fierbea bine. Se punea în decoct puțină piatră acră și apoi firele, frecîndu-se cu minile și încălzindu-se la foc. Se scoteau și se introduceau într-o zeamă din coji de nuci verzi, obținîndu-se un cafeniu frumos, care nu se decolora (160, p. 133). În unele părți, înainte de a colora lîna sau firele în albastru, ca să prindă mai bine și să iasă mai frumoase, se colorau în galben, cu rădăcină de ștevie (5, p. 259; 178, p. 219). Meșterii lem-nari care făceau „tronuri“ (lăzi de zestre), vopseau o parte din „infloriturile“ lor în verde, cu frunze crude de ștevie (144, p. 205).

(M) Rădăcina, pisată cu usturoi, se punea la *pecingine* ori se pisa și se storcea seva din ea pe *pecingine* și *bube dulci* (87, p. 68). Cu smîntînă în care se plămădeau rădăcini de ștevie pisate se ungeau crăpăturile și plesniturele (34, p. 78). Rădăcina se frigea, se pisa și se punea pe bube, ca să le spargă. La Runcul-Salvei (Năsăud) pe frunze de ștevie se puneau aluat acru, care se lega la tălpi pentru *trîntitură*, „cînd te doare din senin“. Cu decoctul rădăcinilor se spălau cei care aveau rîie. Ceaiul sau decoctul plantei se lua, în sudul Transilvaniei, de tuse, de *oftică* și pentru pornirea udului. Semînțele se fierbeau și decoctul se lua ca purgativ, iar decoctul rădăcinilor, contra diareei. Ceaiul din semînțe, cu coajă de porumbel, se bea pentru vărsături (87, p. 68). Pentru *vătămătură*, se curăța și se spăla bine rădăcina, se pisa și se mînca dimineața, pe inima goală. Rădăcina se fierbea și decoctul se lua contra *gălbînării* (43, p. 130). Se dădea la animale, uscată și pisată în sare, cînd aveau diaree. Decoctul rădăcinilor se dădea vacilor, călduț, cînd nu le pădau casa vițelului.

ștevie² v. dragavei

ștevie de munte, iarbă de orbalț (*Astrantia major* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin fînețe umede, pe marginea pădurilor, prin tufișuri, în zonele înalte.

(M) Frunzele se puneau verzi pe *orbalt*, iar uscate, se fumau (53, p. 149). Cu smântâna în care se punea ștevia uscată și pisată se ungeau crăpăturile (147, p. 513). Rădăcina se pisa, se plămădea cu apă și se dădea vitelor bolnave de *gălbinare* (53, p. 150).

știr roșu (*Amaranthus paniculatus* L.), plantă ierboasă din fam. *Amaranthaceae*, cu tulpina scurt-păroasă, cu striățuni roșii, cu flori purpurii, cultivată prin grădini ca plantă ornamentală, pe alocuri evadată din culturi prin locuri grase, gunoioase. Este cultivată și prin grădinile țărănești, fiind întrebuințată în alimentație, îndeosebi pentru ciorbe și umpluturi la plăcintele din aluat, coapte pe vatră sau în tigaie.

știr sălbatic (*Amaranthus retroflexus* L.), plantă viguroasă, din fam. *Amaranthaceae*; crește prin grădini, pe ogoare, prin culturi prășitoare, pe lângă garduri, în lungul drumurilor și a căilor ferate. Buruiană dăunătoare culturilor în zonele joase, spre munte devenind mai rară. Nu este indicată nici în hrănirea animalelor, mai ales a porcilor (68, I, p. 591).

știr verde (*Amaranthus lividus* L.), plantă ierboasă din fam. *Amaranthaceae*; crește prin grădini, pe terenuri necultivate, prin vii, prin sate și orașe, pe alocuri cultivat pentru cerințe culinare (172, I, p. 282). Semintele sînt un aliment prețios pentru îngrășat păsările (68, I, p. 600). (M) Altădată era plantă oficială, cu utilizări medicinale, avînd proprietăți calmante și emoliente (68, I, p. 600).

talpa-giștii (*Leonurus cardiaca* L.), plantă ierboasă, viguroasă, din fam. *Labiatae*, căreia forma frunzelor i-a sugerat numele popular; crește prin locuri ruderale, pe câmpuri, pe lângă garduri și drumuri. Planta (*Herba Leonuri*) conține glucozizi, saponine, tanin etc. și un principiu special, leonurina (176, p. 443).

(V) S-a folosit la vopsit în verde măsliniu (68, VIII, p. 203).

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra durerilor de inimă și hipertensiunii. Decoctul se folosea contra junghiurilor și a durerilor de picioare (35, p. 108). Ceaiul se mai folosea în emfizem pulmonar, în boli astmatice și de nervi (8, p. 134—135). La Sălciua, se lua contra insomniilor. Se mai folosea în boli de rinichi și se punea în scăldătorile bolnavilor de *dropică* (87, p. 68—69). Pentru dureri de spate, se pisa planta și se amesteca cu unsoare, cu care se fricționa bolnavul (147, p. 524—525). Planta pisată se punea la tălpi și la ceafa celor bolnavi de *lingoare* (34, p. 164). Ceaiul din frunze, în amestec cu odolean, se lua contra tensiunii mărite (14, p. 102). Cu decoctul plantei se spăla ugerul oilor, când se inflama (37, p. 75).

talpa miței (*Antenaria dioica* (L.) Gärtner), plantă mică, alburie, din fam. *Compositae*, căreia forma inflorescențelor i-a sugerat numele popular; crește prin fînețele și pășunile uscate din zonele înalte.

(M) Ceaiul din virfurile florifere se lua contra tusei, guturaiului și bolilor de piept (15, p. 561—562). La Sălciua, planta fiartă cu simburi de măslină pisați se folosea contra diabetului.

talpa-ursului v. matrună

tarhon (*Artemisia dracunculus* L.), plantă aromatică, din fam. *Compositae*, cultivată pentru uzul culinar, ca salată verde sau ca aromatizant al mâncărurilor. Planta (*Herba Dracunculi*) conține ulei volatil bogat în esdragol precum și cumarine și flavonozide (173, p. 155).

(M) Peste planta pisată cu rădăcină cu tot se turna oțet, se lăsa să stea astupată o jumătate de oră, apoi se ținea călduță în gură, contra durerilor de dinți (87, p. 69). Se mînca pe inima goală sau se bea ceai din frunze, pentru poftă de mîncare (14, p. 106). Ceaiul din tulpini și frunze se lua în boli de rinichi (14, p. 103).

tăciunele-grîului (*Ustilago tritici* (Pers.) Jens.), ciupercă din fam. *Ustilaginaceae*, parazită în spicele grîului. Infectează ovarele tinere și produce un mare număr de spori. Cauza mari daune în lanuri, pînă la generalizarea întrebuițării sulfatului de cupru pentru spălatul grîului de sămînță. Mai demult se folosea apa de var.

(O) Între obiceiurile și credințele în legătură cu grîul, numeroase erau cele în care era exprimată dorința să nu facă tăciune (39, p. 359—360).

tămiiie (*Boswellia carterii* Birdw.), rezină cu miros aromatic, obținută de la un arbore mic, din fam. *Bruseraceae*, care crește prin Africa tropicală și Arabia. Conține gumorezine, ulei eteric, substanțe amare (148, p. 63).

(M) Se folosea în variate amestecuri, contra junghiurilor, *jupuiclii*, *ceasului rău*, *rastului* etc. Se punea pe măselele stricate să le sfarme (158, p. 13, 23, 40, 41, 46, 47).

tămiiță¹ (*Chenopodium ambrosioides* L.), plantă ierboasă, cu un puternic și plăcut miros aromatic, din fam. *Chenopodiaceae*, originară din America, cultivată prin grădini, adesea sălbăticită și pe la noi.

(M) S-a întrebuințat în tratamentul bolilor de nervi, durerilor de stomac etc. (68, I, p. 495—496).

tămiiță² v. **peliniță grecească**

tătarcă v. **hrișcă**

tătarnică v. **măciuca ciobanului**

tătăși¹, **romască** (*Chrysanthemum cinerariifolium* (Trev.) Vis.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*, originară din Dalmația, cultivată prin grădini. Florile (*Flores Pyrethri*) conțin piretrine, ulei eteric, glicozizi etc. (68, IX, p. 450).

(M) Decoctul plantei se lua, cu zahăr, în boli femeiești (4, 101). Florile puivizate se foloseau ca insecticid (68, IX, p. 450).

tătăși² v. **punga-babei**

tătăneasă v. **iarba-lui-Tatin**

tei alb (*Tilia tomentosa* L.), arbore din fam. *Tiliaceae*, cu frunze albe-argintii, mai frecvent în zonele joase, sudice, dar cultivat peste tot prin parcuri, în lungul străzilor, pe alei. Lemnul său moale, ușor, omogen, ușor de prelucrat, este întrebuințat pentru confecționarea diferitelor obiecte casnice. Se punea și în construcții, cel puțin o birnă, un corn, în credința că le apăra de trăniet. Din scoarță de tei se extrag fibre pentru legat, folosite în pomicultură și viticultură, pentru fringhii, rogojini etc. Lemnul de tei este o importantă materie primă industrială, pentru mobilă ușoară, chibrituri, calapoade, planșete de desen, cărbune pentru desen și praf de pușcă, creioane de desen etc. (68, VI, p. 72). Florile (*Flores Tiliae*) conțin mucilagii, tanin, saponine, malați, tartrați, coloranți etc. (65, p. 281; 176, p. 418; 173, p. 175—176). Sînt între cele mai bogate în nectar.

(M) Ceaiul din flori de tei este folosit, peste tot, la tuse, bronșite, astm și alte afecțiuni pulmonare (87, p. 70). Ceaiul de tei cu pojarăniță se lua contra durerilor de inimă (4, p. 93). Se mai folosea în boli neuro-psihice, dureri de cap, amețeli și indigestii. Ramurile se puneau în scăldătorile contra reumatismului, de *inruiele*. Din cărbuni de tei pisați, amestecați cu scrum de fasole și de coadă de bostan, cu smîntînă, se făcea o alifie cu care se ungeau *bubele dulci* (13, p. 92). Femeile care aveau pierderi mari de sînge beau apă cu cărbune de tei pisat (15, p. 718).

(L) Acestor credințe și practici străvechi, generate de importanța complexă a teiului, de frumusețea lui, li s-au alăturat elemente cultive străine. Numeroase sînt creațiile literare populare, în care apare teiul, cu semnificații diferite.

tei pădureț, tei pucios (*Tilia cordata* Mill.), arbore mai scund, din fam. *Tiliaceae*; crește mai sus decît teiul alb și cel cu frunze mari (*Tilia platyphyllos* Scop.). Avea aceleași întrebuințări casnice și medicinale. (V) În unele zone, florile de tei se foloseau la vopsit în galben deschis. Cu cărbune de tei pregăteau meșterii țărani vopseaua neagră cu care colorau florile de pe pereții „tronurilor“ și alte piese de mobilier țărănesc (144, p. 186).

(M) Ceaiul din flori se ia contra tusei, în răceli, fiind calmant. Praful de cărbune se folosea pentru răpciugă la cai (78, p. 133). Cu fibre de tei dospite se frecau oile pe picioare cînd se inflamau (147, p. 522).

tei pucios v. tei pădureț

teișor v. aglică

tidvă (*Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.), plantă ierboasă, agățătoare sau tîrîtoare, din fam. *Cucurbitaceae*, cultivată adesea pentru fructele sale, folosite în trecut ca vase pentru apă, sare, ca sifoane etc. (M,P) Prin Muscel, se furau flori de tidvă și se plămădeau cu apă neîncepută, care se dădea tuturor celor din casă, ca să fie feriți peste an de brîncă și alte umflături. Se dădea și celor bolnavi de brîncă, în credința că se tămăduiesc (165, p. 5).

tilichin (*Daphne mezereum* L.), arbust mic, veninos, din fam. *Thymelaeaceae*; crește prin pădurile și tufișurile din regiunea montană.

(V) Ramurile și scoarța se foloseau la vopsit în galben (160, p. 63). Unele femei puneau în zeama de tilichin „piatră de briie“ (albastru de Prusia) și obțineau o culoare albastră mohorită (91, p. 250).

(M) Decoctul plantei sau al coajei se ținea calduș în gură, contra durerilor de dinți (87, p. 72). Se mai folosea la băi contra reumatismului (84, p. 210). Din ramuri și foi adunate toamna se făcea o fiertură, care se dădea contra viermilor intestinali. Sămînța pisată se lua contra tusei, pentru a ușura eliminarea flegmei (7, p. 20). Cu decoctul plantei se spălau vițeii care aveau păduchi (78, p. 133).

tilișcă (*Circaea lutetiana* L.), plantă ierboasă din fam. *Oenotheraceae*; crește prin pădurile umede și umbroase.

(P) Planta pisată și plămădită în palincă era luată de femeile care doreau să aibă copii (37, p. 73).

tisă (*Taxus baccata* L.), arbore mic, toxic, din fam. *Taxaceae*; frecvent în trecut prin pădurile din zonele înalte. Lemnul său frumos și rezistent era foarte căutat. Se făceau din el diferite obiecte casnice, cuie de lemn, cu care se drănițeau casele etc. În prezent, este o specie ocrotită și declarată ca monument al naturii. Este adeseori cultivat prin parcuri și grădini, ca specie ornamentală (146, p. 188). Frunzele (*Folium Taxi*) conțin taxină și alți alcaloizi, tanin, glucozizi fenolici etc. (148, p. 27; 176, p. 369).

(M) Tisă, muștar, usturoi și oțet, amestecate bine, se turnau pe gîtul vitelor, contra turbării, și apoi li se slobozea sînge din 2 vene de la grumaz (93, p. 115).

tilhărea (*Mycelis muralis* (L.) Dum.), plantă ierboasă din fam. *Compositae*; crește prin păduri umbroase.

(M) Frunzele se puneau pe răni și tăieturi. Frunza verde sau uscată și muiată în apă caldă se aplica pe arsuri, pentru a grăbi vindecarea (75, p. 130).

tirtan alb (*Crambe tataria* Sebök.), plantă ierboasă din fam. *Cruciferae*, cu tulpină mult ramificată, întocmind tufe mari globuloase, cu flori albe; crește prin stepe aride; mai frecventă fiind în zonele din sud-estul țării și Cîmpia Transilvaniei (172, I, p. 392).

(M) Decoctul plantei se lua în boli femeiești. Se mai afumau cu ea de speriat (87, p. 69).

toaie v. **omag**

tomate v. **pătălele roșii**

toporaș v. **viorea**

torței (*Cuscuta europaea* L.), plantă parazită, cu tulpină filiformă, ca un fir gălbui-roșietic, din fam. *Cuscutaceae*; crește prin finețe, grădini și mai ales prin culturile furajere de lucernă și trifoi. Conține tanin și avicularină (148, p. 99).

(M) Decoctul plantei se dădea contra limbricilor. Femeile îl luau contra scurgerilor (43, p. 129).

(O) Fetele o purtau, în unele sate, la brîu, ca să lege flăcăii de ele, cum se înfășoară și se lipește planta pe cele pe care parazitează (87, p. 47).

traista-ciobanului, punga-popii (*Capsella brusa-pastoris* (L.) Medik.), plantă comună din fam. *Cruciferae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă drumuri. Planta (*Herba Bursae pastoris*) conține colină, tiramină, săruri de potasiu, saponine, glucozizi flavonici etc. (176, p. 401). E o buruiană dăunătoare, care se înmulțește foarte repede. (M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra *frigurilor*, după cum arată și unele numiri locale (78, p. 134). Se mai folosea în bolile căilor urinare (14, p. 103). Sub formă de ceai, ori pusă în vin, combătea durerile de stomac, pierderile de sînge (186, p. 58).

trandafir (*Rosa centifolia* L.), arbust ornamental din fam. *Rosaceae*; are numeroase varietăți cultivate prin grădinile țărănești, pentru florile lor frumoase, parfumate. Florile conțin ulei eteric, tanin, quercetină etc. (176, p. 405; 173, p. 172—173). Din flori și fructe se prepară pastă, magiun, șerbeturi, siropuri, lichioruri, băuturi răcoritoare. Uleiul se folosește în cosmetică.

(M) Ceaiul din petale se folosea contra răcelii, gripei, *nădușelii* și a altor boli de piept (26, p. 83). În Oltenia, de *ofitică*, se bea ceai din trandafir (78, p. 134). Roua de pe trandafiri sau apa în care se țineau petalele se folosea contra durerii de ochi (25, p. 149). Apa de trandafir, cu apă de pelin, se lua pentru dureri de inimă. Ceaiul de trandafir se bea contra durerilor de stomac. Trandafirul fiert cu pelin, în apă, se lua pentru durere de pînțece și de șale (142, 57, 143). Oțetul de trandafir se dădea să-l miroasă cei leșinați. Dulceața din petale de trandafir se dădea celor bolnavi de piept să se întărească, iar siropul se lua cu siminichie, ca laxativ.

(P) De durere de spate se pisau bine la un loc floare de trandafir, rădăcină de bujor și tămie albă, apoi se amestecau cu untdelemn și se ungeau bolnavii cu el (142, p. 66). O seamă de practici mai vechi se leagă de strămoșul lui spontan, trandafirul sălbatic.

(O) Trandafirul în floare se puneă în scaldătoarea noilor născuți, să fie frumoși și plăcuți ca trandafirul. La un trandafir se aruncau, în unele părți, lăuturile rituale. Variate sînt creațiile folclorice în care apare.

trandafir alb (*Rosa alba* L.), arbust ornamental cu flori albe, cultivat alături de cel roșu, pentru mirosul său plăcut.

(M) A fost un leac frecvent contra scurgerilor albe. La Borșa, florile se fierbeau în lapte dulce, din care se dădea bolnavului, cîte o ceșcuță, contra *nădușelii*. În sudul Transilvaniei, petalele se puneau în apă, într-un vas curat și se spălau apoi cu ea contra durerilor de ochi.

trandafir sălbatic v. *măcieș*¹

trei-frați-pătați¹, **panseluțe de cîmp** (*Viola tricolor* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Violaceae*, căreia culoarea florilor i-a sugerat numele mai frecvent; crește prin finețe, livezi, tăieturi, pe ogoare. Planta (*Herba Viola tricoloris*) conține saponine, tanin, rutină, quercitină etc. (176, p. 462; 173, p. 206).

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra tusei și pentru curățirea singelui. Toată planta se folosea ca diuretic, depurativ și expectorant (18, p. 26). În unele sate din Munții Apuseni, se fierbea cu prune uscate și se lua contra durerilor de stomac (35, p. 110). În multe părți, decoctul plantei se lua pentru scurgeri albe. Era un leac frecvent contra *bubelor dulci* și a altor boli de piele (15, p. 476). Rădăcina se dădea copiilor mici s-o roadă, ca să le crească dinții (15, p. 476).

trei-frați-pătați² (*Viola arvensis* Murr.), plantă ierboasă comună, din fam. *Violaceae*, cu flori mai mici și mai spălăcite, decît cea tricoloră; crește pe ogoare, islazuri, marginea drumurilor, locuri cultivate.

(M) Are aceleași întrebuițări ca și *V. tricolor*, cu care se confundă și pe care o substituie, fiind mai la îndemînă (68, III, p. 612—617).

trei răi, popîlnic (*Hepatica nobilis* Mill.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, cu frunze trilobate, flori albastre solitare; crește prin păduri de foioase, tăieturi, tufișuri, locuri umbroase. Conține anemonină și protoanemonină (176, p. 396).

(M) A fost odinioară plantă medicinală oficială, folosită ca astringent (68, II, p. 522).

trepădătoare, brei² (*Mercurialis annua* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Euphorbiaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lingă garduri și ziduri umbrite.

(M) A fost odinioară plantă medicinală oficială, dar a cedat locul altor droguri. Se folosea ca emolient, laxativ și purgativ (15, p. 743). Se folosește în medicina populară sporadic, ca și breiul (25, p. 111).

trestie (*Phragmites communis* Trin.), plantă zveltă din fam. *Gramineae*; crește pe marginea bălților și lacurilor, prin mlaștini. În lungul Dunării și mai ales în Delta Dunării formează asociații întinse, valorificate acum. Prin sate se folosea la acoperitul construcțiilor, garduri, țevi, fluierașe etc.

(M) Decoctul vîrfurilor florifere sau al rădăcinilor se folosea la umflături. Se mai făceau oblojele de trestie la răni și inflamații (186, p. 113).

(P) Trestia era anexă la diferite descîntece: de jungghi, de *obrinteală*, de *dînsele*. Datorită supleței, apare în variate creații folclorice.

trifoi alb (*Trifolium repens* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Leguminosae*; crește prin finețe, livezi, pășuni, locuri cultivate, pe lângă drumuri. Florile (*Flores Trifolii*) conțin flavonozide (173, p. 209).

(M) Din flori se făcea un ceai contra durerilor de stomac. Planta întreagă se folosea pentru poală albă (84, p. 215). În ținutul Năsăudului, se fierbea în vin, cu flori de mălin alb (*Syringa*) și flori albe (*Parnasia palustris*), și se bea dimineața, înainte de prînz (92, p. 12—13). În zonele înalte, pentru *poală albă*, se foloseau *Trifolium montanum* L. și *Trifolium ochroleucum* L., numite tot trifoi alb (37, p. 77). Se mai punea în scaldători pentru întărirea celor slăbiți de boli (155, p. 96).

trifoi roșu (*Trifolium pratense* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin finețe, livezi, pe cîmpuri, adesea cultivată fiind o excelentă plantă furajeră și meliferă.

(M) Ceaiul din flori se lua contra tusei. Se mai punea în băile contra reumatismului. În zonele înalte, contra tusei se folosea *Trifolium alpestre* L., numit tot trifoi roșu (43, p. 129).

trifoiș, buruiană de mărînă (*Trifolium campestre* Schreb.), trifoi cu flori galbene; crește prin finețe, livezi, pășuni, locuri cultivate.

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se lua contra tusei și a răcelii. Fierțe în apă ori plămădite în horincă, se foloseau contra diareei (37, p. 77). În ținutul Neamțului, era foarte căutat de femei, fiind întrebuințat de *mătrice* și contra durerilor ce însoțesc menstruația, numite și *mărînă de fire*, de aceea se numește buruiană de mărînă.

(P) Planta se culegea la Mărina (17 iulie), se usca și păstra peste an. Femeilor care sufereau de *mărînă* și bărbaților care aveau dureri abdominale li se dădea decoctul plantei, în care se punea și „humă de mărînă“, adusă în aceeași zi. Cu restul argilos ce rămînea în ulcica în care se fierbea, se făceau turtițe, care se aplicau pe locul dureros (11, p. 44).

trifoiște de baltă, pluminare (*Menyanthes trifoliata* L.), plantă ierboasă din fam. *Gentianaceae*, cu frunze trifoliolate; crește pe marginea lacurilor, prin bălți, locuri mlăștinoase. Frunzele (*Folium Trifolii Fibrinii*) conțin glucozizi amari specifici, alături de taninuri, saponine etc. (176, p. 438).

(M) Ceaiul sau decoctul din frunze se lua, în multe părți, în bolile de plămîni, atît la oameni cît și la animale (35, p. 108; 147, p. 526). Se mai folosea ca tonic și antiscorbutic (161, p. 317). Plămădită în rachiu se bea înaintea mesei, pentru mărirea poftei de mîncare. Ceaiul din flori și foi se întrebuința contra *frigurilor*. Se mai lua contra limbricilor (7, p. 55—56).

trînji v. moșnegei

trînjoaică (*Ranunculus illyricus* L.), plantă ierboasă din fam. *Ranunculaceae*, care are rădăcina cu numeroase fibre tuberculoase; crește prin finețe, livezi, crînguri.

(M) Era folosită pentru vindecarea trînjilor (161, p. 313; 25, p. 145).

troscot (*Polygonum aviculare* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Polygonaceae*; crește prin curți, grădini, locuri cultivate și necultivate, pe lângă drumuri. Planta (*Herba Polygoni*, *Herba Centumodi*) conține tanin, rutină, quercitină, avicularină etc. (176, p. 387; 173, p. 203). (V) Planta se folosea pentru coloratul firelor în albastru (68, I, p. 448). (M) Ceaiul din tulpinile florifere se bea contra răcelii și a bolilor de piept. Decoctul rădăcinilor sau tulpinilor se lua în boli de rinichi și contra diareei. La Clopotiva, ceaiul se bea „cînd începea a prinde tifosu pe om“ (53, p. 149). Cu tulpinile plantei se făceau băi contra reumatismului. Fiert cu cicoare în lapte, se bea de 3 ori pe zi, înainte de mese, contra *vătămăturii* (4, p. 107). Ceaiul din rădăcini și din părțile aeriene se folosea pentru vindecarea hemoroizilor (13, p. 94; 14, p. 105). Decoctul plantei se folosea și la animale contra diareei. (P) Planta fiartă cu vin se folosea la *săgetătură* (87, p. 71—72). În unele părți se folosea contra *frigurilor*. Cu troscot și nalbă se descinta, în unele părți, de *udmă* (4, p. 106).

tufan (*Quercus pubescens* Willd.), arbore din fam. *Fagaceae*, care formează păduri rare, sau pîlcuri și tufărișuri în regiunea de cîmpie și de coline, adeseori pe coaste pietroase, uscate. A fost prețuit pentru lemnul său și scoarța, ca și celelalte specii înrudite.

(V) Scoarța a fost folosită pentru vopsit în negru și la tăbăcitul pieilor.

(M) În împrejurimile Galaților, frunzele și ramurile au fost folosite la băi contra durerilor de picioare (25, p. 25).

tufă v. alun

turlă mare (*Agrimonia eupatoria* L.), plantă ierboasă din fam. *Rosaceae*; crește prin crînguri, tufișuri, păduri, pe marginea drumurilor. Planta (*Herba Agrimoniae*) conține tanin, substanțe amare, vitamina C, ulei eteric (148, p. 79; 173, p. 170—171).

(M) Planta plămădită în rachiu sau spirt se folosea la tăieturi, pentru oprirea singelui (7, p. 54). Din tulpini se făcea ceai care se bea în loc de apă, pentru gastrită (18, p. 9). Ceaiul din părțile aeriene se lua ca fortifiant cardiac, în boli de ficat și fiere și în boli de rinichi (8, p. 126). Ceaiul îndulcit cu miere de albine se mai folosea pentru gargară, în amigdalită. Ceaiul din frunze uscate se lua în boli de stomac (14, p. 101—102, 104, 108).

turtea, ciurul-zinelor, sita-fetelor (*Carlina acaulis* L.), plantă ierboasă, spinoasă, din fam. *Compositae*, cu tulpină scurtă, cu frunze adînc penatífide, ca o rozetă, la mijlocul căreia e inflorescența, cu flori dispuse într-un mare capitol, cu bractee albe, strălucitoare pe margini; crește prin finețe, livezi, pe coaste aride și prin pășunile uscate și pietroase de la munte. Receptacolul cărnos al inflorescenței este curățat și mîncat de copii și păstori, cînd este crud. Rădăcinile conțin ulei volatil, inulină, tanin (148, p. 126).

(M) Rădăcina fiartă în apă servea la spălatul rănilor și umflăturilor (190, p. 41). În ținutul Năsăudului, cu decoctul se spălau tot felul de bube. În Țara Oașului, planta fiartă se pune în legături la *oase moarte*, cît se putea suporta de caldă. Se fierbea ori se plămădea în rachiu și se folosea contra durerilor de stomac (37, p. 73). Decoctul se lua contra tusei (123, p. 316). Decoctul plantei ori planta pisată și plă-

mădită în rachiu se lua contra *vătămăturii* (43, p. 128). Ceaiul din rădăcină de turtea se folosea din timpurile cele mai vechi contra ascitei (190, p. 41).

(L) O legendă din Transilvania, unde planta se numește și „scaiul dracului de munte“, spunea că a fost odată un împărat căruia i-a murit împărăteasa, și a rămas cu un copil sugar, care nu mai voia să sugă de la nici o doică, din cîte i-au dus. S-a dus la împărat o babă, care i-a spus că-i va scăpa copilul, dacă se va însura cu cea pe care i-o va alege ea. Ca să scape copilul s-a însurat, dar numai după 3 luni, cînd nu mai putea de dorul lui, s-a dus la ea. Copilul era mîndru, sănătos și blind. Drept recunoștință, împăratul a invitat-o la dreapta sa, în scaunul împărătesc. A avut și împărăteasa un copil și a început să se înstrăineze de copilul soțului ei, în dorința ca copilul ei să moștenească împărăția. Împăratul s-a dus la bătaie și era vorba că șapte ani nu va mai veni acasă. Împărăteasa văzîndu-se stăpînă pe țară și peste curtea împărătească, începu să-l chinuie pe copil cu foamea, în așa fel, ca să se stingă din viață cu încetul, ca pe cînd va veni tatăl său, să nu-l mai aplece în viață. Ea a încercat toate ca să-l nimicească, dar n-a reușit. Odată, a trimis copilul pe un munte, să-i aducă un struț de vioare, unul de trandafiri și unul de gherghină. El a întreat-o că de unde să fie acolo flori, că jos era așa de frig că și cîinii se trag în casă. Ea i-a spus că acolo e cald, să se ducă să-i aducă flori, că dacă nu-l omoară ca pe un pui de năpîrcă. Copilul și-a îmbrăcat o hăinuță slabă ce avea, își luă o bucată de piine uscată în mînă și plecă. Dar moș Gerariu, cu cei unsprezece frați ai săi, l-au ocrotit, încălzînd vremea, presărîndu-i calea cu flori. Gemănariul, Florariul, Cireșariul, Măsălarul și Răpciunile, care de care se întrecea, ca să răsară cele mai frumoase flori din pămînt. Copilul a ajuns la ei și Prier l-a luat în brațe și l-a așezat în scaunul frumosului Florar. Cireșarul îl imbie cu cîreșe; Cuptor cu coacăze; Răpciunile cu pere, mere și nuci, iar Brumărel cu struguri și vin dulce. La două zile, copilul cu flori la căciulă și cu struțuri de vioare, trandafiri și gherghini în mînă s-a întors la împărăteasă. Copilul i-a povestit că acolo e o lume mai bună, ca aici jos. Încă în ziua aceea a plecat împărăteasa la munte, ca să-și facă acolo un palat și să-și petreacă zilele uricioase ale iernii. Ea mergea cu copilul ei în urmă, iar copilul împăratului înaintea lor, le arăta calea. Cînd au plecat era soare, nu era nici un nor, dar cînd au ajuns la încingătoarea muntelui, dindărătul lor începu a ninge și a sufla un viscol, încît își lăcrimau ochii. Împărăteasa, ca să nu-i înghețe copilul, dezbracă rînd pe rînd hainele de pe copilul împăratului, ca să le pună pe copilul ei. De către fruntea muntelui, veneau spre ei doi oameni, un bătrîn pe partea pe care mergea împărăteasa, un june pe partea pe care mergea fiul împăratului. Cel bătrîn, da tot sloi de gheață, era Gerariu, cel tînăr sufla din gură un vînt cald, era Florariu. Peste un ceas de vreme s-au întîlnit. — Aici ești tu, fata Dracului? — întrebă bătrînul pe împărăteasă, care era fata Dracului cea mică. — Aici, moșneagule, dar cum o mai poți duce în lumea asta re? — Bine! — răspunse moșneagul, numai de una nu-mi place, și anume că în vreme ce eu stăpînesc natura, cele ce slujesc tatălui tău, fermecătoarele și vrăjitoarele, prea mulți scoși din minte, pe care îi poartă noaptea peste hotare, mă silesc să-i îngheț și să-i troienesc cu neaună. Pe semne și tu, răutăcioso, ai voit să faci alaltăieri cu acest copilaș așa, dar picai tu în cursă și ca tine pină la vreme vor pica toate măștihoarele cele rele,

fiind și acele toate fetele Dracului. Apoi a scos un ger cumplit, împărăteasa și copilul ei au înghețat și în locul acela a crescut „scaiul dracului de munte“ (123, p. 310—314).

tutun (*Nicotiana tabacum* L.), plantă ierboasă, veninoasă, din fam. *Solanaceae*, adusă din America în secolul XVI; fumatul ei a devenit o patimă pentru o mare parte din omenire, dăunător sănătății. Frunzele conțin alcaloizi (principalul fiind nicotina), alături de rezine, taninuri, enzime etc. (148, p. 109; 176, p. 436). Se cultivă pe suprafețe întinse, pentru cerințele industriale.

(V) S-a întrebuințat pentru vopsit în galben, ca frunza uscată (160, p. 41—42).

(M) Decoctul plantei se ținea în gură contra durerilor de măsele. În unele zone, se puneau pe măseaua stricată frunză de tutun, se toca mărunț și se introducea în carie. Unele babe ziceau că-i de ajuns să ții în gură fum de tutun și trece durerea (79, p. 10). Frunza verde ori uscată și muiată se puneau pe bube. Foile de tutun unse cu miere ori presărate cu piper pisat se foloseau contra junghiurilor, aplicându-se pe locul dureros. Se puneau în scăldători pentru diferite boli (101, p. 311—312). Babele spălau cu zeamă de tutun de *cel perit*, precum și rănilor murdare, cu miros greu (87, p. 72). În multe părți se folosea contra riei, la oameni și animale (78, p. 136). Se mai spălau cu decoctul plantei animalele care aveau păduchi (78, p. 136). Frunzele de tutun se puneau între haine, contra moliilor, dar hainele primeau un miros greu (89, p. 86). Cu smoală din ciubuc sau lulea se alungau șerpii.

(C) Patima fumatului a pătruns treptat și în lumea satelor, molipsită pe de-o parte de la orașeni, iar pe de altă parte, de la țigani, după cum reiese din numeroasele credințe și legende despre tutun.

T

țelină (*Apium graveolens* L.), plantă ierboasă, aromatică, din fam. *Umbelliferae*, cultivată prin grădini pentru rizomul ei cărnos și frunze, întrebuințate în alimentație ca legume și condimente. Conține uleiuri eterice bogate în apiol (67, p. 37; 176, p. 427).

(M) Ceaiul din tulpini se lua contra retenției urinei. Rădăcina și fructele se foloseau ca aperitiv și diuretic (15, p. 719). Ceaiul din frunze verzi sau uscate se lua contra tusei, răgușelii, reumatismului și a pietrelor la ficat (14, p. 102, 107, 108). Rădăcina crudă, răzuită, se dădea pentru scăderea tensiunii arteriale (8, p. 127).

țolul lupului v. ferigă de câmp

țîța-oi v. degetar galben

țîța vacii (*Primula elatior* (L.) Grafb.), plantă ierboasă din fam. *Primulaceae*, cu frunzele bazale dispuse în rozetă și flori mai mărișoare decît a speciilor înrudite, galben-deschise; crește prin livezi, pe marginea pădurilor din regiunea montană.

(M) Are aceleași întrebuințări ca și ciuboțica cucului: emolient și expectorant în toate afecțiunile căilor respiratorii, mai ales în bronșite, astmă, tuse, răceli și gripe. Mai are acțiune sudorifică și diuretică (68, VII, p. 89—91).

U

ulm (*Ulmus campestris* L.), arbore comun din fam. *Ulmaceae*; crește prin păduri și tufișuri, adeseori cultivat prin parcuri. Lemnul său e întrebuințat pentru confecționarea diferitelor unelte și obiecte casnice. Scoarța (*Cortex Ulmi*) conține tanin, mucilagii etc. (148, 45).

(M) Cu decoctul scoarței se spălau rănilor (87, p. 72), precum și arsurile, apoi se presărau cu praf de cărbune din os de porc (86, p. 83). Se mai spunea că cine are într-însul vreo slăbiciune, să caute rădăcina de ulm, de mesteacăn și de paltin, să le piseze foarte bine, să le fiarbă și să bea zeama (142, p. 140). Decoctul cojii era folosit în boli de piept (14, p. 103). Ulmii se cojeau pentru fișii de legat (95, p. 25—27).

unghia-găii¹, **iarba limbricilor** (*Astragalus glycyphyllos* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, cu tulpina întinsă pe pământ, cu fructe care au sugerat numele popular mai frecvent; crește prin finete, livezi, tufișuri și margini de pădure.

(M) Decoctul plantei sau al fructelor era întrebuințat în multe părți contra limbricilor (35, p. 107). Fiartă în vin sau plămădită în rachiu, planta se lua de *vătămătură* (87, p. 72; 26, p. 86). Se mai folosea, fiartă în lapte, la spălături contra opărelilor, mai ales la copii (4, p. 100). Se puneau în băile contra reumatismului (40, p. 101). Pentru *colți de lup*, se pisa și se amesteca cu unt și se ungea buba.

unghia-găii² v. **ghizdei**¹

unțîșor v. **griușor**

untul-pământului, fluierătoare (*Tamus communis* L.), plantă volubilă din fam. *Dioscoreaceae*; crește prin păduri și tufișuri umbroase, pe lângă garduri, prin vie. Are un rizom gros, lung, cărnos.

(M) Rizomul ras se plămădea în rachiu și se folosea la frecții contra reumatismului, sau amestecat cu grăsimi, sub formă de alifie. Locuitorii din Poienile de Sus și alte sate învecinate, din ținutul Beiușului, îl vindeau prin țară, pe la târguri, prin piețe, cu alte plante medicinale (37, p. 71). Fiind mai rar, l-au înlocuit cu *Bryonia*, care e mult mai frecventă (18, p. 11—12).

urda-vacii¹ (*Lepidium draba* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Cruciferae*, cu o mulțime de ramuri florifere la vîrf, care i-au sugerat numele popular mai frecvent; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe cîmpuri, pe lângă drumuri.

(M) Semințele sale cu gust înțepător au fost întrebuințate ca pipera, iar planta se folosea ca medicament (68, III, p. 419—420).

urda-vacii² v. **păștele**

urechea-iepurelui v. **dosnică bărbătească**

urechea-poreului (*Salvia austriaca* Jacq.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, căreia forma frunzelor i-a sugerat numele popular; crește

prin finețe, livezi, tufișuri. În Cîmpia Transilvaniei, tulpinile tinere, curățite de coajă, erau consumate de copii, avînd un gust dulceag.

urechelniță¹ (*Sempevium tectorum* L.), plantă ierboasă din fam. *Crassulaceae*, cu frunze cărnoase, în rozete globuloase; crește pe stîncăriile calcaroase din zonele muntoase; era cultivată adeseori pe acoperișuri.

(M) Seva din frunze se întrebuița contra durerilor de urechi (40, p. 105). Frunzele se mai puneau pisate pe bătători, iar seva, pe negi. Cu seva sau zeama plantei se făceau oblojeli la umflături și arsuri, la *brîncă* și *trînji*, iar cu suc diluat cu apă, gargară contra aftelor și stomatitei (15, p. 768). Planta se ținea în apă și apoi se spălau cu ea contra durerilor de ochi (153, p. 807).

urechelniță² v. iarba surzilor

urzică (*Urtica dioica* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Urticaceae*, cu peri urticanți; crește prin locuri ruderale, pe lângă garduri, marginea pădurilor, tăieturi, prin grădini, șanturi. Planta (*Herba Urticae*) conține tanin, vitamina A, C, K etc. (176, p. 385; 173, p. 203). Sînt întrebuițate primăvara în alimentație. Fibrele liberiene, din tulpinile bine dezvoltate, se folosesc ca fibre textile, mai ales pentru confecționarea sacilor.

(V) Rădăcina și părțile aeriene se foloseau pentru vopsit în galben. În ținutul Tutovei, rădăcinile se spălau, se pisau și apoi se puneau la fiert în borș proaspăt. După ce se obținea zeama colorată, se lăsa să se răcească, se punea în ea piatră acră și apoi sculurile de lînă, care se țineau o zi-două, pînă primeau culoarea dorită. În ținutul Sucevei, se culegeau frunzele tinere și se fierbeau în apă, pînă se colora bine, apoi se introduceau în ea sculurile de lînă, care înainte se împietreau în zer și piatră acră (160, p. 53).

(M) Ceaiul din frunze și virfurile florifere, îndulcit cu miere sau zahăr, se folosea contra tusei, *nădușelii* și durerilor de piept. Unii amestecau floarea de urzică cu miere și fagure alb, luînd din ea cite o linguriță, ca leac de tuse și dureri de piept (87, p. 72). Decoctul rădăcinii și al frunzelor se mai lua la tuse cu sînge, hidropizie și hemoragii (87, p. 72; 18, p. 24). Decoctul frunzelor se lua pentru *greutate la inimă* și leșin, iar al rădăcinilor contra constipației (34, p. 132). De ciumă se făceau oblojeli cu urzici fierte, cu frunze și rădăcini. În multe părți, se folosea contra *frigurilor*. La friguri de 3 zile, se punea într-un pahar rachiu, floare sau sămînță de urzică pisată și se dădea bolnavului, cînd îl prindea frigul (87, p. 72—73). În satele din împrejurimile Careilor, ceaiul din părțile aeriene se întrebuița în amigdalite și contra palpațiilor (8, p. 139). În cele de la nord-vest de Iași, ceaiul se lua, de 4 ori pe zi, în boli de stomac (13, p. 97). Cu părțile aeriene, la Dănești-Vaslui, se făceau băi contra hemoragiilor uterine, iar ceaiul din frunze și virfurile ramurilor se lua în boli de rinichi și contra hemoroizilor (14, p. 103, 106).

(P) În Bihor, se ducea în casă, înaintea altor plante, flori de cîmp, ca să nu aibă parte de pureci (164, p. 106).

(O) În primăvară, cînd se restrîngeau rezervele de hrană, urzicile aveau un rol important în alimentație, ca fortifiant al organismelor slăbite, subnutrite. Faptul a generat credințe și practici diferite. Va-

loarea lor nutritivă a fost întuită demult, de aceea peste tot se spune că înnoiesc singele, întăresc. Unii făceau o cură de urzici fierte, ori de urzici, ștevie (*Rumex crispus*), fumăriță (*Fumaria officinalis*) și trei-fracți-pătați (*Viola tricolor*). Se lua câte un pumn din aceste plante, se fierbeau și din zeamă se lua, de 3 ori pe zi, pe nemîncate, cite 2 linguri pline, timp de 15—20 zile. Ca să fie mai plăcută, unii o luau cu zeamă de carne ori de găină și în acest timp nu luau băuturi spirtoase și vin, nu mîncau acrituri, sărături (87, p. 72—73). În unele sate din Bucovina, cînd mîncau întîia dată urzici, spuneau: *Aiunci că mă doară în pîntece, cînd va face femeia mînz și iapa copil* (153, p. 1177).

(C) Se spunea că urzica-i buruiana lui Marț, e ca și marț de iute și tare, cine o mîncă se întărește. În multe părți, consumul urzicilor în anumite zile a fost legat de diferite credințe. În unele sate, se spunea că de Dochia e bine să mînci urzici, ca să nu te muște puricii (153, p. 288). *Urzica se dă în gura foamei*, zice un proverb popular, deoarece sărăcimea cu ea își astîmpăra foamea, dușmanul ei cel mai mare, mai cumplit, mai neîmpăcat (140, p. 280—281).

(O) În multe zone, la o anumită dată, femeile se sculau de dimineață, mergeau și culegeau urzici, se duceau cu ele în casă și urzicau pe toți ceilalți, ca să fie iuți peste an, harnici. Urzicatul continua în cursul zilei, fiind și o distracție mai ales pentru tineret. Un smoc de urzici, legat în virful unei prăjini, avea și unul din flăcării îmbrăcați în frunze, care cutreierau satele din unele zone și jucau prin curți, iar cu urzicile mai dădeau după cei ce se stringeau în jurul lor, cu mîinile ascuse, după cei ce-i întilneau pe drum, ce stau pe la răspîntii. Urzicile se fierbeau, cu alte plante, în lăuturile ce se făceau pentru spălatul pe cap.

urzica mică (*Urtica urens* L.), urzică mai mică, mai usturătoare, care crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri, prin locuri ruderaie. În unele părți se întrebuițează, cînd sînt crude, în alimentația oamenilor (68, I, p. 355). Conține principii active ca și cea mare.

(M) A fost întrebuițată la aceleași boli ca și cea mare, pe care a înlocuit-o adeseori, fiind considerată mai tare, mai eficientă. Se preparau din ea ceaiuri de tuse, dureri de piept, ascită, pentru curățirea singelui, contra reumatismului și a gutei. Ceaiul de „urzici împelitate“ se lua, la Sălcuia, de către cei atacați la plămîni, iar la Rășinari, contra suspinului (166, p. 263). În sudul Transilvaniei, se folosea la ascită și pentru schimbarea singelui, ca și în alte părți. Contra *nădușelii* se puneau într-o sticlă 3 pumni de urzici mici, uscate și sfărimate, o ceapă mare moldovenească, tăiată mărunțel, se turna peste ele rachiul de drojdie, se lăsa 3 zile la căldură să plămădească și apoi se bea înainte de mîncare cite un păhăruț (87, p. 73). Se folosea, ca și cea mare, contra *frigurilor*. Pentru *sfreanș*, se amesteca praf de urzică mărunță cu miere de stup și se mîncă dimineața și seara (34, p. 263). Plantele uscate și sfărimate, amestecate cu tărițe, se dădeau vacilor, ca să dea lapte bun (89, p. 93).

(P) În Țara Oltului, la Drăguș, se foloseau pentru „întorsul laptelui“ la vaci.

urzică moartă¹, sugel alb (*Lamium album* L.), plantă comună din fam. *Labiatae*, cu miros tare, flori albe; crește prin păduri, livezi,

tufişuri, pe lângă garduri şi drumuri. Florile (*Flores Lamii albi*) conţin amine biogene, tanin, mucilagii, ulei eteric etc. (176, p. 433; 173, p. 212).

(M) Ceaiul din tulpinile florifere se folosea în bolile de piept (35, p. 108). Ceaiul din flori se lua în stări de răceală, tuse, tuse convulsivă, ori se prepara cu conuri de molid un sirop şi acesta se dădea bolnavilor. În unele sate, se lua gătită ca mîncare ori coaptă pe vatră în aluat de pîine. Fiartă în vin, se dădea bolnavilor de reumatism, dimineaţa, la amiază şi seara. Ceaiul din stolonii subterani se lua contra ulcerului stomacal, iar ceaiul din flori, pentru normalizarea tensiunii arteriale (8, p. 134). Urzica moartă se mai folosea contra *frigurilor*. Se pisa cu leuştean şi oţet şi se punea în încălţăminte, la tălpi (78, p. 138). Ceaiul din tulpinile florifere se lua, în multe părţi, pentru *poală albă* (18, p. 18; 84, p. 211).

(P) În Ţara Oaşului, se punea o cunună de urzici moarte pe capul celor „deocheaţi“, pentru *îmbătăciune din slăbie*.

urzică moartă² v. sugel

urzică neagră, iarbă neagră (*Scrophularia alata* Gilib.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*, cu tulpină patrunghiulară, frunze ascuţit dinţate; creşte prin locuri umede, mlaştini, stufării şi pe marginile râurilor.

(M) Frunza se întrebuinţa, ca şi a altor specii înrudite, la bube şi tăieturi. Se fierbea şi se punea în scăldători, pentru umflături, reumatism etc. În Ţara Oaşului, la Negreşti, decoctul plantei se lua de către cei stricaţi de *franţă* (37, p. 76).

urzică roşie (*Lamium purpureum* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Labiatae*, cu flori roşii-purpuri; creşte prin locuri cultivate şi necultivate, prin grădini, pe lângă garduri şi drumuri.

(M) Tulpinile florifere se fierbeau în vin, din care se bea, de 3 ori pe zi, contra reumatismului (87, p. 73). Se mai punea în scăldători de *ceas rău* (43, p. 104).

urzicută (*Coleus blumei* Benth.), plantă ornamentală din fam. *Labiatae*, originară din sud-estul Asiei, cultivată în ghiveci, prin ferestrele caselor, pe pridvoare.

(M) Frunzele se foloseau la tăieturi (22, p. 57).

usturoi, ai¹ (*Allium sativum* L.), plantă cultivată, cu miros caracteristic, din fam. *Liliaceae*. Are vechi şi variate întrebuinţări culinare, medicinale, magice etc. Conţine, mai ales în bulb, hidraţi de carbon solubili, vitamină C, uleiuri eterice cu miros specific, formate din disulfură de dialil, trisulfură de dialil, sulfură de propilalil etc. (68, XI, p. 258; 173, p. 156; 176, p. 451).

(M) A fost unul din cele mai importante leacuri băbeşti. Obişnuit, se folosea sub formă de mujdei, în indigestii, dureri abdominale, stări gripale, dureri de cap, contra viermilor intestinali etc. Mijdeul se bea adeseori pe nemîncate ori se trăgeau bolnavii cu el şi în acest scop se prepara mai mult, cu apă şi oţet. De *coleră* (diaree gravă) se ungea tot corpul cu usturoi pisat, sau se înghiţeau 3 căţei de usturoi şi 3 fire de piper. Pentru *coleră*, pe timpul fructelor se luau 3 usturoaie, 3 cepe, 3 cărbuni, 3 ouă cu coajă pisată mărunt de tot, un pumn de ismă sfărîmată şi oţet, se amestecau bine şi se făcea „blastor“, care se punea la

stomac și în moalele capului și se ținea 24 ore (87, p. 73—74). Se folosea, aproape peste tot, contra durerilor de măsele, durerilor de urechi și nevralgiilor. De obicei, se introducea un cățel de usturoi în urechea din partea dureroasă. Se pisa, se amesteca cu scîrnă de om, se întindea pe o petică de in și se punea la *buba neagră*, iar deasupra se puneă o altă petică, pe care se întindeau perje fierde, uscate pe „loajniță”. Cu usturoi pisat, amestecat cu praf de pușcă și miere se ungea *pecinginea*. Cînd cineva avea unghiile stricate sau *bolfe*, le ungea în fiecare seară cu usturoi pisat (87, p. 73—74). Contra bătăturilor, se țineau picioarele în leșie tare de ciucălăi de porumb și apoi se legau cu usturoi pisat (89, p. 64). Bulbul copt în foc se aplica pe buboaiie, pentru a grăbi deschiderea lor și calmarea durerilor. De tuse, se ungeau tălpile picioarelor cu usturoi pisat și se încălzeau la foc, înainte de culcare (87, p. 73). Se puneă mai mult în mîncarea celor bolnavi de piept și a hipertensivilor (14, p. 102, 103). Mujdeiul se dădea pe nemîncate ca vermifug. În Dobrogea, se pisau 5 căței de usturoi, se amestecau cu o lingură de hrean ras într-o ceșcuță cu untdelemn și se dădea copiilor ca vermifug (87, p. 74). În alte părți, se fierbea usturoiul cu iarba-limbri-cilor (*Astragalus glycyphyllos*) și se dădea copiilor să bea (147, p. 518).

usturoi sălbatic¹ v. ai²

usturoi sălbatic² v. pur

usturoiță (*Alliaria officinalis* Andrz.), plantă ierboasă, cu miros de usturoi, din fam. *Cruciferae*; crește prin grădini, păduri umede și umbroase. Planta conține ulei eteric, sinigrin etc. (148, p. 221).

(M) Frunzele crude se puneau pe bube și umflături (36, p. 221). Se mai folosea de *cel perit*; se fierbea și se spălau cu ea (4, p. 89). A avut și alte întrebuințări în medicina populară, prin proprietățile ei astringente, vulnerare, depurative și diuretice (186, p. 67; 161, p. 328).

V

vanilie sălbatică (*Heliotropium europaeum* L.), plantă ierboasă din fam. *Boraginaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, pe lângă garduri și râuri.

(M) Se folosea contra *dalacului* (25, p. 82).

varga ciohanului, scai voinicese (*Dipsacus silvester* Huds.), plantă viguroasă, spinosă, din fam. *Dipsacaceae*; crește prin locuri umede, prin fînețele din păduri și tufișuri, pe lângă ape și drumuri, prin zăvoaie.

(M) Apa adunată, din ploaie sau rouă, la baza frunzelor concrescute în jurul tulpinii, era întrebuințată la spălături contra durerilor de ochi și a negilor. Unii fierbeau planta cu cimbru, busuioc și sovirf, iar cu decoctul făceau comprese contra durerilor de ochi (87, p. 64). Contra febrei tifoide se fierbea cu brustur și zeama se turna pe capul bolnavului (43, p. 127). Celor ce aveau *cruşală* li se dădea decoctul plantei (34, p. 313). Se mai făceau cu ea scaldători de speriat și în boli femeiești (4, p. 86, 105). La bărbați, pentru neputință, se despicau măciucile scaiului pînă se dădea peste una în care era un vierme sau doi, care se fierbeau cu coada-minzului și se bea zeama (79, p. 130).

(P) În Banat, se punea în untura cu care se ungeau oile, ca să țină mana și să aibă lapte din orice pășune, unde vărau (141, p. 229). Se punea și în sicriul mortului, drept frate (94, p. 526).

varză, curechi (*Brasica oleracea* var. *capitata* L.), plantă cultivată din timpurile cele mai vechi, din fam. *Cruciferae*, mult întrebuințată în alimentație, crudă, gătită sau murată.

(M) Frunzele plantei, opărite sau murate, se puneau pe opăreli, arsuri și degerături. În nordul Moldovei, frunza murată se ungea cu untură de iepure și apoi se punea pe degerături (84, p. 209). În Oltenia, femeile puneau frunze de varză acră pe piept, după nașteri, ca să le vină laptele (79, p. 4). „Moarea de curechi“ se lua cînd nu mergea rinza, contra constipației (34, p. 143). De oftică, în nordul Moldovei, se luau 40 de semințe de varză. Într-o luni dimineața, înainte de răsăritul soarelui, se scula bolnavul din pat, se ducea în pragul ușii și i se dădeau într-o ceșcuță, pe nemincate, 20 de semințe pisate bine. Miercuri dimineața i se dădeau 9 fire de semințe, vineri 7 fire, iar restul duminică dimineața. O sămință din cele 40, baba o făcea pierdută, o lepăda (79, p. 135). Pentru rîie se folosea „moarea“ fiartă, cu care se spăla bolnavul pe tot trupul, să o scoată afară, înainte de a se unge cu alifie de pucioasă sau cu altă alifie (89, p. 59). „Moarea“ de varză, cu chipăruș pisat, usturoi de toamnă, hrean ras și zgură de funingini pisată, amestecate cu oțet tare, se puneau 2 zile lângă foc, apoi se dădea vitelor care aveau gălbează, cite o linguriță, timp de 8 zile (93, p. 115—116). Zeama de varză de fierbea

cu găinaț de giscă și se spălau cu ea caii care aveau rîie (93, p. 138). (O) Pentru a nu se amîna semănatul și plantatul, ca și la alte plante alimentare de bază, se spunea că varza trebuie pusă pînă la o dată fixă ca să n-o mînințe puricii (140, p. 152). Diferite erau și restricțiile sau obiceiurile în legătură cu muratul verzei. La Drăguș, cînd se punea în cadă, se adăuga mărar cules la Sînzieni, pe nemîncate, ca să nu dea șoarecii în ea. Consumul ei începea, în Bucovina, numai după anumite zile (76, p. 93).

vătămătoare (*Anthyllis vulneraria* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește prin fînețe și livezi, mai frecventă în zonele deluroase și muntoase. Planta conține substanțe tanante și saponozide (67, p. 39).

(M) Se punea în scăldătorile copiilor mici care aveau *bube* sau *fapt* (35, p. 107). Ceaiul din virfurile florifere se dădea copiilor fricoși, speriați (36, p. 221). În Maramureș, la Borșa, se fierbea și se folosea contra *vătămăturii*. Decoctul se bea dimineața, cite un păhărel, iar cu plantele se lega. Se punea fiartă și la umflături (37, p. 71).

veniș, vînj (*Ulmus laevis* Pall.), arbore din fam. *Ulmaceae*; crește sporadic prin păduri și dumbrăvi, în regiunea de cîmpie și dealuri, cultivat prin parcuri, pe străzi și în lungul drumurilor.

(MP) Se fierbea și cu zeama se oblojeau membrele „pocite de iele” (87, p. 75). În ținutul Neamțului, venișul era considerat cu un copac binefăcător, ca și crăpusnicul. Cînd cineva era bolnav, încît nu mai era speranță de scăpare, ori de ce boală zăcea, i se făcea baie cu apă în care se fierbeau ramuri de veniș, după care se alegea; ori murea ori se îndrepta (11, p. 53—54).

ventrilică (*Veronica officinalis* L.), plantă ierboasă, păroasă, din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin păduri uscate, livezi și pășuni. Planta (*Herba Veronicae*) conține diferiți glicozizi, saponine, acizi organici, zahăr, materii tanante și amare, rășini și urme de uleiuri eterice (68, VII, p. 536; 148, p. 113).

(M) Are proprietăți vulnerare și astringente (161, p. 334). De acestea se leagă nu numai numele de buruiană de cel perit și mătrice, din unele părți, ci și întrebuițările care le-au sugerat (25, p. 179).

verbină v. sporîș

verigariu (*Rhamnus cathartica* L.), arbust cu ramuri spinoase, din fam. *Rhamnaceae*; crește prin păduri, tufișuri și prin zăvoaie. Scoarța conține principii active asemănătoare cu crușinul. Fructele (*Fructus Rhamni catharticae* sau *Baccae spinae cervinae*) se folosesc în primul rînd ca purgativ sub formă de sirop, principiul activ fiind rammocatarina (o antrachinonă). În afară de aceasta, carnea fructului mai conține antrachinonele emodina și emodinantranolul, precum și glicozizi etc. (68, VI, p. 273—274).

(M.P) Se făceau cu el băi copiilor *căzuți în socote* (atrepsie). Fructele se întrebuițau ca purgativ și contra *dropiciei* (87, p. 56).

verigel v. iarba untului

vetrice (*Chrysanthemum vulgare* (L.) Bernh.), plantă ierboasă, cu miros tare, din fam. *Compositae*; crește pe cîmpuri și locuri necultivate, pe lingă ape, drumuri și garduri. Conține ulei volatil bogat

în tuionă (173, p. 214). Întrebuițarea exagerată este contraindicată fiind toxic (68, IX, p. 454).

(M) Planta se fierbea, cu decoctul se făceau spălături pe cap contra durerilor, iar cu resturile, legături la ceafă (43, p. 129). Se punea în scăldătorile copiilor mici care aveau bube (36, p. 129). Decoctul virfurilor florifere se lua contra durerilor de stomac, a crampelor și diareei, dimineața pe nemincate (37, p. 73). Unii o plămădeau în rachi, din care se lua cite un păhăruț, seara și dimineața, pentru durere de pîntece (4, p. 94). Ceaiul din flori se lua în boli de ficat (8, p. 129). Se făceau cu planta scăldători contra *lungorii* (87, p. 75). Ceaiul din virfurile florifere se folosea contra *frigurilor*, iar floarea uscată, pisată și amestecată cu miere contra limbricilor (87, p. 75). Fiartă în borș proaspăt, se dădea și vițelilor care aveau *pintecărie*.

(P) Unele babe făceau cu ea scăldătoare bolnavului de *lungoare* (79, p. 103).

vinariță v. sînziană de pădure

vindecea, iarba tăieturii (*Betonica officinalis* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*; crește prin finețe uscate, poieni și tufișuri. Conține substanțe amare, glucozizi și tanin (148, p. 102).

(M) Planta se fierbea, cu decoctul ei se făceau spălături contra durerilor de cap, iar cu resturile, legături (43, p. 102). În Maramureș, se pisa cu usturoi și se punea la mușcăturile de șarpe. La Negrești, în Țara Oașului, planta se pisa, iar seva se storcea în urechi, pentru *infundătură* la cap (37, p. 72). Ceaiul din tulpinile florifere uscate se lua contra tusei cu sînge și a durerilor de piept (87, p. 23).

vineriță (*Ajuga reptans* L.), plantă ierboasă, comună, din fam. *Labiatae*; crește prin finețe, livezi, păduri umede, tufișuri. Planta conține tanin (176, p. 432).

(M) Frunzele crude se puneau pe *orbali*, ori se fierbea planta, cu decoctul se spăla și cu ele se lega (37, p. 71). Decoctul se mai lua contra scurgerilor din organele genito-urinare (36, p. 220). În unele părți, se dădea în tărițe la vaci, ca să se gonească (12, p. 128).

vinețele v. albăstrele

vinețică v. suliman

vioaiă v. micsandră

viorea, toporaș (*Viola odorata* L.), plantă mică ierboasă, frumos mirositoare, din fam. *Violaceae*; crește prin livezi, tufișuri, poieni, margini de pădure; are varietăți cultivate, pentru mirosul frumos al florilor. Planta conține ulei eteric, saponine, glucozizi flavonici etc. Florile de viorele sînt utilizate ca expectorant și sudorific, dar mai ales în cosmetică (parfum de viorele), (176, p. 402).

(V) Florile s-au folosit pentru vopsit în albastru (160, p. 78-79).

(M) Ceaiul din rădăcini se lua contra tusei. Ca pectoral se folosea și ceaiul din flori. Rădăcină se dădea copiilor mici să o roadă, ca să le iasă dinții (87, p. 71). Frunzele, ca și ale altor specii înrudite, se puneau pe rîni și bube (37, p. 77).

(O) Se credea că sporește farmecul celor ce o purtau. De aceea, fetele o aduceau și o sădeau în grădinițe sau în ulcele. Se făceau cu ele cunuțe și se puneau pe mormintul fetelor și flăcăilor. O doină din Banat

spune: *Frunză verde de mohor, / Cînd o fi mîndră să mor ... Cunună de viorea / Să le vadă maică-mea ...* (124, I, p. 59—60). E între cele mai iubite și cîntate flori de cîmp.

(L) Se spune că viorica nu era o floare ca acuma, ci o copilă frumoasă. „Cît timp a trăit maică-sa, nu era altă copilă mai iubită și mai fericită decît ea. Murind maică-sa și însurîndu-se taică-său de-a doua oară, vitrega nu putea de loc s-o suferi. Pentru toată nimica o muștra, o batjocorea și o bătea. Și azi așa, mîine așa, pînă ce într-o primăvară, nemaiputînd-o suferi, o luă de mină, o duse la marginea unei păduri și acolo o aruncă în omăt, cugetînd că va degera și se va mîntui pentru totdeauna de ea. Și într-adevăr, copila fiind mică și gingașă și neștiind pe unde să iasă din pădure, să se întoarcă acasă, în scurt timp, tupilindu-se sub un tufiș și adormind acolo, a degerat de frig. Dar ea nu perii pentru totdeauna, ci se prefăcu într-o florică, căreia îi zicem viorică. Și de atunci înfloresc viorelele primăvara pînă ce nu apucă încă a se duce omătul. Și deoarece copila avea niște ochi întunecați-albaștri, și floarea viorelei e albastră“ (124, I, p. 59—60).

viperină v. iarba-șarpelui¹

virnanț v. rută

vișin (*Cerasus vulgaris* Mill.), pom din fam. *Rosaceae*, cu numeroase soiuri cultivate, pentru fructele sale, consumate în stare proaspătă sau prelucrate (marmeladă, dulceață, sirop, compot, lichioruri etc.). Pedicelii, numiți popular codițe sau cozi (*Stipites Cerasorum*), conțin flavonoizide și sînt bogați în săruri de potasiu (173, p. 152). Frunzele sînt folosite la pregătirea murăturilor, iar din fructe se mai prepară diferite mîncăruri.

(M) Cleiul de vișin, muiat în rachiu de drojdie, se pune pe tăieturi, pentru a opri sîngele și a vindeca rănile (87, p. 75). Ceaiul din cozi de vișine se ia în bolile de rinichi, ca diuretic (36, p. 277; 14, p. 103, 104).

vișin turcesc (*Padus Mahaleb* (L.) Borkh.), arbust puternic din fam. *Rosaceae*, care vegetează bine pe stînci calcaroase sau soluri cu un procent ridicat de calcar. Element caracteristic peisajului natural al coastelor din lungul Dunării, Banat și nordul Dobrogei (68, IV, p. 880). Utilizat în culturi forestiere și ca specie ornamentală. Lemnul său cu miros plăcut și persistent, omogen, care se lustruiește frumos, este utilizat pentru confecționarea de obiecte mărunte, țigarete, pipe etc.

vitrișon (*Eryngium maritimum* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*, albastră, verzuie, caracteristică pentru nisipurile maritime din lungul litoralului Mării Negre și Delta Dunării. În țările nordice frunzele tinere sînt consumate ca legume (68, VI, p. 346—347).

(M) Părțile aeriene se foloseau, în sudul Dobrogei, la ceaiuri pectorale și cardiace (25, p. 65).

viță-de-vie (*Vitis vinifera* L.), arbust agățător din fam. *Vitaceae*, cultivat din antichitate pe teritoriul patriei. În cursul secolelor, au fost obținute numeroase varietăți autohtone, producătoare de vinuri renumite.

(V) În Dobrogea, se fierbea frunza de vie pînă se obținea un lichid galben, care se strecura și apoi se vopseau cu el sculurile de bumbac (160, p. 52). Se mai întrebuinta la vopsit și „strigă“ de pe doagele

vaselor cu vin roșu, în amestec cu roibă pentru roșu, ori cu scumpie, cirmiz și pațachină pentru galben ruginos (160, p. 55, 106—108). (M) Seva ce se scurgea din lăstarele tăiate, mai abundentă primăvara, se folosea contra durerilor de ochi (88, XXVIII, p. 42). În Mehedintși, se numea „apă vie“ și se strîngea de la vițele tăiate la un capăt. Atunci se spunea că „plînge vița“. Ceaiul din ciorchine se lua pentru alinarea durerilor de cap și curățirea stomacului (85, p. 275). Seva brută, diluată cu apă, se întrebuița, în satele din jurul Careilor, contra durerilor de cap și de stomac. Se mai folosea în tratamentul rănilor, iar sub formă de picături, în bolile de ochi și de urechi (8, p. 139). Decoctul ramurilor și al ciorchinilor, în amestec cu pojarniță și cătină, se folosea contra diareei. Din tescovină, amestecată cu ovăz și boz, fierte cîteva ore, se făceau băi contra reumatismului (13, p. 92, 96). Agurida, cum se numesc fructele necoapte, se dădea pisată pentru *treapăd*. Cu vin se fierbeau o mulțime de buruieni de leac. Mult întrebuițat era și oțetul de vin (87, p. 75). Cu oțet de vin se fricționau cei bolnavi de friguri și alte boli (93, p. 120—121).

(P) Ramul de viță de vie se întrebuița, în lapte dulce, contra mușcăturii de șarpe, apoi se uda mușcătura și se bea din el.

(C O) Strugurii, ca și alte fructe, se mînceau mai demult numai de la o anumită zi, care coincidea cu coacerea varietăților timpurii.

(L) Via se spune că a refuzat împărăția florilor, ca să facă struguri, din care să facă oamenii vin, pentru ospețe și alte ceremonii familiare, pentru petreceri, de leac etc. A fost adoptat și în practicile cultice. Pentru trecutul îndelungat al viței pe meleagurile patriei, semnificativă este povestea „tufeii dătătoare de putere“. Se spune că un împărat, umblind prin împărăție, a văzut „că atîtea pricini și nevoi dintre oamenii lui nu se pot curma decît cu stîrpirea viței de vie, care dă vinul cel tulburător de minte“. A poruncit dară ca oamenii îndată să scoată din pămînt copăcelul acela blestemat, ca nici un fir de leac să nu se mai găsească. Împăratul „a murit și altul s-a ridicat în scaun, și apoi alții, unul după altul, viind și stăpînind norodul acela de oameni, care slăbia tot mai mult și se sgrîjia tot mai de grabă. Odată un crai din țara aceea plecă în codri după sălbăticiuni. Și-mpușcă, și-mpușcă, pînă cînd dă de un urs. S-a luat după el și l-a gonit, pînă a ajuns la un schit. Acolo trăia un călugăr bătrîn-bătrîn, de cînd tata Noe. Cum aude gălăgie iese din chilie, cum vede ursul și pe cei ce-l fugăreau, se dezbracă de haina călugărească, își suflecă mînecele, iese înaintea namilei, îl prinde de urechi, că începuse să tremure ca un pui de iepure. S-a minunat împăratul și l-a întreat, cum de-a îndrăznit de-a pus mîna pe urs? De unde are atîta putere în trup? Acesta i-a arătat chilia și i-a spus că de mîncat nu mai poate mîncea, că i s-au tocit toți dinții pînă la rădăcină, dar are o tufă dătătoare de putere, face struguri la vremea de toamnă. Prisosul îl strînge și pune în pod, de are tot anul. Împăratul s-a uitat la tufă și vede că nu-i altceva, fără numai un butuc de vie. Cînd a venit la vale, a dat poruncă tare: De astăzi înainte tufa de vie să aibă slobozenie să crească peste tot cuprinsul împărăției, împărtaşindu-se orișicine din darurile ei, dar numai atît, ca să fie voinic de-a apuca și ține ursul de ureche“ (78, II, 6, p. 70—71).

vițelar v. parangiuă**vinj v. veniș**

vișc (*Viscum album* L.), arbust parazit, totdeauna verde, din fam. *Loranthaceae*. Tulpina lui ramificată formează o tufă mică, pe crengile copacilor și pomilor pe care se instalează, mai ales pe meri, peri, plopi etc. Din fructe, boboțe albe, lipicioase, se prepară cleiul de prins păsări (151, p. 331). Frunzele și ramurile tinere (*Folium et Stipites Visci*) conțin colin, viscotoxină, histamină, acid oleanolic (176, II, p. 16; 173, p. 164—165).

(M) Ceaiul din frunze, în deosebi de la cel de pe păr, se lua contra astmului (36, p. 228). În satele din jurul Careilor, frunzele și fructele se foloseau la băi contra durerilor reumatice. Ceaiul frunzelor se întrebuinta și intern, în emfizem pulmonar și tuberculoză pulmonară. Planta se mai folosea în boli astmatiforme, în epilepsie și ca hipotensiv (8, p. 139). Ceaiul se mai folosea contra crampelor și epilepsiei (87, p. 74). Ceaiul din frunze de vișc, cu pir și flori de păducel, se lua de 3 ori pe zi, câte o linguriță înainte de masă, contra hipertensiunii (18, p. 26). Plămădit în rachiu, se lua ca fortifiant. Se mai folosea în boli femeiești (34, p. 47, 226, 249). Se dădea și la animale, ca să se îngrășe (43, p. 131).

(O) Unii îl puneau prin casă, în ciclul sărbătorilor de iarnă, ca să le aducă noroc. Cu vișc colorează podgorenii țuica în galben (144, p. 200).

vișc de stejar (*Loranthus europaeus* L.), arbust mic, parazit, din fam. *Loranthaceae*, cu frunze verzi, opuse, care cad toamna. Tulpina fragilă, dichotomic ramificată, parazitează pe toate speciile de *Quercus*, mai rar castan, tei etc. (146, p. 544).

(M) Ramurile se fierbeau și decoctul se bea, pe nemîncate, contra *cătămăturii*. Virful ramurilor se usca, se pisa, se amesteca cu sare și se dădea în mâncare mieilor care aveau viermi în nas (78, p. 139—140).

vizdoage¹ v. boate**vizdoage² v. crăițe****voinicică v. iarba-boierului**

volbură (*Convolvulus arvensis* L.), plantă ierboasă, cu tulpină volubilă, din fam. *Covolvulaceae*; crește prin locuri cultivate și necultivate, prin grădini, pe lângă garduri. Planta, mai ales rădăcina ei, conține rezine cu proprietăți purgative (176, p. 430).

(M) Frunzele se puneau pe răni și tăieturi. Cu tulpinile plantei se făceau băi contra răcelii și de *pocitură* (36, p. 223). Se mai folosea contra negilor și bătăturilor (87, p. 42). Frunzele se puneau pe furuncule pentru a le grăbi coacerea. Ceaiul din planta uscată se lua contra tusei convulsive (31, III, p. 7). Ceaiul din părțile aeriene, amestecat cu zeamă de cartofi, se folosea în ulcer stomacal (8, p. 130).

voronic (*Marrubium vulgare* L.), plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu tulpină alb-tomentoasă; crește prin locuri necultivate și aride, pe lângă garduri și drumuri, prin locuri virane. Planta (*Herba Marubii*) conține marubină, saponină, substanțe amare, uleiuri volatile, materii tanante etc. (68, VIII, p. 128; 173, p. 213). Se folosește la fabricarea unor bomboane medicinale contra tusei.

(M) Tulpinile se fierbeau, cu decoctul se făceau spălături contra durerilor de cap, amețelilor și de *speriat*, iar unii se legau cu planta (35, p. 108). Se fierbea și se făceau cataplasme cu ea contra durerilor de rinichi (43, p. 119). Vîrfurile tulpinilor se plămădeau în vin, care se lua ca expectorant și pentru poftă de mincare (14, p. 106, 107).

vulturică (*Hieracium pilosella* L.), plantă mică, păroasă, din fam. *Compositae*; crește prin pășuni uscate, rariți de pădure, pe coline însoțite.

(M) Ceaiul se folosea ca gargară, contra amigdalitei și inflamațiilor gîtului și gurii. Sub formă de ceai, decoct și infuzie se folosea contra diareelor cronice, piatră la rinichi, catarele intestinale și alte boli (68, X, p. 237). Părțile aeriene se fierbeau și decoctul se lua contra durerilor de piept (87, p. 35). Se făceau cu ea oblojeți pentru *trinitură*, pe care o căpătau, după cum spuneau bătrînii, cei care călcau în locul unde s-a tăvălit o vită sau un cal (12, p. 119).

Z

zadă v. lariță

zarnacadele v. cuprinife

zarzăr v. corcoduș

zăloagă, răchită² (*Salix cinerea* L.), arbust din fam. *Salicaceae*, cu lujeri anuali viguroși, cenușii-verzui sau bruni; crește prin lunci, zăvoaie, malul apelor, marginea pădurilor, în locuri umede.

(M) În ținutul Iașilor, se făceau cu ea băi celor grav bolnavi. O femeie, care o vindea în piață, spunea că după această baie se alege: ori se face bine, ori moare.

zămoșiță, macul cioarei (*Hibiscus trionum* L.), plantă ierboasă, cu peri aspri, din fam. *Malvaceae*; crește prin semănături, locuri fertile, pe cîmpuri și pe marginea drumurilor, îndeosebi în locuri mai joase, de prin cîmpii. Planta conține un ulei gras, cauciuc etc. (68, VI, p. 22—26).

(M) Se fierbea cu mentă și secară, iar decoctul se dădea în tulburări gastrice (25, p. 84). Se mai întrebuința pentru tratarea buboaielor de pe cap (11, p. 48). Cu decoctul părților aeriene se spălau *cocăturile*, iar cu frunzele fierte se făceau legături (8, p. 123). Decoctul sau planta plămădită în rachiu se ținea în gură contra durerilor de dinți (4, p. 92).

zăvăcustă¹ (*Astragalus dasyanthus* Pall.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*; crește sporadic, în stepele din estul și sudul țării, prin Cîmpia Transilvaniei.

(M) Rădăcinile se plămădeau în rachiu, din care se lua câte un păhărel, contra durerilor de *coș* și pîntece, pentru *vătămătură*. Ceaiul din plantă se dădea femeilor pentru ușurarea nașterilor (12, p. 146).

(C) Ca la toate buruienile mai importante, și la zăvăcustă sătenii distingeau o parte bărbătească (tulpinile florifere) și una femeiască (cele fără flori), ultima fiind administrată numai femeilor (12, p. 146).

zăvăcustă² (*Astragalus excapus* L.), plantă ierboasă din fam. *Leguminosae*, sporadică la noi.

(M) Se culegea pe vremea înfloritului căpșunilor și se făceau cu ea oblojeli, la rupturi de mâini și picioare. Ceaiul din părțile aeriene se lua pentru *ruptură înlăuntru*; fierte în rachiu se luau contra durerilor de pîntece. Se mai dădea în rachiu contra durerilor de inimă și la *vătămătură* (4, p. 93, 94, 103, 108).

(C) Se spunea că-i o iarbă grea, care rupe osia dacă o pui în car (4, p. 103).

zburătoare, răskoage (*Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop.), plantă ierboasă din fam. *Oenotheraceae*; crește prin rariștile pădurilor, îndeosebi în regiunea montană și, împreună cu alte specii înrudite, numite tot

zburătoare sau pufulițe, înroșește tăieturile cu florile ei roșii, bogate în nectar. Conține tanin, vitamina C etc. (68, V, p. 513; 148, p. 72). (M) Se culegea, cu alte plante, la Sînzieni și se folosea contra *frigurilor* (155, p. 97). Ceaiul îndulcit cu miere se folosea contra diareei grave (8, p. 128). Se făceau băi bolnavilor de *pișcătură de iele, lipitură și friguri* (87, p. 64). La Sălciua, din tulpinile florifere se făcea ceai pentru dureri de inimă.

zgrăbunțică v. iarbă de zgaibă

ziua-cu-noaptea, miază-noapte³ (*Melampyrum bihariense* Kärn.), plantă ierboasă din fam. *Scrophulariaceae*; crește prin păduri umbroase și tufișuri.

(M) Era folosită, sporadic, la băi contra reumatismului, cu alte plante, la ceai contra *gălbînării* (36, p. 226).

zîrnă¹ (*Solanum nigrum* L.), plantă ierboasă, comună, veninoasă, din fam. *Solanaceae*; crește prin locuri ruderales, pe lângă garduri și drumuri.

(V) Frunzele și poamele (boabe negre) se foloseau la vopsit în negru (160, p. 147—148).

(M) Frunzele se puneau pe tăieturi, bube, buboaie, mușcătură de cîine (36, p. 227; 8, p. 138). Cu fiertura se spălau membrele fracturate, iar cu plantele se legau. Se mai folosea la *lingoare*, de splină și la *vătămătură* (78, p. 141). Ceaiul din părțile aeriene, în amestec cu coarne, se lua contra diareei. Părțile aeriene pisate se puneau în legături pe burtă, contra durerilor (13, p. 92, 96). Contra *vătămăturii*, se făcea uneori o turtă, din „huște“ (tărîțe din borș), zîrnă, rădăcină de brustur și mutătoare, care se puneau pe pîntece (4, p. 106—107). Cu zîrnă uscată și pisată, amestecată cu făină de păpușoi și chișleag, se făcea legătura bună de pus pe buricul bolnavului de *holeră* (158, p. 37).

zîrnă² v. Iosnicioară

zîzanie (*Lolium perene* L.), iarbă comună, din fam. *Gramineae*; crește prin livezi și finețe, pe marginea drumurilor, uneori cultivată prin parcuri și grădini (161, p. 344).

(M) Se folosea la băi contra reumatismului (25, p. 100).

zmeoaică (*Laserpitium latifolium* L.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește prin finețe și pășuni, pe coline aride din regiunea montană.

(M) Rădăcina plantei se fierbea cu apă și zeama se bea în zi de sec, pe inima goală, ca leac pentru *vătămătură*. În ținutul Fălticeniilor, infuzia sau decoctul rădăcinilor se luau în afecțiunile stomacale și hepatice (177, p. 235).

zmeoaie (*Laserpitium archangelica* Wolf.), plantă ierboasă din fam. *Umbelliferae*; crește sporadic pe marginea pădurilor, în etajul montan și subalpin.

(M) În Maramureș era o importantă plantă medicinală (25, p. 96).

zmeur (*Rubus idaeus* L.), arbust cu fructe parfumate, din fam. *Rosaceae*; crește pe marginea pădurilor, în luminișurile acestora, prin tăieturi, unde alcătuiește zmeurișuri. Se cultivă prin grădini, obținându-se

fructe mai mari, mai numeroase și mai odorante. Fructele conțin pectine, acizi organici, zahăr etc., frunzele tanin, acizi organici etc. (173, p. 208; 176, p. 408).

(M) Ceaiul din frunze sau ramuri tinere se lua contra tusei, răcelii și fierbințelii, precum și contra durerilor de cap, de stomac și de inimă (85, p. 274; 8, p. 137; 14, p. 104—105). Ceaiul din frunze ori decoctul din tulpinile tinere tăiate bucățele, fierte până se îngălbenea apa, se bea seara, în bolile de rinichi. Ceaiul din ramurile tinere, cu măcieșe, se folosea în boli de inimă. Siropul din zmeură se dădea în aprinderea de plămîni și se făcea cu el un tratament mai îndelungat pentru *oftică*. Frunza uscată la soare se folosea pentru buboiaie vinete; se muia în apă caldută, se punea pe ele și se lega cu o cârpă curată (18, p. 22).

DENUMIRILE POPULARE ALE BOLILOR

Glosar

<i>abubă</i>	= abces alveolar
<i>aplecate</i>	= indigestie
<i>aprinde</i>	= congestie pulmonară
<i>apucat, apucătură</i>	= dureri sau colici
<i>argint</i>	= sifilis
<i>arici</i>	= inflamații la membre (veterin.)
<i>aruncături</i>	= boli de piele
<i>atac</i>	= tuberculoză
<i>babiți</i>	= tulburări (de obicei digestive) ale copilului la apariția dentiției
<i>beșica cea rea</i>	= cărbune
<i>blinde (din ploaie)</i>	= urticarie
<i>boala copiilor</i>	= epilepsie
<i>boală cînească</i>	= atrepsie, tulburare gravă de nutriție la copiii mici
<i>boală de apă</i>	= hidropizie
<i>boală de zahăr</i>	= diabet
<i>boală grabnică, boală mare</i>	= febră tifoidă
<i>boală rea</i>	= epilepsie
<i>bolfe</i>	= amigdalită, anghina difterică
<i>boșorogeală</i>	= hernie
<i>brîncă</i>	= erizipel
<i>bubă la inimă</i>	= enterită
<i>bubă neagră, bubă rea</i>	= cărbune
<i>bubă vînată</i>	= cărbune
<i>bube dulci</i>	= eczemă infecțioasă la copii
<i>buduhală</i>	= tuse măgărească
<i>căimăceală</i>	= epilepsie
<i>ceas rău</i>	= epilepsie, tahicardie
<i>ceas slab</i>	= epilepsie
<i>cel perit</i>	= sifilis
<i>cele din vînt</i>	= boli de natură diferită
<i>chelbe</i>	= căderea patologică a părului
<i>ciumurleală</i>	= indigestie, diaree
<i>cîrnitură</i>	= luxație
<i>cîrțițe</i>	= varice

<i>cocături, copturi</i>	= furunculi
<i>coleră, holeră</i>	= în afară de maladia infecțioasă, contagioasă; înseamnă în popor și diaree gravă
<i>crușală</i>	= hematurie
<i>cui de stricăciune</i>	= hernie
<i>curul găinii</i>	= impetigo, tricofiție
<i>dalac</i>	= cărbune
<i>dambă</i>	= congestie cerebrală
<i>dat, de dat, daturi</i>	= eczemă
<i>dinsele, de dinsele</i>	= reumatism, spondiloză
<i>dropică</i>	= hidropizie
<i>ducă-se pe pustii</i>	= epilepsie
<i>fapt, făcătură, făcut</i>	= eczemă
<i>flori albe</i>	= leucoree
<i>franș, freanș</i>	= sifilis
<i>friguri</i>	= malarie
<i>frintură din vis</i>	= blenoragie
<i>gălbinare</i>	= icter
<i>gîlci</i>	= amigdalită; anghină difterică; scrofulă
<i>greutate la rinză (la inimă)</i>	= indigestie
<i>gușter</i>	= crup difteric
<i>heptică</i>	= tuberculoză
<i>inimă (irmă) rea</i>	= enterită
<i>izdat</i>	= colici intestinale
<i>îmbătăciune (din slăbie)</i>	= paralizie, pareză; amețeli
<i>incuiere, incuietură</i>	= constipație
<i>înălînțură</i>	= congestie cerebrală, amețeli
<i>întruiete</i>	= reumatism
<i>jîg, jigărai</i>	= pirozis
<i>jolne</i>	= amigdalită
<i>jupuială,</i>	= pelagră
<i>lingoare, lungoare</i>	= febră tifoidă
<i>lipitură</i>	= tulburare psihică cu aspect depresiv
<i>lovitură din ele</i>	= congestie cerebrală; epilepsie
<i>luat din vînt</i>	= congestie cerebrală; paralizie facială; nevralgie
<i>lupare</i>	= formațiune tumorală subcutanată
<i>mărină din fire</i>	= menstruație dureroasă
<i>mătrice</i>	= colici intestinale; dureri reumatice; varice
<i>mîncărime la inimă</i>	= diaree
<i>mucedă la dinți</i>	= paradentoză; carie dentară
<i>oase moarte</i>	= tuberculoză osoasă
<i>obrinteală</i>	= infectarea răniilor
<i>oftică</i>	= tuberculoză
<i>orbalș</i>	= erizipel
<i>păducei</i>	= bătăături; dureri și mîncărimi la tălpi
<i>păr la deget</i>	= panarițiu

<i>pecingine</i>	= impetigo, tricofiție
<i>perit</i>	= sifilis
<i>pîtecărie</i>	= diaree
<i>pirleală</i>	= pelagră
<i>plăminie</i>	= pneumonie
<i>plesne</i>	= stomatită aftoasă
<i>pleșcăiță</i>	= eczemă; afecțiuni dermatologice
<i>poală albă</i>	= leucoree
<i>poctură, poceală (din iele)</i>	= congestie cerebrală; paralizie facială; epilepsie
<i>prilituri</i>	= contuzii
<i>rac</i>	= cancer
<i>rast</i>	= inflamație a splinei
<i>răsflug, răsug</i>	= cărbune (veterin.)
<i>răsuri</i>	= contracții false la naștere
<i>răul copiilor</i>	= epilepsie
<i>rînduri (roșii)</i>	= metroragie; menstruație
<i>roșii, rohii</i>	= impetigo; eczemă
<i>roșaiță</i>	= pelagră
<i>ruptură (din vis)</i>	= blenoragie; poluții
<i>săgetătură</i>	= nevralgie; congestie cerebrală
<i>sculament</i>	= blenoragie
<i>scurtă</i>	= adenită
<i>sfreanț, sfreție</i>	= sifilis
<i>slăbie</i>	= anemie
<i>soare sec</i>	= insolație
<i>speriat, sperietură</i>	= tulburări psihice, mai ales la copii mici, puse în legătură cu o emoție puternică
<i>strîns</i>	= colici intestinale la copii
<i>strudeniiță, studeniță</i>	= stomatită, gingivită
<i>sugel</i>	= panarițiu
<i>surpare, surpătură</i>	= hernie
<i>suspîn</i>	= astm
<i>șopirluiță</i>	= anghină difterică
<i>talai</i>	= cărbune
<i>tifos</i>	= febră tifoidă
<i>treapdă</i>	= diaree
<i>trîntitură</i>	= buboale sau bătăture pe tălpi
<i>trînji</i>	= hemoroizi
<i>troahnă</i>	= guturai, gripă
<i>udmă, uimă</i>	= adenită
<i>urdinare</i>	= diaree
<i>vătămătură</i>	= hernie; afecțiuni interne cu crize acute
<i>venin (la inimă)</i>	= afecțiune digestivă cu regurgitații amare
<i>vînt rău, vînt sec</i>	= paralizie
<i>zburător</i>	= tulburare psihică
<i>zgaibă</i>	= rană care a prins coajă

INDEXUL DENUMIRILOR ȘTIINȚIFICE

- Abies alba* Mill., **brad**
Abutilon theophrasti Medik., **pristolnic**
Acanthus longifolius Host., **mătrună**
Acer campestre L., **jugastru**
Acer platanoides L., **arțar**
Acer pseudoplatanus L., **paltin de munte**
Acer tataricum L., **glădiș**
Achillea millefolium L., **coada șoricelului**
Aconitum anthora L., **omag galben**
Aconitum moldavicum Haecq., **omeag**
Aconitum napellus L., **omag**
Acorus calamus L., **obligeană**
Actaea spicata L., **orbalt**
Adonis aestivalis L., **cocoșei de cimp**
Adonis vernalis L., **rușcuță de primăvară**
Aegopodium podagraria L., **piciorul caprei**
Aesculus hippocastanus L., **castan sălbatic**
Aethusa cynapium L., **pătrunjelul cînelui**
Agrimonia eupatoria L., **turiță mare**
Agropyron repens (L.) Pal. Beauv., **pir**
Agrostema githago L., **neghină**
Agrostis stolonifera L., **iarba cim-pului**
Ailanthus altissima (Mill.) Swingh., **cenușer**
Ajuga genevensis L., **suliman**
Ajuga laxmanni (L.) Benth., **barba boierului**
Ajuga reptans L., **vineriță**
Alchemilla glaberina Schm., **închegățică**
Alchemilla hybrida (L.) Mill., **închegățică**
Alchemilla vulgaris L., **crețișoară**
Alisma plantago L., **limbariță**
Alkanna tinctoria (L.) Tausch., **alcana**
Alliaria officinalis Andrzej., **usturoiță**
Allium ascalonicum L., **hajme**
Allium cepa L., **ceapă**
Allium fistulosum L., **ceapă de iarnă**
Allium porum L., **praz**
Allium rotundum L., **ai**
Allium sativum L., **usturoi**
Allium schoenoprasum L., **arbagie**
Allium ursinum L., **leurdă**
Allium victorialis L., **ai de munte**
Allium vineale L., **pur**
Alnus glutinosa (L.) Gärtn., **arin negru**
Alnus incana (L.) Moench., **arin alb**
Aloë arborescens Mill., **doftor**
Althaea officinalis L., **nalbă mare**
Althaea pallida W. et K., **nalbă albă**
Althaea rosea (L.) Cav., **nalbă de grădină**
Amaranthus caudatus L., **moțul curcanului**
Amaranthus lividus L., **știr verde**
Amaranthus paniculatus L., **știr roșu**
Amaranthus retroflexus L., **știr sălbatic**
Amygdalus communis L., **migdal**
Anagallis arvensis L., **scînteiuță**
Anamirta cocculus Wigt. et Arn., **măslad**
Anastatica hierochuntica L., **mina Maicii Domnului**

- Anchusa officinalis* L., **limba hoului**
Anemone nemorosa L., **floarea Paștilor**
Anemone ranunculoides L., **păș-tiță**
Anethum graveolens L., **mărar**
Angelica archangelica L., **angelică**
Antenaria dioica (L.) Gärtn., **talpa miței**
Anthemis cotula L., **romaniță pu-turoasă**
Anthemis tinctoria L., **floare de perină**
Anihoxanthum odoratum L., **pă-rangină**
Anthriscus cerefolium (L.) Hoffm., **asmățui**
Anthriscus silvestris (L.) Hoffm., **buciniș**
Anthyllis vulneraria L., **vătămă-toare**
Antirrhinum majus L., **gura leului**
Apium graveolens L., **țelină**
Arctium lappa L., **brustur**
Aquilegia vulgaris L., **căldărușă**
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng., **strugurii ursului**
Aristolochia clematidis L., **cucur-bețea**
Armoracia rusticana (Lam.) G.M. Sch., **hrean**
Arnica montana L., **arnică**
Artemisia abrotanum L., **lemnul Domnului**
Artemisia absinthium L., **pelin**
Artemisia annua L., **mătura ra-iului**
Artemisia austriaca Jacq., **peli-niță**
Artemisia dracunculus L., **tarhon**
Artemisia pontica L., **pelin mic**
Artemisia vulgaris L., **pelin negru**
Arum maculatum L., **rodul pă-mîntului**
Asarum europaeum L., **pochivnic**
Asparagus officinalis L., **sparan-ghel**
Asperula odorata L., **sinziene de pădure**
Asplenium trichomanes L., **părul Maicii Domnului**
Aster amellus L., **steliță**
- Aster linosyris* (L.) Bernh., **iarba vîntului**
Astragalus dasyanthus Pall., **zăvă-custă**
Astragalus excapus L., **zăvăcustă**
Astragalus glycyphyllos L., **unghia găii**
Astrantia major L., **ștevie de munte**
Atriplex hortensis L., **lobodă**
Atriplex nitens Schkuhr., **lobodă albă**
Atriplex tatarica L., **lobodă săl-batică**
Atropa belladonna L., **mătrăgună**
Avena sativa L., **ovăz**
- Ballota nigra* L., **cătuse**
Behen vulgaris Mneh., **gușa po-rumbului**
Bellis perennis L., **bănuși**
Berberis vulgaris L., **dracilă**
Berteroa incana (L.) DC., **ciu-cușoară**
Beta vulgaris L., **sfeclă**
Beta vulgaris L. var. *altissima* Döll., **sfeclă de zahăr**
Beta vulgaris L. var. *rubra* Döll., **sfeclă roșie**
Betonica officinalis L., **vindecea**
Betula pubescens Ehrh., **mesteac-ăn pușos**
Betula verrucosa Ehrh., **mesteacăn**
Bidens cernuus L., **iarbă roșie**
Bidens tripartitum L., **dentiță**
Boletus edulis Fr., **mînătareă**
Borago officinalis L., **limba mielului**
Boswellia carteri Birdw., **tămîie**
Botrychium lunaria (L.) Sw., **limba cucului**
Brassica napus L., **napi**
Brassica nigra (L.) Koch., **muș-tar negru**
Brassica oleracea var. *capitata* L., **varză**
Brassica rapa L., **rapită**
Brukenthalia spiculifolia (Salisb.) Rehb., **coacăz de munte**
Bryonia alba L., **mutătoare cu poame negre**
Bryonia dioica Jacq., **mutătoare cu poame roșii**
Bunias orientalis L., **brăbin**

- Bupleurum rotundifolium* L., **dosnică bărbătească**
Buxus sempervirens L., **merișor**
Butomus umbellatus L., **crin de baltă**
- Calamintha officinalis* Mnch., **isma pădurilor**
Calamus draco Willd., **singe de nouă frați**
Calendula officinalis L., **filimină**
Calla palustris L., **coada smeului**
Callitriche verna L., **drențe**
Calluna vulgaris (L.) Hull., **iarbă neagră**
Calystegia sepium (L.) R.Br., **cupa vacii**
Callitha palustris L., **calcea calului**
Campanula patula L., **cupe albastre**
Camelina sativa (L.) Cr., **lubiț**
Cannabis sativa L., **cînepă**
Capsella bursa-pastoris (L.) Moench., **traista ciobanului**
Capsicum annuum L., **ardei**
Cardamine amara L., **stupitul cucului**
Cardamine pratensis L., **spumărită**
Carduus acanthoides L., **spin**
Carduus nutans L., **scăietie**
Carlina acaulis L., **turtea**
Carlina vulgaris L., **scăișor**
Carpesium cernuum L., **dosnică galbenă**
Carpinus betulus L., **carpen**
Carthamus tinctorius L., **șofrănaș**
Carum carvi L., **chimen**
Caryophyllus aromaticus L., **cuișoare**
Cassia acutifolia Del., **siminichie**
Castanea sativa Mill., **castan bun**
Centaurea austriaca Willd., **iarbă mărînelui**
Centaurea cyanus L., **albăstrele**
Centaurea jacea L., **albăstriță**
Centaurea micranthos Gmel., **iarbă de plămîni**
Centaurea nigrescens Willd., **corobatică**
Centaurea phrygia L., **dioc**
Centaurea solstitialis L., **seai galben**
- Centaurea triumfeti* All., **patul celor din vînt**
Centaureum umbellatum Gilib., **cintaură**
Cerasus avium (L.) Mnch., **cireș**
Cerasus vulgaris Mill., **vișin**
Cerastium vulgatum L., **struna cocoșului**
Ceratocephalus falcatus (L.) Pers., **ploșnicar**
Ceratonia siliqua L., **roșcove**
Cerinthe glabra Mill., **cerețică de munte**
Cerinthe minor L., **dosnică**
Cetraria islandica L., **mușchi de munte**
Chaerophyllum aromaticum L., **antonică**
Chaerophyllum bulbosum L., **bara-boa**
Chamaenerion angustifolium (L.) Scop., **zburătoare**
Chara sp., **iarbă de păr**
Cheiranthus cheiri L., **micsunea**
Chelidonium majus L., **negelariță**
Chenopodium ambrosioides L., **tămăiță**
Chenopodium bonus-henricus L., **spanacul ciobanilor**
Chenopodium botrys L., **peliniță grecească**
Chenopodium foliosum (Mnch.) Aschers., **fragă tătărească**
Chenopodium hybridum L., **lobodă puturoasă**
Chondrilla juncea L., **râsfug**
Chrisanthemum balsamita L., **calapăr**
Chrysanthemum cinerariaefolium (Treve.) Vis., **tătăiși**
Chrysanthemum leucanthemum L., **ochiul bouului**
Chrysanthemum parthenium (L.) Bernh., **granat**
Chrysanthemum vulgare L., **vetrice**
Chrysoplenium alternifolium L., **argințică de pădure**
Cicer arietinum L., **năut**
Cichorium endiviva L., **cicoare de grădină**
Cichorium intybus L., **cicoare**
Cinnamomum zeylanicum Blume., **scorțișoară**

- Circaea lutetiana* L., **tilișcă**
Cirsium arvensae (L.) Scop., **pă-lămidă**
Cirsium erisihales (Jacq.) Scop., **colțul lupului**
Cirsium oleraceum (L.) Scop., **erăpușnic**
Cirsium rivulare (Jacq.) Link., **căptalan**
Citrullus lanatus (Thunb.) Mansf., **pepene verde**
Citrus aurantium L., **portocal**
Citrus limon Burm., **lămii**
Claviceps purpurea (Fr.) Tul., **cornul secării**
Clematis integrifolia L., **dosnică vinată**
Clematis recta L., **luminoasă**
Clematis vitalba L., **eurpen de pădure**
Clitopilus prunulus Scop., **burete de prun**
Cochlearia officinalis L., **lingurea**
Coix lacryma-jobi L., **mătănii**
Colchicum autumnale L., **brindusă de toamnă**
Conferva vulgaris L., **mătasea broaștei**
Coleus blumei Benth., **urzieuță**
Cnicus benedictus L., **schinel**
Conium maculatum L., **cucută**
Convallaria majalis L., **lăcră-mioare**
Convolvulus arvensis L., **volbură**
Convolvulus persicus L., **ceai pescărese**
Coprinus micaceus Fr., **bureți de rouă**
Coriandrum sativum L., **coriandru**
Cornus mas L., **corn**
Cornus sanguinea L., **singer**
Cortinarius cinnamomeus Fr., **burete de mesteacăn**
Cortinarius violaceus Gr., **burete vinat**
Corydalis cava (L.) Schw. et Koerte, **brebenei**
Corylus avellana L., **alun**
Cotinus coggygria Scop., **scumpie**
Crambe tataria Sebeösk., **tirtan alb**
Crataegus monogyna Jacq., **pă-ducel**
- Crataegus oxyacantha* L., **mără-cine**
Crocus bannaticus Gay., **brindusă**
Crocus heuffelianus Herb., **brindusă de primăvară**
Crocus sativus L., **șofran**
Crocus variegatus Hoppe et Hornsch., **brindusă mică**
Crypsis aculeata (L.) Ait., **ghim-pariță**
Cucubalus baccifer L., **gușa porumbului**
Cucumis melo L., **pepene galben**
Cucumis sativus L., **castravete**
Cucurbita maxima Duch., **dovleac**
Cucurbita pepo L., **bostan**
Cuscuta europaea L., **torțel**
Cyathus striatus Pers., **mierța pă-mintului**
Cydonia oblonga Moll., **gutui**
Cynanchum vincetoxicum (L.) Pers., **iarba fierului**
Cynara scolymus L., **anghinare**
Cynodon dactylon (L.) Pers., **pir gros**
Cynoglossum officinale L., **limba cînelui**
Cystopteris fragilis (L.) Bernh., **feregea**
- Dactylis glomerata* L., **golomăț**
Dahlia variabilis Desf., **gherghină**
Daphne mezereum L., **tilichin**
Datura stramonium L., **ciumăfaie**
Daucus carota L., **moreov de câmp**
Daucus carota L. ssp. *sativus* (Hoffm.) Hay., **moreov de gră-dină**
Delphinium consolida L., **nem-țișori**
Dentaria bulbifera L., **colțișor**
Dianthus armeria L., **garofiță de pădure**
Dianthus caryophyllus L., **garoafă**
Dianthus carthusianorum L., **garofiță de câmp**
Dianthus superbus L., **buruiană de urît**
Dictamnus albus L., **frăsinel**
Digitalis grandiflora Mill., **degetar**
Digitalis lanata Ehrh., **degetar lînos**

- Digitalis purpurea* L., **degetar roșu**
Dipsacus laciniatus L., **scaiete**
Dipsacus silvester Huds., **varga ciobanului**
Dorycnium herbaceum Vill., **sulițică**
Draba verna L., var. *glabrescens* Jord., **păștele**
Dracena draco L., **sînge de nouă frați**
Dracocephalum moldavica L., **mă-tăciune**
Drosera rotundifolia L., **rona ce-riului**
Dryopteris filix-mas (L.) Schott., **ferigă**

Ecballium elaterium (L.) A. Rich., **plesnitoare**
Echinops commutatus Jur., **mă-
ciuca ciobanului**
Echinops ruthenicus (Fisch.) M.B., **tătarnică**
Echinops sphaerocephalus L., **ros-
togol**
Echium italicum L., **coada vacii**
Echium vulgare L., **iarba șar-
pelui**
Eleagnus angustifolia L., **răchițică**
Elodea canadensis L., **ciuma apei**
Equisetum arvense L., **coada ca-
lului**
Equisetum limosum L., **pipirig**
Equisetum maximum Lam., **barba
ursului**
Equisetum palustre L., **barba ursu-
lui de bahne**
Erigeron canadensis L., **bătriniș**
Eriophorum latifolium Hoppe., **bumbăcel**
Erodium cicutarium (L.) L'Hérit., **pliscul cucoarei**
Eryngium campestre L., **scaiul
dracului**
Eryngium maritimum L., **vitrigon**
Eryngium planum L., **scai vînat**
Erythronium dens canis L., **cocoșei**
Eupatorium cannabinum L., **cînepa
codrului**
Euphorbia agraria M.B., **laptele
cînelui**
Euphorbia amygdaloides L., **alior**
- Euphorbia cyparissias* L., **laptele
cînelui**
Euphorbia helioscopia L., **buru-
iană de friguri**
Euphorbia lathyris L., **buruiană
de venin**
Euphorbia variegata Sm., **iarbă
de venin**
Euphrasia rostkoviana Hayne, **silur**
Euphrasia stricta Host., **burenită**
Evonymus europaeus L., **salbă
moale**
Evonymus verrucosa Scop., **salbă
rîioasă**

Fagopyrum sagittatum Gilib., **hrișcă**
Fagus sylvatica L., **fag**
Ficus carica L., **smochin**
Filago arvensis L., **flocosele**
Filipendula hexapetala Gilib., **aglică**
Filipendula ulmaria (L.) Maxim., **erețușcă**
Foeniculum vulgare Mill., **molură**
Fomes ignarius Gill., *Fomes fo-
mentarius* Gill., **iască**
Fragaria vesca L., **frag**
Fragaria viridis Duch., **căpșun**
Fraxinus excelsior L., **frasin**
Fraxinus ornus L., **frasin de
munte**
Fumaria officinalis L., **fumăriță**
Fumaria Schleicheri Soy. Willm., **fumăriță**

Galanthus nivalis L., **ghiocei**
Galeopsis tetrahit L., **lungurică**
Galinsoga parviflora Cav., **busuioc
sălbatic**
Galium aparine L., **lipicioasă**
Galium mollugo L., **sînzienne albe**
Galium verum L., **sînzienne**
Ganoderma lucidum Karst., **lin-
gura zinelor**
Genista ovata W. et K., **ginistra**
Genista sagittalis L., **grozamă**
Genista tinctoria L., **drobiță**
Genista tinctoria L. ssp. *elata* A.
et G., **floare galbenă de venin**
Gentiana asclepiadea L., **lumină-
rica-pămîntului**
Gentiana cruciata L., **fierea-pă-
mîntului**

- Gentiana lutea* L., **gînțură galbenă**
Gentiana pneumonanthe L., **gînțură vînată**
Gentiana praecox A. et J. Kern., **buruiană de ghig**
Gentiana punctata L., **ențură**
Gentiana utriculosa L., **fierea-pămîntului**
Geranium columbinum L., **iarbavîntului**
Geranium divaricatum Ehrh., **mătcuță**
Geranium macrorrhizum L., **priboi**
Geranium palustre L., **frigări**
Geranium phaeum L., **pălăria cucului**
Geranium pratense L., **ciocul berzei**
Geranium pusillum L., **buchet**
Geranium robertianum L., **năpraznic**
Geum urbanum L., **cerențel**
Gladiolus imbricatus L., **săbiuță**
Glaucium corniculatum (L.) Curt., **mac cornut**
Glechoma hederaceum L., **silnic**
Gleditschia triacanthos L., **glădiță**
Globaria gigantea Qél., **gogoașe**
Glycine hispida (Mnck.) Maxim., **soia**
Glycyrrhiza glabra L., **lemn dulce**
Gnaphalium uliginosum L., **buruiană de căimăceală**
Gossypium herbaceum L., **bumbac**
Gratiola officinalis L., **avrămească**
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br., **palma pămîntului**
Gypsophila paniculata L., **floarea miresei**

Haematoxylon campechianum L., **băcan**
Haplopyllum suaveolens (DC) G. Don., **gălbinele**
Hedera helix L., **iederă**
Helianthemum alpestre (Jacq.) DC., **mălăoaie**
Helianthemum chamaecistus Mill., **forostău**
Helianthemum hirsutum (Thuill) Merat., **mălăie**
Helianthemum nummularium (L.) Mill., **iarba osului**

Helianthus annuus L., **floarea-soarelui**
Helianthus tuberosus L., **napi porcești**
Helichrysum arenarium (L.) Moench., **siminoc**
Heliotropium europaeum L., **vanilie sălbatică**
Helleborus dumentorum W. et K., **spinz sterp**
Helleborus odorus W. et K., **bozotei**
Helleborus purpurascens W. et K., **spinz**
Hemerocalis fulva L., **erin galben**
Hepatica nobilis Mill., **trei răi**
Heracleum sphondylium L., **brînca ursului**
Herniaria glabra L., **feciorică**
Hesperis matronalis L., **nopticioasă**
Hesperis silvestris Cr., **hirenoasă**
Hibiscus esculentus L., **bame**
Hibiscus trionum L., **zămosiță**
Hieracium bauhini Besser., **culecușul vacii**
Hieracium pilosella L., **vulturică**
Hippopae rhamnoides L., **cătină albă**
Holosteum umbellatum L., **cuișoriță**
Hordeum vulgare L., **orz**
Hosta plantaginea (Lam.) Aschers., **erin de toamnă**
Humulus lupulus L., **hamei**
Hyoscyamus niger L., **măsălarită**
Hypericum elegans Steph., **floare de friguri**
Hypericum maculatum Cr., **luje-rică**
Hypericum perforatum L., **sunătoare**
Hypericum quadrangulum L., **me-risor de cîmp**
Hypochoeris maculata L., **iarbă impuscată**
Hyssopus officinalis L., **isop**

Illicium vernum Hook., **bădian**
Impatiens noli-tangere L., **slăbănog**
Inula britannica L., **sovîrvarită**
Inula dysenterica L., **punga babei**

- Inula ensifolia* L., **buruiană pentru vînt**
Inula germanica L., **cioroi**
Inula helenium L., **iarbă mare**
Inula salicina L., **floare de gălbenare**
Iris florentina L., **stînjen**
Iris germanica L., **stînjen albastru**
Iris pallida Lam., **stînjenel**
Iris pseudacorus L., **stînjen galben**
Isatis tinctoria L., **drobșor**
- Jasminus fruticans* L., **iasomie**
Juglans regia L., **nuc**
Juncus effusus L., **pipirig**
Juniperus communis L., **ienupăr**
Juniperus sabina L., **etină de negi**
Juniperus sibirica Laud., **enupăr pitic**
- Knautia arvensis* (L.) Coult., **ochiul bouului vînat**
Kochia scoparia (L.) Schrad., **mături**
- Lactarius deliciosus* Fr., **rișcov**
Lactarius piperatus Fr., **burete lute**
Lactarius torminosus Fr., **burete de mesteacăn**
Lactuca sativa L., **salata**
Lagenaria siceraria (Molina) Standl., **tidvâ**
Lamium album L., **urzică moartă**
Lamium maculatum L., **sugel**
Lamium purpureum L., **urzică roșie**
Lappula echinata Gilib., **lipici**
Lapsana communis L., **iarbă de zgaibă**
Larix decidua Mill., **lariță**
Laserpitium archangelica Wulf., **zmeoaic**
Laserpitium latifolium L., **zmeoaică**
Laserpitium prutenicum L., **somnoroasă**
Lathraea squamaria L., **mama pădurii**
Lathyrus hirsutus L., **pedica vîntului**
Lathyrus latifolius L., **mănerăi de pădure**
- Lathyrus niger* (L.) Bernh., **linte neagră**
Lathyrus pratensis L., **lene**
Lathyrus sativus L., **măzăroi**
Lathyrus sylvester L., **bob de țarină**
Lathyrus tuberosus L., **oreșniță**
Lathyrus vernus (L.) Bernh., **pipigoi**
Laurus nobilis L., **dafin**
Lavandula angustifolia Mill., **levănțică**
Lavatera thuringiaca L., **nalbă sălbatică**
Lemna trisulca L., **mătreață**
Lens culinaris Medik., **linte**
Leontopodium alpinum Cass., **floare de colț**
Leonurus cardiaca L., **talpa gîștei**
Lepidium draba L., **urda vacii**
Lepidium latifolium L., **hirenoasă**
Lepidium ruderale L., **păducher-niță**
Lepidium sativum L., **creson**
Leucosium aestivum L., **ghiocei bogăți**
Leucosium vernum L., **ghiocei bogăți**
Levisticum officinale Koch., **leuștean**
Ligustrum vulgare L., **lemn ciinese**
Lilium candidum L., **erin**
Lilium martagon L., **erin de pădure**
Linaria vulgaris Mill., **linariță**
Linum catharticum L., **in de cîmp**
Linum hirsutum L., **inișor de deal**
Linum usitatissimum L., **in**
Listera ovata L., **buhai**
Lithospermum arcense L., **mei păsăresc**
Lithospermum officinale L., **meișor**
Lithospermum purpureo-caeruleum L., **meișor albastru**
Lobaria pulmonaria (L.) Hoffm., **iebhîiu de munte**
Lolium perene L., **zizanie**
Lonicera caprifolium L., **caprifoi**
Loranthus europaeus L., **vișe de stejar**
Lotus corniculatus L., **ghizdei**

- Lunaria annua* L., **pana sburătorului**
Lunaria rediviva L., **lopătea**
Lupinus albus L., **lupin**
Luzula campestris (L.) DC., **mălauiul eucului**
Lycium halimifolium Mill., **lițion**
Lycopersicon esculentum Mill., **pătălele roșii**
Lycopodium clavatum L., **brădișor**
Lycopodium selago L., **cornișor**
Lycopus europaeus L., **piciorul lupului**
Lysimachia nummularia L., **drețe**
Lysimachia punctata L., **gălbinele de pădure**
Lysimachia vulgaris L., **gălbăsoară**
Lythrum salicaria L., **răchitan**

Maianthemum bifolium (L.) F.W. Schm., **lăcrămiță**
Majorana hortensis Mnch., **măgheran**
Malus domestica Borkh., **măr**
Malus silvestris (L.) Mill., **măr pădureț**
Malva crispa L., **floarea zgaibii**
Malva neglecta Wallr., **nalbă rotundă**
Malva pusilla Sm., **nalbă mică**
Malva silvestris L., **nalbă**
Marrubium vulgare L., **voronic**
Matricaria chamomilla L., **mușețel**
Matricaria inodora L., **roman**
Matthiola incana L., **micsandă**
Medicago falcata L., **culbeceasă**
Medicago sativa L., **lucernă**
Melampsorella cerastii (Pers.) Wint., **patul vîntului**
Melampyrum arvense L., **păduroi**
Melampyrum bihariense Kern., **ziua-cu-noaptea**
Melampyrum cristatum L., **sorcu-frate**
Melampyrum nemorosum L., **miază-noaptea**
Melandrium album (Mill.) Gareke., **iarba-vîntului**
Melandrium noctiflorum (L.) Fr., **buruiană de baghiță**

Melilotus albus Medik., **sulfină albă**
Melilotus altissimus Thuill., **sulfină înaltă**
Melilotus officinalis (L.) Lam., **sulfină**
Melissa officinalis L., **roiniță**
Melittis melissophyllum L., **dumbravnic**
Mentha aquatica L., **izma broaștei**
Mentha crispa L., **izma creată**
Mentha longifolia (L.) Nathh., **izma sălbatică**
Mentha piperita L., **izma bună**
Mentha pulegium L., **mușețel de câmp**
Mentha sylvestris L., **izma proastă**
Mentha viridis L., **iarbă creată**
Menyanthes trifoliata L., **trifoiste**
Mercurialis annua L., **trepădătoare**
Mercurialis perennis L., **brei**
Merulius lacrymans Fr., **ciupercă de pivniță**
Mespilus germanica L., **moșmon**
Millium effusum L., **meișor**
Mirabilis jalapa L., **barba împăratului**
Morchella esculenta Pers., **sbîrciog**
Morus alba L., **dud**
Morus nigra L., **agud**
Mycelis muralis (L.) Dum., **tilhărea**
Myosotis palustris (L.) Nath., **nu-mă-uita**
Myricaria germanica (L.) Desv., **cătină roșie**
Myristica fragrans Houtt., **nucșoară**
Myrtus communis L., **mirt**

Narcissus poeticus L., **narcise**
Narcissus stelaris Haw., **cuprinițe**
Nardostachys galamansi DC., **nard**
Nasturtium officinale R.Br., **năsturel**
Neotia nidus-avis (L.) L.C.Rich., **moșnegei**
Nepeta cataria L., **cătușnică**
Nepeta pannonica L., **poala sfintei Mării**
Nerium oleander L., **oleandru**

- Nicandra physaloides* (L.) Gärtn., **defăcătoarea cea mare**
Nicotiana tabacum L., **tutun**
Nigella arvensis L., **negruseă**
Nigella damascena L., **chica voinicului**
Nigella sativa L., **negrilică**
Nuphar luteum (L.) Sm., **nufăr galben**
Nymphaea alba L., **nufăr alb**
Ocimum basilicum L., **busuioc**
Odontospermum pygmaeum (Coss. et Dur.) O. Hoffm., **roza ierihonului**
Oenanthe aquatica (L.) Bir., **mărăraș**
Oenothera biennis L., **luminița noptii**
Olea europaea L., **măslin**
Ononis hircina Jacq., **asudul calului**
Ononis spinosa L., **osul iepurelui**
Onopordon acanthium L., **scai măgărese**
Onosma arenaria W. et K., **otrățel**
Ophioglossum vulgatum L., **limba șarpelui**
Orchis maculata L., **limba cucului**
Orchis morio L., **poroinie**
Orchis papilionacea L., **gemă-nariță**
Orchis purpurea Huds., **bujor**
Origanum vulgare L., **sovîrf**
Ornithogalum umbellatum L., **bălușcă**
Orobanche sp., **cărintarul pământului**
Orobanche gracilis Sm., **iarba untului**
Orobanche picridis F. W. Schulz, **dîbor**
Orobanche ramosa L., **lupoale**
Oryza sativa L., **orez**
Oxalis acetosella L., **măcrișul iepurelui**
Padus racemosa (Lam.) C.K. Schneid., **mălin**
Padus Mahaleb (L.) Borkh., **vișin turcesc**
Paeonia officinalis L., **bujor**
Panicum milliaceum L., **mei**
Papaver rhoeas L., **mac roșu**
Papaver somniferum L., **mac**
Parietaria officinalis Wild., **grîul potîrnichii**
Paris quadrifolia L., **dalac**
Parnassia palustris L., **șopîrliță albă**
Pastinaca sativa L., **păstîrnac**
Pedicularis exaltata Bess., **darie**
Pedicularis palustris L., **darie**
Pedicularis silvatica L., **darie**
Pelargonium odoratissimum (L.) Ait., **mușcată dulce**
Pelargonium radula (Cav.) L'Hérit., **mușcată creată**
Pelargonium zonale Ait., **mușcată**
Persica vulgaris Mill., **persic**
Petasites hybridus (L.) G.M., **captalan**
Petroselinum hortense Hoffn., **pătrunjel**
Peucedanum oreoselinum (L.) Moench., **pătrunjel de cîmp**
Phalus impudicus Pers., **burete pucios**
Phaseolus vulgaris L., **fasole**
Philadelphus coronarius L., **lă-miță**
Phragmites communis Trin., **trestie**
Phyllitis scolopendrium (L.) Neum., **năvalnic**
Physalis alkekengi L., **păpălău**
Physalis peruviana L., **Physalis pubescens** L., **păpălău**
Phyteuma spiciforme Roch., **splinuță**
Phyteuma tetramerum Schur., **pușca dracului**
Phytolaca americana L., **rumenioară**
Phytolaca esculenta Van Houtte, **cîrmiz**
Picea excelsa Link., **molid**
Pimpinella anisum L., **anason**
Pimpinella major (L.) Huds., **pătrunjel sălbatic**
Pimpinella saxifraga L., **pătrunjelul cîmpului**
Pinus montana Mill., **jep**
Pinus silvestris L., **pin**
Piper nigrum L., **piper**
Pirola secunda L., **perișor**
Pisum sativum L., **mazăre**

- Plantago indica* L., **ochiul lupului**
Plantago lanceolata L., **pătlagină îngustă**
Plantago major L., **pătlagină moale**
Plantago media L., **pătlagină moale**
Platanthera bifolia (L.) L.C.Rich., **stupiniță**
Pogonatum unigerum (L.) P.B., **mușchi de piatră**
Polygala amara L., **amărală**
Polygala major Jacq., **seceruici**
Polygala vulgaris L., **amărală**
Polygonatum odoratum (Mill.) Druce, **coada cocoșului**
Polygonum aviculare L., **troscot**
Polygonum bistorta L., **răculeț**
Polygonum hidropiper L., **dintele dracului**
Polygonum lapathifolium L., **iarbă roșie**
Polygonum mite L., **slăbănog**
Polygonum persicaria L., **iarba viermilor**
Polypodium vulgare L., **feregută**
Polyporus squamosus Fr., **burete de nuc**
Polytrichum commune L., **mușchi de pământ**
Populus alba L., **plop alb**
Populus nigra L., **plop negru**
Populus nigra ssp. *pyramidalis* Celak., **plop piramidal**
Populus tremula L., **plop tremurător**
Portulaca grandiflora Hook., **agurișoară**
Portulaca oleracea L., **iarbă grasă**
Potentilla alba L., **cinci-degete**
Potentilla anserina L., **coada racului**
Potentilla arenaria Brokh., **buruiană junghiului**
Potentilla argentea L., **serinti-toare**
Potentilla erecta (L.) Räusch., **scilipeți**
Potentilla recta L., **buruiană-cinci-degete**
Potentilla reptans L., **cinci-degete**
Primula acaulis (L.) Grafb., **aglicei**
- Primula elatior* (L.) Grafb., **țifa vacii**
Primula officinalis (L.) Hill., **ciuboțica cucului**
Prunella vulgaris L., **busuioc de câmp**
Prunus cerasifera Ehrh., **corcoduș**
Prunus domestica L., **prun**
Prunus spinosa L., **porumbar**
Psaliota arvensis Quél., **ciupercă**
Psaliota campestris Quél., **ciupercă de câmp**
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn., **ferigă de câmp**
Pulmonaria officinalis L., **mierea ursului**
Pulsatilla pratensis (L.) Mill., **sisi-nei**
Pulsatilla vulgaris Auct., **dediței**
Punica granatum L., **rodii**
Pyrus pyraeaster (L.) Brokh., **păr pădureț**
Pyrus sativa Lam. et. Dc., **păr**
- Quercus cerris* L., **cer**
Quercus frainetto Ten., **gîrniță**
Quercus petraea (Matt.) Liebl., **gorun**
Quercus pubescens Wild., **tufan**
Quercus robur L., **stejar**
- Ramaria aurea* Quél., **laba ursului**
Ranunculus acer L., **piciorul cocoșului**
Ranunculus auricomus L., **buruiană-de-nouă-daturi**
Ranunculus ficaria L., **grișor**
Ranunculus illyricus L., **trînjoaică**
Ranunculus polyanthemos L., **gălbinele de pădure**
Ranunculus repens L., **floare de leac**
Ranunculus sceleratus L., **bolgari**
Raphanus raphanistrum L., **ridiche sălbatică**
Raphanus sativus L., **ridiche**
Raphanus sativus L. ssp. *niger* (Mill.) DC., **ridiche neagră**
Reseda lutea L., **rechie**
Reseda luteola L., **gaude**
Reseda odorata L., **rezedă**
Rhamnus cathartica L., **verigariu**
Rhamnus frangula L., **crușin**

- Rheum officinale* Baillou, **rabarbură**
Rheum palmatum L., **revent**
Rheum rhaponticum L., **revent**
Rhinanthus glaber Lam., **elocotiș**
Rhododendron kotschy Simk., **smirdar**
Ribes grossularia L., **agriș**
Ribes nigrum L., **coacăz negru**
Ribes rubrum L., **coacăz roșu**
Ricinus communis L., **ricin**
Robinia pseudacacia L., **salcîm**
Rosa alba L., **trandafir alb**
Rosa canina L., **măciș**
Rosa centifolia L., **trandafir**
Rosmarinus officinalis L., **rozmarin**
Rubia tinctoria L., **roibă**
Rubus caesius L., **mur**
Rubus idaeus L., **zmeur**
Rubus plicatus Whe. et N., **rug de mure**
Rumex acetosa L., **măcriș**
Rumex acetosella L., **măcriș mărumet**
Rumex alpinus L., **ștevia stînelor**
Rumex conglomeratus Mur., **măcrișul calului**
Rumex crispus L., **dragavei**
Rumex patientia L., **ștevie**
Ruscus aculeatus L., **ghimpe**
Ruta graveolens L., **ruta**
- Sagittaria sagittifolia* L., **săgeata apei**
Salicornia herbacea L., **brineă**
Salix alba L., **salcie**
Salix alba L. ssp. *vitellina* (L.) Arcang., **loză**
Salix babylonica L., **salcie plîngătoare**
Salix caprea L., **iovă**
Salix cinerea L., **zăloagă**
Salix fragilis L., **răchită**
Salix purpurea L., **răchită roșie**
Salix viminalis L., **mlajă**
Salvia aethiops L., **desfăcătoare**
Salvia austriaca Jacq., **urechea porcului**
Salvia glutinosa L., **cînsteț**
Salvia nemorosa L., **jaleș de cîmp**
Salvia officinalis L., **salvie**
Salvia pratensis L., **salvie de cîmp**
- Salvia sclarea* L., **iarba sf. Ioan**
Salvia silvestris L., **brăileancă**
Sambucus ebulus L., **boz**
Sambucus nigra L., **soc**
Sambucus racemosa L., **soc roșu**
Sanicula europaea L., **sănișoară**
Sanguisorba minor L., **cebare**
Sanguisorba officinalis L., **sorbestrea**
Saponaria officinalis L., **săpunariță**
Satureja hortensis L., **cimbru**
Saxifraga aizoon Jacq., **iarba surzilor**
Scabiosa columbaria L., **mușcatu dracului**
Scabiosa ochroleuca L., **sipică**
Schoenoplectus lacustris (L.) Palla., **pipiriș**
Scleranthus annuus L., **buruiana surpăturii**
Scleranthus perennis L., **sînceriecă**
Scleranthus uncinatus Schur., **studentiță**
Scopolia carniolica Jacq., **mutulică**
Scrophularia alata Gilib., **urzică neagră**
Scrophularia nodosa L., **bubernie**
Scrophularia scopoli Hoppe., **brînca porcului**
Secale cereale L., **secară**
Sedum acre L., **iarbă de șoldină**
Sedum fabaria Koch., **dragoste**
Sedum maximum (L.) Hoffm., **iarbă grasă**
Sedum roseum (L.) Scop., **rujă**
Sellaginella helvetica (L.) Link., **strușișor**
Sempervivum tectorum L., **urechelniță**
Senecio biebersteini Linden., **limba boului**
Senecio erraticus Bertol., **iarba cernelor**
Senecio erucifolius L., **bătătorniță**
Senecio jacobaea L., **rujină**
Senecio vernalis W. et K., **spălăcioasă**
Serratula tinctoria L., **gălbînare**
Sesamum indicum L., **susan**
Seseli rigidum L., **buruiana vîntului**

- Seseli tortuosum* L., **buruiană de studeniță**
Silybum marrianum (L.) Gärtn., **armurar**
Sinapis alba L., **muștar alb**
Sinapis arvensis L., **muștar de cîmp**
Sisymbrium officinale (L.) Scop., **brîncuță**
Sisymbrium strictissimum L., **iarba boierului**
Smilax sarsaparilla L., **salec**
Solanum dulcamara L., **lăsnicioară**
Solanum melongena L., **pătlăgele vinete**
Solanum nigrum L., **zîrnă**
Solanum tuberosum L., **cartof**
Solidago canadensis L., **sinziană de grădină**
Solidago virgaurea L., **splînuță**
Sonchus arvensis L., **susai**
Sorbus aucuparia L., **seoruș de munte**
Sorbus domestica L., **seoruș**
Sorbus torminalis (L.) C., **sorb**
Sorghum halepense (L.) Pers., **cos-trei**
Spyrogira sp., **lina broaștei**
Stachys annua L., **cînsteț**
Stachys germanica L., **jaleș**
Staphylea pinnata L., **cloctociu**
Statice gmelini Wild., **limba peștelui**
Stellaria graminea L., **rocoțea**
Stellaria holostea L., **iarbă moale**
Stellaria media (L.) Vill., **rocoină**
Stipa capillata L., **năgară**
Stipa pennata L., **colilie**
Styrax benzoin Dry., **smîrnă**
Succisa pratensis Mch., **floarea văduvelor**
Symphytum officinale L., **iarba lui Tatin**
Syringa josikaea Jacq., **scumpie**
Syringa vulgaris L., **liliiac**
Syringa vulgaris L., var. *alba* Ait., **liliiac alb**

Tagetes erecta L., **boate**
Tagetes patula L., **crăițe**
Tamarix ramosissima Ldb., **cătină**

Tamus communis L., **untul pămîntului**
Taraxacum officinale (L.) Web., **păpădie**
Taxus baccata L., **tisă**
Telekia speciosa Baumg., **brustan**
Teucrium chamaedrys L., **dumbăț**
Teucrium montanum L., **iarba negilor**
Teucrium polium L., **înehegătoare**
Thalictrum minus L., **rutișor**
Thea sinensis L., **ceai**
Thladiantha dubia Bge., **bostănei**
Thlaspi arvensis L., **punguliță**
Thymus pulegioides L., **cîmbrișor de cîmp**
Thymus serpyllum Fries., **cîmbrișor de cîmp**
Thymus vulgaris L., **cîmbrișor**
Tilia cordata Mill., **tei pădureț**
Tilia platyphyllos Scop., **tei**
Tilia tomentosa L., **tei alb**
Tragopogon dubius Scop., **barba caprei**
Tragopogon pratensis L., **barba caprei**
Trapa natans L., **cornaci**
Tricholoma georgii QuéL., **burete de spin**
Trifolium alpestre L., **trifoi roșu**
Trifolium arvense L., **motocei**
Trifolium campestre Schreb., **trifoiș**
Trifolium montanum L., **trifoi alb**
Trifolium ochroleucum L., **trifoi alb**
Trifolium pratense L., **trifoi roșu**
Trifolium repens L., **trifoi alb**
Trigonella Foenum graecum L., **schinduf**
Triticum aestivum L., **grîu**
Triticum monococcum L., **alac**
Triticum spelta L., **alac**
Trollius europaeus L., **bulbuci**
Tropaeolum majus L., **condurași**
Tulipa oculis-solis L., **lalea**
Tussilago farfara L., **podbeal**
Typha latifolia L., **papură**

Ulmus campestris L., **ulm**
Ulmus laevis Pall., **velniș**
Urtica dioica L., **urzică**
Urtica urens L., **urzică mică**

- Ustilago tritici* Jens., **tăciunele griului**
- Vaccinium myrtillus* L., **afin**
- Vaccinium uliginosum* L., **afin de mlaștine**
- Vaccinium vitis-idaea* L., **merișor de munte**
- Valeriana montana* L., **orbalt de pe lângă ape**
- Valeriana officinalis* L., **odolean**
- Veratrum album* L., **steregoaic**
- Verbascum lychnitis* L., **lipan**
- Verbascum nigrum* L., **luminărica peștilor**
- Verbascum ocalifolium* Don. ex Sims., **luminărică**
- Verbascum phlomoïdes* L., **coada vacii**
- Verbascum phoeniceum* L., **coada mielului**
- Verbascum pulchrum* Vel., **luminărică**
- Verbascum thapsus* L., **coada lupului**
- Verbena officinalis* L., **sporici**
- Veronica beccabunga* L., **bobornic**
- Veronica chamaedrys* L., **șopirliță**
- Veronica latifolia* L., **iarba șarpelui**
- Veronica officinalis* L., **ventriliță**
- Veronica orchidea* Cr., **șopirliță**
- Veronica spicata* L., **băieței**
- Viburnum lantana* L., **dirmoz**
- Viburnum opulus* L., **călin**
- Vicia faba* L., **bob**
- Vinea herbacea* W. et K., **saschiu**
- Vinea minor* L., **saschiu**
- Viola arvensis* Murr., **trei-frați-pătați**
- Viola odorata* L., **vioarele**
- Viola tricolor* L., **trei-frați-pătați**
- Viscaria vulgaris* Bernh., **lipici**
- Viscum album* L., **vișe**
- Vitis vinifera* L., **viță de vie**
- Woodsia ilvensis* (L.) R. Br., **fe-regea**
- Xanthium spinosum* L., **holeră**
- Xanthium strumarium* L., **scăietele popii**
- Xeranthemum annuum* L., **măteuță**
- Zea mays* L., **porumb**
- Zingiber officinalis* L., **ghimber**
- Zostera marina* L., **iarbă de mare**

BIBLIOGRAFIE

1. * * *, *Antologie de literatură populară. II. Povești, snoave și legende*, București, 1967.
2. Argeșianu, S., *Noțiuni de igienă și medicină populară*, București, 1900.
3. Arvat, Al., *Plante medicinale și medicina populară la Nișcani*, în „Bulet. Inst. Social.“, I, 1937, p. 69—124.
4. Arvat, Al., *Plante ornamentale la Nișcani*, în „Bulet. Inst. Social.“, I, 1937, p. 55—68.
5. Balaban, M., *Memoriu despre prepararea materiilor colorante, întrebuințate de către sătencele române*, în „Bulet. Soc. de științe“, XIII, nr. 3—4, București, 1904, p. 257—268.
6. Barișiu, Gh., *Vocabulariu de numele plantelor transilvane, românesc, latinesc (după sistema lui Linné), nemțesc și unguresc*, în „Călindariu pentru poporul român“, Brașov, 1858 și 1859.
7. Bartolomeu, D. și Bartolomeu, Șt., *Cunoașterea plantelor cu aplicațiuni la medicina populară*, ed. II, București, 1906.
8. Bărtok, P., *Plantele folosite în scopuri medicinale în comunele și satele de lângă Carei*, în „Comunicări de botanică. Soc. de științe biologice din R.S.R.“, București, 1969, p. 125—143.
9. Barzeanu, N., *Boiangeria populară*, în „Bulet. Soc. de științe“, XIII, nr. 3—4, București, 1904, p. 226—241.
10. Baumgarten, I. Ch. G., *Enumeratio stirpium Magno Transilvaniae Principatus praeprimis indigenarum*, Viena, I — III, 1816.
11. Băcescu, M., *Nume de plante*, în „Revista critică“, an. V (1931), nr. 1, Iași, p. 43—54.
12. Băcescu, M., *Nume de plante*, II, în „Revista critică“, an VIII (1934), nr. 2—3, Iași, p. 111—151.
13. Bărcă, C. și Străchinaru, D., *Folosirea empirică a unor plante în medicina populară în partea de nord-vest a jud. Iași*, în „Studii și comunicări“, Muzeul de șt. naturii Dorohoi, Dorohoi, 1972, p. 91—100; II, Bărcă, C. și Străchinaru, D., *Date de etnoiatrie și folclor botanic din jud. Iași* (lucrare în manuscris, trimisă spre consultare de către C. Bărcă); III, Bărcă C. și Neagu, Gh., *Plante folosite empiric în medicina populară din jud. Bacău* (lucrare în manuscris); Bărcă C. și Garvil C., *Contribuții la cunoașterea unor plante folosite în medicina populară din Pribilești, jud. Maramureș* (lucrare în manuscris).
14. Bărcă, C. și Gorea, C., *Folosirea unor plante în medicina populară în comuna Dănești, județul Vaslui*, în „Studii și comunicări“, Muzeul de șt. naturii Dorohoi, Dorohoi, 1972, p. 101—110.
15. Bianu, V., *Doctorul de casă sau dicționarul sănătății*, Buzău, 1910.
16. Bîrlea, O., *Antologie de proză epică*, I — III, București, 1966.
17. Bîrlea, O., *Academica Română și cultura populară*, în „Revista de etnografie și folclor“, II, XI (1966), nr. 5—6, București, p. 411—441; II, Bîrlea, O., *Cîntece rituale funebre din tinutul Pădurenilor*

- (Hunedoara), în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1968—1970“, Cluj, 1971, p. 361—407.
18. Bocșe, M., Giurcă, V., Marossy, A., *Contribuții la cunoașterea medicinei populare din bazinul Crișului Negru (Zona Crișului Pietros)*, Muzeul Oradea, 6, 1970; II. Bocșe, M., *Un sat din Munții Apuseni, specializat în medicina populară*, în vol. „Aspecte istorice ale medicinei în mediul rural. Studii și note“, București, 1973, p. 101—113; III. Marossy, A., Giurcă, V., *Plante folosite în medicina populară din bazinul superior al Crișului Negru în tratarea afecțiunilor reumatice*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, p. 206—210; IV. Iusco, G., *Cămașa ciумii (Dragomirești — Maramureș)*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, p. 258; V. Bocșe, M., *Un sat din Munții Apuseni, specializat în medicina populară*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, p. 184—192.
  19. Borza, Al., *Grădinile țărănești din Munții Apuseni*, în „Convorbiri științifice“, Orăștie, an. II, (1918), p. 25—39.
  20. Borza, Al., *Prima istorie naturală românească*, „Istoria naturii sau a firei“ de Gh. Șincai, în „Transilvania“, an III (1921), nr. 10, Sibiu, p. 835 și urm.
  21. Borza, Al., *Flora grădinilor țărănești române. Mărul (Pyrus malus L.)*, în „Bul. Grăd. Bot. Cluj“, an I (1921), Cluj, p. 64—87.
  22. Borza, Al., *Flora grădinilor țărănești române. II. Plantele de podobă, leac, de farmece și credințe*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, an V (1925), nr. 3—4, Cluj, p. 49—74.
  23. Borza, Al., *Noutăți etnobotanice românești: o farmacie băbească*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, vol. XVI, nr. 1—4, 1936, p. 17—27.
  24. Borza, Al., *Alacul (Triticum monococcum) la români*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, vol. XXVI (1945), p. 93—119.
  25. Borza, Al., *Dicționar etnobotanic*, București, 1968.
  26. Borza, Al., Butură, V., *Bäuerliche Pflanzenheilmittel in der Moldau*, în „Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften“, 31, 1—2, Leipzig, 1938, p. 81—86.
  27. Bot, N., *Contribuții la cîntecul zorilor*, în „Anuarul Muz. etnogr. al Transilvaniei pe anii 1962—1964“, Cluj, 1966, p. 463—487.
  28. Bot, N., *Buhașul — un obicei și cîntec ceremonial de înmormîntare din ținutul Năsăudului*, în „Folclor literar“, an II (1968), Timișoara, p. 193—219.
  29. Bot, N., *Cinepa în credințele și practicile magice românești*, în „Anuarul Muz. etnogr. al Transilvaniei pe anii 1968—1970“, Cluj, 1971, p. 127—136.
  30. Bot, N., *Contribuții la studiul cîntecelor de seceriș*, în „Analele Societății de limba română din R. S. A. Voivodina“, 2, Panciova, 1971, p. 127—136.
  31. Brăiloiu, C., „*Ale mortului*“ din Gorj, în „Publicațiile Arhivei de folclor“, VII, București, 1936.
  32. Brândza, D., *Limba botanică a poporului român*, în „Columna lui Traian“, II, an X (1883), seria nouă, București.
  33. Buia, Al., *Plantele noastre medicinale*, Timișoara, 1944.
  34. Bujoreanu, Gh., *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărâ-nimea română*, Bibl. Asociațiunii „Astra“, Sibiu, 1936; II. Bujoreanu, Gh., Arvat, A., *Contribuții la cunoașterea plantelor de către popor*, în „Studii și cercetări științifice“, Acad. R.P.R., Baza de

- cercetări științifice Timișoara, Seria științe agricole, III, nr. 1—2, 1956, p. 79—108.
35. Butură, V., *Plante de leac din regiunea mocanilor de pe Arieș*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, an XIII (1933), nr. 3—4, p. 106—110.
  36. Butură, V., *Plante cunoscute și întrebuințate de românii din Ardeal*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, vol. XV (1935), nr. 1—4, p. 218—227.
  37. Butură, V., *Plante cunoscute și întrebuințate de românii din Transilvania*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, vol. XVI (1936), nr. 1—4, p. 70—77.
  38. Butură, V., *Cultul mătrăgunii în Munții Apuseni*, în „Grădina mea“, II (1936), nr. 11—12, Cluj, 1936, p. 19—21.
  39. Butură, V., *Credințe în legătură cu cultura grîului la românii din Transilvania*, în „Sociologie românească“, an II (1937), nr. 7—8, București, p. 358—362.
  40. Butură, V., *Plante cunoscute și întrebuințate de locuitorii citorva sate românești*, în „Bulet. Grăd. Bot. Cluj“, vol. XVIII (1938), nr. 1—4, p. 99—106.
  41. Butură, V., *Etnobotanica. O schițare a problemelor ce se pun în acest domeniu*, în „Sociologie românească“, an IV (1939), nr. 1—4, București, 1939, p. 30—40.
  42. Butură, V., *Iarba lui Tatin în medicina băbească și cea oficială*, în „Natura“, XXIX, nr. 7—8, București, p. 334—338.
  43. Butură, V., *Botanique*, în „Nerej, un village d'une region archaïque“, monografie sociologică, vol. II, București, 1943, p. 111—133.
  44. Butură, V., *Enquête sur la connaissance des plantes utilisé par les vieilles femmes de Nerej*, în „Archives pour la science et la réforme sociales“, an XVI, București, 1943, nr. 1—4, p. 275—282.
  45. Butură, V., *Iarba codrului. Însemnări etnobotanice*, în „Revista Fundațiilor“, an XII, nr. 2, București, 1945, p. 438—447.
  46. Candrea, I. A., *Iarba fiarelor*, București, 1928.
  47. Candrea, I. A., *Folclor medical român comparat*, București, 1944.
  48. Cantemir, D., *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de M. Popescu, București, 1973.
  49. Cartoian, N., *Alexandria în literatura românească*, București, 1910.
  50. Cartoian, N., *Cărțile populare în literatura românească*, I, București, 1929.
  51. Cazan, I., *Texte de folklor medical*, în „Cercetări literare“, an II (1936), București, p. 55—78; II. Gheorghiu, E., Filofteia, Mihai, *Manuscrise cu elemente de farmacoterapie populară, aflate în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România și Arhivele Statului din București*, în „Farmacia“, an XVII (1969), nr. 5, 1969, p. 297—306; III. Sacerdoțeanu, A., *Însemnări pentru doftorii, copiate în 1788 de Florea Copilul*, în vol. „Despre medicina populară românească“, București, 1970, p. 159—178.
  52. Chețianu, A., *Bureții comuni*, Blaj, 1905.
  53. Conea, I., *Clopotiva, un sat din Hațeg*, monografie sociologică, I, București, 1940, p. 136—152.
  54. Crăiniceanu, G., *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală, II. Nomenclatura botanică*, în „Convorbiri literare“, an XXIII (1889—1890), București, 1889—1890.
  55. Crăiniceanu, G., *Igiena țaranului român*, București, 1895.

56. Cristescu Golopenția Ștefania, *Drăguș, un sat din Țara Oltului. Manifestări spirituale. Credințe și practici magice*, „Inst. de științe sociale al României“, București, 1944.
57. Czihac, J., *Colecțiunea de numiri botanice despre florile Moldovei*, culese de Czihac, în „Călimdarius pentru poporul român“, Brașov 1857.
58. Czihac, J., Szabo, J., *Heil- und Nahrungsmittel, Farbstoffe, Nutz- und Hausgeräthe, welche die Ostromanen, Moldauer u. Walachen aus dem Pflanzenreich gewinnen*, în „Flora“, Regensburg, t. XLVI (1863).
59. Diculescu, L., *Elemente vechi grecești din limba română*, în „Dacoromania“, an IV (1924—1926), 1, Cluj, 1927, p. 393—506.
60. Dioscoride, P., *Arzeinmittellehre*, trad. J. Berendes, Stuttgart, 1902.
61. *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
62. Eliade, M., *Ierburile de sub cruce*, în „Revista Fundațiilor“, an IV (1939), nr. 11, București, p. 356—358; II. Eliade, M., *Folklorul ca instrument de cunoaștere. Istoria medicinei în România*, în vol. „Insula lui Euthanasius“, București, 1943, p. 162—169.
63. Eliade, M., *La mandragore et les Mythes de la „Naissance Miraculeuse“*, în „Zalmoxis“, III, 1940—1942, București, p. 3—48; II. Eliade, M., *Traité de Histoire des religions*, Paris, 1970.
64. Eliade, M., *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970.
65. *Farmacopeea română*, ediția a VIII-a, București, 1965.
66. Fătu, Al., *Despre încercările făcute pentru dezvoltarea științelor naturale în România*, în „Analele Soc. Acad. Române“, an IV (1873), s. 2, București, 1973.
67. Fischer, E., *Unsere Heilpflanzen in neuer Wertung und Geltung*, Zürich, 1941.
68. *Flora Republicii Socialiste România*, vol. I — XII, București, 1952—1962.
69. Frâncu, T., Candrea, G., *Românii din Munții Apuseni*, București, 1888.
70. Gaster, M., *Literatura populară română*, București, 1883.
71. German, T., *Meteorologie populară (Observări, credințe și obiceiuri)*, Blaj, 1928.
72. Ghergariu, L., *Medicina empirică veterinară în Sălaj*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, 100—103.
73. Giuglea, Gh., *Elemente vechi grecești în limba română*, în „Dacoromania“, an X (1943), p. II, Cluj, p. 405—456.
74. Gilcescu, T., *Folklor din Gorj*, în „Grai și suflet“, VII, București, 1937, p. 249—258; II. Schintee, N., *Înmormântarea în satul meu (Seuca Gorj)*, în rev. „Ion Măiorescu“, an II (1932), nr. 1—2, Craiova, 1932.
75. Goga, D., *Numiri populare de plante din comunele Gîrbovăț și Bozovici*, în „Soc. de științe biologice din R.S.R. Comunicări de botanică“, an V (1968), București, p. 129—131.
76. Gorovei, A., *Credinți și superstiții ale poporului român*, 1915.
77. Gorovei, A., *Descântecele românilor*, București, 1931.
78. Gorovei, A., Lupescu, M., *Botanica poporului român*, în „Sezătoarea“, an XV (1915), Fălticeni, p. 7—166; II. Gorovei, A., Lupescu, M., *Botanică populară*, materiale redactate și de alți colaboratori, în rev. „Ion Creangă“, numerele pe anii 1908—1921,

- în note 1—14, la acest capitol sau la capitolele: Vräji și farmece, Boli, leacuri și descîntece, Povestiri și legende, Legende și tradiții, Descîntece și credințe.
79. Grigoriu-Rigo, Gr., *Medicina poporului. I. Boalele oamenilor*, București, 1907.
  80. Hasdeu, B. P., *Etymologicum magnum Romaniae*, București, 1886.
  81. Hasdeu, B. P., *Răspunsurile la chestionarul lingvistic*, Acad. R.S.R., manuscrite, înv. 3418—3436; vol. I. Argeș, Botoșani, Brăila; II. Buzău, Constanța; III. Covurlui; IV. Dimbovița; V. Dolj; VI. Dorohoi, Fălciu, Gorj; VII. Ialomița; VIII. Iași 1, 2; IX. Mehedinți, Muscel; X. Neamțu; XI. Olt, Prahova, Putna; XII. Râmnicul-Sărat, Romanși, Suceava; XIII. Tecuci; XIV. Teleorman, Tulcea; XV. Tutova; XVI. Vilcea, Vaslui; XVII. Ardeal; XVIII. Banat și Ungaria.
  82. Ionescu, T. C., *Strigoi*, în „Șezătoarea“, an I (1892), nr. 9—10, Fălticeni, p. 245.
  83. Ionică, Ion, *Dealul Mohului*, București, 1943.
  84. Ilieș, G., Răcz, G., *Plantele folosite în scopuri medicinale de localnicii comunei Pojorita (reg. Suceava)*, în „Soc. de științe naturale și geografie. Comunicări de botanică, (1957—1959)“, București, 1960, p. 207—217.
  85. Ilieș, G., Răcz, G., *Noi contribuții la cunoașterea plantelor folosite de locuitorii comunei Pojorita (reg. Suceava)*, în „Soc. de șt. naturale și geografie. Comunicări de botanică“, II, p. II, București, 1963, p. 269—278.
  86. Laugier, C., *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei, Craiova*, 1925.
  87. Leon, N., *Istoria naturală medicală a poporului român*, București, 1903.
  88. Liuba, S., Iana, A., *Medicina populară. Credințe, datini, doctorii și descîntece populare*, în „Familia“, an XXVII, XXVIII (1891—1892), Oradea.
  89. Lupașcu, L., *Medicina babelor*, București, 1890.
  90. Lupescu, M., *Povestea Maicii Domnului*, în „Șezătoarea“, an I (1892), nr. 7—8, Fălticeni, p. 177—178.
  91. Lupescu, M., Teodorescu, M., *Plantele și substanțele cunoscute de popor pentru vopsit*, în „Bulet. Soc. de științe“, an XIII (1904), nr. 3—4, București, 1904, p. 242—256.
  92. Lutz Francisca, *Contribuțiuni la cunoașterea medicinei populare din comuna Șanț, județul Năsăud*, teză de doctorat în medicină, Cluj, 1939.
  93. Kirileanu, T. Gh., *Leacuri și descîntece adăugate pe un calendar vechiu*, în „Șezătoarea“, an X (1908), Fălticeni, p. 113—121.
  94. Manguuca, S., *De însemnătatea botanice românești*, în „Familia“, an X (1874), nr. 44—48, Oradea; II. Marienescu, A., *Datinele poporului român*, în „Familia“, an. III, nr. 10, 1867, Oradea, p. 265.
  95. Manguuca, S., *Călindariu iulian, gregorian și popularu român, care cuprinde în sine toate sărbătorile și credințele strămoșești*, Brașov, 1881.
  96. Marian, S. Fl., *Din farmecele poporului român din Bucovina*, în „Columna lui Traian“, IX, t. III, București, 1882, p. 309—318, 330—333.

97. Marian, S. Fl., *Ornitologia poporană română*, I — II, Cernăuți, 1883.
98. Marian, S. Fl., *Chromatica poporului român*, în „Anal. Acad. Rom.“, seria II, t. IV, 1881—1882, București, 1884, p. 111—159.
99. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (I. Serpînța, II. Păpădia)*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 14, Sibiu, 1879, p. 218—219.
100. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (III. Trandafirul de câmp)*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 18, Sibiu, 1879, p. 282—283; II. Savin, G. P., *Legenda măslinului și a rugului de mure*, în „Sezătoarea“, an XVIII (1922), Fălticeni, p. 19—30.
101. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (IV. Tutunul)*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 20, Sibiu, 1879, p. 314—312.
102. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (V. Arinul, VI. Holera, VII. Losnicioara, VIII. Barabula)*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 21, Sibiu, 1879, p. 325—328.
103. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (IX. Socul)*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 23, Sibiu, 1879, p. 363—364.
104. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Plopul, Floarea-soarelui)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 3, Sibiu, 1879, p. 42—43.
105. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Busuiocul)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 4, Sibiu, 1879, p. 55—57; II. Niculiță Voronca Elena: *Busuiocul*, în „Junimea literară“, an III, nr. 1, Suceava, 1906, p. 25—27.
106. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Bradul la poporul român)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 6, Sibiu, 1879, p. 88—89.
107. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Mătrăguna și dragostea la români)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 8, Sibiu, 1880, p. 119—121.
108. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Iarba lui Tatin)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 13, Sibiu, 1880, p. 207—208.
109. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Usturoiul la poporul român)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 15, Sibiu, 1880, p. 235—238.
110. Marian, S. Fl., *Botanică populară română (Crăpușnicul)*, în „Albina Carpaților“, an IV, nr. 16, Sibiu, 1880, p. 252—255.
111. Marian, S. Fl., *Însemnătatea „alungului“ la poporul român*, în „Aurora română“, an II, nr. 1, Cernăuți, 1882, p. 2—9.
112. Marian, S. Fl., *Botanică populară română. Ciccoarea*, în „Familia“, an XVII, nr. 83, Oradea, 1881, p. 584—586; *Carpenu*, an XIX, nr. 4, Oradea, 1883, p. 42—43; *Piperul*, an XIX, nr. 9, Oradea, 1883, p. 100—103; *Macul*, an XIX, nr. 7, Oradea, 1883, p. 75—78.
113. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Slăbănogul*, în „Familia“, an XX, nr. 47, Oradea, 1884, p. 560—562.
114. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Rostopasca*, în „Familia“, an XX, nr. 48, Oradea, 1884, p. 572—574.
115. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Lemnul Domnului*, în „Familia“, an XX, nr. 52, Oradea, 1884, p. 622—623.
116. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Spînzul*, în „Familia“, an XXI, nr. 6, Oradea, 1885, p. 63—66.
117. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Măsălariul*, în „Familia“ an XXI, nr. 18, Oradea, 1885, p. 211.

118. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Coada șoricelului*, în „Familia“, an XXI, nr. 20, Oradea, 1885, p. 233—234.
119. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Feriga*, în „Familia“, an XXI, nr. 22, Oradea, 1885, p. 256—258.
120. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Cinepa*, în „Familia“, an XXI, nr. 27—31, Oradea, 1885, p. 316—318, 328—330, 340—342, 352—355, 364—366.
121. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Fierea pământului*, în „Familia“, an XXI, nr. 41, Oradea, 1885, p. 484—486.
122. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Pipigoiul*, în „Noua revistă română“, nr. 31, vol. 3, 1901, p. 323—324.
123. Marian, S. Fl., *Din botanica populară română. Stânjenelul*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, an. VIII, 1902, p. 137—140; *Lăcrămioara*, p. 141—146; *Sita ielelor*, p. 310—316.
124. Marian, S. Fl., *Agrișul*, în „Junimea literară“, an II, nr. 2, 1905, Suceava, p. 23—24; *Viorica*, în „Junimea literară“, an I, nr. 4, Cernăuți, 1904, p. 59—60.
125. Marian, S. Fl., *Brebenelul*, în „Junimea literară“, an II, nr. 1, p. 6—8; *Palma voinicului, cinci degete*, an III, 1906, nr. 8—9, p. 139—140.
126. Marian, S. Fl., *Untișorul*, în „Junimea literară“, an II, nr. 4, 1905, p. 58—60; *Scnteiuța*, an V, 1907, p. 124—126.
127. Marian, S. Fl., *Floarea Paștilor (Anemone nemorosa)*, în „Viața literară“, an I, nr. 14, București, 1906, p. 8.
128. Marian, S. Fl., *Păducelul (Crataegus oxyacantha)*, în „Viața românească“, an I, v. II, Iași, 1906, p. 259—262.
129. Marian, S. Fl., *Descntece poporane române*, Suceava, 1886; II. Marian S. Fl., *Descntece din Bucovina*, „Albina Carpaților“, an I, nr. 8, Sibiu.
130. Marian, S. Fl., *Mitologia daco-română. Bălaurii*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 1—2, Sibiu, 1878, p. 9, 22—23.
131. Marian, S. Fl., *Mitologia daco-română. Spiridușul*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 3, Sibiu, 1878, p. 39—41.
132. Marian, S. Fl., *Mitologia daco-română. Solomonarii*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 4, Sibiu, 1878, p. 54—56; II. Marian, S. Fl. *Datinele și superstițiunile poporului român*, în „Familia“, an VI, nr. 13, Oradea, 1870, p. 147—150.
133. Marian, S. Fl., *Mitologia daco-română. Moroi*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 6, Sibiu, 1878, p. 86—89; II. *Credințe despre strigoi*, în „Șezătoarea“, an XIII, 1913, p. 160—161.
134. Marian, S. Fl., *Mitologia daco-română. Vergelatul*, în „Albina Carpaților“, an III, nr. 9, Sibiu, 1879, p. 132—135.
135. Marian, S. Fl., *Nunta la români*, București, 1890.
136. Marian, S. Fl., *Nașterea la români*, București, 1892.
137. Marian, S. Fl., *Înmormântarea la români*, București, 1892.
138. Marian, S. Fl., *Vrăji, farmece și desfaceri*, București, 1893.
139. Marian, S. Fl., *Sărbătorile la români. I. Cîrnilegiile*, București, 1898.
140. Marian, S. Fl., *Sărbătorile la români. II. Păresimile*, București, 1899.

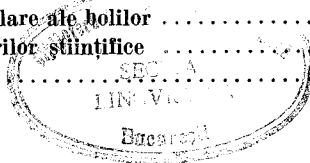
141. Marian, S. Fl., *Sărbătorile la români. III. Cinci-zecimea*, București, 1901.
142. Mateescu, N. C., *Din medicina populară*, în „Șezătoarea“, an X, 1908, Fălticeni, p. 57—62, 63—66; II. Mateescu, N. C., *Doftorii de multe neputință ale omului cu ajutorul lui Dumnezeu*, în „Șezătoarea“ an X, p. 138—144.
143. Mihăiescu, H., *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XVI-lea*, București, 1966.
144. Morariu, I., *Boiangeria populară*, în „Bulet. Soc. de științe“, an XIII, nr. 3—4, București, 1904, p. 453—468.
145. Morariu, I., *Noi numiri populare de plante*, în „Arhiva Someșană“, nr. 23, Năsăud, 1938, p. 453—468.
146. Morariu, T., Todor, I., *Botanică sistematică*, ed. II, București, 1972.
147. Morariu, I., *Contribuțiuni la medicina populară și etnobotanică din comuna Măguri*, în rev. „Freemătul școlii“, nr. 11—12, Cluj, 1937, p. 503—532.
148. Mosig, A., *Kurze Systematik der Arzneipflanzen mit Angabe ihrer Drogen und Inhaltsstoffe*, Leipzig, 1961.
149. Mușlea, I., *Cercetări folclorice în Țara Oașului*, în „Anuarul Arhivei de folklor“, an I, București, 1932, p. 117—137.
150. Mușlea, I., *O ființă demonică românească. Jomărița*, în „Cercetări etnografice și de folklor“, vol. II, București, 1972, p. 223—237.
151. Mușlea, I., *Practice magice și denumirea lor în circularele episcopiei și protopopești de la începutul veacului trecut*, în „Cercetări etnografice și de folklor“, vol. II, București, 1972, p. 401—402.
152. Mușlea, I., Birlea, O., *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hășdeu*, București, 1970.
153. Niculiță Voronca Elena, *Datinele și credințele poporului român*, 1903.
154. Oprea, V., *Aspecte privind cunoașterea, valorificarea și întrebuințarea principalelor plante medicinale din Banat*, Soc. de științe biologice din R.S.R. „Comunicări de botanică“, v. VII, București, 1968, p. 25—36.
155. Pamfilie, T., *Sărbătorile de vară la români*, București, 1910.
156. Pamfilie, T., *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, București, 1914.
157. Pamfilie, T., *Sărbătorile la români. Crăciunul*, București, 1914.
158. Pamfilie, T., *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări după datinele, și credințele poporului român, adunate din comuna Țepu (Tecuciu)*, București, 1911.
159. Pamfilie, T., *Mitologia românească. I. Dușmanii și prietenii omului, II. Comorile, III. Pămîntul*, București, 1916, 1924.
160. Pamfilie, T., Lupescu, M., *Cromatică poporului român*, București, 1914.
161. Panțu, Z., *Plante cunoscute de poporul român*, ed. III, București.
162. Papp, G., *Considerațiuni botanico-farmacognostice asupra tuberculului de Tamus communis L.*, în rev. „V. Adamachi“, an XXXI, nr. 4, Iași, 1945, p. 269—273; II. G. Papp, *Studiu botanico-farmacognostice asupra plantelor medicinale comune*, în rev. „V. Adamachi“, an XXXI, nr. 1—2, Iași, 1945.
163. Pavelescu, Gh., *Mana în folclorul românesc*, București, 1944.
164. Pavelescu, Gh., *Cercetări folclorice în sudul județului Bihor*, în „Anuarul Arhivei de folklor“, VII, București, 1945, p. 34—122.

165. Pavelescu, Gh., *Folclor medical din Valea Sebeşului. I. Medicina empirică*, în „Apulum“, an VIII, Alba Iulia, 1970, p. 549—578.
166. Păcală, V., *Monografia satului Răşinari*, Sibiu, 1915.
167. Petca, Al. Gh., *Material de etnografie medicală și folclor medical din Satu Nou de Jos (Maramureș)*, cu un adaos asupra buruienilor de leac ale lui Pinteza Viteazul, lucrare de diplomă, în manuscris, la catedra de Istoria medicinei, I.M.F. Cluj, 1962; II. Izsák S., Petca Gh. Al., *Din folclorul medical maramureșan: „herbarul“ zis al lui Pinteza Viteazul*, în vol. „Despre medicina populară românească“, București, 1970, p. 153—157.
168. Petrovici, E., *Folclor de la moșii din Scărișoara*, în „Anuarul Arhivei de folklor“, V, București, 1939, p. 111—175.
169. Petrovici, E., *Folclor din Valea Almăjului (Banat)*, în „Anuarul Arhivei de folklor“, III, București, 1935, p. 25—157.
170. Plinius Secundus, *Histoire naturelle de Plinie*, traducere în franceză din latină, de Jacques Lacombe, Paris, 1771.
171. *Pomologia Republicii Populare Române*, vol. I—IV.
172. Prodan, I., *Flora pentru determinarea și descrierea plantelor ce cresc în România*, vol. I—II, ed. 2, Cluj, 1939.
173. Rácz, G., Laza, A., Coiciu, E., *Plante medicinale și aromatice*, București, 1970.
174. Rácz, G., Carolina Lázár-Szini, *Valoarea terapeutică a unor diuretice de origine vegetală întrebuințate în medicina populară românească*, în vol. „Despre medicina populară românească“, București, 1970, p. 81—94; II. Rácz, G., *Considerațiuni asupra valorificării plantelor întrebuințate în medicina populară*, în „Farmacia“, an VIII, nr. 2, 1960, p. 97—103; III. Rácz, G., Rácz-Kotilla E., *Ațiunea farmacodinamică a unor remedii vegetale folosite în medicina populară românească*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, p. 104—106.
175. Rácz, G., Spielmann L., Carolina Szini-Lázár, Orban, I., *Remedii vegetale utilizate în medicina populară românească în afecțiunile hepato-biliare*, în „Revista medicală“, an IV, nr. 2, Tg. Mureș, 1969, p. 250—253.
176. Radu, A., *Botanică farmaceutică*, București, 1974; II. Radu, A., *Clasificarea regnului vegetal*, după cursul de Botanică farmaceutică, editată de I.M.F. Cluj.
177. Retezeanu Maria, Trapo Elena, Constantinescu, C., *Date privind întrebuințarea unor plante în medicina populară din raionul Fălțiceni*, în „Farmacia“, an XIV, nr. 4, 1966, p. 233—237; II. Retezeanu, M., E. Trapo, *Date asupra florei medicinale spontane din raionul Tg. Ocna*, în „Farmacia“, an XIV, nr. 11, 1966, p. 685—690.
178. Rizescu, D. G., *Văpsitul popular*, în „Bulet. Soc. de științe“, an XIII, nr. 3—4, București, 1904, p. 209—225.
179. Russu, I. I., *Din trecutul păstoritului românesc*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1957—1958“, Cluj, 1958, p. 135—153.
180. Russu, I. I., *Religia traco-dacilor. Zei, credințe, practici religioase*, Cluj, 1947; II. Crișan, I. H., *Ceramica geto-dacică cu specială privire la Transilvania*, București, 1969; III. Daicoviciu, H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972.
181. Russu, I. I., *Limba traco-dacilor*, București, 1967; II. VI., Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974.

182. Samarian, Gh. P., *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, Călărași, 1935.
183. Săvulescu, T., *Începuturile științei în România: Botanica*, în „Analele Acad. Rom. Mem. Secț. științifice“, s. III, t. XVII, nr. 14, București, 1943.
184. Severeanu, C. D., *Medicina populară*, București, 1880.
185. Slavici, G. P., *Memoriu despre chromatica română sau boiangeria casnică la sătencele române*, în „Bulet. Soc. de științe“, an XIII, nr. 3—4, București, 1904, p. 268—286.
186. Sofonea-Drăguș, S., *Plantele medicinale*, București, 1939.
187. Sommer Lya, Vulpe, E., *Contribuțiuni la identificarea, cercetarea și cunoașterea utilizării terapeutice locale a florei medicinale din satul Dumbrăveni-Crasna, județul Gorj*, în „Farmacia“, an XXI, nr. 9, 1973, p. 513—521.
188. Stahl, H. H., *Nerej, un village d'une région archaïque*, vol. I — III, București, 1939; II. Stahl, H. H., *Contribuții la studiul satelor devălmășe*, vol. I — III, București, 1958—1959.
189. Stahl, H. P., *La dendrolatrie dans le folklore et l'art rustique du XIXe siècle en Roumanie*, în „Archivio Internazionale di Etnografia e Preistoria“, vol. II, Torino, 1959, p. 43—69.
190. Stanciu, V., *Comparație între întrebuințarea populară și cea oficială a citoroa plante folosite în medicina populară românească*, teză de doctorat în medicină, Cluj, 1933.
191. Șăineanu, L., *Basme române în comparație cu legendele antice clasice*, București, 1895.
192. Șăineanu, L., *Ielele. Studii folclorice*, București, 1896.
193. Șuțu, N., *Notiții statistice asupra Moldovei*, traduse și adnotate de T. Codrescu, Iași, 1852.
194. Taloș, I., *Riturile construcțiilor la români*, în vol. „Folclor literar“, II, Timișoara, 1968, p. 221—262.
195. Taloș, I., *Obiceiuri privitoare la seceriș*, în „Anuarul Muz. de etnografie al Transilvaniei pe anii 1968—1970“, Cluj, 1971, p. 261—268.
196. Taloș, I., *Mesterul Manole*, București, 1973.
197. Teodorescu, Dem. G., *Poesii populare române*, București, 1885.
198. Vaczi, C., *Nomenclatura dacică a plantelor la Dioscorides și Pseudo-Apuleius*, în „Acta Musei Napocensis“, V, Cluj, 1968, p. 59—74; VI, Cluj 1969, p. 115—129; VIII, Cluj, 1971, p. 109—133; IX, Cluj, 1972, p. 107—117; II. Robert, T. Gunther, *The greek herbal of Dioscorides*. I. Illustrated by a Byzantine A. D. 512, New York, 1959.
199. Viciu, A., *Colinde din Ardeal*, București, 1914.
200. Vintilescu, L., *O străveche industrie uitată în Carpați, bozăria*, în „Revista geografică“, an I, 1944, București, 1945, p. 82—92.
201. Vulcănescu, R., *Contextul etnologic al iatrosofiei*, în „Probleme de etnologie medicală“, Cluj, 1974, p. 59—64; II. Vulcănescu R., *Coloana cerului*, București, 1972.
202. Voiculescu, I., *Toate leacurile la îndemână*, București, 1938.
203. Vincenz, A., *Încercare de reconstituire a unei povești. Iovan Iorgovan și șarpele*, în „Arhivele Olteniei“, an VII, 1928, Craiova, p. 53—58.
204. Zaharia, C., *Dicționarul plantelor medicinale ce cresc în România*, Craiova, 1918.

CUPRINS

<i>Cușint înainte</i>	5
Studiu introductiv	11
I. <i>Vechimea cunoștințelor etnobotanice</i>	11
II. <i>Denumirile românești ale plantelor</i>	15
III. <i>Plantele în cultura populară românească</i> ..	17
1. <i>Plantele cultivate</i>	18
2. <i>Plantele spontane</i>	19
Dicționar de etnobotanică	24
Denumirile populare ale bolilor	256
Indexul denumirilor științifice	259
Bibliografie	272

Tehnoredactor: MARILENA DAMASCHINOPOL

Coli de tipar: 17,75 Tiraj: 10000 ex. Bun de tipar:
26. 11 1979.

Tiparul executat sub comanda
nr. 187 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918“,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România